

**Algemene Volks- en Woningtelling
op 1 maart 1991**

DWTC

**TEWERKSTELLING VAN VROUWEN
EN SEGREGATIE**

Monografie n° 8

1997

**Algemene Volks- en Woningtelling
op 1 maart 1991**

**TEWERKSTELLING VAN VROUWEN
EN SEGREGATIE**

Krista Van Hoof

**Algemene coördinatie volkstellingsmonografieën :
R. Lesthaeghe, H. Van der Haegen, B. Van doninck, E. Wiliquet**

**Databeheer :
NIS : A. Walravens, R. Van Renterghem
Steunpunt Demografie, VUB : P. Deboosere**

**Verkrijgbaar bij het Nationaal Instituut voor de Statistiek
Leuvenseweg 44, 1000 Brussel**

**Rubenslei 2, 2018 Antwerpen
Coupure Rechts 620, 9000 Gent**

Nr. 8

**Prijs : België : 600 BEF
Buitenland : 750 BEF**

**Postrekening nr 000-2005886-23 van het NIS,
Leuvenseweg 44 - 1000 Brussel**

Auteursrecht voorbehouden.

Het reproduceren van de inhoud van deze publicatie is niet toegelaten, noch geheel, noch gedeeltelijk, noch in de oorspronkelijke, noch in bewerkte vorm, tenzij met schriftelijke machtiging vanwege het Nationaal Instituut voor de Statistiek.

Het gebruiken van de inhoud van deze publicatie als toelichting of bewijsvoering in een artikel, een boekbespreking of een boek is toegestaan, mits de auteur en de bron duidelijk en nauwkeurig worden vermeld.

De auteur(s) is (zijn) verantwoordelijk voor de analyse van de basisgegevens alsook de commentaren.

Verantwoordelijke uitgever: Claude CHERUY, Leuvenseweg 44, 1000 Brussel.

WOORD VOORAF

Al meer dan een eeuw betekenen de volkstellingen om de tien jaar een omvangrijke administratieve operatie, maar ook de gelegenheid een échte socio-economische balans van de bevolking op te maken op het niveau van al de administratieve eenheden in het Rijk. De telling is een erg belangrijk werktuig om de kenschetsende elementen van onze bevolking te kennen. Het is een momentopname van de demografische, economische, sociale en culturele realiteit in het land. Doordat ze exhaustief is, biedt de telling aan de professionele en wetenschappelijke wereld vele mogelijkheden voor de exploitatie van de gegevens.

In die optiek vond het Nationaal Instituut voor de Statistiek het bijzonder nuttig om de gegevens uit de telling van 1991 te integreren in het door de Diensten van de Eerste Minister - Diensten voor Wetenschap, Techniek en Cultuur (D.W.T.C.) - ontwikkelde "Valoriseringsprogramma voor de federale socio-economische databanken". Er werd dus een budget vrijgemaakt voor de uitwerking van een coherent programma om te komen tot een geheel van Monografieën van de telling. Er werden een veertigtal ontwerpen ingediend, die door een college van Belgische en buitenlandse experts werden getoetst aan criteria van kwaliteit en conformiteit aan de doelstellingen van het "Programma".

Uiteindelijk werden elf monografieën uitgekozen, die in deze verzameling zijn opgenomen. Zij is de vrucht van een nauwe samenwerking tussen de D.W.T.C., het N.I.S., de auteurs en de professoren R. Lesthaeghe (VUB) en H. Van der Haegen (KUL), die instonden voor de wetenschappelijke coördinatie van het project.

Een atlas van de telling zal eveneens gerealiseerd worden in het kader van dit project.

Lijst van de monografieën (publicatie in 1997, in volgorde van beschikbaarheid van de studies)

- 1 De bevolkingsevolutie. De bevolking naar leeftijd en geslacht.
- 2 Bevolkingsmigraties
- 3 De allochtone bevolking van België
- 4 Huishoudens en gezinnen
- 5 Nuptialiteit en vruchtbaarheid
- 6 Werkgelegenheid en regionale sociaal-economische structuren
- 7 Ruimtelijke dimensie van de werkgelegenheid
- 8 Werkgelegenheid voor vrouwen en segregatie
- 9 Scholarisatie, onderwijsniveau en tewerkstelling
- 10 Huisvesting in sociaal-economisch en geografisch perspectief
- 11 Verstedelijking en pendel

Op het einde van elk boekdeel komt een abstract in het Engels.

De promotoren danken alle personen die het op welke wijze ook mogelijk hebben gemaakt dit project te verwezenlijken. In het bijzonder gaat hun dank naar Roger Van Renterghem (N.I.S.), en Patrick Deboosere (steunpunt Demografie) voor zijn beschikbaarheid en efficiëntie bij het leveren van de basisgegevens.

INHOUD

HOOFDSTUK 1	
SITUERING EN EVOLUTIE VAN DE BELGISCHE BEROEPSBEVOLKING	21
1.1 Inleiding	21
1.2 Situering en structuur van de beroepsbevolking	21
1.3 Evolutie van de werkgelegenheid per sector	25
1.3.1 Inleiding	25
1.3.2 Evolutie van de werkgelegenheid in de primaire sector	27
1.3.2.1 Het Rijk	27
1.3.2.2 De gewesten	27
1.3.3 Evolutie van de werkgelegenheid in de secundaire sector	28
1.3.3.1 België	28
1.3.3.2 Brussel	29
1.3.3.3 Vlaanderen	29
1.3.3.4 Wallonië	29
1.3.4 Evolutie van de werkgelegenheid in de tertiaire sector	34
1.3.4.1 België	34
1.3.4.2 Brussel	34
1.3.4.3 Vlaanderen	39
1.3.4.4 Wallonië	39
1.3.5 Evolutie van de werkgelegenheid in de quataire sector	39
1.3.5.1 België	39
1.3.5.2 Brussel	42
1.3.5.3 Vlaanderen	42
1.3.5.4 Wallonië	42
1.3.6 Samenvatting en besluit	45
1.4 Leeftijd van de werkende beroepsbevolking	46
1.4.1 Het Rijk	47
1.4.2 De gewesten	47
1.5 Statuut van de werkende beroepsbevolking	49
1.5.1 Het Rijk	49
1.5.2 De gewesten	50
1.6 Arbeidstijdstelsel	52
1.7 Enkele jobkenmerken	54
1.8 Samenvatting en besluit	55

HOOFDSTUK 2	
ONDERZOEK OVER SEKSESEGREGATIE	57
2.1 Begripsverduidelijking	57
2.1.1 Inleiding	57
2.1.2 Seksesegregatie	57
2.1.3 Horizontale en verticale segregatie	57
2.1.4 Kwalitatieve en kwantitatieve aspecten van segregatie	58
2.1.5 Drie niveaus van segregatie	59
2.2 Theorievorming over seksesegregatie	59
2.2.1 Inleiding	59
2.2.2 De neo-klassieke stroming	60
2.2.3 De radicale theorieën	60
2.2.4 De institutionele theorieën	61
2.2.5 Gevolgen van seksesegregatie	61
2.3 Onderzoek naar seksesegregatie op macro-niveau	63
2.3.1 Mogelijke bronnen	63
2.3.2 Indices	64
2.3.3 Andere methoden	65
2.4 Besluit	66
HOOFDSTUK 3	
VOORSTELLING EN EVALUATIE VAN HET BRONNENMATERIAAL	69
3.1 Gegevens voor de studie van de sectorale segregatie	69
3.1.1 Inleiding: organisatie van de gegevens	69
3.1.2 Vergelijking met RSZ	70
3.1.3 Vergelijking met RIZIV	72
3.1.4 Vergelijking met RSVZ	73
3.1.5 Samenvatting en besluit	74
3.2 Gegevens voor de studie van de beroepensegregatie	75
3.2.1 Inleiding: organisatie van de gegevens	75
3.2.2 Vergelijking van de gegevens	76
3.2.3 Samenvatting en besluit	77
3.3 Besluit	78
HOOFDSTUK 4	
DE SEKSESEGREGATIE VOLGENS DECIELLEN	79
4.1 Inleiding: wat is een decielenverdeling?	79

4.2	Decielenverdeling van de sectoren	80
4.2.1	Inleiding	80
4.2.2	De feminisatiegraad van de sectoren per deciel	81
4.2.2.1	Deciel 1: sectoren met 0 tot 10% vrouwen	81
4.2.2.2	Deciel 2: sectoren met 10 tot 20% vrouwen	82
4.2.2.3	Deciel 3: sectoren met 20 tot 30% vrouwen	83
4.2.2.4	Deciel 4: sectoren met 30 tot 40% vrouwen	84
4.2.2.5	Deciel 5: sectoren met 40 tot 50% vrouwen	85
4.2.2.6	Deciel 6: sectoren met 50 tot 60% vrouwen	85
4.2.2.7	Deciel 7: sectoren met 60 tot 70% vrouwen	86
4.2.2.8	Deciel 8: sectoren met 70 tot 80% vrouwen	86
4.2.2.9	Deciel 9: sectoren met 80 tot 90% vrouwen	87
4.2.2.10	Samenvatting en besluit	87
4.3	Decielenverdeling van de beroepen	90
4.3.1	Inleiding	90
4.3.2	De feminisatiegraad van de beroepen per deciel	92
4.3.2.1	Deciel 1: beroepen met 0 tot 10% vrouwen	93
4.3.2.2	Deciel 2: beroepen met 10 tot 20% vrouwen	95
4.3.2.3	Deciel 3: beroepen met 20 tot 30% vrouwen	97
4.3.2.4	Deciel 4: beroepen met 30 tot 40% vrouwen	98
4.3.2.5	Deciel 5: beroepen met 40 tot 50% vrouwen	99
4.3.2.6	Deciel 6: beroepen met 50 tot 60% vrouwen	100
4.3.2.7	Deciel 7: beroepen met 60 tot 70% vrouwen	101
4.3.2.8	Deciel 8: beroepen met 70 tot 80% vrouwen	102
4.3.2.9	Deciel 9: beroepen met 80 tot 90% vrouwen	103
4.3.2.10	Deciel 10: beroepen met 90 tot 100% vrouwen	103
4.3.2.11	Samenvatting en besluit	104
4.4	Besluit	105

HOOFDSTUK 5 SEGREGATIEMATEN

5.1	Inleiding	107
5.2	Indices voor sectorale segregatie	108
5.2.1	Inleiding	108
5.2.2	Index voor sectorale segregatie SS1	108
5.2.3	Index voor sectorale segregatie SS2	109
5.2.4	Index voor sectorale segregatie SS3	110
5.2.5	Index voor sectorale segregatie SS4	111
5.2.6	Samenvatting en besluit	113
5.3	Indices voor beroepensegregatie	113
5.3.1	Inleiding	113

5.3.2	Index voor beroepensegregatie BS1	114
5.3.3	Index voor beroepensegregatie BS2	115
5.3.4	Index voor beroepensegregatie BS3	116
5.3.5	Index voor beroepensegregatie BS4	117
5.3.6	Overzicht van de segregatieindices met verschillende berekeningsbasis	118
5.3.7	Samenvatting en besluit	119
5.4	Besluit	120
HOOFDSTUK 6		
SEGREGATIE EN DEELTIJDARBEID		121
6.1	Inleiding: segregatie van deeltijdarbeid	121
6.2	Sectorale segregatie en deeltijdarbeid	121
6.2.1	Inleiding	121
6.2.2	Deeltijdarbeid volgens sectordecielen	122
6.2.3	De evolutie van voltijdse en deeltijdse arbeid per sector	123
6.2.4	Samenvatting en besluit	125
6.3	Beroepensegregatie en deeltijdarbeid	125
6.3.1	Inleiding	125
6.3.2	Deeltijdarbeid volgens beroependecielen	126
6.3.3	De evolutie van voltijdse en deeltijdse arbeid per beroep	127
6.3.4	Samenvatting en besluit	131
6.4	Besluit	132
HOOFDSTUK 7		
ZOEKTOCHT NAAR EEN TYPOLOGIE		133
7.1	Inleiding	133
7.2	De sectoren geclusterd	134
7.2.1	Inleiding	134
7.2.2	Cluster 1: evenredig samengestelde tertiaire sectoren	134
7.2.3	Cluster 2: bouw, industrie, water, gas en elektriciteit	135
7.2.4	Cluster 3: 'mannelijke' diensten, industrie en landbouw	135
7.2.5	Cluster 4: 'vrouwelijke' diensten, schoenen en kleding	136
7.2.6	Cluster 5: kleinhandel en onderwijs	137
7.2.7	Cluster 6: vaste brandstof en huisvuilophaling	137
7.2.8	Cluster 7: overheidsbestuur	137
7.2.9	Cluster 8: spoorwegen	138
7.2.10	Samenvatting en besluit	138

7.3	De beroepen geclusterd	139
7.3.1	Inleiding	139
7.3.2	Cluster 1: produceren en verhandelen	140
7.3.3	Cluster 2: wetenschap, techniek en productie	141
7.3.4	Cluster 3: medische, pedagogische en persoonlijke dienstverlening	142
7.3.5	Cluster 4: produceren en cijferen	143
7.3.6	Cluster 5: produceren en transporteren	144
7.3.7	Cluster 6: transporteren	144
7.3.7	Cluster 7: (ver)zorgen en (be)dienen	145
7.3.8	Cluster 8: lezen en schrijven	145
7.3.9	Samenvatting en besluit	146
7.4	Besluit	147

HOOFDSTUK 8 BESLUIT

8.1	Inleiding	149
8.2	De segregatie tussen mannen en vrouwen op het vlak van arbeidsmarktparticipatie is tussen 1981 en 1991 gedaald	149
8.3	De segregatie tussen mannen en vrouwen op het vlak van werk hebben of niet, is tussen 1981 en 1991 gestegen	149
8.4	De segregatie tussen mannen en vrouwen is horizontaal en dus ook verticaal	150
8.5	De horizontale seksesegregatie is verminderd tussen 1981 en 1991	150
8.6	De seksesegregatie was in 1981 en 1991 niet in alle regio's van het land gelijk	150
8.7	Seksesegregatie betekent ook: veel vrouwen in weinig sectoren en beroepen	151
8.8	Segregatie van arbeidsduur: gedeeld werk is half werk	151
8.9	Theorieën over seksesegregatie kunnen soms door de cijfers worden bijgestuurd	151
8.10	De volkstelling was in vele opzichten een unieke maar ook onvolmaakte bron van gegevens	151
8.11	Segregatie-onderzoek mag niet beperkt blijven tot een puur kwantitatieve benadering	152
8.12	Besluit	152

LIJST TABELLEN

HOOFDSTUK 1

SITUERING EN EVOLUTIE VAN DE BELGISCHE BEROEPSBEVOLKING

Tabel 1.1a	Percentage mannen en vrouwen en totaal aantal in de bevolking, de bevolking op beroepsactieve leeftijd, de beroepsbevolking en activiteitsgraden; evolutie aantal mannen, vrouwen en totaal aantal (België, 1981 en 1991)	24
Tabel 1.1b	Percentage mannen en vrouwen en totaal aantal in de bevolking, de bevolking op beroepsactieve leeftijd, de beroepsbevolking en activiteitsgraden; evolutie aantal mannen, vrouwen en totaal aantal (Brussel, 1981 en 1991)	24
Tabel 1.1c	Percentage mannen en vrouwen en totaal aantal in de bevolking, de bevolking op beroepsactieve leeftijd, de beroepsbevolking en activiteitsgraden; evolutie aantal mannen, vrouwen en totaal aantal (Vlaanderen, 1981 en 1991)	25
Tabel 1.1d	Percentage mannen en vrouwen en totaal aantal in de bevolking, de bevolking op beroepsactieve leeftijd, de beroepsbevolking en activiteitsgraden; evolutie aantal mannen, vrouwen en totaal aantal (Wallonië, 1981 en 1991)	25
Tabel 1.2a	Percentage mannen en vrouwen en totaal aantal in de primaire sector; evolutie van het aantal mannen, vrouwen en totaal aantal (België, 1981 en 1991)	27
Tabel 1.2b	Percentage mannen en vrouwen en totaal aantal in de primaire sector; evolutie van het aantal mannen, vrouwen en totaal aantal (Brussel, 1981 en 1991)	27
Tabel 1.2c	Percentage mannen en vrouwen en totaal aantal in de primaire sector; evolutie van het aantal mannen, vrouwen en totaal aantal (Vlaanderen, 1981 en 1991)	28
Tabel 1.2d	Percentage mannen en vrouwen en totaal aantal in de primaire sector; evolutie van het aantal mannen, vrouwen en totaal aantal (Wallonië, 1981 en 1991)	28
Tabel 1.3a	Percentage mannen en vrouwen en totaal aantal in de secundaire sector; evolutie van het aantal mannen, vrouwen en totaal aantal (België, 1981 en 1991)	30
Tabel 1.3b	Percentage mannen en vrouwen en totaal aantal in de secundaire sector; evolutie van het aantal mannen, vrouwen en totaal aantal (Brussel, 1981 en 1991)	31
Tabel 1.3c	Percentage mannen en vrouwen en totaal aantal in de secundaire sector; evolutie van het aantal mannen, vrouwen en totaal aantal (Vlaanderen, 1981 en 1991)	32

Tabel 1.3d	Percentage mannen en vrouwen en totaal aantal in de secundaire sector; evolutie van het aantal mannen, vrouwen en totaal aantal (Wallonië, 1981 en 1991)	33
Tabel 1.4a	Percentage mannen en vrouwen en totaal aantal in de tertiaire sector; evolutie van het aantal mannen, vrouwen en totaal aantal (België, 1981 en 1991)	35
Tabel 1.4b	Percentage mannen en vrouwen en totaal aantal in de tertiaire sector; evolutie van het aantal mannen, vrouwen en totaal aantal (Brussel, 1981 en 1991)	36
Tabel 1.4c	Percentage mannen en vrouwen en totaal aantal in de tertiaire sector; evolutie van het aantal mannen, vrouwen en totaal aantal (Vlaanderen, 1981 en 1991)	37
Tabel 1.4d	Percentage mannen en vrouwen en totaal aantal in de tertiaire sector; evolutie van het aantal mannen, vrouwen en totaal aantal (Wallonië, 1981 en 1991)	38
Tabel 1.5a	Percentage mannen en vrouwen en totaal aantal in de quartaire sector; evolutie van het aantal mannen, vrouwen en totaal aantal (België, 1981 en 1991)	40
Tabel 1.5b	Percentage mannen en vrouwen en totaal aantal in de quartaire sector; evolutie van het aantal mannen, vrouwen en totaal aantal (Brussel, 1981 en 1991)	41
Tabel 1.5c	Percentage mannen en vrouwen en totaal aantal in de quartaire sector; evolutie van het aantal mannen, vrouwen en totaal aantal (Vlaanderen, 1981 en 1991)	43
Tabel 1.5d	Percentage mannen en vrouwen en totaal aantal in de quartaire sector; evolutie van het aantal mannen, vrouwen en totaal aantal (Wallonië, 1981 en 1991)	44
Tabel 1.6a	Percentage vrouwen en totaal aantal per sector, evolutie aantal vrouwen en totaal aantal per sector (België, 1981 en 1991)	45
Tabel 1.6b	Percentage vrouwen en totaal aantal per sector, evolutie aantal vrouwen en totaal aantal per sector (Brussel, 1981 en 1991)	46
Tabel 1.6c	Percentage vrouwen en totaal aantal per sector, evolutie aantal vrouwen en totaal aantal per sector (Vlaanderen, 1981 en 1991)	46
Tabel 1.6d	Percentage vrouwen en totaal aantal per sector, evolutie aantal vrouwen en totaal aantal per sector (Wallonië, 1981 en 1991)	46
Tabel 1.7a	Percentage mannen en vrouwen en totaal aantal per leeftijdscategorie; evolutie aantal mannen, vrouwen en totaal aantal (België, 1981 en 1991)	47
Tabel 1.7b	Percentage mannen en vrouwen en totaal aantal per leeftijdscategorie; evolutie aantal mannen, vrouwen en totaal aantal (Brussel, 1981 en 1991)	48
Tabel 1.7c	Percentage mannen en vrouwen en totaal aantal per leeftijdscategorie; evolutie aantal mannen, vrouwen en totaal aantal (Vlaanderen, 1981 en 1991)	48
Tabel 1.7d	Percentage mannen en vrouwen en totaal aantal per leeftijdscategorie; evolutie aantal mannen, vrouwen en totaal aantal (Wallonië, 1981 en 1991)	48
Tabel 1.8a	Percentage mannen en vrouwen en totaal aantal per statuut en evolutie aantal mannen, vrouwen en totaal (België, 1981 en 1991)	50

Tabel 1.8b	Percentage mannen en vrouwen en totaal aantal per statuut en evolutie aantal mannen, vrouwen en totaal (Brussel, 1981 en 1991)	51
Tabel 1.8c	Percentage mannen en vrouwen en totaal aantal per statuut en evolutie aantal mannen, vrouwen en totaal (Vlaanderen, 1981 en 1991)	51
Tabel 1.8d	Percentage mannen en vrouwen en totaal aantal per statuut en evolutie aantal mannen, vrouwen en totaal (Wallonië, 1981 en 1991)	52
Tabel 1.9a	Percentage deeltijdarbeid per leeftijdsgroep en geslacht en evolutie aantal deeltijds werkenden (België, 1981 en 1991)	53
Tabel 1.9b	Percentage deeltijdarbeid per leeftijdsgroep en geslacht en evolutie aantal deeltijds werkenden (Brussel, 1981 en 1991)	53
Tabel 1.9c	Percentage deeltijdarbeid per leeftijdsgroep en geslacht en evolutie aantal deeltijds werkenden (Vlaanderen, 1981 en 1991)	53
Tabel 1.9d	Percentage deeltijdarbeid per leeftijdsgroep en geslacht en evolutie aantal deeltijds werkenden (Wallonië, 1981 en 1991)	54
Tabel 1.10	Afdeling waar men werkt, 1991	54
Tabel 1.11	Machine of voertuig waarmee men werkt, 1991	55

HOOFDSTUK 3

VOORSTELLING EN EVALUATIE VAN HET BRONNENMATERIAAL

Tabel 3.1	Totaal aantal loontrekkenden per sector in de Volkstelling en de RSZ (België, 1991)	70
Tabel 3.2	Percentage vrouwen (loontrekkenden) per sector in de Volkstelling en de RSZ (België, 1991)	71
Tabel 3.3	Totaal aantal loontrekkenden per sector in de Volkstelling en het RIZIV (België, 1991)	72
Tabel 3.4	Percentage vrouwen (loontrekkenden) per sector in de Volkstelling en het RIZIV (België, 1991)	73
Tabel 3.5	Totaal aantal zelfstandigen en het percentage vrouwen per sector in de Volkstelling en de RSVZ (België, 1991)	73
Tabel 3.6	Verschillen tussen Volkstelling, RSZ en RIZIV m.b.t. aantal personen per sector, 1991	74
Tabel 3.7	Een vergelijking van de beroepen en het percentage vrouwen daarin volgens ISCO88 bij de Volkstelling en de Steekproefenquête naar de Beroepsbevolking, 1991	77

HOOFDSTUK 4

DE SEKSESEGREGATIE VOLGENS DECIELLEN

Tabel 4.1	Sectorale segregatie: decielenverdeling (België, 1970, 1981 en 1991)	80
-----------	--	----

Tabel 4.2	Percentage vrouwen per sector (1970, 1981 en 1991) en totaal aantal per sector (1991) in deciel 1 (België)	82
Tabel 4.3	Percentage vrouwen per sector (1970, 1981 en 1991) en totaal aantal per sector (1991) in deciel 2 (België)	83
Tabel 4.4	Percentage vrouwen per sector (1970, 1981 en 1991) en totaal aantal per sector (1991) in deciel 3 (België)	84
Tabel 4.5	Percentage vrouwen per sector (1970, 1981 en 1991) en totaal aantal per sector (1991) in deciel 4 (België)	84
Tabel 4.6	Percentage vrouwen per sector (1970, 1981 en 1991) en totaal aantal per sector (1991) in deciel 5 (België)	85
Tabel 4.7	Percentage vrouwen per sector (1970, 1981 en 1991) en totaal aantal per sector (1991) in deciel 6 (België)	86
Tabel 4.8	Percentage vrouwen per sector (1970, 1981 en 1991) en totaal aantal per sector (1991) in deciel 7 (België)	86
Tabel 4.9	Percentage vrouwen per sector (1970, 1981 en 1991) en totaal aantal per sector (1991) in deciel 8 (België)	86
Tabel 4.10	Percentage vrouwen per sector (1970, 1981 en 1991) en totaal aantal per sector (1991) in deciel 9 (België)	87
Tabel 4.11	Aantal sectoren, aantal vrouwen en percentage vrouwen per sectordeciel (België, 1991)	87
Tabel 4.12	Beroepensegregatie: decielenverdelingen op basis van verschillende beroepcodes (België, 1970,1981 en 1991)	91
Tabel 4.13	De beroepen van deciel 1 (tussen haakjes het aantal vrouwen in het beroep)	93
Tabel 4.14	De beroepen van deciel 2 (tussen haakjes het aantal vrouwen in het beroep)	96
Tabel 4.15	De beroepen van deciel 3 (tussen haakjes het aantal vrouwen in het beroep)	97
Tabel 4.16	De beroepen van deciel 4 (tussen haakjes het aantal vrouwen in het beroep)	98
Tabel 4.17	De beroepen van deciel 5 (tussen haakjes het aantal vrouwen in het beroep)	99
Tabel 4.18	De beroepen van deciel 6 (tussen haakjes het aantal vrouwen in het beroep)	100
Tabel 4.19	De beroepen van deciel 7 (tussen haakjes het aantal vrouwen in het beroep)	101
Tabel 4.20	De beroepen van deciel 8 (tussen haakjes het aantal vrouwen in het beroep)	102
Tabel 4.21	De beroepen van deciel 9 (tussen haakjes het aantal vrouwen in het beroep)	103
Tabel 4.22	De beroepen van deciel 10 (tussen haakjes het aantal vrouwen in het beroep)	103
Tabel 4.23	Aantal beroepen, aantal vrouwen en percentage van de vrouwelijke werkgelegenheid per beroepdeciel op basis van de NIS-code 91 (België, 1991)	104

HOOFDSTUK 5 SEGREGATIEMATEN

Tabel 5.1	Segregatie-index SS1 voor België en de drie gewesten in 1981 en 1991 en evolutie	109
Tabel 5.2	Segregatie-index SS2 voor België en de drie gewesten in 1981 en 1991 en evolutie	110
Tabel 5.3	Segregatie-index SS3 voor België en de drie gewesten in 1981 en 1991 en evolutie	111
Tabel 5.4	Segregatie-index SS4 voor België en de drie gewesten in 1981 en 1991 en evolutie	112
Tabel 5.5	Segregatie-index BS1 voor België en de drie gewesten in 1981 en 1991 en evolutie	115
Tabel 5.6	Segregatie-index BS2 voor België en de drie gewesten in 1981 en 1991 en evolutie	116
Tabel 5.7	Segregatie-index BS3 voor België en de drie gewesten in 1981 en 1991 en evolutie	117
Tabel 5.8	Segregatie-index BS4 voor België en de drie gewesten in 1981 en 1991 en evolutie	118
Tabel 5.9	Indices voor beroepensegregatie met verschillende berekeningsbasis	119

HOOFDSTUK 6 SEGREGATIE EN DEELTIJDARBEID

Tabel 6.1	Evolutie van voltijdse en deeltijdse werkgelegenheid volgens geslacht; aandeel deeltijdarbeid en totaal aantal in 1991 in vijf sectoren (België, 1981-1991)	125
Tabel 6.2	Beroepen waar het aantal voltijdse jobs op dezelfde manier evolueert als het aantal deeltijdse jobs (tussen haakjes de NIS-code 1981) (België, 1981-1991)	128
Tabel 6.3	Beroepen waar het aantal deeltijdse jobs minder snel stijgt of sterker daalt dan het aantal voltijdse jobs (tussen haakjes de NIS-code 1981) (België, 1981-1991)	129
Tabel 6.4	Beroepen waar het aantal deeltijdse jobs sterker stijgt of minder sterk daalt dan het aantal voltijds jobs (tussen haakjes de NIS-code 1981)	130

HOOFDSTUK 7 ZOEKTOCHT NAAR EEN TYPOLOGIE

Tabel 7.1	Sectoren in cluster 1 (NACE-code tussen haakjes)	135
-----------	--	-----

Tabel 7.2	Sectoren in cluster 2 (NACE-code tussen haakjes)	135
Tabel 7.3	Sectoren in cluster 3 (NACE-code tussen haakjes)	136
Tabel 7.4	Sectoren in cluster 4 (NACE-code tussen haakjes)	136
Tabel 7.5	Sectoren in cluster 5 (NACE-code tussen haakjes)	137
Tabel 7.6	Sectoren in cluster 6 (NACE-code tussen haakjes)	137
Tabel 7.7	Sectoren in cluster 7 (NACE-code tussen haakjes)	138
Tabel 7.8	Sectoren in cluster 8 (NACE-code tussen haakjes)	138
Tabel 7.9	Overzicht van de kenmerken van de sectorclusters	139
Tabel 7.10	Beroepen in cluster 1 (NIS-code tussen haakjes)	140
Tabel 7.11	Beroepen in cluster 2 (NIS-code tussen haakjes)	141
Tabel 7.12	Beroepen in cluster 3 (NIS-code tussen haakjes)	142
Tabel 7.13	Beroepen in cluster 4 (NIS-code tussen haakjes)	143
Tabel 7.14	Beroepen in cluster 5 (NIS-code tussen haakjes)	144
Tabel 7.15	Beroepen in cluster 6 (NIS-code tussen haakjes)	145
Tabel 7.16	Beroepen in cluster 7 (NIS-code tussen haakjes)	145
Tabel 7.17	Beroepen in cluster 8 (NIS-code tussen haakjes)	146
Tabel 7.18	Overzicht van de kenmerken van de beroepenclusters	146

BIJLAGE

Tabel 1	Percentage deeltijdarbeid per deciel (sectoren)	153
Tabel 2	Percentage deeltijdarbeid per deciel (beroepen)	153

LIJST GRAFIEKEN

HOOFDSTUK 6 SEGREGATIE EN DEELTIJDARBEID

- Grafiek 6.1 Evolutie van het aandeel van de deeltijdarbeid per deciel (sectoren) (België, 1981 en 1991) 122
- Grafiek 6.2 Evolutie van het aandeel van de deeltijdarbeid per deciel (beroepen) (België, 1981 en 1991) 126

LIJST SCHEMA'S

HOOFDSTUK 1

SITUERING EN EVOLUTIE VAN DE BELGISCHE BEROEPSBEVOLKING

Schema 1.1 Voorbeeld NACE-classificatie 26

HOOFDSTUK 2

ONDERZOEK OVER SEKSESEGREGATIE

Schema 2.1 Overzicht van de verschillende bronnen 64

HOOFDSTUK 4

DE SEKSESEGREGATIE VOLGENS DECIELLEN

Schema 4.1. Evolutie van de decielenverdeling van de sectoren 88

HOOFDSTUK 1

SITUERING EN EVOLUTIE VAN DE BELGISCHE BEROEPSBEVOLKING

1.1 INLEIDING

Deze studie gaat over de segregatie van mannen en vrouwen op de arbeidsmarkt. Er zal met name worden nagegaan in welke mate mannen en vrouwen die een job uitoefenen zich in typisch andere arbeidsmarktsituaties bevinden. De aandacht zal daarbij bijna uitsluitend uitgaan naar het beroep en de sector waarin men is tewerkgesteld. Bij wijze van inleiding en algemene situering, heeft dit hoofdstuk als doel een meer algemeen kader te schetsen. Hoewel een analyse van de arbeidsmarkt niet het doel is van de Volkstelling, bevat ze toch een aantal belangrijke basisgegevens over de ganse populatie die hiervoor interessant kunnen zijn, zoals bijvoorbeeld het totaal aantal personen per leeftijdscategorie, het aantal werkenden en niet-werkenden. Voor de werkenden werd bijkomend informatie opgevraagd over onder meer het beroepsstatuut, de arbeidsduur, het beroep, de sector van tewerkstelling, de afdeling waar men werkt en de machines of voertuigen waarmee men werkt.

Aangezien deze studie gaat over seksesegregatie op de arbeidsmarkt, zal dit hoofdstuk vooral aandacht hebben voor de verhouding tussen het aantal mannen en vrouwen. In de mate van het mogelijke zal er ook telkens een opsplitsing volgens gewest worden gemaakt. Het beroep wordt hier niet besproken. Het zal later in het rapport uitvoerig aan bod komen. De sector van tewerkstelling wordt wel besproken, maar vooral in het kader van een algemene evolutie van de werkgelegenheid. Het segregatie-aspect hiervan zal in een later hoofdstuk nog verder worden uitgediept.

1.2 SITUERING EN STRUCTUUR VAN DE BEROEPSBEVOIKING

In deze paragraaf wordt nagegaan wat het aandeel is van mannen en vrouwen in de verschillende segmenten van de bevolking. In de tabellen 1.1a tot en met 1.1d op het einde van deze paragraaf vindt men de gegevens voor 1981 en 1991.

De totale bevolking

Om te beginnen stelt men vast dat vrouwen iets meer dan de helft van de totale bevolking uitmaken, zowel in 1981 als in 1991. Het hoeft nauwelijks nog te worden herhaald dat dit vooral komt omdat vrouwen gemiddeld langer leven. Het verschil heeft met andere woorden een demografische verklaring.

De bevolking op beroepsactieve

Bij de bevolking op beroepsactieve leeftijd ligt de verhouding al anders. Vrouwen maken hiervan iets minder dan de helft uit, en daarin is weinig veranderd tussen 1981 en 1991. De reden hiervoor

is heel eenvoudig. Omwille van een aantal beleidskeuzes in het verleden, gaat de beroepsactieve leeftijd van vrouwen van 15 tot 60 jaar en die van mannen van 15 tot 65 jaar. Het gaat met andere woorden om historische verschillen. Aan te nemen valt dat deze leeftijdsgrenzen in de toekomst moeten worden herzien, enerzijds omwille van de verlengde leerplicht waardoor 'gewone' beroepsactiviteit (d.w.z. niet verbonden aan een opleiding) pas mogelijk is op latere leeftijd en anderzijds omwille van de gewijzigde sociale wetgeving waardoor de pensioenleeftijd voor mannen nu al varieert tussen 60 en 65 jaar. Onder Europese druk zal bovendien de pensioenleeftijd voor mannen en vrouwen in de toekomst worden gelijkgeschakeld.

De beroepsbevolking

De beroepsbevolking is de bevolking die zich aanbiedt op de arbeidsmarkt. Het is dus het totaal van alle werkenden en werkzoekenden samen. Het aandeel van de vrouwen in de beroepsbevolking is gestegen van 36,1% in 1981 tot 42,2% in 1991. Dit betekent dat na tien jaar veel meer vrouwen zich aanbieden op de arbeidsmarkt. De stijging wordt vooral veroorzaakt door het feit dat jonge vrouwen vaker op de arbeidsmarkt blijven, ook na de het vormen van een gezin. Het is wel zo dat vrouwen in deze levensfase vaker deeltijds gaan werken.¹ Te verwachten valt dat de vrouwelijke activiteitsgraad in de toekomst verder zal blijven stijgen, al is het de vraag of ze ooit dezelfde zal zijn als bij de mannen. Enerzijds ziet men over het algemeen een verandering in de opvattingen waardoor de vrouwelijke rol niet meer beperkt blijft tot zorgarbeid voor het eigen gezin, maar ook betaalde arbeid buitenshuis kan omvatten. Dit kan de arbeidsmarktparticipatie van vrouwen bevorderen. Anderzijds is het nog de vraag of vooral laaggeschoolde vrouwen zich even talrijk zullen aanbieden op de arbeidsmarkt gezien hun verminderde kansen op een (goede) job.

Vlaanderen en Wallonië verschillen weinig van het gemiddelde wat betreft de verhouding tussen het aantal mannen en vrouwen in beroepsbevolking. In Brussel daarentegen is het aandeel van de vrouwen duidelijk hoger dan gemiddeld, nl. 45,8%. Het verschil met de seksesamenstelling van de bevolking op beroepsactieve leeftijd is hier met andere woorden vrij beperkt.

De werkenden

Wanneer men de groep werkenden afzonderlijk bekijkt, dan blijkt er een nog groter onevenwicht tussen de seksen te bestaan. De groep werkenden bestaat in 1981 voor 33,8% uit vrouwen en in 1991 is hun aandeel gestegen tot 39,8%. In Brussel is het aandeel van de mannen en van de vrouwen het minst ongelijk, nl. 44,9% vrouwen en 55,1% mannen. In Vlaanderen en Wallonië is de verhouding telkens ongeveer 40% vrouwen en 60% mannen. Het is wel zo dat de evolutie tussen 1981 en 1991 het sterkst is geweest in Vlaanderen. Dit wil zeggen dat het aandeel van de vrouwen daar met bijna 7 procentpunten gestegen is, terwijl in Wallonië de stijging slechts ongeveer 3 procentpunten bedraagt. De Vlaamse vrouwen hebben als het ware hun 'achterstand' ten opzichte van hun Waalse zusters ingehaald.

De werklozen

Het aandeel van de vrouwen bij de werklozen bedraagt in 1981 57,5% en in 1991 63,2%. Net zoals bij de werkenden is het aandeel van de vrouwen dus gestegen. Er is nochtans een groot

1. Een illustratie met cijfers vindt men in *De arbeidsmarkt in Vlaanderen. Jaarboek 1996..* Stuurgroep Strategisch Arbeidsmarktonderzoek/Steunpunt WAV. 1996, p. 89-91.

verschil met de werkende beroepsbevolking. Ten eerste maken vrouwen bij de werklozen de meerderheid uit en ten tweede is de stijging van het percentage vrouwen bij de werklozen tussen 1981 en 1991 veel sterker geweest dan bij de werkenden.

In het Brusselse gewest benadert de verhouding tussen het aantal mannen en vrouwen het sterkst de 50/50 verdeling. De werklozenpopulatie bestaat daar in 1991 voor 53,2% uit vrouwen en uit 46,8% uit mannen. In Wallonië daarentegen maken vrouwen 61,6% uit van de groep werklozen en in Vlaanderen 67,0%. Net zoals bij de werkenden is ook hier de evolutie sinds 1981 het sterkst geweest in Vlaanderen. Het percentage vrouwen steeg er met bijna 9 procentpunten, in Wallonië was dat 5,6 procentpunten en in Brussel 4,4 procentpunten.

De evolutie van de omvang van de totale beroepsbevolking

Interessant is ook de evolutie van de omvang van de beroepsbevolking. De Belgische beroepsbevolking (werkenden en werkzoekenden) is tussen 1981 en 1991 met 5,1% gegroeid. Er bestaan echter grote verschillen tussen mannen en vrouwen. Het aantal mannen in de beroepsbevolking is op 10 jaar tijd met bijna 5% gedaald en het aantal vrouwen is met 22,7% gestegen. De daling van het aantal mannen situeert zich bijna uitsluitend bij de werkenden. Bij de werklozen ziet men eerder een status quo. Bij de vrouwen daarentegen is er een sterke toename bij de werkenden (+22,1%). Deze schijnbaar positieve evolutie voor vrouwen moet worden gerelativeerd. Ten eerste zijn vrouwenjobs vaak deeltijdse jobs. Bovendien is de vrouwelijke werkgelegenheid vooral toegenomen in sectoren waar ook veel deeltijdarbeid voorkomt (zie hoofdstuk 6). Het arbeidsvolume voor vrouwen is dus zeker niet evenredig toegenomen. Ten tweede ziet men dat het aantal werkzoekende vrouwen ook sterk gestegen is met 25,9%. Dit is zelfs iets sterker dan de stijging van het aantal werkende vrouwen.

De evolutie van de omvang van de beroepsbevolking verschilt volgens gewest. De Vlaamse beroepsbevolking is gegroeid met 8,0% en de Waalse met 3,0%. De Brusselse beroepsbevolking is sterk gedaald met 10,4%. Deze sterke daling in Brussel kan verklaard worden door een algemene daling van de bevolking in dat gewest.

In Vlaanderen is de daling van het aantal mannen vrij beperkt gebleven (-2,7%) terwijl ze zeer sterk was in Brussel (-17,1%). Het aantal Vlaamse vrouwen daarentegen is met 28,0% toegenomen. Het aantal vrouwen is eveneens gestegen in Wallonië en nauwelijks gedaald in Brussel (-1,0%).

De groei van de beroepsbevolking wordt vooral veroorzaakt door een toename van het aantal werklozen (+14,7%), al zijn er opnieuw grote verschillen tussen de gewesten. In Vlaanderen is het aantal werklozen in die periode zelfs gedaald met 5,2% (maar enkel bij de mannen), terwijl het in Brussel en Wallonië toegenomen is met resp. 39,1% en 40,0%. De stelling dat mannen verdrongen zouden worden in hun job door het toenemend aantal vrouwen op de arbeidsmarkt, wordt hiermee door de cijfers ontkracht. Ondanks een toenemend aantal vrouwen op de arbeidsmarkt, is de werkloosheid bij mannen niet toegenomen, integendeel. Er is daarentegen wel een verminderd aanbod van mannen op de arbeidsmarkt. Het aantal typisch mannelijke jobs is verminderd. Dit heeft te maken met een verandering in de economische structuur. De industriële sectoren die zeer belangrijk zijn voor de mannelijke werkgelegenheid hebben arbeidskrachten uitgestoten. Vooral oudere werknemers zijn hierdoor (vroegtijdig) weggevoerd uit de arbeidsmarkt. De dienstensectoren waar traditioneel veel vrouwen werken, zijn daarentegen gegroeid. De stelling daarentegen dat de toegenomen werkloosheid vooral verklaard wordt door een stijging van het aantal vrouwelijke werklozen wordt door de cijfers bevestigd. Daartegenover staat echter ook een bijna even sterke toename van het aantal werkende vrouwen.

Samengevat

Samengevat kan men zeggen dat mannen en vrouwen ongelijk vertegenwoordigd zijn in zowel de werkende als de niet-werkende beroepsbevolking. Er zijn ook accentverschillen tussen de gewesten. In Brussel bleek de verhouding tussen het aantal mannen en vrouwen het minst ongelijk. In Vlaanderen en Wallonië waren vrouwen ongeveer in gelijke mate ondervertegenwoordigd bij de werkenden en oververtegenwoordigd bij de werkzoekenden. De evolutie in Vlaanderen is tussen 1981 en 1991 echter veel sterker geweest.

De gestegen werkloosheid werd vooral veroorzaakt door het feit dat het aantal personen dat zich aanbiedt op de arbeidsmarkt sterker stijgt dan het aantal personen dat een job vindt. Doordat het toegenomen arbeidsaanbod bijna exclusief vrouwelijk is, resulteert dit ook in een sterkere toename van de vrouwelijke werkloosheid.

Tabel 1.1a

Percentage mannen en vrouwen en totaal aantal in de bevolking, de bevolking op beroepsactieve leeftijd, de beroepsbevolking en activiteitsgraden; evolutie aantal mannen, vrouwen en totaal aantal (België, 1981 en 1991)

	1981			1991			Evolutie aantal 1981-1991 (in %)		
	Mannen	Vrouwen	Totaal (N=100%)	Mannen	Vrouwen	Totaal (N=100%)	Mannen	Vrouwen	Totaal
Totale Bevolking	48,84	51,16	9 848 647	48,86	51,14	9 978 681	1,36	1,28	1,32
Bevolking beroepsactieve leeftijd (15-65/60jaar)	51,90	48,10	6 243 811	52,65	47,35	6 369 055	3,48	0,42	2,00
Beroepsbevolking									
Werklozen	42,46	57,54	424 216	36,83	63,17	486 611	- 0,48	25,92	14,70
Dienstplichtigen	1,00		28 557	100,00		34 826	21,95		21,95
Werkenden	66,15	33,85	3 519 070	60,17	39,82	3 651 703	- 5,61	22,10	3,77
Totaal	63,87	36,13	3 971 843	57,78	42,21	4 173 140	4,94	22,75	5,07
Activiteitsgraad	86,77	51,79	69,75	71,91	58,42	65,52			

Bron: Nationaal Instituut voor de Statistiek: gegevens van de Volkstelling van 1.3.1981 en 1.3.1991

Analyse: Steunpunt WAV

Tabel 1.1b

Percentage mannen en vrouwen en totaal aantal in de bevolking, de bevolking op beroepsactieve leeftijd, de beroepsbevolking en activiteitsgraden; evolutie aantal mannen, vrouwen en totaal aantal (Brussel, 1981 en 1991)

	1981			1991			Evolutie aantal 1981-1991 (in %)		
	Mannen	Vrouwen	Totaal (N=100%)	Mannen	Vrouwen	Totaal (N=100%)	Mannen	Vrouwen	Totaal
Totale Bevolking	46,78	53,22	997 293	47,12	52,88	954 045	-3,64	-4,95	-4,34
Bevolking beroepsactieve leeftijd (15-65/60jaar)	50,85	49,15	622 886	51,47	48,53	592 231	-3,76	-6,13	-4,92
Beroepsbevolking									
Werklozen	51,22	48,78	39 378	46,77	53,22	54 781	27,04	51,80	39,12
Dienstplichtigen	100,00		2 192	100,00		2 427	10,72		10,72
Werkenden	59,08	40,92	362 736	55,14	44,86	305 077	-21,50	-7,80	-15,90
Totaal	58,54	41,46	404 306	54,18	45,82	362 285	-17,06	-0,98	-10,39
Activiteitsgraad	74,72	54,76	64,90	64,39	57,76	61,17	-13,83	-100,00	-48,94

Bron: Nationaal Instituut voor de Statistiek: gegevens van de Volkstelling van 1.3.1981 en 1.3.1991

Analyse: Steunpunt WAV

Tabel 1.1c

Percentage mannen en vrouwen en totaal aantal in de bevolking, de bevolking op beroepsactieve leeftijd, de beroepsbevolking en activiteitsgraden; evolutie aantal mannen, vrouwen en totaal aantal (Vlaanderen, 1981 en 1991)

	1981			1991			Evolutie aantal 1981-1991 (in %)		
	Mannen	Vrouwen	Totaal (N=100%)	Mannen	Vrouwen	Totaal (N=100%)	Mannen	Vrouwen	Totaal
Totale Bevolking	49,46	50,54	5 630 129	49,39	50,61	5 768 925	2,33	2,60	2,47
Bevolking beroepsactieve leeftijd (15-65/60jaar)	52,15	47,85	3 604 702	52,93	47,07	3 730 229	5,05	1,78	3,48
Beroepsbevolking									
Werklozen	40,07	59,93	237 400	32,99	67,01	225 098	-21,93	6,01	-5,18
Dienstplichtigen	100,00		18 514	100,00		22 091	19,32		19,32
Werkenden	67,69	32,31	2 061 363	60,82	39,18	2 256 015	-1,67	32,73	9,44
Totaal	65,12	34,88	2 317 277	58,66	41,34	2 503 204	-2,69	28,03	8,02
Activiteitsgraad	80,28	46,85	64,28	74,37	58,94	67,11	-7,37	25,80	4,39

Bron: Nationaal Instituut voor de Statistiek: gegevens van de Volkstelling van 1.3.1981 en 1.3.1991

Analyse: Steunpunt WAV

Tabel 1.1d

Percentage mannen en vrouwen en totaal aantal in de bevolking, de bevolking op beroepsactieve leeftijd, de beroepsbevolking en activiteitsgraden; evolutie aantal mannen, vrouwen en totaal aantal (Wallonië, 1981 en 1991)

	1981			1991			Evolutie aantal 1981-1991 (in %)		
	Mannen	Vrouwen	Totaal (N=100%)	Mannen	Vrouwen	Totaal (N=100%)	Mannen	Vrouwen	Totaal
Totale Bevolking	48,41	51,59	3 221 225	48,45	51,55	3 255 711	1,14	1,00	1,07
Bevolking beroepsactieve leeftijd (15-65/60jaar)	51,80	48,20	2 016 223	52,48	47,52	2 046 595	2,85	0,07	1,51
Beroepsbevolking									
Werklozen	43,96	56,04	147 438	38,38	61,62	206 732	22,42	54,18	40,22
Dienstplichtigen	100,00		7 851	100,00		10 308	31,30		31,30
Werkenden	65,60	34,40	1 094 971	60,25	39,75	1 090 611	-8,52	15,09	-0,40
Totaal	63,26	36,74	1 250 260	57,11	42,89	1 307 651	-5,59	22,12	4,59
Activiteitsgraad	75,74	47,26	62,01	69,53	57,67	63,89	-8,20	22,04	3,04

Bron: Nationaal Instituut voor de Statistiek: gegevens van de Volkstelling van 1.3.1981 en 1.3.1991

Analyse: Steunpunt WAV

1.3 EVOLUTIE VAN DE WERKGELEGENHEID PER SECTOR

1.3.1 Inleiding

In de vorige paragraaf werd over de evolutie van de werkgelegenheid gesproken. Er werd een opsplitsing gemaakt volgens gewest en geslacht. De werkgelegenheid is echter niet in elke sector op dezelfde manier geëvolueerd. Daarom wordt in deze paragraaf een opsplitsing gemaakt volgens sector. Opnieuw zal er extra aandacht worden gegeven aan de evolutie van de vrouwelijke werkgelegenheid.

Vooraf is een kort woordje uitleg over de indeling van de sectoren niet overbodig. Om economische sectoren te kunnen bestuderen, is er een classificatiesysteem nodig waarin alle sectoren worden ondergebracht. Het classificatiesysteem dat gehanteerd wordt bij de Volkstelling is de Belgische versie van de Europese NACE-nomenclatuur. NACE staat voor 'Nomenclature générale des Activités économique dans les Communautés Européennes'. Het is een classificatiesysteem dat verschillende niveaus kent. Alle economische activiteiten worden onderverdeeld in tien afdelingen van 0 tot en met 9. Men spreekt hier ook van 'NACE-code op één digit'. Alle bedrijven die bijvoorbeeld actief zijn in de sector van de handel en horeca krijgen code 6.

De afdelingen zijn op hun beurt onderverdeeld in verschillende klassen. Het aantal klassen per afdeling kan verschillen. Men spreekt dan over een indeling op twee digits. Zo krijgen bijvoorbeeld alle groothandelszaken de code 61. Deze klassen zijn op hun beurt onderverdeeld in groepen. Dit wordt dan een indeling op drie digits. De code 617 bijvoorbeeld wordt gegeven aan alle groothandelszaken in voedings- en genotmiddelen. De indeling gaat zo verder tot het niveau 5 digits.

Schema 1.1

Voorbeeld NACE-classificatie

6 Handel en horeca
61 Groothandel
617 Groothandel in voedings- en genotmiddelen

Voor dit onderzoek was een indeling tot op 2 digit meestal voldoende omdat dit toch al zo'n 60 categorieën oplevert. Deze categorieën kunnen heergroeped worden in de volgende 'klassieke' indeling: de primaire of agrarische sector, de secundaire of industriële sector en de dienstensector.

De dienstensector is de laatste decennia echter sterk geëvolueerd zodat het opportuun werd om verder een onderscheid te maken tussen de tertiaire sector (dienstverlening aan personen en bedrijven in de profitsector, bijvoorbeeld bioscopen) en de quataire sector (dienstverlening in de non-profitsector, bijvoorbeeld bibliotheken). Om dit onderscheid te kunnen maken, werd in een aantal gevallen de code tot op 3 digits gebruikt. Zo krijgen de bibliotheken de code 977 en de bioscopen de code 973. Op het twee digit niveau zou het onmogelijk zijn een onderverdeling te maken tussen tertiaire en quataire sector omdat beide dan de code 97 zouden krijgen.

Dit codeersysteem is dus redelijk werkbaar. Het is wel zo dat de code vaak ontbreekt (in 1981 bij 2,3% en in 1991 bij 12,6% van de werkenden). Vermoedelijk zijn dit vooral codes in de tertiaire sectoren, maar men weet dat niet zeker. Vandaar dat de som van de totalen in de volgende tabellen niet altijd zullen overeenstemmen met de totale werkende beroepsbevolking.

In de volgende paragrafen wordt de evolutie van de werkgelegenheid achtereenvolgens in de primaire, secundaire, tertiaire en quataire sector besproken. In de bijhorende tabellen werden de NACE-sectoren geordend volgens hun grootte in 1991. Vervolgens werd het cumulatieve percentage van het totaal aantal werkenden berekend. Op die manier kunnen de belangrijkste sectoren gemakkelijker onderscheiden worden. In de bespreking zullen enkel de grootste NACE-sectoren aan bod komen, evenals degene met een hoog percentage vrouwen. Met 'hoog' wordt dan telkens bedoeld 'meer dan gemiddeld in resp. de secundaire, tertiaire en quataire sector'. Aangezien de primaire sector slechts drie deelsectoren heeft, is het weinig zinvol om die uitgebreide werkwijze te volgen. Een kortere bespreking zal daar volstaan.

1.3.2 Evolutie van de werkgelegenheid in de primaire sector

1.3.2.1 Het rijk

De agrarische sector krimpt verder in, zo blijkt uit tabel 1.2a. Het aantal personen dat er werkt is met 20,8% gedaald sinds 1981 en bedraagt in 1991 nog 89712 personen. Dit verschilt zeer sterk met de evolutie van de totale werkende beroepsbevolking die gestegen is met 3,8%. Het overgrote deel van de 'primaire' werkgelegenheid situeert zich in de subsector landbouw.

De inkrimping van de primaire sector past volledig binnen de historische ontwikkeling van de geïndustrialiseerde wereld en hoeft dus geenszins te verbazen. Toch zijn er twee zaken die de aandacht trekken. Ten eerste is de daling tussen 1981 en 1991 vrij sterk geweest. Er zijn meer dan 23000 arbeidsplaatsen verloren gegaan in deze sector. Ten tweede is de evolutie verschillend voor mannen dan voor vrouwen. Bij de vrouwen is de werkgelegenheid gedaald met 'slechts' 3,4%. Bij de mannen is dat 25,9%. Dit betekent dat het percentage vrouwen in de primaire sector gestegen is van 22,6% in 1981 naar 27,6% in 1991. Het aandeel van de vrouwen is hierdoor sterker gestegen in de primaire sector dan in de totale werkende beroepsbevolking.

Tabel 1.2a

Percentage mannen en vrouwen en totaal aantal in de primaire sector; evolutie van het aantal mannen, vrouwen en totaal aantal (België, 1981 en 1991)

NACE-CODE EN SECTOROMSCHRIJVING	1981			1991			Evolutie aantal 1981-1991 (in %)		
	Mannen	Vrouwen	Totaal	Mannen	Vrouwen	Totaal	Mannen	Vrouwen	Totaal
01 Landbouw en jacht	76,72	23,28	109 339	71,49	28,51	85 894	-26,80	-3,79	-21,44
02 Bosbouw en -ontginning	96,76	3,24	2 655	95,24	4,76	2 540	-5,84	40,70	-4,33
03 Visserij	95,68	4,32	1 274	91,39	8,61	1 278	-4,18	1,00	0,31
Totaal	77,40	22,60	113 268	72,44	27,56	89 712	-25,87	-3,42	-20,80

Bron: Nationaal Instituut voor de Statistiek: gegevens van de Volkstelling van 1.3.1981 en 1.3.1991
Analyse: Steunpunt WAV

1.3.2.2 De gewesten

Uit de onderstaande tabel blijkt duidelijk dat de agrarische sector niet veel voorstelt in het Brusselse gewest. Dit is ook logisch, gezien het uitgesproken stedelijk karakter van deze regio. Het heeft weinig zin om op basis van dergelijke kleine aantallen uitspraken te doen over de evolutie van de werkgelegenheid.

Tabel 1.2b

Percentage mannen en vrouwen en totaal aantal in de primaire sector; evolutie van het aantal mannen, vrouwen en totaal aantal (Brussel, 1981 en 1991)

NACE-CODE EN SECTOROMSCHRIJVING	1981			1991			Evolutie aantal 1981-1991 (in %)		
	Mannen	Vrouwen	Totaal	Mannen	Vrouwen	Totaal	Mannen	Vrouwen	Totaal
01 Landbouw en jacht	85,33	14,67	443	90,15	9,85	325,00	-22,49	-50,77	-26,64
02 Bosbouw en -ontginning	95,00	5,00	20	100,00	-14,00	-26,32	-	-30,00	-
03 Visserij	50,00	50,00	10	80,00	20,00	5,00	-20,20	-80,00	-50,00
Totaal	84,99	15,01	473	90,41	9,59	344,00	-22,64	-53,52	-27,27

Bron: Nationaal Instituut voor de Statistiek: gegevens van de Volkstelling van 1.3.1981 en 1.3.1991
Analyse: Steunpunt WAV

In Vlaanderen en Wallonië is de werkgelegenheid in de primaire sector sterk gedaald. In Vlaanderen ligt de daling iets onder het nationaal gemiddelde, in Wallonië net boven het nationaal gemiddelde. In Wallonië is de daling bij mannen en vrouwen ongeveer even sterk. In Vlaanderen daarentegen is er een sterke daling bij de mannen en een stijging bij de vrouwen in alle subsectoren. Het is ook enkel in Vlaanderen dat het aandeel van de vrouwen duidelijk is gestegen.

Tabel 1.2c

Percentage mannen en vrouwen en totaal aantal in de primaire sector; evolutie van het aantal mannen, vrouwen en totaal aantal (Vlaanderen, 1981 en 1991)

NACE-CODE EN SECTOROMSCHRIJVING	1981			1991			Evolutie aantal 1981-1991 (in %)		
	Mannen	Vrouwen	Totaal	Mannen	Vrouwen	Totaal	Mannen	Vrouwen	Totaal
01 Landbouw en jacht	80,28	19,72	70 341	72,12	27,88	56 760	-26,96	10,67	-19,31
02 Bosbouw en -ontginning	93,52	6,48	287	91,30	8,70	276	-6,32	33,33	-3,83
03 Visserij	97,50	2,50	1 176	94,95	5,05	1 108	-8,28	93,10	-5,78
Totaal	80,66	19,34	71 804	72,64	27,36	58 144	-26,49	10,87	-19,02

Bron: Nationaal Instituut voor de Statistiek: gegevens van de Volkstelling van 1.3.1981 en 1.3.1991

Analyse: Steunpunt WAV

Tabel 1.2d

Percentage mannen en vrouwen en totaal aantal in de primaire sector; evolutie van het aantal mannen, vrouwen en totaal aantal (Wallonië, 1981 en 1991)

NACE-CODE EN SECTOROMSCHRIJVING	1981			1991			Evolutie aantal 1981-1991 (in %)		
	Mannen	Vrouwen	Totaal	Mannen	Vrouwen	Totaal	Mannen	Vrouwen	Totaal
01 Landbouw en jacht	71,23	28,77	38 555	70,03	29,97	28 809	-26,54	-22,16	-25,28
02 Bosbouw en -ontginning	97,15	2,85	2 348	95,69	4,31	2 250	-5,61	44,78	-4,17
03 Visserij	76,14	23,86	88	67,88	32,12	165	67,16	152,38	87,50
Totaal	72,73	27,27	40 991	71,87	28,13	31 224	-24,72	-21,43	-23,83

Bron: Nationaal Instituut voor de Statistiek: gegevens van de Volkstelling van 1.3.1981 en 1.3.1991

Analyse: Steunpunt WAV

1.3.3 Evolutie van de werkgelegenheid in de secundaire sector

1.3.3.1 België

Net zoals de primaire sector, kent de secundaire sector een sterke daling van de werkgelegenheid met 20,7%. Ook hier is het aantal vrouwen minder sterk gedaald, namelijk met 11,9%. Daardoor steeg het aandeel van de vrouwen in de secundaire sector met 2,2 procentpunten. Dit is iets minder dan de algemene stijging van het percentage vrouwen met 3,7 procentpunten in de totale werkende beroepsbevolking.

Uit tabel 1.3a blijkt dat 86,6% van de werkgelegenheid in de secundaire sector gesitueerd is in 12 sectoren met meer dan 30 000 personen. De meeste van deze grote sectoren kennen een daling van het totaal aantal werkenden met 20% of meer. Het meest uitgesproken is de daling in de sector 'vervaardiging en eerste bewerking van metaal' met 39,7%. De daling is ook sterk in de houtindustrie en fabrieken van houten meubelen, de schoen- en kledingnijverheid, de vervaardiging van steen, cement, beton, e.d. en de textielnijverheid. De papier- en papierwarenindustrie

kent slechts een lichte daling met 4,7%. De opvallende uitzondering is de chemische nijverheid waar een lichte stijging van 4,5% waar te nemen valt.

Het aantal vrouwen is in deze grootste sectoren over het algemeen ook gedaald. Hun aantal is ongeveer gehalveerd in de papier- en papierwarenindustrie en in de chemische nijverheid, precies twee sectoren die het over het algemeen minder slecht of zelfs beter deden qua werkgelegenheidsevolutie dan de rest van de grote secundaire sectoren.

Het aandeel van de vrouwen in de secundaire sectoren is over het algemeen licht gestegen. De stijging is het duidelijkste in de voedings- en genotmiddelenindustrie. Er zijn ook een aantal opvallende dalingen. In de chemische nijverheid en de papier- en papierwarenindustrie is het percentage vrouwen gevoelig gedaald met respectievelijk 10 en 13 procentpunten.

Er zijn nog een drietal kleinere industriële sectoren (van meer dan 1 000 werkenden) waar het percentage vrouwen veel hoger ligt dan gemiddeld in de secundaire sector (+30%). Het zijn de ledernijverheid, de bureaumachinefabrieken en de overige be- en verwerkende industrie. Deze sectoren zijn allemaal in omvang gedaald tussen 1981 en 1991. Het aantal vrouwen is gedaald in de overige be- en verwerkende industrie, maar gestegen in de ledernijverheid en de bureaumachinefabrieken.

1.3.3.2 Brussel

De industriële werkgelegenheid situeert zich voor 86,4% in tien 'grote' sectoren met meer dan 1 000 werkenden. In al deze sectoren ziet men een sterke achteruitgang van de werkgelegenheid. Het sterkst is de daling in de vervaardiging van producten uit metaal en de elektrotechnische industrie. Ook de vrouwelijke werkgelegenheid is sterk gedaald, vooral in de bouw en in de machinebouw. Het percentage vrouwen is echter zowat overal gestegen, behalve in de elektrotechnische industrie, de automobielbouw en de schoen- en kledingnijverheid.

1.3.3.3 Vlaanderen

Twaalf sectoren van meer dan 20 000 personen zorgen voor 88,5% van de industriële werkgelegenheid in Vlaanderen. De werkgelegenheid is er zowat overal gedaald, vooral in de houtindustrie en fabrieken van houten meubelen en in de schoen- en kledingnijverheid. Een lichte stijging ziet men in de chemische nijverheid en de automobielbouw. Ook het aantal vrouwen is meestal sterk gedaald.

Er zijn een drietal kleinere sectoren (+1 000 personen) met een sterke vrouwelijke vertegenwoordiging (+30% vrouwen): de overige be- en verwerkende industrie, de fijnmechanische en optische industrie en de ledernijverheid. In twee van deze sectoren is de werkgelegenheid gedaald. Enkel in de ledernijverheid ziet men een lichte stijging van de werkgelegenheid met 9,7%.

1.3.3.4 Wallonië

In Wallonië situeert 80,0% van de industriële werkgelegenheid zich in negen grote sectoren van minstens 10 000 personen. Al deze sectoren zijn tussen 1981 en 1991 in omvang gedaald, behalve de voedings- en genotmiddelenindustrie (+8,0%) en de chemische nijverheid (+2,8%). Ook het aantal vrouwen is overal gedaald, behalve in dezelfde twee sectoren. In de voeding- en genotmiddelenindustrie is het aantal vrouwen zelfs met 40,1% gestegen.

Tabel 1.3a

Percentage mannen en vrouwen en totaal aantal in de secundaire sector; evolutie van het aantal mannen, vrouwen en totaal aantal (België, 1981 en 1991)

NACE-CODE EN SECTOROMSCHRIJVING	1981			1991			Evolutie aantal 1981-1991 (in %)			
	Mannen	Vrouwen	Totaal	Mannen	Vrouwen	Totaal	Cumulative %	Mannen	Vrouwen	Totaal
50 Bouwnijverheid	95,61	4,39	251 491	94,75	5,25	204 674	21,74	-19,72	-2,75	-18,62
41/42 Voedings- en genotmiddelenindustrie	74,00	26,00	97 653	67,15	32,85	94 977	31,84	-11,74	22,86	-2,74
25 Chemische nijverheid	79,58	20,42	68 725	77,05	10,48	71 839	39,47	1,20	-46,35	4,53
31 Vervaardiging producten uit metaal (excl. machines en transportmiddelen)	87,27	12,73	80 306	87,43	12,57	64 592	46,33	-19,42	-20,60	-19,57
34 Elektrotechnische industrie	67,87	32,13	77 771	70,31	29,69	56 382	52,32	-24,89	-33,02	-27,50
47 Papier- en papierwarenindustrie; grafische nijverheid; uitgeverijen	73,77	26,23	56 228	70,36	12,84	53 580	58,01	-9,11	-53,36	-4,71
35 Automobielenbouw, fabrieken van auto-onderdelen	89,95	10,05	54 912	89,21	10,79	53 475	63,69	-3,42	4,53	-2,62
43 Textielnijverheid	57,79	42,21	65 296	57,68	42,32	50 583	69,07	-22,67	-22,34	-22,38
22 Vervaardiging en eerste bewerking van metalen	95,73	4,27	82 624	94,36	5,64	49 791	74,36	-40,60	-20,29	-39,74
32 Machinebouw	89,04	10,96	50 255	89,03	10,97	39 621	78,57	-21,17	-21,08	-21,16
45 Schoen- en kledingnijverheid	18,51	81,49	53 511	17,97	82,03	35 965	82,39	-34,76	-32,34	-32,79
46 Houtindustrie; fabrieken van houten meubelen	88,82	11,18	54 999	83,33	16,67	35 911	86,20	-38,74	-2,67	-34,71
24 Vervaardiging van steen, cement, beton, aardewerk, glas e.d.	89,01	10,99	47 711	88,80	11,20	33 077	89,72	-30,84	-29,35	-30,67
48 Rubber- en plasticverwerking	77,94	22,06	21 580	77,84	22,16	22 860	92,15	5,80	6,39	5,93
16 Productie- en distributie van elektriciteit, gas, stoom en warm water	92,39	7,61	27 380	88,58	11,42	21 293	94,41	-25,44	16,71	-22,23
36 Overige transportmiddelenfabrieken	92,88	7,12	22 208	91,38	8,62	12 550	95,74	-44,40	-31,61	-43,49
49 Overige be- en verwerkende industrie	70,49	29,51	15 604	67,55	32,45	9 274	96,73	-43,05	-34,64	-40,57
17 Waterleidingsbedrijven	88,56	11,44	7 191	83,83	16,17	6 517	97,42	-14,21	28,07	-9,37
37 Fijnmechanische en optische industrie	70,46	29,54	6 954	67,55	14,37	4 977	97,95	-31,39	-65,19	-28,43
23 Winning van niet-energetische materialen	94,27	5,73	6 214	93,32	6,68	3 895	98,36	-37,95	-26,97	-37,32
14 Aardolie-industrie	90,39	9,61	6 973	86,11	13,89	3 212	98,70	-56,12	-33,43	-53,94
44 Lederindustrie	59,60	40,40	3 250	50,66	49,34	2 868	99,01	-24,99	7,77	-11,75
11 Winning en bewerking van vaste brandstof	99,21	0,79	21 830	98,10	1,90	2 689	99,29	-87,82	-70,52	-87,68
33 Bureauapparatuur; fabrieken van machines voor informatieverwerking	73,68	26,32	2 006	67,58	32,42	1 743	99,48	-20,30	7,01	-13,11
26 Kunstmatige en synthetische continuigaren en -vezelfabrieken	79,71	20,29	2 203	80,76	19,24	1 726	99,66	-20,62	-25,73	-21,65
12 Cokesovenbedrijven	97,73	2,27	1 057	95,19	4,81	957	99,76	-11,81	91,67	-9,46
15 Winning en vervaardiging van spijl- en kweekstoffen	84,35	15,65	313	85,45	14,55	921	99,86	198,11	173,47	194,25
30 Metaalverwerking; optische industrie	-	-	329	84,59	15,41	740	99,94	-	-	-
21 Winning en voorbereiding van ertsen	85,71	14,29	329	88,27	11,73	341	99,98	6,74	-14,89	3,65
40 Andere be- en verwerkende industrie	-	-	91	54,17	45,83	96	99,99	-	-	-
13 Aardolie- en gaswinning	86,81	13,19	91	81,94	18,06	72	99,99	-25,32	8,33	-20,88
10 Energie en waterhuishouding	-	-	34	64,71	35,29	34	100,00	-	-	-
20 Niet-energetische delstoffen en chemische industrie	-	-	26	80,77	19,23	26	100,00	-	-	-
Totaal	81,71	18,29	1 186 665	79,67	20,33	941 258	-	-22,65	-11,86	-20,68

Bron: Nationaal Instituut voor de Statistiek - gegevens van de Volkstelling van 1.3.1981 en 1.3.1991

Analyse: Steunpunt W&V

Tabel 1.3b

Percentage mannen en vrouwen en totaal aantal in de secundaire sector; evolutie van het aantal mannen, vrouwen en totaal aantal (Brussel, 1981 en 1991)

NACE-CODE EN SECTOROMSCHRIJVING	1981			1991			Evolutie aantal 1981-1991 (in %)		
	Mannen	Vrouwen	Totaal	Mannen	Vrouwen	Totaal	Mannen	Vrouwen	Totaal
50 Bouwnijverheid	90,95	9,05	15 923	94,72	10,19	10 133	-37,16	-90,77	-36,36
47 Papier- en papierwarenindustrie; grafische nijverheid; uitgeverijen	72,31	27,69	8 104	67,66	32,34	5 402	-37,63	-22,15	-33,34
41/42 Voedings- en genotmiddelenindustrie	61,62	28,38	5 533	64,46	35,54	4 238	-31,06	-4,08	-23,41
31 Vervaardiging producten uit metaal (excl. machines en transportmiddelen)	62,13	37,87	5 773	62,17	37,83	4 222	-26,82	-26,94	-26,87
34 Elektrotechnische industrie	72,81	27,19	4 715	77,22	22,78	2 810	67,45	-50,08	-40,40
31 Vervaardiging producten uit metaal (excl. machines en transportmiddelen)	82,29	17,71	4 010	78,00	22,00	2 091	72,72	-35,21	-47,86
32 Machinebouw	82,53	17,47	2 633	82,45	17,55	1 675	76,93	-36,09	-36,38
45 Schoen- en kledingnijverheid	35,24	64,76	3 317	39,79	60,21	1 317	80,25	-55,18	-63,08
16 Productie- en distributie van elektriciteit, gas, stoom en warm water	86,38	13,62	1 901	79,22	20,78	1 251	83,39	-39,65	-34,19
35 Automobielenbouw, fabrieken van auto-onderdelen	86,94	13,06	1 869	90,37	9,63	1 194	86,40	-33,60	-52,87
46 Houtindustrie; fabrieken van houten meubelen	88,82	11,18	1 574	86,39	13,61	757	88,30	-53,22	-41,48
48 Rubber- en plasticverwerking	76,90	23,10	1 238	61,24	38,76	663	89,97	-57,35	-10,14
24 Vervaardiging van steen, cement, beton, aardewerk, glas e.d.	76,98	23,02	1 138	74,51	25,49	659	91,63	-43,95	-35,88
22 Vervaardiging en eerste bewerking van metalen	88,94	11,06	1 230	88,32	11,68	505	92,90	-59,23	-56,62
37 Fijnmechanische en optische industrie	72,15	27,85	790	74,00	26,00	477	94,10	-38,07	-43,64
49 Overige be- en verwerkende industrie	64,48	35,52	1 157	67,95	32,05	443	95,22	-59,65	-61,71
36 Overige transportmiddelenfabrieken	84,31	15,69	408	88,24	11,76	425	96,29	9,01	-21,88
17 Waterleidingsbedrijven	82,65	17,35	611	77,81	22,19	365	97,20	-43,76	-23,58
44 Ledenijverheid	56,71	43,29	589	53,04	46,96	313	97,99	-50,30	-42,35
14 Aardolie-industrie	83,77	16,23	191	65,43	34,57	269	98,67	10,00	200,00
43 Textielnijverheid	50,51	49,49	495	52,69	47,31	186	99,14	-60,80	-64,08
33 Bureau-machinefabrieken; fabrieken van machines voor informatieverwerking	85,59	14,41	118	71,53	28,47	144	99,50	1,98	141,18
12 Kunstmatige en synthetische coningaren en -vezelfabrieken	95,51	4,49	89	95,00	5,00	60	99,65	-32,94	-25,00
26 Kunstmatige en synthetische coningaren en -vezelfabrieken	70,77	29,23	65	61,29	38,71	31	99,73	-58,70	-36,84
30 Metaalverwerking; optische industrie				45,16	54,84	31	99,81		
15 Winning en vervaardiging van spijl- en kweekstoffen	85,71	14,29	14	57,14	42,86	28	99,88	33,33	500,00
23 Winning van niet-energetische materialen	70,49	29,51	61	74,07	25,93	27	99,94	-53,49	-61,11
21 Winning en voorbereiding van ertsen	76,74	23,26	43	75,00	25,00	8	99,96	-81,82	-80,00
13 Aardolie- en gaswinning	75,00	25,00	8	57,14	42,86	7	99,98	-33,33	50,00
11 Winning en bewerking van vaste brandstof	88,35	11,65	103	100,00		4	99,99	-95,60	-96,12
10 Energie en waterhuishouding				50,00	50,00	2	100,00		
40 Andere be- en verwerkende industrie				100,00		1	100,00		
Totaal	76,73	23,27	63 700	75,20	24,80	39 738	-38,86	-33,50	-37,62

Bron: Nationaal Instituut voor de Statistiek, gegevens van de Volkstelling van 1.3.1981 en 1.3.1991

Analyse: Stempunt WAV

P.S.: Van de sectoren 10, 20, 30 en 40 is slechts informatie op één digit bekend.

Tabel 1.3c

Percentage mannen en vrouwen en totaal aantal in de secundaire sector; evolutie van het aantal mannen, vrouwen en totaal aantal (Vlaanderen, 1981 en 1991)

NACE-CODE EN SECTOROMSCHRIJVING	1981			1991			Evolutie aantal 1981-1991 (in %)			
	Mannen	Vrouwen	Totaal	Mannen	Vrouwen	Totaal	Mannen	Vrouwen	Totaal	
							%			
50 Bouwnijverheid	96,29	3,71	156 382	94,72	5,54	128 516	19,78	-19,38	22,80	-17,82
41/42 Voedings- en genotmiddelenindustrie	73,55	26,45	71 570	66,69	33,31	68 554	30,33	-13,15	20,62	-4,21
25 Chemische nijverheid	82,96	17,04	47 424	78,92	21,08	51 651	38,27	3,61	-76,66	8,91
35 Automobielhouding, fabrieken van auto-onderdelen	91,13	8,87	47 174	89,69	10,31	47 236	45,54	-1,44	16,32	0,13
43 Textielnijverheid	58,65	41,35	52 427	57,88	42,12	42 958	52,15	-19,14	-16,52	-18,06
31 Vervaardiging producten uit metaal (excl. machines en transportmiddelen)	88,91	11,09	46 311	87,57	12,43	41 979	58,61	-10,72	1,58	-9,35
34 Elektrotechnische industrie	63,46	36,54	51 904	67,40	32,60	41 897	65,06	-14,28	-27,97	-19,28
47 Papier- en papierwarenindustrie; grafische nijverheid; uitgeverijen	74,30	25,70	32 934	70,18	29,82	34 563	70,38	-0,87	-84,57	-22,38
45 Schoen- en kledingnijverheid	16,68	83,32	43 337	16,18	83,82	31 037	75,16	-30,53	-27,95	-28,38
46 Houtindustrie; fabrieken van houten meubelen	88,39	11,61	43 420	81,92	18,08	28 857	79,60	-38,40	3,45	-33,54
32 Machinebouw	90,66	9,34	28 752	89,37	10,63	25 503	83,52	-12,56	0,97	-11,30
22 Vervaardiging en eerste bewerking van metalen	95,20	4,80	30 751	93,43	6,57	24 473	87,29	-21,90	9,02	-20,42
24 Vervaardiging van steen, cement, beton, aardewerk, glas e.d.	90,60	9,40	25 548	89,13	10,87	18 283	90,10	-29,60	-17,24	-28,44
48 Rubber- en plasticverwerking	75,83	24,17	13 808	75,83	24,17	16 449	92,63	19,13	19,11	19,13
16 Productie- en distributie van elektriciteit, gas, stoom en warm water	92,86	7,14	15 557	88,42	11,58	12 343	94,53	-24,45	28,74	-20,66
36 Overige transportmiddelenfabrieken	93,56	6,44	17 558	92,16	7,84	8 218	95,80	-53,89	-43,06	-53,20
49 Overige be- en verwerkende industrie	71,26	28,74	13 606	67,98	32,02	7 841	97,00	-45,03	-35,78	-42,37
17 Waterleidingsbedrijven	88,99	11,01	3 895	83,07	16,93	3 568	97,55	-14,48	40,79	-8,40
37 Fijnmechanische en optische industrie	69,04	30,96	3 856	64,10	35,90	2 992	98,01	-27,95	-85,43	-22,41
14 Aardolie-industrie	90,43	9,57	6 090	89,04	10,96	2 655	98,42	-57,07	-50,09	-56,40
11 Winning en bewerking van vaste brandstof	99,37	0,63	19 278	98,46	1,54	2 589	98,82	-86,69	-67,21	-86,57
44 Ledernijverheid	53,82	46,18	1 884	44,43	55,57	2 066	99,14	-9,47	31,95	9,66
26 Kunstmatige en synthetische continugaren en -vezelfabrieken	80,32	19,68	1 819	80,86	19,14	1 567	99,38	-13,28	-16,20	-13,85
33 Bureau-machinefabrieken; fabrieken van machines voor informatieverwerking	77,45	22,55	1 193	61,72	38,28	977	99,53	-34,74	39,03	-18,11
23 Winning van niet-energetische materialen	91,63	8,37	1 028	91,67	8,33	960	99,68	-6,58	-6,98	-6,61
15 Winning en vervaardiging van spijie- en kweekstoffen	83,09	16,91	272	86,47	13,53	865	99,81	230,97	154,35	218,01
30 Metaalverwerking; optische industrie				86,81	13,19	637	99,91			
12 Cokesovenbedrijven	98,28	1,72	465	97,75	2,25	311	99,96	-33,48	-12,50	-33,12
21 Winning en voorbereiding van ertsen	84,09	15,91	132	87,59	12,41	137	99,98	8,11	-19,05	3,79
40 Andere be- en verwerkende industrie				49,41	50,59	85	99,99			
13 Aardolie- en gaswinning				83,33	16,67	30	99,99			
10 Energie en waterhuishouding	91,30	8,70	46	66,67	33,33	21	100,00	-40,48	25,00	-34,78
20 Niet-energetische delfstoffen en chemische industrie				73,68	26,32	19	100,00			
Totaal	80,42	19,58	778 421	77,95	22,05	649 837		-19,08	-6,00	-16,52

Bron: Nationaal Instituut voor de Statistiek; gegevens van de Volkstelling van 1.3.1981 en 1.3.1991

Analyse: Sicaupunt WAV

P.S.: Van de sectoren 10, 20, 30 en 40 is slechts informatie op één digít bekend.

Tabel 1.3d

Percentage mannen en vrouwen en totaal aantal in de secundaire sector; evolutie van het aantal mannen, vrouwen en totaal aantal (Wéllonté, 1981 en 1991)

NACE-CODE EN SECTOROMSCHRIJVING	1981			1991			Evolutie 1981-1991 (in %)			
	Mannen	Vrouwen	Totaal	Mannen	Vrouwen	Totaal	Cumulatief %	Mannen	Vrouwen	Totaal
50 Bouwnijverheid	95,19	4,81	79 186	94,72	5,28	66 025	26,23	-17,04	-8,38	-16,62
22 Vervaardiging en eerste bewerking van metalen	96,22	3,78	50 643	95,40	4,60	24 813	36,09	-51,42	-40,30	-51,00
41/42 Voedings- en genotmiddelenindustrie	76,20	23,80	20 550	69,10	30,90	22 185	44,91	-2,11	40,18	7,96
31 Vervaardiging producten uit metaal (excl. machines en transportmiddelen)	85,40	14,60	29 985	88,11	11,89	20 522	53,06	-29,39	-44,24	-31,56
25 Chemische nijverheid	75,73	24,27	15 528	74,91	25,09	15 966	59,40	1,70	7,38	2,82
24 Vervaardiging van steen, cement, beton, aardewerk, glas e.d.	87,72	12,28	21 025	89,03	10,97	14 135	65,02	-31,77	-39,95	-32,77
47 Papier- en papierwarenindustrie; grafische nijverheid; uitgeverijen	73,38	26,62	15 190	71,89	28,11	13 615	70,43	-12,19	-5,34	-10,37
32 Machinebouw	87,48	12,52	18 870	89,22	10,78	12 443	75,37	-32,75	-43,23	-22,38
34 Elektrotechnische industrie	77,58	22,42	21 152	79,12	20,88	11 675	80,01	-43,71	-48,59	-44,80
16 Productie- en distributie van elektriciteit, gas, stoom en warm water	92,80	7,20	9 922	90,36	9,64	7 699	83,07	-24,45	3,92	-22,40
43 Textielnijverheid	54,40	45,60	12 374	56,67	43,33	7 439	86,03	-37,37	-42,87	-39,88
46 Houtindustrie; fabrieken van houten meubelen	90,70	9,30	10 005	89,44	10,56	6 297	88,53	-37,94	-28,49	-37,06
48 Rubber- en plasticverwerking	82,60	17,40	6 534	85,53	14,47	5 748	90,81	-8,91	-26,82	-12,03
35 Automobielhout, fabrieken van auto-onderdelen	81,44	18,56	5 869	84,44	15,56	5 045	92,82	-10,88	-27,92	-14,04
36 Overige transportmiddelenfabrieken	90,88	9,12	4 242	90,07	9,93	3 907	94,37	-8,72	0,26	-7,90
45 Schoen- en kledingnijverheid	21,98	78,02	6 857	25,37	74,63	3 611	95,81	-39,22	-49,63	-47,34
23 Winning van niet-energetische materialen	95,08	4,92	5 125	94,05	5,95	2 908	96,96	-43,87	-31,35	-43,26
17 Waterleidingbedrijven	89,27	10,73	2 685	85,72	14,28	2 584	97,99	-7,59	28,13	-3,76
37 Fijnmechanische en optische industrie	72,27	27,73	2 308	72,35	27,65	1 508	98,59	-34,59	-34,84	-34,66
49 Overige be- en verwerkende industrie	66,35	33,65	841	64,04	35,96	990	98,98	13,62	25,80	17,72
33 Bureauwafabrieken; fabrieken van machines voor informatieverwerking	65,18	34,82	695	75,88	24,12	622	99,23	4,19	-38,02	-10,50
12 Cokesovenbedrijven	97,61	2,39	503	93,86	6,14	586	99,46	12,02	200,00	16,50
44 Ledernijverheid	75,80	24,20	777	75,46	24,54	489	99,65	-37,35	-36,17	-37,07
14 Aardolie-industrie	91,91	8,09	692	78,47	21,53	288	99,77	-64,47	10,71	-58,38
21 Winning en voorbereiding van ersten	89,61	10,39	154	89,29	10,71	196	99,85	26,81	31,25	27,27
26 Kunstmatige en synthetische continuaren- en vezelfabrieken	78,06	21,94	319	84,38	15,63	128	99,90	-56,63	-71,43	-59,87
11 Winning en bewerking van vaste brandstof	98,41	1,59	2 449	88,54	11,46	96	99,94	-96,47	-71,79	-96,08
30 Metaalverwerking; optische industrie				81,94	18,06	72	99,96			
13 Aardolie- en gaswinning	83,78	16,22	37	85,71	14,29	35	99,98	-3,23	-16,67	-5,41
15 Winning en vervaardiging van spijl- en kweekstoffen	96,30	3,70	27	82,14	17,86	28	99,99	-11,54	400,00	3,70
10 Energie en waterhuishouding				63,64	36,36	11	99,99			
40 Andere be- en verwerkende industrie				90,00	10,00	10	100,00			
20 Niet-energetische delfstoffen en chemische industrie				100,00		7	100,00			
Totaal	85,54	14,46	344 544	84,83	15,17	251 683		-27,56	-23,37	-26,95

Bron: Nationaal Instituut voor de Statistiek: gegevens van de Volkstelling van 1.3.1981 en 1.3.1991

Analyse: Steunpunt WAV

P.S.: Van de sectoren 10, 20, 30 en 40 is slechts informatie op één digít bekend.

Daarnaast zijn er nog twee kleinere sectoren (+1 000 personen) met een hoog percentage vrouwen, nl. de textielnijverheid en de schoen- en kledingnijverheid. Deze sectoren zijn zeer sterk gekrompen op tien jaar tijd. Ook de vrouwelijke werkgelegenheid is er zeer sterk teruggelopen.

1.3.4 Evolutie van de werkgelegenheid in de tertiaire sector¹

1.3.4.1 België

In tabel 1.4a kan men zien dat 87,7% van de tertiaire werkgelegenheid gesitueerd is in twaalf grote sectoren met meer dan 30 000 personen.

De totale tertiaire werkgelegenheid lijkt licht gedaald te zijn met 1,1%. Nochtans moet men opletten met de interpretatie van dit cijfer. Van meer dan 10% van de werkende beroepsbevolking is de sector onbekend. Wanneer deze evenredig zouden worden gespreid over de andere sectoren, dan zou de lichte daling zich kunnen omzetten in een lichte stijging. Daarom moet eerder worden geconcludeerd dat de werkgelegenheid in de tertiaire sector status quo is gebleven.

Deze 'status quo' is het resultaat van een aantal sterk groeiende sectoren en een aantal sterk krimpende sectoren. De sterkste stijger is de sector van de hulpbedrijven voor bank- en verzekeringswezen, onroerende goederen en diensten aan ondernemingen. De werkgelegenheid nam er met bijna 40% toe. De sterkste daler zijn de spoorwegen met 36,6%. Het aantal vrouwen daalde ook zeer sterk bij de spoorwegen, maar qua absolute aantallen heeft dit niet veel te betekenen. In de kleinhandel, de reparatiebedrijven, de persoonlijke diensten en het verzekeringswezen daalt het aantal vrouwen lichtjes. Verder is het aantal vrouwen overal gestegen, vooral in het vervoer over land (uitz. spoor), het bank- en kredietwezen en de hulpbedrijven voor bank- en verzekeringswezen, onroerende goederen en diensten aan ondernemingen. Het percentage vrouwen is ook overal lichtjes gestegen. De stijging was het sterkst in de communicatiebedrijven, nl. bijna 6 procentpunten.

Er zijn nog een drietal kleinere sectoren (+1 000 personen) waar het percentage vrouwen beduidend hoger ligt dan het gemiddelde in de tertiaire sector (+50%). Dat zijn de schoonmaakbedrijven, de zelfstandige vroedvrouwen e.d. en de huishoudelijke diensten. In twee van deze sectoren is zowel de totale als de vrouwelijke werkgelegenheid sterk gestegen. Enkel bij de huishoudelijke diensten ziet men een daling van de totale en de vrouwelijke werkgelegenheid. Het percentage vrouwen is daar ook gedaald, in tegenstelling tot de meeste andere tertiaire sectoren.

1.3.4.2 Brussel

In Brussel is 78,7% van de tertiaire werkgelegenheid gesitueerd in zeven sectoren met minstens 5 000 personen. Het gaat vooral om sectoren uit de handel en het bank- en kredietwezen. Over

1. De oude NACE classificatie laat niet toe de opsplitsing tussen tertiair en quartair te maken op basis van de codes op twee digits niveau. Daarom was hier in een aantal gevallen noodzakelijk de informatie op drie digit niveau te gebruiken. Aan de hand hiervan kon het onderscheid tussen tertiaire en quartaire sector wel worden gemaakt. In de tabellen werd enkel indien nodig de cijfers op drie digits gegeven. Indien het twee digits niveau voldoende was om het onderscheid te maken, werd geen verdere opdeling gemaakt. Dit heeft als nadeel dat de sectoren die in de tabel worden vermeld, sterker in omvang kunnen verschillen. Het voordeel is echter dat het geheel overzichtelijk blijft. alle sectoren tot op drie digits opnemen, zou het aantal te vermelden sectoren minstens verdubbelen, wat in het kader van deze studie niet wenselijk en ook niet nodig is.

Tabel 1.4a

Percentage mannen en vrouwen in de tertiaire sector; evolutie van het aantal mannen, vrouwen en totaal aantal (België, 1981 en 1991)

NACE-CODE-EN SECTOROMSCHRIJVING	1981			1991			Evolutie aantal 1981-1991 (in %)			
	Mannen	Vrouwen	Totaal	Mannen	Vrouwen	Totaal	Cumulatief %	Mannen	Vrouwen	Totaal
64 Kleinhandel	45,87	54,13	313 645	41,84	58,16	273 859	22,55	-20,35	-6,19	-12,69
61 Groothandel (excl. recuperatie)	71,97	28,03	148 121	69,51	30,49	146 120	34,58	-4,73	7,33	-1,35
83 Hulpbedrijven van het bank- en verzekeringswezen, handel in onroerend goed, diensten aan bedrijven	62,14	37,86	103 312	59,11	40,89	144 305	46,47	32,87	50,86	39,68
81 Bank- en kredietwezen	63,44	36,56	82 575	58,04	41,96	97 114	54,46	7,60	34,98	17,61
66 Horeca	45,40	54,60	86 769	46,09	53,91	94 922	62,28	11,07	8,01	9,40
72 Overig vervoer te land	92,09	7,91	60 085	89,12	10,88	67 956	67,87	9,45	55,63	13,10
79 Communicatiebedrijven	80,72	19,28	78 732	74,55	25,45	67 842	73,46	-20,42	13,76	-13,83
98 Persoonlijke diensten	31,04	68,96	50 125	28,24	71,76	47 257	77,35	-14,22	-1,90	-5,72
67 Reparatie van gebruiksgoederen en voertuigen	89,62	10,38	55 028	87,91	12,09	46 998	81,22	-16,22	-0,56	-14,59
71 Spoorwegen	96,51	3,49	68 675	95,72	4,28	43 530	84,81	-37,13	-22,33	-36,61
82 Verzekeringswezen (excl. sociale verzekeringen)	56,56	43,44	38 990	54,41	45,59	34 932	87,68	-13,82	-5,96	-10,41
77 Reishureaus, tussenpersonen op het gebied van het vervoer, opslag	63,44	36,56	19 438	59,34	40,66	19 732	89,31	-5,05	12,90	1,51
923 Schoonmaakbedrijven	38,50	61,50	12 521	32,38	67,62	17 164	90,72	15,27	50,74	37,08
953 Artsenpraktijken	62,02	37,98	18 339	59,75	40,25	16 935	92,12	-11,04	-2,12	-7,66
76 Aan het vervoer verwante activiteiten	93,24	6,76	21 963	89,98	10,02	16 901	93,51	-25,74	14,07	-23,05
955 Zelfst. werkende vrouwen, verplegenden en verwante beroepen	40,94	59,06	6 907	38,43	61,57	12 802	94,56	73,97	93,23	85,35
75 Luchtvaart	77,81	22,19	10 346	66,83	33,17	12 284	95,57	1,98	77,48	18,73
979 Dienstverlening op het gebied van de recreatie	60,24	39,76	7 981	55,04	44,96	6 770	96,13	-22,50	-4,07	-15,17
954 Tandartspraktijken, tandheelkundige klinieken	55,53	44,47	5 737	52,00	48,00	6 602	96,67	7,75	24,23	15,08
990 Huishoudelijke diensten	13,33	86,67	10 761	19,94	80,06	6 278	97,19	-12,69	-46,11	-41,66
63 Tussenpersonen in de handel	76,80	23,20	2 827	71,41	28,59	6 240	97,70	105,25	171,95	120,73
60 Handel, horeca, reparatiebedrijven				36,49	63,51	6 045	98,20			
976 Zelfstandig werkende kunstenaars, artiesten en schrijvers	71,65	28,35	2 970	65,41	34,59	3 949	98,53	21,38	62,23	32,96
62 Recuperatie	82,13	17,87	4 757	74,41	25,59	3 681	98,83	-29,90	10,82	-22,62
84 Verhuur van roerende goederen	68,47	31,53	2 001	62,55	37,45	3 674	99,13	67,74	118,07	83,61
74 Zee- en kustvaart	90,84	9,16	5 614	85,51	14,49	3 147	99,39	-47,24	-11,28	-43,94
956 Dierenartspraktijken, diergeneeskundige diensten	79,95	20,05	2 374	71,64	28,36	2 927	99,63	10,48	74,37	23,29
73 Binnenvaart	72,26	27,74	5 375	70,40	29,60	1 838	99,78	-66,68	-63,51	-65,80
971 Filmproductie	69,31	30,69	580	64,78	35,22	866	99,86	39,55	71,35	49,31
973 Bioscopen	46,49	53,51	1 140	43,59	56,41	647	99,91	-46,79	-40,16	-43,25
972 Filmverhuurkantoren en filmverkoopbedrijven	52,17	47,83	276	40,00	60,00	610	99,96	69,44	177,27	121,01
85 Verhuur eigen onroerend goed	50,36	49,64	278	48,82	51,18	340	99,99	18,57	26,09	22,30
80 Bank- en verzekeringswezen, diensten aan ondernemingen, verhuur				67,11	32,89	149	100,00			
70 Vervoer en communicatie				81,82	18,18	33	100,00			
Totaal	62,65	37,35	1 228 242	58,79	41,21	1 214 449		-7,39	9,12	-1,12

Bron: Nationaal Instituut voor de Statistiek, gegevens van de Volkstelling van 1.3.1981 en 1.3.1991

Analyse: Steunpunt WAW

P.S.: Van de sectoren 60, 70 en 80 is slechts informatie op één digitaal bekend.

Tabel 1.4b
Percentage mannen en vrouwen en totaal aantal in de tertiaire sector; evolutie van het aantal mannen, vrouwen en totaal aantal (Brussel, 1981 en 1991)

SECTOROMSCHRIJVING	1981		1991		Evolutie aantal 1981-1991 (in %)		
	Mannen	Vrouwen	Totaal	Mannen	Vrouwen	Totaal	Totaal
83 Hulpbedrijven van het bank- en verzekeringswezen, handel in onroerend goed, diensten aan bedrijven	58,39	41,61	22 195	54,69	45,31	23 842	19,53
64 Kleinhandel	45,27	54,73	33 198	45,20	54,80	22 077	37,61
61 Groothandel (excl. recuperatie)	66,45	33,55	24 453	65,15	34,85	16 159	50,85
66 Horeca	58,17	41,83	13 682	59,03	40,97	11 397	60,18
81 Bank- en kredietwezen	60,34	39,66	11 738	55,06	44,94	10 743	68,98
72 Overig vervoer te land	92,05	7,95	8 518	90,45	9,55	6 468	74,28
82 Verzekeringswezen (excl. sociale verzekeringen)	57,83	42,17	8 215	53,01	46,99	5 374	78,68
98 Persoonlijke diensten	36,48	63,52	6 110	37,39	62,61	3 881	81,86
923 Schoonmaakbedrijven	45,26	54,74	3 712	42,86	57,14	3 348	84,60
79 Reparatie van gebruiksgoederen en voertuigen	88,93	11,07	5 129	89,04	10,96	2 802	86,90
67 Communicatiebedrijven	75,05	24,96	4 735	69,03	30,97	2 748	89,15
75 Luchtvaart	73,81	26,19	2 604	64,40	35,60	2 180	90,94
953 Artsenpraktijken	60,04	39,96	2 723	58,16	41,84	1 637	92,28
77 Reisbureaus, tussenpersonen op het gebied van het vervoer, opslag	59,66	40,34	2 008	55,99	44,01	1 561	93,55
956 Zelfstandig werkende kunstenaars, artiesten en schrijvers	68,60	31,40	965	63,51	36,49	1 066	94,43
955 Zelfst. werkende vrouwen, verplegenden en verwante beroepen	34,66	65,34	877	36,04	63,96	960	95,21
990 Huishoudelijke diensten	12,27	87,73	2 917	22,93	77,07	894	95,95
71 Spoorwegen	89,72	10,28	1 984	84,46	15,54	856	96,65
979 Dienstverlening op het gebied van de recreatie	57,70	42,30	967	48,13	51,87	642	97,17
954 Tandartspraktijken, landheerlijke klinieken	53,32	46,68	722	49,43	50,57	611	97,67
63 Tussenpersonen in de handel	77,54	22,46	1 042	65,67	34,33	600	98,17
84 Verhuur van roerende goederen	68,85	31,15	443	60,60	39,40	533	98,60
76 Aan het vervoer verwante activiteiten	81,65	18,35	474	71,81	28,19	493	99,01
971 Filmproductie	66,54	33,46	269	59,82	40,18	341	99,28
60 Handel, horeca, reparatiebedrijven				37,50	62,50	272	99,51
956 Dierenartspraktijken, diergeneeskundige diensten	64,79	35,21	142	62,50	37,50	144	99,63
62 Recuperatie	83,47	16,53	357	90,51	9,49	137	99,74
973 Bioscopen	40,61	59,39	293	43,75	56,25	96	99,82
971 Filmproductie	44,25	55,75	113	43,96	56,04	91	99,89
74 Zee- en kustvaart	93,36	6,64	211	92,06	7,94	63	99,94
85 Verhuur van eigen onroerende goederen	66,20	33,80	71	32,56	67,44	43	99,98
80 Bank- en verzekeringswezen, diensten aan ondernemingen, verhuur				61,11	38,89	18	99,99
73 Binnenvaart	81,82	18,18	44	77,78	22,22	9	100,00
70 Vervoer en communicatie				100,00		2	100,00
Totaal	59,85	40,15	160 911	56,52	43,48	122 088	-26,77

Bron: Nationaal Instituut voor de Statistiek; gegevens van de Volkstelling van 1.3.1981 en 1.3.1991

Analyse: Steunpunt WAW

P.S.: Van de sectoren 60, 70 en 80 is slechts informatie op één digitaal bekend.

Tabel 1.4c

Percentage mannen en vrouwen en totaal aantal in de tertiaire sector; evolutie van het aantal mannen, vrouwen en totaal aantal (Vlaanderen, 1981 en 1991)

NACE-CODE EN SECTOROMSCHRIJVING	1981			1991			Evolutie aantal 1981-1991 (in %)			
	Mannen	Vrouwen	Totaal	Mannen	Vrouwen	Totaal	Cumulatief %	Mannen	Vrouwen	Totaal
64 Kleinhandel	47,84	52,16	172 294	41,06	58,94	152 046	20,92	-24,26	-0,28	-11,75
61 Groothandel (excl. recuperatie)	73,21	26,79	91 465	69,42	30,58	103 528	35,17	7,32	29,22	13,19
83 Hulpbedrijven van het bank- en verzekeringswezen, handel in onroerend goed, diensten aan bedrijven	63,04	36,96	51 278	59,15	40,85	79 991	46,18	46,35	72,44	55,99
81 Bank- en kredietwezen	63,97	36,03	47 430	58,44	41,56	59 289	54,33	14,20	44,18	25,00
66 Horeca	43,47	56,53	48 283	43,05	56,95	55 863	62,02	14,57	16,56	15,70
72 Overig vervoer te land	92,12	7,88	33 407	87,98	12,02	41 752	67,77	19,37	90,62	24,98
79 Communicatiebedrijven	82,40	17,60	45 092	75,26	24,74	39 364	73,18	-8,27	9,73	4,13
98 Persoonlijke diensten	31,10	68,90	28 074	27,40	72,60	29 234	77,21	-11,28	20,72	-8,20
97 Reparatie van gebruiksgoederen en voertuigen	90,39	9,61	29 886	87,36	12,64	27 435	80,98	-37,18	-22,84	-36,74
71 Spoorwegen	96,96	3,04	36 537	96,29	3,71	23 113	84,16	-11,94	-3,36	-8,11
82 Verzekeringswezen (excl. sociale verzekeringen)	55,33	44,67	20 794	53,02	46,98	19 108	86,79	-0,03	18,85	6,73
77 Reisbureaus, tussenpersonen op het gebied van het vervoer, opslag	64,21	35,79	14 525	60,15	39,85	15 502	88,92	-26,96	7,84	-24,79
76 Aan het vervoer aanverwante activiteiten	93,77	6,23	20 494	91,07	8,93	15 413	91,05	-2,07	7,25	1,25
953 Artsenpraktijken	64,34	35,66	9 015	62,23	37,77	9 128	92,30	29,34	79,60	60,95
923 Schoonmaakbedrijven	37,10	62,90	5 447	29,82	70,18	8 767	93,51	2,26	105,03	23,53
75 Luchtvaart	79,31	20,69	6 529	65,65	34,35	8 065	94,62	54,38	105,96	80,96
955 Zelfst. werkende vroedvrouwen, verplegenden en verwante beroepen	48,46	51,54	3 677	41,34	58,66	6 654	95,53	10,94	31,79	19,48
60 Handel, horeca, reparatiebedrijven	59,04	40,96	3 049	54,82	45,18	3 643	96,82	-13,64	15,86	-3,44
954 Tandartspraktijken, tandheelkundige klinieken	65,42	34,58	3 464	58,51	41,49	3 345	97,28	-9,70	-40,54	-37,10
979 Dienstverlening op het gebied van de recreatie	11,16	88,84	4 434	16,03	83,97	2 789	97,66	278,38	378,49	303,33
990 Huishoudelijke diensten	75,07	24,93	690	70,43	29,57	2 783	98,05	-44,79	5,61	-40,51
63 Tussenpersonen in de handel	91,52	8,48	4 621	84,94	15,06	2 749	98,43	-8,70	28,01	-0,30
74 Zee- en kustvaart	77,12	22,88	2 653	70,62	29,38	2 645	98,79	94,15	162,90	115,91
971 Filmproductie	68,34	31,66	1 175	61,45	38,55	2 537	99,14	30,71	76,44	42,91
84 Verhuur van roerende goederen	73,32	26,68	1 368	67,06	32,94	1 955	99,41	10,55	99,00	25,36
976 Zelfstandig werkende kunstenaars, artiesten en schrijvers	83,26	16,74	1 195	73,43	26,57	1 498	99,61	-70,60	-65,92	-69,29
956 Dierenartspraktijken, diergeneeskundige diensten	72,08	27,92	4 455	69,01	30,99	1 368	99,80	111,43	433,33	247,11
73 Binnenvaart	57,85	42,15	121	35,24	64,76	420	99,86	69,62	103,45	78,70
972 Filmverhuurkantoren en filmverkoopbedrijven	73,15	26,85	216	69,43	30,57	386	99,91	-46,84	-29,89	-38,81
971 Filmproductie	52,62	47,38	572	45,71	54,29	350	99,96	65,63	46,27	55,73
973 Bioscopen	48,85	51,15	131	51,96	48,04	204	100,00			
85 Verhuur van eigen onroerende goederen				59,21	40,79	76				
80 Bank- en verzekeringswezen, diensten aan ondernemingen, verhuur				77,78	22,22	18				
70 Vervoer en communicatie										
Totaal	64,26	35,74	692 371	59,35	40,65	726 727		-3,58	20,32	4,96

Bron: Nationaal Instituut voor de Statistiek: gegevens van de Volkstelling van 1.3.1981 en 1.3.1991

Analyse: Steunpunt WAV

P.S.: Van de sectoren 60, 70 en 80 is slechts informatie op één digitaal bekend.

Tabel 1.4d

Percentage mannen en vrouwen en totaal aantal in de tertiaire sector; evolutie van het aantal mannen, vrouwen en totaal aantal (Wallonië, 1981 en 1991)

NACE-CODE EN SECTOROMSCHRIJVING	1981			1991			Evolutie aantal 1981-1991 (in %)			
	Mannen	Vrouwen	Totaal	Mannen	Vrouwen	Totaal	Cumulatief %	Mannen	Vrouwen	Totaal
64 Kleinhandel	42,91	57,09	108 153	42,28	57,72	99 736	127,28	-9,13	-6,77	-7,78
83 Hulpbedrijven van het bank- en verzekeringswezen, handel in onroerend goed, diensten aan bedrijven	63,39	36,61	29 839	61,65	38,35	40 472	38,35	31,91	42,09	35,63
66 Horeca	42,10	57,90	24 804	46,91	53,09	27 662	45,91	24,25	2,27	11,52
81 Bank- en kredietwezen	63,93	36,07	23 407	58,35	41,65	27 082	53,32	5,61	33,59	15,70
61 Groothandel (excl. recuperatie)	72,65	27,35	32 203	72,52	27,48	26 433	60,55	-18,07	-17,52	-17,92
79 Communicatiebedrijven	79,05	20,95	28 905	74,05	25,95	25 730	67,59	-16,61	10,24	-10,98
72 Overig vervoer te land	92,05	7,95	18 160	91,07	8,93	19 736	72,99	7,53	22,02	8,68
71 Spoorwegen	96,42	3,58	30 154	95,55	4,45	19 561	78,34	-35,71	-19,44	-35,13
67 Reparatie van gebruiksgoederen en voertuigen	88,65	11,35	20 013	88,63	11,37	16 761	82,92	-16,27	-16,11	-16,25
98 Persoonlijke diensten	28,84	71,16	15 941	27,48	72,52	14 142	86,79	-15,48	-9,58	-11,29
82 Verzekeringswezen (excl. sociale verzekeringen)	58,07	41,93	9 981	57,65	42,35	10 450	89,65	3,93	5,76	4,70
953 Artsenpraktijken	59,67	40,33	6 601	56,50	43,50	6 170	91,33	-11,50	0,83	-6,53
955 Zelfst. werkende vrodvrouwen, verplegenden en verwante beroepen	31,53	68,47	2 353	35,14	64,86	5 188	92,75	145,69	108,88	120,48
923 Schoonmaakbedrijven	33,31	66,69	3 362	29,87	70,13	5 049	94,13	34,64	57,94	50,18
63 Tussenpersonen in de handel	77,17	22,83	1 095	73,57	26,43	2 857	94,91	148,76	202,00	160,91
979 Dienstverlening op het gebied van de recreatie	55,89	44,11	3 550	52,46	47,54	2 783	95,68	-26,41	-15,52	-21,61
77 Reisbureaus, tussenpersonen op het gebied van het vervoer, opslag	62,17	37,83	2 905	56,58	43,42	2 669	96,41	-16,39	5,46	-8,12
990 Huishoudelijke diensten	17,04	82,96	3 410	23,12	76,88	2 595	97,12	3,27	-29,48	-23,90
954 Tandartspraktijken, tandheelkundige klinieken	50,92	49,08	1 966	48,30	51,70	2 348	97,76	13,29	25,80	19,43
75 Luchtvaart	78,32	21,68	1 213	74,06	25,94	2 039	98,32	58,95	101,14	68,10
956 Dierenartspraktijken, diergeneeskundige diensten	87,21	12,79	1 037	70,58	29,42	1 285	98,67	11,84	67,26	23,92
76 Aan het vervoer verwante activiteiten	87,74	12,26	995	82,01	17,99	995	98,94	-6,53	46,72	-
976 Zelfstandig werkende kunstenaars, artiesten en schrijvers	72,68	27,32	637	64,12	35,88	928	99,19	28,51	91,38	45,68
971 Filmproductie	89,47	10,53	1 747	83,09	16,91	899	99,44	-52,21	-17,39	-48,54
84 Verhuur van roerende goederen	68,41	31,59	383	68,87	31,13	604	99,60	58,78	55,37	57,70
73 Binnenvaart	86,19	13,81	782	74,40	25,60	461	99,73	-46,15	-50,63	-47,37
85 Verhuur van eigen onroerende goederen	40,00	60,00	275	39,80	60,20	201	99,88	-55,79	-65,74	-57,16
973 Bioscopen	68,42	31,58	95	64,03	35,97	139	99,91	36,92	66,67	46,32
972 Filmverhuurkantoren en filmverkoopbedrijven	57,14	42,86	42	56,57	43,43	99	99,94	133,33	138,89	135,71
74 Zee- en kustvaart	38,16	61,84	76	49,46	50,54	93	99,97	58,62	0,00	22,37
60 Handel, horeca, reparatiebedrijven				56,25	43,75	64	99,98			
80 Bank- en verzekeringswezen, diensten aan ondernemingen, verhuur				80,00	20,00	55	100,00			
70 Vervoer en communicatie				84,62	15,38	13	100,00			
Totaal	62,45	37,55	374 960	58,58	41,42	365 634		-6,20	3,35	-2,49

Bron: Nationaal Instituut voor de Statistiek; gegevens van de Volkstelling van 1.3.1981 en 1.3.1991

Analyse: Steunpunt WAW

P.S.: Van de sectoren 60, 70 en 80 is slechts informatie op één digt bekend.

de ganse lijn is er een daling van zowel de totale als de vrouwelijke werkgelegenheid in deze sectoren, behalve bij de hulpbedrijven voor bank- en verzekeringswezen, onroerende goederen en diensten aan ondernemingen. Zelfs de kleinere maar typisch vrouwelijke schoonmaaksector is gekrompen. Dit lijkt verwonderlijk, gezien de hoofdstadfunctie van dit gewest. Toch is het goed te verklaren. De gegevens gaan immers uit van de woonplaats en niet van de werkplaats en het fenomeen stadsvlucht verklaart de rest.

1.3.4.3 Vlaanderen

In Vlaanderen zorgen dertien sectoren van meer dan 15 000 personen voor 91,0% van de tertiaire werkgelegenheid. In vijf van deze sectoren is er een daling van de werkgelegenheid, vooral bij de spoorwegen en de aan het vervoer verwante activiteiten. Een sterke stijging ziet men opnieuw bij de hulpbedrijven aan bank- en verzekeringswezen, onroerende goederen en diensten aan ondernemingen en bij het bank- en kredietwezen. In deze sectoren is ook het aantal vrouwen sterk toegenomen, evenals in de sector van het vervoer te land (geen spoorwegen).

Er zijn nog twee kleinere sectoren (+1 000) met een zeer hoog percentage vrouwen, nl. de schoonmaakbedrijven en de zelfstandige vroedvrouwen en verpleegkundigen e.d. Deze sectoren kennen een sterke groei van zowel de totale als de vrouwelijke werkgelegenheid.

1.3.4.4 Wallonië

In Wallonië zorgen elf sectoren van minstens 10 000 personen voor 89,6% van de tertiaire werkgelegenheid. Er zijn zowel sterke 'groeiers' als 'krimpers' bij. Bij de spoorwegen en in de handelssectoren is de werkgelegenheid gedaald, zowel de totale als de vrouwelijke werkgelegenheid. De sterkste groeiers zijn enerzijds het bank- en kredietwezen en de hulpbedrijven voor bank- en verzekeringswezen, onroerende goederen en diensten aan ondernemingen en anderzijds de horeca. De vrouwelijke werkgelegenheid is daarnaast ook sterk toegenomen in het vervoer te land (zonder spoorwegen).

Net zoals in Vlaanderen zijn er nog twee kleinere sectoren (+1 000) met een zeer hoog percentage vrouwen, nl. de schoonmaakbedrijven en de zelfstandige vroedvrouwen en verpleegkundigen e.d. Zowel de totale als de vrouwelijke werkgelegenheid is hier sterk gegroeid.

1.3.5 Evolutie van de werkgelegenheid in de quartaire sector¹

1.3.5.1 België

De quartaire werkgelegenheid situeert zich voor 92,4% in een viertal zeer grote sectoren met meer dan 100 000 personen, namelijk het overheidsbestuur, het onderwijs, de ziekenhuizen en maatschappelijke dienstverlenende instellingen. Het totaal aantal personen dat in de quartaire sector werkt, is met 4,5% toegenomen sinds 1981. Dit is meer dan de gemiddelde toename van

1. Er bleken nog een aantal onduidelijkheden te bestaan in verband met de codering. In het bestand van 1991 zijn de codes 991 (Internationale organisaties), 992 (Geallieerde strijdkrachten) en 993 (Diplomatieke en consulaire vertegenwoordigingen) niet terug te vinden. In de tabellen van 1981 vonden we geen code 998 (Bescherpte Werkplaatsen). Deze sectoren werden daarom wel opgenomen in de tabel en bij de totalen geteld, maar voor de bespreking werden ze terzijde gelaten.

Tabel 1.5a

Percentage mannen en vrouwen en totaal aantal in de quartaire sector; evolutie van het aantal mannen, vrouwen en totaal aantal (België, 1981 en 1991)

NACE-CODE EN SECTOROMSCHRIJVING	1981			1991			Evolutie aantal 1981-1991 (in %)			
	Mannen	Vrouwen	Totaal	Mannen	Vrouwen	Totaal	Cumulatief %	Mannen	Vrouwen	Totaal
91 Algemeen overheidsbestuur, defensie en wettelijke sociale verzekering	69,03	30,97	351 459	59,03	40,97	336 432	35,36	-18,14	26,64	-4,28
93 Onderwijs	39,40	60,60	291 110	36,92	63,08	285 519	65,36	-8,12	2,11	-1,92
951 Ziekenhuizen, klinieken en sanatoria	22,61	77,39	105 518	23,24	76,76	131 123	79,15	27,70	23,26	24,27
96 Overige maatschappelijke dienstverlenende instellingen	29,98	70,02	82 981	23,48	76,52	125 953	92,38	18,91	65,86	51,79
998 Beschutte werkplaatsen voor gehandicapten	61,74	38,26	11 531	59,46	40,54	16 159	94,08	34,96	48,48	40,14
952 Overige medische instellingen	29,21	70,79	15 993	25,98	74,02	10 608	95,20	-41,01	-30,64	-33,67
921 Huisvuilophaal diensten, riool- en straatreiniging, ongediertebestrijding en ontsmettingsdiensten	94,58	5,42	5 496	86,62	13,38	10 013	96,25	66,85	349,66	82,19
978 Sportverenigingen, zelfstandige sportbeoefenaars en sportinstructeurs	64,56	35,44	6 883	56,74	43,26	9 277	97,22	22,96	54,23	34,78
974 Radio en televisie	71,98	28,02	6 343	68,88	31,12	8 161	98,08	23,11	42,94	28,66
94 Wetenschappelijke instellingen en onderzoekscentra	67,63	32,37	7 872	63,23	36,77	7 788	98,90	-7,51	12,40	-1,07
977 Bibliotheken, archieven, musea, planten- en dierentuinen	51,54	48,46	4 406	38,27	61,73	7 121	99,65	24,15	98,82	61,62
975 Concert-, toneel- en operazalen	57,53	42,47	3 325	56,46	43,54	2 602	99,92	-23,21	-19,76	-21,74
922 Beheer van begraafplaatsen	95,30	4,70	660	90,50	9,50	758	100,00	9,06	132,26	14,85
991 Internationale organisaties	55,21	44,79	10 397							
992 Geallieerde strijdkrachten	61,80	27,05	4 104							
993 Diplomatieke en consulaire vertegenwoordiging	60,91	39,09	2 384							
Totaal	49,66	50,34	910 462	42,65	57,35	951 514		-10,26	19,08	4,51

Bron: Nationaal Instituut voor de Statistiek: gegevens van de Volksstelling van 1.3.1981 en 1.3.1991

Analyse: Stempunt WAV

Tabel 1.5b

Percentage mannen en vrouwen en totaal aantal in de quartaire sector; evolutie van het aantal mannen, vrouwen en totaal aantal (Brussel, 1981 en 1991)

NACE-CODE EN SECTOROMSCHRIJVING	1981			1991			Evolutie aantal 1981-1991 (in %)			
	Mannen	Vrouwen	Totaal	Mannen	Vrouwen	Totaal	Cumulatief %	Mannen	Vrouwen	Totaal
91 Algemeen overheidsbestuur, defensie en wettelijke sociale verzekering	62,82	37,18	36 634	53,73	46,27	26 015	35,12	-39,27	-11,62	-28,99
93 Onderwijs	93,79	66,96	23 000	31,61	68,39	20 344	62,58	-15,37	-9,66	-11,55
951 Ziekenhuizen, klinieken en sanatoria	25,45	74,55	10 078	27,68	72,32	10 126	76,25	9,28	-2,53	0,48
96 Overige maatschappelijke dienstverlenende instellingen	32,67	67,33	8 363	28,43	71,57	9 670	89,30	0,62	22,91	15,63
974 Radio en televisie	64,18	35,82	1 767	59,84	40,16	2 069	92,09	9,17	31,28	17,09
952 Overige medische instellingen	25,71	74,29	1 789	26,51	73,49	1 362	93,93	-21,52	-24,68	-23,87
998 Beschutte werkplaatsen voor gehandicapten	53,82	46,18	719	59,22	41,16	895	95,14	36,95	9,94	24,48
94 Wetenschappelijke instellingen en onderzoekscentra	56,40	43,60	1 296	58,91	41,09	881	96,33	-29,00	-35,93	-32,02
977 Bibliotheken, archieven, musea, planten- en dierentuinen	43,56	56,44	675	40,55	59,49	767	97,63	5,78	19,69	13,63
978 Sportverenigingen, zelfstandige sportbeoefenaars en sportinstructeurs	65,80	34,20	728	59,79	40,21	766	98,40	-4,38	23,69	5,22
975 Concert-, toneel- en operazalen	55,12	44,88	909	52,75	47,25	728	99,38	-23,35	-15,69	-19,91
921 Huisvuilophalendeinsten, riool- en straatreiniging, ongediertbestrijding en ontsmettingsdiensten	93,79	6,21	644	87,28	12,72	401	99,92	-42,05	27,50	-37,73
922 Beheer van begraafplaatsen	91,86	8,14	86	91,53	8,47	59	100,00	-31,65	-28,57	-31,40
991 Internationale organisaties	49,60	50,40	6 234							
992 Geallieerde strijdkrachten	61,80	38,20	979							
993 Diplomatieke en consulaire vertegenwoordiging	58,56	41,44	1 460							
Totaal	47,33	52,67	95 361	40,72	59,28	74 083		-33,16	-12,57	-22,31

Bron: Nationaal Instituut voor de Statistiek; gegevens van de Volksstelling van 1.3.1981 en 1.3.1991

Analyse: Steunpunt WAW

de werkende beroepsbevolking. Dit gemiddelde verbergt echter grote verschillen. In het overheidsbestuur, defensie en wettelijke sociale verzekering en het onderwijs zien we een lichte daling van de werkgelegenheid. Daartegenover staat een sterke tot zeer sterke toename van de werkgelegenheid in de maatschappelijke dienstverlenende instellingen en de ziekenhuizen

In de quartaire sector is het aantal vrouwen bijna even sterk gestegen als in de totale werkende beroepsbevolking, namelijk 19,1% tegenover 22,1%. Ook de vier grote sectoren kennen een groei van het aantal vrouwen. De stijging is echter minimaal in het onderwijs. Wellicht kan dit worden verklaard door het feit dat deze sector al zeer sterk vervrouwelijkt was, waardoor er min of meer een verzadiging is opgetreden. De stijging van het aantal vrouwen in de maatschappelijke dienstverlenende instellingen daarentegen is zeer sterk.

Daarnaast is er nog een sector met meer dan 10 000 personen en met een zeer hoog percentage vrouwen, namelijk de medische instellingen (zonder ziekenhuizen) met 74,0% vrouwen. In deze sector is de werkgelegenheid sterk gedaald.

Men kan dus concluderen dat de quartaire sector een groei kent in alle opzichten. De sectoren zijn in omvang toegenomen, het aantal vrouwen is gestegen en ook het percentage vrouwen ligt hoger in 1991 dan in 1981.

1.3.5.2 Brussel

In Brussel situeert 89,3% van de quartaire werkgelegenheid zich in de vier grote sectoren: algemeen overheidsbestuur, onderwijs, ziekenhuizen en maatschappelijke dienstverlening.

De werkgelegenheid is gedaald in het overheidsbestuur en het onderwijs, constant gebleven in de ziekenhuizen en gestegen in de maatschappelijke dienstverlening. De vrouwelijke werkgelegenheid is in de drie grootste sectoren gedaald en gestegen in de maatschappelijke dienstverlening.

De uitgesproken vrouwelijke en kleinere sector van de overige medische instellingen (zonder ziekenhuizen) kent een algemene daling van de totale én de vrouwelijke werkgelegenheid.

1.3.5.3 Vlaanderen

De vier grote quartaire sectoren zijn opnieuw het overheidsbestuur, het onderwijs, de maatschappelijke dienstverlening en de ziekenhuizen. In Vlaanderen zorgen ze samen voor 92,7% van de quartaire werkgelegenheid. Tussen 1981 en 1991 zijn het overheidsbestuur en het onderwijs zo weinig in omvang gedaald dat men eerder van een status quo kan spreken. De twee overige grote sectoren zijn daarentegen sterk in omvang toegenomen.

Het aantal vrouwen is licht gestegen in het onderwijs, sterk gestegen in de ziekenhuizen en het overheidsbestuur en zeer sterk gestegen in de maatschappelijke dienstverlening.

De zeer vrouwelijke sector van de overige medische instellingen is sterk in omvang gedaald. Ook het aantal vrouwen dat er werkte, is gedaald.

1.3.5.4 Wallonië

Dezelfde vier grote sectoren als in de vorige gewesten zorgen in Wallonië voor 92,5% van de quartaire werkgelegenheid. Het zijn twee kleine dalers (overheidsbestuur en onderwijs), een stijger (ziekenhuizen) en een sterke stijger (maatschappelijke dienstverlening). Het aantal vrouwen is in drie van deze sectoren sterk toegenomen. In het onderwijs is het aantal vrouwen ongeveer constant gebleven.

Tabel 1.5c

Percentage mannen en vrouwen en totaal aantal in de quartaire sector; evolutie van het aantal mannen, vrouwen en totaal aantal (Vlaanderen, 1981 en 1991)

NACE-CODE EN SECTOROMSCHRIJVING	1981			1991			Evolutie aantal 1981-1991 (in %)			
	Mannen	Vrouwen	Totaal	Mannen	Vrouwen	Totaal	Cumulatief %	Mannen	Vrouwen	Totaal
91 Algemeen overheidsbestuur, defensie en wettelijke sociale verzekering	72,94	27,06	191 862	60,57	39,43	188 607	34,63	-17,23	38,10	-1,70
93 Onderwijs	93,13	58,68	161 794	38,13	61,87	160 827	64,16	-8,12	4,69	-0,60
96 Overige maatschappelijke dienstverlenende instellingen	29,30	70,70	50 799	22,15	77,85	79 482	78,75	15,79	73,83	56,46
951 Ziekenhuizen, klinieken en sanatoria	21,86	78,14	60 365	23,16	76,84	76 142	92,73	25,80	26,24	26,14
998 Beschutte werkplaatsen voor gehandicapten	61,80	38,20	7 017	58,84	41,16	10 799	94,71	44,47	69,72	53,90
978 Sportverenigingen, zelfstandige sportbeoefenaars en sportinstructeurs	64,56	35,44	4 197	40,55	59,49	5 634	95,75	18,23	64,10	64,10
977 Overige medische instellingen	30,64	69,36	7 435	25,38	74,62	5 383	96,74	-39,13	-22,62	-27,60
977 Bibliotheken, archieven, musea, planten- en dierentuinen	51,54	48,46	2 803	37,08	62,92	4 811	97,62	21,77	126,23	71,64
94 Wetenschappelijke instellingen en onderzoekseenheden	69,66	30,34	3 471	62,21	37,79	4 247	98,40	10,59	48,34	22,36
974 Radio en televisie	76,41	23,59	3 013	71,71	28,29	3 715	99,08	17,88	39,58	23,30
921 Huisvuilophalendienst, riool- en straatreiniging, ongediertebestrijding en ontsmettingsdiensten	93,13	6,87	2 558	85,56	14,44	3 540	99,73	27,32	185,47	38,39
975 Concert-, toneel- en operazalen	61,50	38,50	1 471	57,74	42,26	1 105	99,94	-29,50	-17,49	-24,88
922 Beheer van begraaftplaatsen	94,31	5,69	382	89,80	10,20	353	100,00	-12,91	100,00	-7,59
991 Internationale organisaties	58,14	41,86	2 950							
992 Geallieerde strijdkrachten	85,89	14,11	1 286							
993 Diplomatieke en consulaire vertegenwoordiging	69,38	30,62	614							
Totaal	51,09	48,91	502 017	42,75	0,57	544 645		-9,22	27,00	8,49

Bron: Nationaal Instituut voor de Statistiek: gegevens van de Volksstelling van 1.3.1981 en 1.3.1991

Analyse: Steunpunt WAV

Tabel 1.5d

Percentage mannen en vrouwen en totaal aantal in de quartaire sector; evolutie van het aantal mannen, vrouwen en totaal aantal (Wallonië, 1981 en 1991)

NACE-CODE-EN SECTOROMSCHRIJVING	1981		1991		Evolutie aantal 1981-1991 (in %)		Totaal			
	Mannen	Vrouwen	Totaal	Mannen	Vrouwen	Totaal				
91 Algemeen overheidsbestuur, defensie en wettelijke sociale verzekering	66,36	33,64	122 963	57,79	42,21	121 810	36,60	-13,73	24,30	-0,94
93 Onderwijs	96,56	62,03	106 316	36,08	63,92	104 348	67,96	-6,74	1,14	-1,85
951 Ziekenhuizen, klinieken en sanatoria	20,75	79,25	35 075	22,37	77,63	44 855	81,44	37,85	25,27	27,88
96 Overige maatschappelijke dienstverlenende instellingen	29,14	70,86	23 819	25,08	74,92	36 801	92,50	32,93	63,38	54,50
921 Huisvuilophalendienst, riool- en straatreiniging, ongediertebestrijding en ontsmettingsdiensten	96,56	3,44	2 294	87,19	12,81	6 072	94,32	139,01	884,81	164,69
998 Beschutte werkplaatsen voor gehandicapten	61,8	38,20	3 795	58,84	41,16	4 465	95,66	172,24	204,24	184,56
952 Overige medische instellingen	29,07	70,93	6 769	26,64	73,36	3 863	96,82	-47,71	-40,97	-42,93
978 Sportverenigingen, zelfstandige sportbeoelenaars en sportinstructeurs	54,65	45,35	1 958	54,78	45,22	2 877	97,69	47,29	46,51	46,94
94 Wetenschappelijke instellingen en onderzoekscentra	70,98	29,02	3 105	66,28	33,72	2 660	98,49	-20,01	-0,44	-14,33
974 Radio en televisie	74,98	25,02	1 563	72,32	27,68	2 377	99,20	46,67	68,29	52,08
977 Bibliotheken, archieven, musea, planten- en dierentuinen	46,98	53,02	928	40,83	59,17	1 543	99,66	44,50	85,57	66,27
975 Concert-, toneel- en operazalen	53,65	46,35	945	58,13	41,87	769	99,90	-11,83	-26,48	-18,62
922 Beheer van begraafplaatsen	96,88	3,13	192	91,04	8,96	346	100,00	69,35	416,67	80,21
991 Internationale organisaties	63,81	36,19	1 213							
992 Geallieerde strijdkrachten	71,89	28,11	1 839							
993 Diplomatieke en consulaire vertegenwoordiging	55,16	44,84	310							
Totaal	48,08	51,92	313 084	42,91	57,09	332 786		-5,15	16,89	6,29

Bron: Nationaal Instituut voor de Statistiek: gegevens van de Volkstelling van 1.3.1981 en 1.3.1991

Analyse: Steunpunt WAV

Net zoals in de vorige gewesten, bleek ook hier dat in de 'overige medische instellingen' het aandeel van de vrouwen zeer hoog ligt maar dat werkgelegenheid er duidelijk gedaald is voor beide geslachten.

1.3.6 Samenvatting en besluit

In deze paragraaf werd de evolutie van de werkgelegenheid in de primaire, secundaire, tertiaire en quartaire sectoren bestudeerd voor België en de drie gewesten. Daarbij werd ook expliciet aandacht besteed aan de evolutie van de vrouwelijke werkgelegenheid.

Er werd een daling vastgesteld van de totale werkgelegenheid in de primaire en secundaire sector en een status quo in de tertiaire sector. Deze status quo bleek echter het resultaat te zijn van twee tegengestelde tendensen die elkaar opheffen. Enerzijds ziet men een sterke daling bij de spoorwegen en bij de handel. Anderzijds is er een flinke stijging van het aantal personen dat werkt bij banken en kredietinstellingen en in de dienstverlening aan ondernemingen. Enkel de quartaire sector kent een toename, en is daardoor dan ook grotendeels verantwoordelijk voor de groei van de totale werkgelegenheid.

De vrouwelijke werkgelegenheid is eveneens gedaald in de primaire en secundaire sector, maar is gestegen in de tertiaire en quartaire sector. Het aandeel van de vrouwen is echter overal toegenomen. Bij wijze van samenvatting volgen hier nog eens de belangrijkste cijfers voor België in één tabel.

Tabel 1.6a

Percentage vrouwen en totaal aantal per sector, evolutie aantal vrouwen en totaal aantal per sector (België, 1981 en 1991)

	1981		1991		Evolutie aantal 1981-1991 (in %)	
	Vrouwen	Totaal	Vrouwen	Totaal	Vrouwen	Totaal
Primaire sector	22,60	113 268	27,56	89 712	-3,42	-20,80
Secundaire sector	18,29	1 186 665	20,33	941 258	-11,86	-20,68
Tertiaire sector	37,35	1 228 242	41,21	1 214 449	9,12	-1,12
Quartaire sector	50,34	910 462	57,35	951 514	19,08	4,51

Bron: Nationaal Instituut voor de Statistiek: gegevens van de Volkstelling van 1.3.1981 en 1.3.1991

Analyse: Steunpunt WAV

Bij de analyse per gewest kwamen ook verschillen naar boven, vooral in de industriële sector. In Wallonië kwam vooral de achteruitgang van de metaalverwerkende industrie tot uiting. In Vlaanderen bleek vooral de verwerkende industrie een achteruitgang gekend te hebben (hout, textiel, schoen- en kleding e.d.). Beide gewesten kennen echter een groei van de voedings- en genotmiddelenindustrie, een groei die vooral vrouwen 'ten goede' komt. Wat de tertiaire sector betreft, waren de regionale verschillen beperkter en in quartaire sector waren ze nog kleiner. Deze regionale verschillen tussen de vier grote sectoren zijn te verklaren vanuit de economische structuur. De quartaire sector omvat activiteiten die tegemoetkomen aan meer persoonsgebonden noden zoals onderwijs, verzorging, cultuur e.d. Het is begrijpelijk dat Vlamingen, Walen en Brusselaars hierin niet sterk van elkaar verschillen. De tertiaire sector is een combinatie van diensten aan bedrijven en personen. Deze zijn slechts gedeeltelijke gebonden aan de economische structuur van een regio. De secundaire sector daarentegen is wel sterk regionaal bepaald. Vlaanderen en Wallonië hebben elk een eigen industrieel verleden. In de volgende tabellen vindt men opnieuw enkele cijfers bij wijze van samenvatting.

Tabel 1.6b

*Percentage vrouwen en totaal aantal per sector, evolutie aantal vrouwen en totaal aantal per sector
(Brussel, 1981 en 1991)*

	1981		1991		Evolutie aantal 1981-1991 (in %)	
	Vrouwen	Totaal	Vrouwen	Totaal	Vrouwen	Totaal
Primaire sector	15,01	473	9,59	344	-53,52	-27,27
Secundaire sector	23,27	63 700	24,80	39 738	-33,50	-37,62
Tertiaire sector	40,15	160 911	43,48	122 088	-20,29	-24,13
Quartaire sector	52,67	95 361	59,28	74 083	-12,57	-22,31

Bron: Nationaal Instituut voor de Statistiek: gegevens van de Volkstelling van 1.3.1981 en 1.3.1991
Analyse: Steunpunt WAV

Tabel 1.6c

*Percentage vrouwen en totaal aantal per sector, evolutie aantal vrouwen en totaal aantal per sector
(Vlaanderen, 1981 en 1991)*

	1981		1991		Evolutie aantal 1981-1991 (in %)	
	Vrouwen	Totaal	Vrouwen	Totaal	Vrouwen	Totaal
Primaire sector	19,34	71 804	27,36	58 144	10,87	-19,02
Secundaire sector	19,58	778 521	22,02	649 837	-6,00	-16,52
Tertiaire sector	35,37	692 371	40,65	726 727	20,32	4,96
Quartaire sector	48,91	502 017	57,25	544 645	27,00	8,49

Bron: Nationaal Instituut voor de Statistiek: gegevens van de Volkstelling van 1.3.1981 en 1.3.1991
Analyse: Steunpunt WAV

Tabel 1.6d

*Percentage vrouwen en totaal aantal per sector, evolutie aantal vrouwen en totaal aantal per sector
(Wallonië, 1981 en 1991)*

	1981		1991		Evolutie aantal 1981-1991 (in %)	
	Vrouwen	Totaal	Vrouwen	Totaal	Vrouwen	Totaal
Primaire sector	27,27	40 991	28,13	31 224	-21,43	-23,83
Secundaire sector	14,46	344 544	15,17	251 683	-23,37	-26,95
Tertiaire sector	37,55	374 960	41,42	365 634	3,36	-2,49
Quartaire sector	51,92	313 084	57,09	332 786	16,89	6,29

Bron: Nationaal Instituut voor de Statistiek: gegevens van de Volkstelling van 1.3.1981 en 1.3.1991
Analyse: Steunpunt WAV

1.4 LEEFTIJD VAN DE WERKENDE BEROEPSBEVOLKING

In deze paragraaf wordt stilgestaan bij de verdeling van mannen en vrouwen in de verschillende leeftijdscategorieën van de werkende beroepsbevolking. Eerst worden de cijfers voor gans België besproken. Daarna volgt een vergelijking tussen de gewesten.

1.4.1 Het rijk

Uit tabel 1.7a kan men afleiden dat de leeftijdsgroepen -25 jaar en +45 jaar tussen 1981 en 1991 in omvang zijn gedaald. De groep 25-45-jarigen is daarentegen groter geworden. De sterkste toename ziet men bij de vrouwen van 35-45 jaar. Dit betekent dat er een belangrijke uitdunning is van de jongste en oudste leeftijdscategorieën binnen de werkende beroepsbevolking. Dit is te verklaren door, ten eerste, een verhoogde scolarisatie waardoor jongeren steeds later op de arbeidsmarkt komen en, ten tweede, door allerlei maatregelen voor vervroegde uittreding waardoor ouderen (55-plussers) steeds sneller de arbeidsmarkt verlaten.

Uit de cijfers blijkt duidelijk dat de verhouding tussen de seksen in 1991 méér de 50/50 verdeling benadert naarmate de leeftijd daalt. Dit betekent dat er relatief méér vrouwen aan het werk zijn naarmate de leeftijd daalt. Tegelijkertijd betekent het dat de segregatie tussen mannen en vrouwen op het vlak van werken en niet-werken toeneemt in de oudere leeftijdsgroepen. De verklaring hiervoor werd reeds vermeld in een vorige paragraaf: de arbeidsparticipatie van vrouwen is voor een groot stuk generatiegebonden.

Dat het hier voor een groot stuk om een generatie-effect en niet om een leeftijdseffect gaat, wordt bevestigd wanneer men de gegevens van 1991 vergelijkt met die van 1981. In 1981 was de verhouding tussen het aantal mannen en vrouwen per leeftijd nog veel meer ongelijk.

Tabel 1.7a

Percentage mannen en vrouwen en totaal aantal per leeftijdscategorie (België, 1981 en 1991)

Leeftijd	1981			1991			Evolutie aantal 1981-1991 (in %)		
	Mannen	Vrouwen	Totaal (N=100%)	Mannen	Vrouwen	Totaal (N=100%)	Mannen	Vrouwen	Totaal
15-24 jaar	56,36	43,64	540 232	52,51	47,49	354 099	-38,93	-28,67	-34,45
25-34 jaar	61,44	38,56	1 081 322	56,04	43,96	1 216 443	2,60	28,27	12,50
35-44 jaar	67,05	32,95	809 283	59,65	40,35	1 083 272	19,08	63,92	33,86
45-54 jaar	72,91	27,09	700 460	66,21	33,79	698 862	-9,40	24,47	-0,23
55-64 jaar	79,58	20,42	353 981	73,84	26,16	281 682	-26,16	1,95	-20,42
onbekend	71,19	28,81	33 792	74,46	25,54	17 345	-46,31	-54,50	-48,67
Totaal	66,15	33,85	3 519 070	60,17	39,83	3 651 703	-5,61	22,10	3,77

Bron: Nationaal Instituut voor de Statistiek: gegevens van de Volkstelling van 1.3.1981 en 1.3.1991

Analyse: Steunpunt WAV

1.4.2 De gewesten

Uit de tabellen kan men eveneens afleiden dat er in Vlaanderen een sterke toename is van het aantal vrouwen tussen 25 en 55 jaar, en vooral tussen 35 en 45 jaar, en een lichte toename van vrouwen boven de 55 jaar. Bij de mannen ziet men een stijging bij de 25-55-jarigen en een daling bij de jongste en oudste categorie. In Wallonië daarentegen is er bij de mannen enkel een groei van het aantal 35-45-jarigen. De vrouwen tussen 25 en 55 jaar zijn ook talrijker geworden maar zeker niet in dezelfde mate als in Vlaanderen. In Brussel daalt bijna elke categorie, behalve de vrouwen tussen de 35 en 45 jaar.

Wat de verhouding tussen de seksen betreft, zijn de regionale verschillen beperkt. De verschillen die er al zijn, situeren zich vooral in de jongste leeftijdsgroepen. In Brussel is de verdeling van het aantal mannen en vrouwen het minst onevenwichtig. De jongste leeftijdscategorie bestaat uit nagenoeg evenveel mannen als vrouwen. De oudste leeftijdscategorie telt ongeveer twee derde mannen en één derde vrouwen, wat in vergelijking tot de andere regio's het dichtst de 50/50

verdeling benadert. Wallonië vormt hiervan de tegenpool, met de meest ongelijke verdeling tussen de seksen in de jongste leeftijdsgroepen. Vlaanderen houdt het midden tussen de twee.

Tabel 1.7b

Percentage mannen en vrouwen en totaal aantal per leeftijdscategorie (Brussel, 1981 en 1991)

Leeftijd	1981			1991			Evolutie aantal 1981-1991 (in %)		
	Mannen	Vrouwen	Totaal (N=100%)	Mannen	Vrouwen	Totaal (N=100%)	Mannen	Vrouwen	Totaal
15-24 jaar	51,46	48,54	41 373	49,62	50,38	22 572	-47,39	-43,37	-45,44
25-34 jaar	54,95	45,05	103 643	52,43	47,57	98 185	-9,61	0,03	-5,27
35-44 jaar	57,95	42,05	82 421	54,20	45,80	87 303	-0,92	15,35	5,92
45-54 jaar	61,41	38,59	78 320	56,80	43,20	62 920	-25,69	-10,08	-19,66
55-64 jaar	70,60	29,40	49 376	65,44	34,56	31 335	-41,18	-25,39	-36,54
onbekend	70,30	29,70	7 603	71,76	28,24	2 762	-62,92	-65,46	-63,67
Totaal	59,08	40,92	362 736	55,14	44,86	305 077	-21,50	-7,80	-15,90

Bron: Nationaal Instituut voor de Statistiek: gegevens van de Volkstelling van 1.3.1981 en 1.3.1991

Analyse: Steunpunt WAV

Tabel 1.7c

Percentage mannen en vrouwen en totaal aantal per leeftijdscategorie (Vlaanderen, 1981 en 1991)

Leeftijd	1981			1991			Evolutie aantal 1981-1991 (in %)		
	Mannen	Vrouwen	Totaal (N=100%)	Mannen	Vrouwen	Totaal (N=100%)	Mannen	Vrouwen	Totaal
15-24 jaar	55,92	44,08	289 820	51,35	48,65	238 296	-24,50	-9,26	-17,78
25-34 jaar	63,32	36,68	517 574	55,88	44,12	770 373	31,35	79,04	48,84
35-44 jaar	70,39	29,61	391 369	60,52	39,48	648 006	42,36	120,77	65,57
45-54 jaar	76,55	23,45	330 543	68,85	31,15	426 150	15,96	71,25	28,92
55-64 jaar	83,53	16,47	159 236	77,15	22,85	164 792	-4,42	43,59	3,49
onbekend	73,30	26,70	12 427	77,51	22,49	8 398	-28,54	-43,07	-32,42
Totaal	68,22	31,78	1 700 969	60,82	39,18	2 256 015	18,24	63,53	32,63

Bron: Nationaal Instituut voor de Statistiek: gegevens van de Volkstelling van 1.3.1981 en 1.3.1991

Analyse: Steunpunt WAV

Tabel 1.7d

Percentage mannen en vrouwen en totaal aantal per leeftijdscategorie (Wallonië, 1981 en 1991)

Leeftijd	1981			1991			Evolutie aantal 1981-1991 (in %)		
	Mannen	Vrouwen	Totaal (N=100%)	Mannen	Vrouwen	Totaal (N=100%)	Mannen	Vrouwen	Totaal
15-24 jaar	59,39	40,61	160 745	56,17	43,83	93 231	-45,14	-37,40	-42,00
25-34 jaar	61,69	38,31	348 349	57,40	42,60	347 885	-7,09	11,07	-0,13
35-44 jaar	65,30	34,70	248 260	59,40	40,60	347 963	27,50	63,98	40,16
45-54 jaar	71,13	28,87	217 603	63,68	36,32	209 792	-13,69	21,29	-3,59
55-64 jaar	76,60	23,40	108 812	70,55	29,45	85 555	-27,58	-1,04	-21,37
onbekend	68,57	31,43	11 202	71,53	28,47	6 185	-42,40	-49,99	-44,79
Totaal	65,60	34,40	1 094 971	60,25	39,75	1 090 611	-8,52	15,09	-0,40

Bron: Nationaal Instituut voor de Statistiek: gegevens van de Volkstelling van 1.3.1981 en 1.3.1991

Analyse: Steunpunt WAV

1.5 STATUUT VAN DE WERKENDE BEROEPSBEVOLKING

In deze paragraaf wordt één kenmerk van de werkende beroepsbevolking verder bekeken, namelijk het statuut.

1.5.1 Het rijk

Zelfstandigen (werkgevers, bedrijfshoofden in dienstverband, zelfstandigen in strikte zin, helpers, leerjongens en -meisjes)

Tussen 1981 en 1991 zijn bijna alle bovenstaande statuten in omvang toegenomen, behalve de zelfstandigen in strikte zin en de leerjongens en -meisjes.

Wat onmiddellijk opvalt, is dat de mannen meer dan evenredig vertegenwoordigd zijn bij alle 'soorten zelfstandigen', dit wil zeggen bij *de werkgevers, de bedrijfshoofden in dienstverband en de gewone zelfstandigen*. Ook de *leerjongens* zijn sterker vertegenwoordigd dan de *leermeisjes*. Het statuut van *helper* daarentegen telt meer vrouwen dan mannen.

Het valt echter ook op dat de verhouding tussen het aantal mannen en vrouwen bij de meeste van deze statuten op tien jaar tijd iets minder ongelijk is geworden. Het percentage vrouwen bij de werkgevers, de 'gewone' zelfstandigen en de leerjongens en -meisjes is lichtjes gestegen. Bij de bedrijfshoofden in dienstverband is er nauwelijks iets veranderd en bij de helpers is het percentage mannen gestegen.

Deze verschuivingen zijn het gevolg van een ongelijke groei (of daling) van het aantal bij mannen en vrouwen. Globaal genomen is het aantal vrouwelijke werkgevers sterker gegroeid dan het aantal mannelijke werkgevers. Het aantal vrouwelijke zelfstandigen is lichtjes toegenomen, terwijl het aantal mannelijke zelfstandigen is gedaald. De vrouwelijke bedrijfshoofden in dienstverband zijn minder sterk in aantal gegroeid dan hun mannelijke collega's, en hetzelfde geldt voor de helpers. De leerjongens en -meisjes zijn sterk in aantal gedaald, de jongens nog méér dan de meisjes.

Loon- en weddetrekkenden

De *arbeiders in de privésector* zijn een overwegend mannelijke groep. Hierin is op 10 jaar tijd niets veranderd. Hun totaal aantal is echter wel flink gedaald met ruim 20%.

De groep *bedienden in de privésector* bestaat uit evenveel mannen als vrouwen. In 1981 vormden de mannen nog een kleine meerderheid. Sindsdien is het aantal mannen licht gedaald, terwijl het aantal vrouwen met 29,4% is toegenomen.

Tenslotte zijn er de *ambtenaren*, die in 1991 voor iets meer dan de helft uit mannen bestaan. Tien jaar daarvoor maakten mannen nog meer dan 60% van de ambtenaren uit. Sindsdien is hun aantal lichtjes verminderd, terwijl het aantal vrouwen met meer dan 30% is toegenomen.

Besluit

Als besluit kan men zeggen dat over het algemeen de verhouding tussen het aantal mannen en vrouwen binnen de verschillende statuten op tien jaar tijd minder ongelijk is geworden. Een min of meer evenredige vertegenwoordiging van mannen en vrouwen (in vergelijking tot hun aandeel in de totale werkende beroepsbevolking) vindt men terug bij de gewone zelfstandigen, de ambtenaren en de leerjongens en -meisjes. Mannen blijven oververtegenwoordigd bij de arbeiders.

ders in de privé-sector, bij de werkgevers en bij de bedrijfshoofden in dienstverband. Vrouwen daarentegen zijn oververtegenwoordigd bij de helpers en de bedienden in de privé-sector.

Tabel 1.8a

Percentage mannen en vrouwen en totaal aantal per statuut en evolutie aantal mannen, vrouwen en totaal (België, 1981 en 1991)

Statuut	1981			1991			Evolutie aantal 1981-1991 (in %)		
	Mannen	Vrouwen	Totaal (N=100%)	Mannen	Vrouwen	Totaal (N=100%)	Mannen	Vrouwen	Totaal
Werkgevers	84,83	15,17	128 332	81,01	18,99	161 952	20,52	57,94	26,20
Zelfstandigen	70,49	29,51	354 468	67,57	32,43	337 189	-8,82	4,55	-4,87
Bedrijfshoofd in dienstverband	82,46	17,54	30 994	83,38	16,62	45 337	47,89	38,68	46,28
Helpers	23,58	76,42	84 815	31,53	68,47	110 022	73,46	16,23	29,72
Arbeiders privé-sector	76,72	23,28	1 168 908	75,89	24,11	932 802	-21,06	-17,35	-20,20
Bedienden privé-sector	55,56	44,44	814 281	49,02	50,98	918 640	-0,47	29,43	12,82
Werknemers openbare sector	61,03	38,97	896 928	54,20	45,80	1 003 108	-0,67	31,43	11,84
Leerjongen/-meisje	71,70	28,30	21 461	67,59	32,41	10 887	-52,17	-41,92	-49,27
Huishoudpersoneel				8,71	91,29	14 417			
Onbekend	61,92	38,08	18 883	47,17	52,83	117 349	373,35	762,31	521,45
Totaal	66,15	33,85	3 519 070	60,17	39,83	3 651 703	-5,61	22,10	3,77

Bron: Nationaal Instituut voor de Statistiek: gegevens van de Volkstelling van 1.3.1981 en 1.3.1991

Analyse: Steunpunt WAV

1.5.2 De gewesten

Zelfstandigen (werkgevers, bedrijfshoofden in dienstverband, zelfstandigen in strikte zin, helpers, leerjongens en -meisjes)

De regionale verschillen zijn niet onbelangrijk. In Vlaanderen zijn zowel mannelijke als vrouwelijke *werkgevers* sterk in aantal toegenomen, terwijl in Brussel het aantal vrouwelijke werkgevers iets sterker is gedaald dan het aantal mannelijke werkgevers. Wallonië kent een gemiddelde evolutie.

In Vlaanderen is ook het aantal vrouwelijke *zelfstandigen* sterker gestegen dan het aantal mannelijke zelfstandigen. In Wallonië zijn beide groepen in omvang gedaald, de mannen sterker dan de vrouwen. In Brussel zijn enkel de mannelijke zelfstandigen iets minder talrijk geworden. Hun vrouwelijke collega's hebben de rangen versterkt.

De *bedrijfshoofden in dienstverband* zijn in Vlaanderen meer dan verdubbeld, de vrouwen nog meer dan de mannen. In Wallonië is het aantal mannelijke bedrijfshoofden in dienstverband sterker gestegen dan het aantal vrouwelijke bedrijfshoofden in dienstverband. In Brussel daarentegen zijn de mannelijke bedrijfshoofden in dienstverband veel sterker in aantal gedaald dan hun vrouwelijke collega's.

Het aantal *helpers* is in Vlaanderen sterk toegenomen bij mannen en vrouwen. In Wallonië is het aantal mannen licht toegenomen en het aantal vrouwen licht gedaald. In Brussel steeg het aantal mannen sterk terwijl het aantal vrouwen sterk daalde.

Loon- en weddetrekkenden

Het absolute aantal *arbeiders in de privésector* is overal gedaald, behalve de Vlaamse vrouwen die lichtjes in aantal zijn gestegen. Het aandeel van de vrouwen bedraagt in Wallonië iets meer en in Brussel iets minder dan drie vierden.

Het aantal *bedienden in de privé-sector* is in Vlaanderen sterk gestegen, bij de vrouwen twee keer zo sterk als bij de mannen. In Wallonië daarentegen is het aantal bedienden licht gestegen. Dit is het resultaat van een lichte daling bij de mannen en een redelijke stijging bij de vrouwen. In Brussel is het aantal bedienden redelijk gedaald, bij de mannen méér dan bij de vrouwen. De evolutie bij de *ambtenaren* vertoont eveneens regionale verschillen. In Vlaanderen is het aantal ambtenaren véél sterker gestegen bij de vrouwen dan bij de mannen. In Wallonië is het aantal mannelijke ambtenaren licht gedaald, terwijl hun vrouwelijke collega's met meer dan 20% in aantal zijn toegenomen. In Brussel is het aantal vrouwen slechts licht toegenomen, maar het aantal mannen is sterk verminderd. Vooral in Vlaanderen en Wallonië is de verhouding tussen het aantal mannen en vrouwen veel gelijk geworden op tien jaar tijd. In Brussel was die verhouding reeds in 1981 veel minder ongelijk.

Tabel 1.8b

Percentage mannen en vrouwen en totaal aantal per statuut en evolutie aantal mannen, vrouwen en totaal (Brussel, 1981 en 1991)

Statuut	1981			1991			Evolutie aantal 1981-1991 (in %)		
	Mannen	Vrouwen	Totaal (N=100%)	Mannen	Vrouwen	Totaal (N=100%)	Mannen	Vrouwen	Totaal
Werkgevers	77,83	22,17	112 069	78,53	21,47	13 901	-3,03	-6,89	-3,89
Zelfstandigen	69,03	30,97	30 377	67,24	32,76	30 736	-1,44	7,04	1,18
Bedrijfshoofd in dienstverband	80,98	19,02	5 269	78,90	21,10	4 437	-17,95	-6,59	-15,79
Helpers	15,44	84,56	7 151	24,56	75,44	6 217	38,32	-22,44	-13,06
Arbeiders privé-sector	68,68	31,32	85 198	71,58	28,42	51 904	-36,51	-44,72	-39,08
Bedienden privé-sector	51,74	48,26	122 861	47,23	52,77	103 300	-23,25	-8,06	-15,92
Werknemers openbare sector	55,18	44,82	84 931	48,40	51,60	77 759	-19,70	5,41	-8,44
Leerjongen/-meisje	70,22	29,78	1 471	66,71	33,29	700	-54,79	-46,80	-52,41
Huishoudpersoneel				20,50	79,50	2 005			
Onbekend	61,05	38,95	11 015	50,76	49,24	14 118	6,57	62,03	28,17
Totaal	59,08	40,92	460 342	55,14	44,86	305 077	-21,50	-7,80	-15,90

Bron: Nationaal Instituut voor de Statistiek: gegevens van de Volkstelling van 1.3.1981 en 1.3.1991

Analyse: Steunpunt WAV

Tabel 1.8c

Percentage mannen en vrouwen en totaal aantal per statuut en evolutie aantal mannen, vrouwen en totaal (Vlaanderen, 1981 en 1991)

Statuut	1981			1991			Evolutie aantal 1981-1991 (in %)		
	Mannen	Vrouwen	Totaal (N=100%)	Mannen	Vrouwen	Totaal (N=100%)	Mannen	Vrouwen	Totaal
Werkgevers	87,17	12,83	117 104	81,69	18,31	99 512	45,25	121,10	54,98
Zelfstandigen	71,79	28,21	180 282	67,66	32,34	200 674	4,90	27,63	11,31
Bedrijfshoofd in dienstverband	86,71	13,29	12 262	85,23	14,77	29 050	132,86	163,31	136,91
Helpers	28,75	71,25	39 068	36,92	63,08	72 199	137,33	63,61	84,80
Arbeiders privé-sector	76,54	23,46	657 243	74,38	25,62	628 126	-7,12	4,35	-4,43
Bedienden privé-sector	56,85	43,15	345 392	49,57	50,43	562 827	42,10	90,42	62,95
Werknemers openbare sector	62,87	37,13	392 857	55,25	44,75	585 691	31,02	79,68	49,09
Leerjongen/-meisje	70,64	29,36	8 311	65,13	34,87	4 889	-45,77	-30,12	-41,17
Huishoudpersoneel				4,66	95,34	5 620			
Onbekend	68,92	31,08	1 345	44,95	55,05	67 427	3 169,69	8 779,67	4 913,16
Totaal	68,22	31,78	1 753 864	60,82	39,18	2 256 015	18,24	63,53	32,63

Bron: Nationaal Instituut voor de Statistiek: gegevens van de Volkstelling van 1.3.1981 en 1.3.1991

Analyse: Steunpunt WAV

Tabel 1.8d

Percentage mannen en vrouwen en totaal aantal per statuut en evolutie aantal mannen, vrouwen en totaal (Wallonië, 1981 en 1991)

Statuut	1981			1991			Evolutie aantal 1981-1991 (in %)		
	Mannen	Vrouwen	Totaal (N=100%)	Mannen	Vrouwen	Totaal (N=100%)	Mannen	Vrouwen	Totaal
Werkgevers	83,28	16,72	115 320	80,34	19,66	48 539	21,25	47,79	25,69
Zelfstandigen	68,58	31,42	109 552	67,50	32,50	105 779	-4,96	-0,13	-3,44
Bedrijfshoofd in dienstverband	76,03	23,97	9 296	80,51	19,49	11 850	34,99	3,64	27,47
Helpers	18,62	81,38	31 446	20,57	79,43	31 606	11,05	-1,90	0,51
Arbeiders privé-sector	79,38	20,62	332 947	80,51	19,49	252 772	-23,00	-28,24	-24,08
Bedienden privé-sector	55,32	44,68	239 710	48,52	51,48	252 513	-7,60	21,37	5,34
Werknemers openbare sector	59,93	40,07	317 675	53,72	46,28	339 658	-4,15	23,47	6,92
Leerjongen/-meisje	72,11	27,89	10 542	69,99	30,01	5 298	-51,22	-45,92	-49,74
Huishoudpersoneel			-	8,58	91,42	6 792			
Onbekend	61,75	38,25	5 184	49,92	50,08	35 804	458,33	804,29	590,66
Totaal	65,60	34,40	1 171 672	60,25	39,75	1 090 611	-8,51	15,09	-0,40

Bron: Nationaal Instituut voor de Statistiek: gegevens van de Volkstelling van 1.3.1981 en 1.3.1991

Analyse: Steunpunt WAV

Besluit

De verhouding tussen het aantal mannen en vrouwen binnen de verschillende beroepsstatuten is in 1991 vergelijkbaar voor de verschillende gewesten, maar de evoluties van de afgelopen tien jaar zijn wel verschillend. Dit heeft te maken met veranderingen in de economische structuur.

1.6 ARBEIDSTIJDSTELSEL

Eén van de meest seksegebonden arbeidskenmerken is het arbeidstijdstelsel. Hiermee wordt het onderscheid bedoeld tussen voltijds en deeltijds werkenden. In de tabellen 1.10a tot en met 1.10d vindt men het percentage deeltijdarbeid voor mannen en vrouwen per leeftijdsgroep. Omdat er nauwelijks regionale 'variëaties' op dit thema zijn, wordt de bespreking niet opgesplitst volgens gewest.

Uit de tabellen blijkt dat het aantal deeltijds werkenden in 1991 ongeveer 14,1% van de werkende beroepsbevolking bedraagt. Dit is bijna een verdubbeling van het aantal in 1981. Zowel bij mannen als bij vrouwen is het aantal deeltijds werkenden minstens verdubbeld. Toch valt vooral de sterke stijging bij de vrouwen op, omdat het hier ook om een groot absoluut aantal gaat. In 1981 schommelde het aandeel van de deeltijdarbeid bij vrouwen al naargelang de leeftijdscategorie tussen 8 en 21%. In 1991 is dat 24 tot 34% geworden. Er is een duidelijk verschil volgens leeftijd. In 1991 werkte 31 tot 34% van de +25-jarige vrouwen deeltijds. Bij de -25-jarigen is dat 'slechts' 24,5%.

Bij de mannen zijn er ook verschillen volgens leeftijd, maar met een totaal ander patroon. Bij hen komt deeltijdarbeid het meeste voor in de jongste leeftijdscategorie. Bij de -25-jarigen werkt 6,3% deeltijds, bij de +25-jarigen is dat 2 tot 4%. Bij vrouwen blijkt deeltijdarbeid dus vooral voor te komen in het midden van de loopbaan, terwijl het bij mannen sterker aanwezig is in het begin van de loopbaan. Bij mannen gaat het dus vooral om een (tijdelijk) intredefenomeen en bij vrouwen om een (blijvend) structureel fenomeen.

Zoals gezegd, zijn er nauwelijks regionale verschillen. Het enige wat enigszins opvalt, is dat in Brussel het percentage deeltijds werkenden hoger ligt bij de mannen en lager bij de vrouwen in vergelijking tot het nationaal gemiddelde. Dat neemt echter niet weg dat ook in Brussel de verschillen tussen mannen en vrouwen zeer groot blijven.

Tabel 1.9a

Percentage deeltijdarbeid per leeftijdsgroep en geslacht en evolutie aantal deeltijds werkenden (België, 1981 en 1991)

Leeftijd	1981			1991			Evolutie aantal deeltijdsen 1981-1991 (in %)		
	Mannen	Vrouwen	Totaal	Mannen	Vrouwen	Totaal	Mannen	Vrouwen	Totaal
15-24	1,30	8,45	7,62	6,26	24,50	14,94	180,45	98,39	112,02
25-34	0,91	15,34	7,65	2,86	30,59	14,93	216,05	147,80	154,73
35-44	0,73	20,53	8,02	2,27	33,79	14,84	265,57	161,06	168,10
45-54	0,89	20,53	7,99	2,33	31,67	12,04	134,08	80,96	86,44
55-64	1,90	20,71	8,01	3,98	34,21	11,35	50,21	51,91	51,48
onbekend	20,77	30,60	33,48	13,68	33,73	18,49	-65,67	-55,19	-61,76
Totaal	1,22	16,45	8,37	3,02	31,17	14,09	126,31	122,71	123,17

Bron: Nationaal Instituut voor de Statistiek: gegevens van de Volkstelling van 1.3.1981 en 1.3.1991

Analyse: Steunpunt WAV

Tabel 1.9b

Percentage deeltijdarbeid per leeftijdsgroep en geslacht en evolutie aantal deeltijds werkenden (Brussel, 1981 en 1991)

Leeftijd	1981			1991			Evolutie aantal deeltijdsen 1981-1991 (in %)		
	Mannen	Vrouwen	Totaal	Mannen	Vrouwen	Totaal	Mannen	Vrouwen	Totaal
15-24	3,65	11,82	7,62	13,15	27,37	20,34	84,81	29,06	42,82
25-34	2,46	13,95	7,65	6,26	23,05	14,23	137,45	68,59	80,71
35-44	1,62	16,74	8,02	4,25	24,02	13,27	167,78	66,40	78,16
45-54	1,52	18,23	7,99	3,53	23,26	11,99	74,93	14,08	21,17
55-64	2,65	21,03	8,01	4,97	34,21	12,48	10,00	-5,05	-1,29
onbekend	29,29	43,37	33,48	17,18	42,16	23,96	-76,84	-66,20	-2,74
Totaal	2,84	16,31	8,37	5,52	24,15	13,84	55,45	37,23	40,88

Bron: Nationaal Instituut voor de Statistiek: gegevens van de Volkstelling van 1.3.1981 en 1.3.1991

Analyse: Steunpunt WAV

Tabel 1.9c

Percentage deeltijdarbeid per leeftijdsgroep en geslacht en evolutie aantal deeltijds werkenden (Vlaanderen, 1981 en 1991)

Leeftijd	1981			1991			Evolutie aantal deeltijdsen 1981-1991 (in %)		
	Mannen	Vrouwen	Totaal	Mannen	Vrouwen	Totaal	Mannen	Vrouwen	Totaal
15-24	0,87	6,39	3,30	4,81	21,05	12,72	299,57	186,94	202,67
25-34	0,67	14,68	5,81	2,20	30,01	14,32	323,01	251,24	256,49
35-44	0,57	21,35	6,72	2,01	35,72	15,14	389,09	254,73	262,78
45-54	0,71	21,11	5,50	2,21	33,91	11,85	250,78	159,85	168,88
55-64	1,45	19,44	4,41	3,77	34,21	10,40	138,86	129,08	131,77
onbekend	15,24	25,68	18,02	12,49	29,59	16,06	-44,73	-43,73	-44,27
Totaal	0,89	15,37	5,49	2,56	31,24	13,65	233,25	217,25	219,11

Bron: Nationaal Instituut voor de Statistiek: gegevens van de Volkstelling van 1.3.1981 en 1.3.1991

Analyse: Steunpunt WAV

Tabel 1.9d

*Percentage deeltijdarbeid per leeftijdsgroep en geslacht en evolutie aantal deeltijds werkenden
(Wallonië, 1981 en 1991)*

Leeftijd	1981			1991			Evolutie aantal deeltijdsen 1981-1991 (in %)		
	Mannen	Vrouwen	Totaal	Mannen	Vrouwen	Totaal	Mannen	Vrouwen	Totaal
15-24	1,53	12,00	5,78	8,26	33,61	19,42	179,23	67,36	85,01
25-34	0,91	17,07	5,78	3,43	34,30	16,47	244,52	115,48	125,66
35-44	0,76	20,95	7,09	2,32	33,01	14,64	280,90	148,90	157,34
45-54	1,01	21,60	7,76	2,30	30,79	12,46	91,60	64,60	67,40
55-64	2,41	22,02	6,95	4,10	34,21	12,78	19,25	43,24	36,91
onbekend	22,63	28,53	24,48	13,88	34,28	19,34	-66,55	-47,84	-59,70
Totaal	1,39	18,28	7,19	3,35	33,21	15,09	115,70	100,48	102,41

Bron: Nationaal Instituut voor de Statistiek: gegevens van de Volkstelling van 1.3.1981 en 1.3.1991

Analyse: Steunpunt WAV

1.7 ENKELE JOBKENMERKEN

Bij de Volkstelling van 1991 werden ook een aantal jobkenmerken opgenomen, zoals het aantal personen waaraan men leiding geeft, de afdeling waar men werkt en de machines waarmee men werkt¹. In deze paragraaf worden enkele resultaten besproken voor gans België.

Afdeling

Hier kan men zien dat vrouwen duidelijk ondervertegenwoordigd zijn in de afdelingen Productie en exploitatie en Onderzoek en ontwikkeling. Ze zijn daarentegen het duidelijkst oververtegenwoordigd in de afdelingen Onthaal en receptie en Secretariaat, personeel en administratie.

Tabel 1.10

Afdeling waar men werkt, 1991

Afdeling	Mannen	Vrouwen	Totaal (N=100%)
Onthaal en receptie	38,58	61,15	74 961
Inkoop en bevoorrading	68,53	31,47	85 476
Productie en exploitatie	79,10	20,90	741 182
Verkoop en verzending	53,63	46,37	259 418
Boekhouding en financiën	46,79	53,21	154 749
Secretariaat, personeel en administratie	33,02	66,98	257 089
Onderzoek en ontwikkeling	74,80	25,20	65 583
Marketing en publiciteit	64,31	35,69	29 875
Informatica	55,97	44,03	152 396
Totaal	60,17	39,83	3 651 703

Bron: Nationaal Instituut voor de Statistiek: gegevens van de Volkstelling van 1.3.1991

Analyse: Steunpunt WAV

1. De variabele 'aantal personen waaraan men leiding geeft' wordt hier niet besproken om methodologische redenen. De resultaten bleken voor interpretatieproblemen te zorgen.

Voertuigen en machines

De Volkstelling bevat informatie over de voertuigen die men bestuurt en de machines waarmee men werkt in het kader van de job die men uitoefent.

Vrouwen zijn ondervertegenwoordigd bij alle bestuurders van voertuigen, maar iets minder bij de gewone wagens en bestelwagens. Ze zijn ook ondervertegenwoordigd bij de 'metaalbewerkingsmachines', de 'plet- en breekmachines', de 'houtverwerkende machines, en de 'mechanische machines'. Ze zijn daarentegen oververtegenwoordigd in de groep die werkt met textiel- en confectiemachines, bottel- en verpakkingsmachines, elektronische machines en bureaumachines en machines voor informatieverwerking.

Tabel 1.11

Machine of voertuig waarmee men werkt, 1991

<i>Machine of voertuig</i>	<i>% Mannen</i>	<i>% Vrouwen</i>	<i>Totaal</i>
Wagen, bestelwagen	77,97	22,03	458 632
Vrachtwagen, halve oplegger	98,63	1,37	66 795
Autobus, autocar	94,17	5,83	10 251
Tram, metro, trein	97,86	2,14	5 473
Vliegtuig	87,38	12,62	1 506
Boot	89,69	10,31	2 938
Moto, motorfiets	83,52	16,48	613
Fiets	87,63	12,37	1 577
Landbouwtractor	84,92	15,08	28 774
Metaalbewerkingsmachines	95,13	4,87	31 359
Textielmachines, confectiemachines	29,07	70,93	35 343
Bottel- en verpakkingsmachines	43,30	56,70	5 915
Plet- en breekmachines	96,99	3,01	33 469
Houtverwerkende machines	92,29	7,71	31 663
Mechanische machines	86,28	13,72	7 237
Bureaumachines, informatieverwerking	45,11	54,89	298 193
Elektrische machines	52,39	47,61	31 685
Elektronische machines	45,08	54,92	22 482
Overige	56,51	43,49	2 577 798
Totaal	60,17	39,83	3 651 703

Bron: Nationaal Instituut voor de Statistiek: gegevens van de Volkstelling van 1.3.1991

Analyse: Steunpunt WAV

1.8 SAMENVATTING EN BESLUIT

In dit hoofdstuk werd op basis van de Volkstellingsgegevens een analyse gemaakt van de beroepsbevolking. Telkens werd gezocht naar eventuele verschillen tussen mannen en vrouwen. Het bleek dat vrouwen ondervertegenwoordigd zijn in de beroepsbevolking, maar dit verschilt naargelang de leeftijdscategorie. Jonge vrouwen zijn nagenoeg even talrijk aanwezig op de arbeidsmarkt dan hun mannelijke leeftijdgenoten. Bij de opsplitsing tussen de werkende en werkzoekende beroepsbevolking bleek echter dat vrouwen oververtegenwoordigd zijn bij de werklozen. De toename van het aantal werklozen is bijna uitsluitend te verklaren door een toename van vrouwen die zich aanbieden op de arbeidsmarkt maar geen job vinden. Het aantal mannen dat zich aanbiedt, is daarentegen licht gedaald.

Bij de opsplitsing volgens sector bleek vervolgens dat de werkgelegenheid het sterkst gegroeid is in de quartaire sector en in een aantal tertiaire deelsectoren. Dit zijn sectoren waar relatief veel

vrouwen werken. De primaire en secundaire sector zijn 'gekrompen', maar minder voor vrouwen dan voor mannen.

Uit dit hoofdstuk bleek ook nog dat mannen en vrouwen vaak in andere soorten jobs werken. Mannen hebben vaker een zelfstandig beroep, werken met andere soorten machines en in andere bedrijfsafdelingen dan vrouwen. Bovendien werken vrouwen véél vaker deeltijds dan mannen. Kortom, de arbeidsmarkt ziet er anders uit voor mannen dan voor vrouwen. Er zijn redenen genoeg om te spreken van een segregatie tussen de seksen. In het volgende hoofdstuk zal verder worden ingegaan op dit fenomeen 'seksesegregatie'. Verder in dit rapport zal nagaan hoe dit tot uiting komt in twee belangrijke kenmerken, namelijk de sector waar men werkt en het beroep dat men uitoefent.

HOOFDSTUK 2

ONDERZOEK OVER SEKSESEGREGATIE

2.1 BEGRIPSVERDUIDELIJKING

2.1.1 Inleiding

In het vorige hoofdstuk werden een aantal cijfergegevens over de arbeidsmarkt bij elkaar gebracht. Hieruit bleek dat er vaak grote verschillen bestaan tussen mannen en vrouwen. Dit verschijnsel werd ‘seksesegregatie’ genoemd. De bedoeling van dit tweede hoofdstuk is even stil te staan bij het begrip ‘seksesegregatie’. Er zal ook een algemeen overzicht gegeven worden van de theorievorming die hierover bestaat en van de methoden om het fenomeen te onderzoeken.

2.1.2 Seksesegregatie

De arbeidsmarkt is geen homogeen geheel, maar bestaat uit verschillende segmenten. Dit verschijnsel wordt aangeduid met de term ‘segregatie’. Segregatie kan gebeuren volgens verschillende criteria. Zo zijn er bijvoorbeeld jobs die goed betaald zijn, gunstige arbeidsvoorwaarden kennen en een relatieve werkzekerheid bieden. Daartegenover staan jobs die slecht betaald zijn, minder gunstige arbeidsvoorwaarden hebben en in hun bestaan bedreigd zijn. Een ander voorbeeld is de segregatie volgens ras of etnische afkomst. Hierover bestaat heel wat Angelsaksische literatuur die aantoont dat bepaalde jobs of bepaalde beroepen vooral door blanken en andere vooral door zwarten worden uitgeoefend.

Over al deze vormen van segregatie zal dit onderzoek niet gaan. In dit onderzoek gaat het over de segregatie volgens geslacht. Het is immers zo dat mannen meestal andere beroepen uitoefenen en in andere sectoren werken dan vrouwen. Er zijn met andere woorden heel wat beroepen en sectoren die vooral uit mannen bestaan en heel wat beroepen en sectoren waar hoofdzakelijk vrouwen werken. Men weet bovendien dat de arbeidsvoorwaarden en -omstandigheden vaak verschillen volgens beroep en sector. Het spreekt dan ook voor zich dat de segregatie volgens geslacht gedeeltelijk kan samenvallen met de segregatie volgens arbeidsvoorwaarden en -omstandigheden. De definitie voor *seksesegregatie* (verder afgekort als ‘segregatie’) kan dan zijn *‘het bestaan en duurzaam voortbestaan van verschillen tussen mannen en vrouwen in hun positie op de arbeidsmarkt, onder meer met betrekking tot de uitgeoefende beroepen en functies, de sectoren van tewerkstelling en de lonen’*.

2.1.3 Horizontale en verticale segregatie

Er moet een onderscheid worden gemaakt tussen horizontale en verticale segregatie. De term *horizontale segregatie* verwijst naar het feit dat mannen en vrouwen heel vaak in verschillende beroepen en in verschillende sectoren werken, zodat men kan spreken van een ‘typisch mannenberoep’ en een ‘typisch vrouwenberoep’, respectievelijk een ‘typisch mannelijke sector’ of een

'typisch vrouwelijke sector'. 'Vrouwenberoepen' zijn daarenboven vaak geconcentreerd in 'vrouwelijke sectoren' en mannenberoepen in 'mannelijke sectoren'. De term *verticale segregatie* verwijst naar het fenomeen dat vrouwen en mannen heel vaak verschillende kwalificatie- en functieniveaus hebben, waarbij de ene sekse gemiddeld vaker op de lagere niveaus terecht komt en minder doorstromkansen heeft dan de andere. In de praktijk betekent dit dat vrouwen meestal op lagere functieniveaus terug te vinden zijn dan mannen.

Horizontale en verticale segregatie staan echter niet los van elkaar. Vrouwenberoepen situeren zich meestal op lagere functieniveaus en geven minder perspectieven op doorstroming naar hogere posities. Op die manier overlappen en versterken horizontale en verticale segregatie elkaar vaak. In dit onderzoek zullen enkel de beroepen en de sectoren van tewerkstelling expliciet worden bekeken. Over de andere kenmerken bevat de Volkstelling onvoldoende informatie. Dit onderzoek gaat met andere woorden in de eerste plaats over horizontale segregatie.

2.1.4 Kwalitatieve en kwantitatieve aspecten van segregatie

Segregatie heeft telkens een kwalitatieve en een kwantitatieve component. Bij de *kwantitatieve* component gaat het om aantallen: hoeveel mannen of vrouwen zitten in een bepaald beroep, in een bepaalde sector, op een bepaald functieniveau enz. De *kwalitatieve* component daarentegen zegt meer over de kenmerken van die situatie, zoals bijvoorbeeld de arbeidsomstandigheden, de promotiekansen, de taakhoud enz.

Dit onderzoek is in de eerste plaats gericht op de kwantitatieve aspecten. Kwantitatief gezien, is er sprake van segregatie van zodra de verhouding tussen het aantal mannen en vrouwen binnen de beroepen of sectoren afzonderlijk afwijkt van de verhouding tussen het aantal mannen en vrouwen in de totale beroepsbevolking. In België is dat een verhouding van 60/40. Daarom kan er pas sprake zijn van een sekseneutrale beroepen- en activiteitenstructuur wanneer in alle beroepen resp. sectoren deze verhouding voorkomt. De verhouding 60/40 is in zekere zin de 'norm' voor het opheffen van de seksesegregatie. Deze 'norm' heeft zeker geen normatieve betekenis, maar dient enkel als vergelijkingsbasis. Het is immers niet ondenkbaar dat de volledige opheffing van de segregatie niet altijd wenselijk of op zijn minst omstreden is, bijvoorbeeld in sommige medische beroepen of in beroepen met veel nachtarbeid.

Wanneer in deze context gesproken wordt over de 'beroepsbevolking' dan gaat het de facto om de werkende beroepsbevolking. Dit heeft vooral methodologische redenen. Ten eerste is het principieel al moeilijk om het beroep of de sector van werklozen te bepalen. De vraag is onder meer wie tot de 'werklozen' wordt gerekend. Zijn dat enkel de uitkeringsgerechtigden of is het iedereen die ingeschreven is als werkzoekende? Stel dat men al op die vraag kan antwoorden, dan is er nog een probleem, namelijk welk beroep of welke sector neemt men? Is dat het beroep dat men laatst uitoefende of de sector waar men laatst werkt, of is het het beroep dat men wenst uit te oefenen (bv. in het geval van schoolverlaters)?

De tweede reden om deze studie te beperken tot de werkenden is de aard van de gebruikte data. In de Volkstelling werd enkel naar het beroep en de sector van tewerkstelling gevraagd van degenen die een job hadden op het moment van de bevraging. De aard van de data is ook de reden waarom dit onderzoek in de eerste plaats het kwantitatieve aspect van de seksesegregatie bestudeert. De Volkstelling leent zich immers niet tot een studie over de kwalitatieve aspecten. Die zijn meer situationeel gebonden en vaak ook subjectiever en werden bovendien niet bevraged.

2.1.5 Drie niveaus van segregatie

Seksesegregatie van de arbeid(smarkt) heeft drie verschillende dimensies of niveaus. Ten eerste is er het *micro-niveau*. Hier gaat het onder meer over de studie- en beroepskeuze van jongens en meisjes, de taakverdeling binnen de gezinnen en de repercussies hiervan voor de positie van mannen en vrouwen op de arbeidsmarkt. Beslissingen over opleiding en taakverdeling worden genomen door individuen of partners, hoewel zij daarin onvermijdelijk worden beïnvloed door hun ruimere omgeving. Met 'ruimere omgeving' wordt bedoeld de arbeidssituatie binnen het bedrijf of de organisatie (meso-niveau) maar ook de situatie van de arbeidsmarkt in het algemeen (macro-niveau).

Het tweede niveau waarop seksesegregatie gestalte krijgt, is het *meso-niveau*. Concreet gaat het over zaken zoals seksegebonden taakverdeling, verschillende arbeidsvoorwaarden en -omstandigheden voor mannen en vrouwen en ongelijke vertegenwoordiging van mannen en vrouwen in de besluitvorming binnen het bedrijf of de organisatie.

Seksesegregatie op *macro-niveau* tenslotte benadert de arbeidsmarkt in het algemeen. Vragen die zich hier stellen zijn de over- of ondervertegenwoordiging van mannen en vrouwen in bepaalde beroepen of sectoren, ongelijke beloningen voor mannen en vrouwen als groep, verschillen in arbeidsduur tussen de geslachten enz.

Het spreekt voor zich dat de drie niveaus zeer sterk met elkaar verweven zijn. Zo zullen jongens en meisjes zich bij hun beroeps- of studiekeuze laten leiden door de situatie op de arbeidsmarkt, die daardoor bestendig wordt. Vrouwen werken vaker deeltijds en presteren gemiddeld genomen meer uren aan huishoudelijke taken. Wat oorzaak en wat gevolg is, doet daarbij in deze context niet veel ter zake. Feit is dat beide kenmerken zeer sterk met elkaar samenhangen.

In deze studie zal niet expliciet worden stilgestaan bij de beroeps- of studiekeuze, noch bij de combinatie van gezinstaken en betaalde arbeid of de sekse-ongelijkheden binnen bedrijven of organisaties. Hierover bestaat trouwens al heel wat onderzoek en literatuur. Dit onderzoek heeft daarentegen als eerste doel de seksesegregatie op macro-niveau te bestuderen. Er worden analyses gemaakt van de seksesegregatie binnen de beroepen en sectoren voor de ganse Belgische arbeidsmarkt.

2.2 THEORIEVORMING OVER SEKSESEGREGATIE

2.2.1 Inleiding

Het is niet de bedoeling een volledige uiteenzetting te geven over de verklaringen voor het fenomeen 'segregatie'. Wat hier volgt, is een overzicht van de manieren waarop het wordt geïnterpreteerd in de literatuur.

In de literatuur bestaan er drie grote stromingen: de neo-klassieke theorieën, de radicale theorieën en de institutionele theorieën (De Jong, 1983). Naast verschillen in de uitgangspunten van deze drie theorieën, zijn er ook heel wat onderlinge aanknopingspunten, zodat ze eerder als complementair dan wel als concurrentieel kunnen worden beschouwd.

2.2.2 De neo-klassieke stroming

De neo-klassieke stroming verklaart verschillen tussen individuen en groepen op de arbeidsmarkt door verschillen in productiviteit. De werking van vraag en aanbod zorgt ervoor dat er steeds een (nieuw) evenwicht is tussen productiviteit en beloning. Desondanks blijven er onevenwichten bestaan. Hiervoor bestaan een aantal verklaringen.

De eerste verklaring is de *'human capital' theorie* (bv. Tijdens, 1994). In deze theorie wordt de arbeidskracht beschouwd als een 'kapitaalgoed' waarin zowel werknemer als werkgever investeert. De werknemer investeert in het verwerven van vakkennis via de schoolse opleiding, terwijl de werkgever vooral investeert in het bijbrengen van bedrijfsspecifieke kennis. De werkgever investeert daarbij vooral in werknemers waarvan hij verwacht dat ze in dienst zullen blijven, waardoor zijn investeringen het best renderen. De werknemer investeert meer in zijn opleiding naarmate er betere perspectieven zijn met betrekking tot de arbeidsloopbaan.

Het blijkt echter dat werkgevers minder investeren in de opleiding van vrouwen. Dit wordt dan weer verklaard door de *theorie van de statistische discriminatie*. Omdat men ziet dat vrouwen over het algemeen sneller-geheel of gedeeltelijk-uitstromen, is men niet geneigd hen dezelfde opleidingskansen te geven. Dit is echter een vorm van discriminatie omdat het individuen beoordeelt op basis van (al dan niet vermeende) kenmerken van een groep waartoe ze behoren en niet op basis van persoonlijke kenmerken. Anderzijds is het ook zo dat vrouwen vaak minder investeren in het verwerven/verdiepen van kwalificaties. Dit kan worden verklaard doordat ze hiertoe minder kansen van de werkgever krijgen, maar ook omdat zij zelf anticiperen op een loopbaan met minder doorstroomkansen. Voor dit laatste vinden we een verklaring in de socialisatie. Hierop wordt later nog teruggekomen.

Het *'job competition model'* sluit hierbij aan. Op basis van de groepskenmerken worden (potentiële) werknemers in een denkbeeldige rij geplaatst. De kenmerken waarmee rekening wordt gehouden, zijn afhankelijk van de functie waarvoor de werkgever iemand wenst aan te werven. Vrouwen staan meestal achteraan in de rij omwille van hun lagere participatie op de arbeidsmarkt.

2.2.3 De radicale theorieën

Deze tweede stroming vindt men vooral bij (neo-) marxisten en feministen terug. De radicale theorieën gaan ervan uit dat er een voortdurende uitstoot en aantrekking is van arbeidskrachten. Wie uitgestoten en wie aangetrokken wordt, wordt bepaald door het productieproces zelf maar ook door andere maatschappelijke factoren of instellingen.

Een eerste reeks theorieën die hieronder kunnen worden geklasseerd, zijn theorieën die een groot belang hechten aan de *socialisatie*. Vrouwen staan in voor de biologische reproductie (kinderen baren en opvoeden), de reproductie van arbeidskrachten (verzorgen van de moe-gewerkte echtgenoot), en de reproductie van sociale verhoudingen (zorgen voor gedisciplineerde toekomstige arbeidskrachten). Door de socialisatie van mannen en vrouwen in de richting van dit rollenpatroon zijn vrouwen meer aangewezen op deeltijdwerk en werk dicht bij huis. Het gevolg hiervan is dat meisjes gemakkelijker kiezen voor een typisch vrouwenberoep omdat dit meer aansluit bij het vrouwelijke rolmodel. Hierdoor beperken ze echter hun kansen op de arbeidsmarkt (Sanders en Beekes, 1993). Een empirisch onderzoek in Groot-Brittannië toont echter aan dat het niet zozeer de socialisatie in de kindertijd als zodanig is, maar wel een voortdurende *sociale controle* die de structurele kenmerken van de arbeidsmarkt bepaalt (Levine en Zimmerman, 1995).

Ook het *dominantieperspectief* behoort tot de reeks van radicale theorieën (De Bruyn in Van Meensel en Wyns, 1993; De Wachter, 1986; Tijdens, 1988). Mannen hebben er alle belang bij om hun positie te beschermen tegen het toenemend aantal vrouwen op de arbeidsmarkt. Dit betekent dat ze de toegang tot de meer prestigieuze, beter betaalde en kwalitatief interessantere jobs voor vrouwen zullen bemoeilijken via bijvoorbeeld onderhandse afspraken en vooroordelen. Het gevolg hiervan is dat er een scheiding blijft bestaan tussen typisch mannen- en typisch vrouwenberoepen.

2.2.4 De institutionele theorieën

De institutionele theorieën vormen de derde grote stroming. Deze stroming vertrekt vanuit de vaststelling dat de meest onaantrekkelijke jobs het slechts worden beloond, wat lijnrecht ingaat tegen de 'vraag en aanbod'-theorie van de neo-klassiekers. De reden hiervoor is dat deze jobs worden uitgevoerd door mensen die geen andere keuze hebben omdat ze geen andere jobs kunnen krijgen. Hoe komt dat?

Eerst en vooral kan dit worden verklaard door de segmentatie van de arbeidsmarkt. Volgens de dubbele arbeidsmarkttheorie bestaat de arbeidsmarkt uit interne en externe segmenten. Mannen krijgen gemakkelijker toegang tot de betere interne segmenten dan vrouwen. Dit komt omdat men van vrouwen verwacht dat ze een minder stabiele loopbaan zullen ontwikkelen waardoor men in bedrijven minder in hen investeert (cfr. 'human capital' theorie en statistische discriminatie).

Volgens sommige auteurs kan een aanzienlijk aandeel van de seksesegregatie worden verklaard door kenmerken van een (arbeids)organisatie zelf en haar relatie met de directe omgeving (Kulis en Miller-Loessi, 1992). De grootte van de organisatie, het prestige, de relatie met de overheid en dergelijke meer zijn voorbeelden van factoren die invloed hebben op zowel het aandeel als de positie van vrouwen binnen die organisatie.

Wat men niet uit het oog mag verliezen, is het feit dat de positie op de arbeidsmarkt en binnen de arbeidsorganisatie een invloed heeft op de motivatie van de werknemers (De Jong, 1983). Ontplooiingsmogelijkheden, invloed kunnen uitoefenen en getalsverhouding van een bepaalde groep werknemers zijn zeer cruciale factoren die maken dat er al dan niet een groot verloop is. Wanneer men aan vrouwen systematisch jobs toekent zonder ontplooiingsmogelijkheden en zonder invloed op hun ondergeschikten en wanneer ze in de minderheid blijven, dan zullen deze vrouwen minder goed presteren en sneller de arbeidsorganisatie verlaten. Op die manier wordt de opvatting dat vrouwen minder betrouwbare werknemers zijn, bevestigd en versterkt.

Ook factoren in de omgeving van arbeidsorganisatie kunnen het segregatiepatroon beïnvloeden (Cotter e.a., 1995). Denk hierbij bijvoorbeeld aan de groei van bepaalde nieuwe beroepen, de achteruitgang van een aantal typisch mannelijke beroepen, de groei van de dienstensector en een achteruitgang van de industrie, de groei van de openbare sector, de toename van het menselijk kapitaal en bijgevolg ook van het aantal managementsfuncties en professionele beroepen en de toename van het aantal zelfstandigen als factoren die de segregatie kunnen doen afnemen.

2.2.5 Gevolgen van seksesegregatie

In al de bovenstaande theorieën is er nergens sprake van rechtstreekse discriminatie op basis van geslacht. Er is blijkbaar altijd wel een objectieve reden waarom vrouwen en mannen in verschillende situaties terecht komen. Van rechtstreekse discriminatie kan maar pas sprake zijn

als iemand louter en alleen omwille van haar of zijn geslacht bepaalde kansen wordt ontnomen. Toch wordt seksesegregatie als iets negatiefs beschouwd omwille van de gevolgen die het meestal heeft.

Loonongelijkheid

Eén van de ongewenste effecten is de loonongelijkheid tussen mannen en vrouwen. Hierover bestaat reeds heel wat onderzoek (bv. Cantillon, 1994; Schippers, 1994; Rubery, 1995). Een eerste verklaring hiervoor vindt men in de functieclassificatie. In functieclassificaties worden vaardigheden en kwalificaties die typisch zijn voor vrouwelijke functies systematisch ondergewaardeerd. De bestaande functiesegregatie vormt de basis voor een verschil in waardering. Dit heeft als gevolg dat vrouwen meer kans hebben om lager ingeschaald te worden dan mannen, wat meestal ook betekent dat ze minder worden betaald. Men kan dan niet zeggen dat er een rechtstreekse (loon)discriminatie is van vrouwen, maar wel dat de discriminatie ligt in het classificatie- en beloningssysteem. (Dit alles neemt niet weg dat er daarnaast ook nog rechtstreekse loondiscriminatie bestaat, zij het in meer beperkte mate, cfr. Van Meensel en Seghers, 1995; Versluys, 1987.) Een tweede verklaring voor de loonongelijkheid tussen mannen en vrouwen heeft te maken met het verschil in sectoren (Haex, 1976). Arbeidsintensieve sectoren stellen relatief meer vrouwen tewerk en betalen lagere lonen, bijvoorbeeld de confectie. Kapitaalintensieve sectoren stellen meer mannen tewerk en betalen hogere lonen, bijvoorbeeld de chemie. Het is natuurlijk moeilijk uit te maken wat oorzaak is en wat gevolg. Zorgt de aanwezigheid van voldoende goedkope (vrouwelijke) arbeidskrachten ervoor dat een sector arbeidsintensief is en blijft of worden de lonen gedrukt door het arbeidsintensieve karakter van een bepaalde sector? We kunnen hier enkel vaststellen dat een aantal aspecten op een vrij systematische manier blijken samen te gaan.

Economische aspecten

Een tweede negatief aspect van seksesegregatie is de economische implicatie ervan. Aangezien het opleidingsniveau en de activiteitsgraad van vrouwen steeds meer die van mannen benadert, wordt het economisch gezien veel moeilijker om de segregatie te handhaven. De human capital factoren worden op die manier niet optimaal benut. Een seksegebonden inzetbaarheid van arbeidskrachten vermindert bovendien ook hun flexibiliteit.

Onder meer omwille van deze negatieve gevolgen wordt een meer gelijke verdeling van mannen en vrouwen over de verschillende beroepen als wenselijk vooropgesteld. Het beleid probeert aan deze maatschappelijke verzuchting tegemoet te komen via allerlei maatregelen, zoals bijvoorbeeld positieve acties, het beïnvloeden van de studiekeuze van vooral meisjes en het herzien van functieclassificaties teneinde discriminatie in de functiewaardering op te sporen.

2.3 ONDERZOEK NAAR SEKSESEGREGATIE OP MACRO-NIVEAU

2.3.1 Mogelijke bronnen

Om iets te kunnen zeggen over de beroepensegregatie en sectorale segregatie heeft men gegevens nodig die minstens aan een drietal voorwaarden voldoen. De volgende drie kenmerken zijn noodzakelijk om de resultaten te kunnen vergelijken in tijd en ruimte.

1. het geslacht moet gekend zijn, uiteraard;
2. het moet om een groot aantal waarnemingen gaan;
3. de beroepen en sectoren moeten goed gecodeerd zijn (voldoende gedetailleerd en volgens een algemeen aanvaarde classificatie omwille van de vergelijkbaarheid).

Wat de codering betreft, zijn er verschillende mogelijkheden. In het vorige hoofdstuk werd de NACE-classificatie voorgesteld als de meest geschikte codering van economische sectoren. Het is een systematische indeling van bedrijven in categorieën volgens een systeem dat algemeen aanvaard is in de Europese Gemeenschap. De indeling omvat verschillende niveaus (ook digits genoemd), gaande van een algemene indeling in tien afdelingen (1 digit) tot een zeer gedetailleerde indeling in meer dan 200 subgroepen (4 digits). Meer uitleg en een voorbeeld vindt men in hoofdstuk één van dit rapport.

Voor de codering van beroepen bestaat een vergelijkbaar internationaal aanvaard systeem, namelijk de International Standard Classification of Occupations (ISCO). Het is eveneens een classificatiesysteem met verschillende niveaus. Het meest algemene niveau omvat tien groepen van beroepen en het meest gedetailleerde niveau gaat tot ongeveer 1 500 beroepen.

Databanken waarop men een beroep kan doen om de beroepensegregatie en/of sectorale segregatie op macro-niveau in België te bestuderen zijn de Steekproefenquête naar de beroepsbevolking, de RSZ-gegevens, de RIZIV-gegevens en de Volkstelling.

De Steekproefenquête naar de Beroepsbevolking

Beroepen (ISCO) en sectoren (NACE) zijn gecodeerd tot op 2 digits, maar zijn eigenlijk maar representatief tot op 1 digit. Uiteindelijk blijft het aantal bruikbare categorieën relatief beperkt. De cijfers kunnen wel gebruikt worden om een eerste beeld te vormen over de omvang van de seksesegregatie in België, maar zijn ontoereikend voor een diepgaande studie en zeker niet geschikt voor het berekenen van segregatie-indices.

De RSZ-gegevens

De RSZ-databank kan enkel een goede informatiebron zijn voor onderzoek naar de sectorale segregatie bij werknemers. Sectoren werden gecodeerd volgens de NACE-classificatie tot op 4 digits, maar gegevens over beroepen ontbreken. De zelfstandigen vindt men niet terug in dit bestand. Deze gegevens zijn dus enkel bruikbaar voor een partiële benadering van seksesegregatie.

RIZIV-gegevens

Deze databank bevat gegevens over de werknemers en de sectoren waarin ze werkzaam zijn. De sectoren zijn gecodeerd volgens de NACE-code tot op 4 digits (sinds 1993 volgens de nieuwe NACE-BEL). Het probleem is echter dat voor een aanzienlijke groep van de werknemers de sectorcodes ontbreken. In 1991 ontbraken meer dan 10% van het totaal aantal sectorcodes (365 301 op een bestand van 2 994 898 eenheden).

Gegevens over de beroepen ontbreken volledig in deze databank.

Volkstelling

Beroepen en sectoren zijn hier zeer gedetailleerd gecodeerd. Voor de sectoren werd de NACE-classificatie gebruikt. Voor de beroepen werd een eigen systeem van het NIS gebruikt, vergelijkbaar met en gebaseerd op de internationale standaard beroepenclassificatie. In de Volkstelling van 1991 werd daarnaast ook de ISCO-code zelf opgenomen.

Het probleem van de representativiteit stelt zich hier niet aangezien het dus om populatiegegevens gaat. Men vindt er de ganse beroepsbevolking in terug. Eigenlijk komen enkel de Volkstellingsgegevens in aanmerking om als basis te dienen voor het berekenen van segregatieindices voor zowel beroepen als sectoren. Het nadeel van de gegevens is echter de vertraging waarmee ze beschikbaar zijn.

Schema 2.1

Overzicht van de verschillende bronnen

<i>1991</i>	<i>VT</i>	<i>SEB</i>	<i>RSZ</i>	<i>RIZIV</i>
1. geslacht	beschikbaar	beschikbaar	beschikbaar	beschikbaar
2. aantal waarnemingen	populatie	steekproef	populatie	populatie
3a. codering sectoren	NACE 4-digits beschikbaar op elektronische drager	NACE 1-digit beschikbaar in tabelvorm	NACE 4-digits beschikbaar op elektronische drager	NACE 4-digits beschikbaar op elektronische drager
3b. codering beroepen	ISCO 4-digits en NIS-91 5 digits beschikbaar op elektronische drager	ISCO 1-digit beschikbaar in tabelvorm	-	-

2.3.2 Indices

Een studie over de beroepen- en sectorale segregatie kan bestaan uit een beschrijving van het aandeel vrouwen en mannen in de verschillende beroepsgroepen en economische sectoren. Meestal wil men echter verder gaan dan dat en streeft men naar een methode om de mate van segregatie uit te drukken in één getal, namelijk de *segregatie-index*. Het probleem is echter dat 'de' segregatie-index niet bestaat. Er wordt in de wetenschappelijke literatuur volop gediscussieerd over de (vermeende) voor- en nadelen van de verschillende indices. Ruwweg kunnen deze indices in twee groepen worden ingedeeld volgens het basisprincipe waarop ze werden geconstrueerd.

1. De eerste groep gaat uit van het aandeel mannen en/of vrouwen in een bepaald beroep en relateert dit aan hun aandeel in de totale beroepsbevolking. Dit kan op verschillende manieren gebeuren (zie verder).
2. De tweede groep vertrekt vanuit een definitie van 'vrouwenberoep' en 'mannenberoep' en bouwt op basis hiervan een index op. De definitie van 'vrouwen-' of 'mannenberoep' kan echter verschillend zijn.

De eerste groep van indices is het meest bruikbaar voor beleidsgericht arbeidsmarktonderzoek. Ze zijn relatief eenvoudig te berekenen en kunnen zeer concreet worden geïnterpreteerd. Het kengetal zegt telkens iets over de omvang van de (interprofessionele of intersectorale) mobiliteit die nodig is om de segregatie tussen mannen en vrouwen op te heffen. De tweede groep vindt

men vooral terug in de economische literatuur. Ze zijn echter moeilijker te berekenen en de betekenis ervan is meestal niet duidelijk. Bovendien bestaat er nog een grote onenigheid tussen de auteurs onderling. Daarom worden deze indices ook niet verder besproken.

2.3.3 Andere methoden

Anderzijds zijn er auteurs die de discussie over de verschillende maatstaven relativeren en ook aandacht willen hebben voor *andere methodologische aspecten*. Hakim vermeldt nog drie belangrijke methodologische facetten.

1) *wegen van de beroepen*

De omvang van de verschillende beroepen kan een invloed hebben op de grootte van de index. Daarom wordt er beter geen rekening mee gehouden bij het berekenen van de index, vooral niet omdat we weten dat er eigenlijk minder vrouwenberoepen zijn maar dat hun gemiddelde omvang vaak groter is.

2) *keuze van de basispopulatie*

Het is belangrijk te weten bij welke groep van de bevolking men de segregatie wil meten. Als men de nationale beroepenstructuur wil bestuderen, vormen de beroepen de analyse-eenheid.

3) *de gebruikte beroepenclassificatie*

Hoe hoger het aggregatieniveau van de gebruikte classificatie (d.w.z. hoe minder categorieën), hoe lager de berekende segregatie-index. Om deze reden is het vergelijken van de segregatie-index tussen bijvoorbeeld landen of over de tijd enkel mogelijk wanneer dezelfde classificatie werd gebruikt.

Omwille van de methodologische complexiteit van het gebruik van segregatie-indices, stelt Hakim voor meer te werken aan de hand van het aandeel 'geïntegreerde beroepen' ten opzichte van 'typisch mannelijke' en 'typisch vrouwelijke beroepen' via het eenvoudige-vergelijken van percentages (niet via het berekenen van een maatstaf van de tweede soort zoals hierboven vermeld). Met 'geïntegreerd beroep' bedoelt zij een beroep dat 30 tot 50% vrouwen telt. Een dergelijke methode zou o.i. ook toepasbaar zijn op meso-niveau.

Ook Faber heeft de nodige reserves bij een analyse van gegevens aan de hand van een segregatie-index en stelt voor om het aandeel mannen en vrouwen in 'mannenberoepen', 'vrouwenberoepen' en 'evenredige beroepen' te vergelijken. Wat een 'mannen-' of 'vrouwenberoep' is, hangt af van de vertegenwoordiging van mannen resp. vrouwen in de beroepsbevolking. Rond het percentage vrouwen in de beroepsbevolking kan dan een 'interval' worden geconstrueerd. Als de beroepsbevolking bijvoorbeeld voor 25% uit vrouwen bestaat, dan zijn bijvoorbeeld beroepen met $25+15=40\%$ of meer vrouwen 'vrouwenberoepen' en beroepen met $25-15=10\%$ of minder vrouwen 'mannenberoepen'. Evenredige beroepen bestaan in dat geval voor 10 tot 40% uit vrouwen. Wanneer men veranderingen in de segregatie wil bestuderen, dan komt men via deze methode vaak tot andere conclusies dan wanneer men segregatieindices vergelijkt, aldus Faber.

In dit rapport zullen beide benaderingswijzen, d.w.z. zowel het vergelijken van percentages als het berekenen van indices, aan bod komen. In hoofdstuk vier wordt de segregatie volgens decielen

bestudeerd. Sectoren en beroepen worden achtereenvolgens verdeeld in tien categorieën op basis van het percentage vrouwen dat er werkzaam is. Deze decielen worden met elkaar vergeleken wat betreft hun relatief belang voor de vrouwelijke werkgelegenheid en de soort sectoren resp. beroepen die er in zitten. In hoofdstuk vijf worden een aantal segregatieindices berekend en vergeleken.

2.4 BESLUIT

In dit hoofdstuk werden de verschillende aspecten van seksesegregatie toegelicht. Er werd een onderscheid gemaakt tussen horizontale en verticale segregatie en tussen de kwantitatieve en kwalitatieve aspecten ervan. Daarnaast werd ook een overzicht gegeven van de verschillende theorieën over seksesegregatie op de arbeidsmarkt. Tenslotte werden een aantal methoden besproken die gebruikt worden om het fenomeen te onderzoeken.

In deze studie zal de horizontale segregatie van mannen en vrouwen op macro niveau bestudeerd worden. Dit betekent dat de verschillen inzake beroep en sector zullen worden geanalyseerd. De onderzoeksmethode zal kwantitatief zijn. Twee methodes zullen hiervoor worden gebruikt. Enerzijds zullen beroepen en sectoren met elkaar worden vergeleken op basis van het percentage vrouwen dat er werkt (de decielenbenadering) en anderzijds zullen een aantal segregatieindices worden berekend en vergeleken.

Gezien het opzet van deze studie is het belangrijk om een goed inzicht in de data te hebben. Daarom zal het volgende hoofdstuk volledig gewijd worden aan de analyse en de evaluatie van het bronnenmateriaal. De gegevens van de Volkstelling zullen worden vergeleken met die van andere databanken en beoordeeld worden op hun bruikbaarheid voor dit soort onderzoek.

BIBLIOGRAFIE

- Cantillon, B., Vanherck, R., Andries, M. en Marx, I., *Werden mannen en vrouwen gelijkjer? Beroepsloopbanen en inkomens van mannen en vrouwen in de 80'er jaren*, CSB-berichten, UFSIA, Antwerpen, 1994.
- Commission Européenne, *Europe Sociale. Fixation des salaires et ségrégation sexuelle dans l'emploi dans la communauté européenne*, Direction générale de l'emploi, des relations industrielles et des affaires sociales, Supplément 4/94, p. 164-206.
- Cotter, D. e.a., Occupational Gender Desegregation in the 1980s, in *Work and Occupations*, vol. 22, no. 8, Febr. 1995, p. 3-21
- De Jong, A.M., *Gelijke behandeling en het personeelsbeleid. De positie van de vrouw in de arbeidsorganisatie*, Kluwer, Deventer, 1983.
- De Wachter, M., Koot-Du Buy, A.H., Siegers, J.J. en Van Mourik, A., Beroepssegregatie tussen mannen en vrouwen in België, in *Tijdschrift voor Economie en Management*, vol. 31, nr. 3, 1986, p. 335-353.
- Faber, F., *Veranderingen in de seksesamenstelling van de beroepen in Nederland, 1971-1989*, Paper ter gelegenheid van de Zesde Sociaal-wetenschappelijk Studiedagen, 7-8 april 1994, Amsterdam.
- Fields, J. en Wolff, E.N., The Decline of Sex Segregation and the Wage Gap, 1970-1980, *Journal of Human Resources*, XXVI, 4, p. 608-622.
- Haex, J., Martens, A. en Wolf, S., *Arbeidsmarkt, discriminatie, gastarbeid*, Sociologisch Onderzoeksinstituut, Leuven, 1976.

- Hakim, C., Explaining Trends in Occupational Segregation: The Measurement, Causes, and Consequences of the Sexual Division of Labour, in *European Sociological Review*, vol. 8, no. 2, Sept. 1992, p. 127-152.
- Kulis, S. en Miller-Loessi, K.A., Organizational Dynamics and Gender Equity. The case of sociology departments in the Pacific Region, in *Work and Occupations*, vol. 19, no. 2, May 1992, p. 157-183.
- Levine, P.B. en Zimmerman, D.J., A comparison of the Sex-Type of Occupational Aspirations and Subsequent Achievement, in *Work and Occupations*, vol. 22, no. 1, Febr. 1995, p. 73-84.
- Lammers, J.G.M. en Huygen, F., Ongelijke deelname aan beroepsarbeid en beroepssegregatie tussen mannen en vrouwen in de periode van 1977 tot 1985, in *Sociale Wetenschappen*, jg. 30, nr. 2, 1987, p. 145-166.
- Maes, V. en Wyns, M., *Vrouwelijke bedienden in Antwerpse metaalbedrijven: gelijke kansen?* HIVA, K.U. Leuven, 1993.
- Rubery, J., Pay, gender and european harmonisation: some societal effects in the determination of gender pay differential, in *Waardering en beloning van vrouwenwerk. De rol van functie- en loonclassificatie*, Steunpunt Women's Studies, 1995.
- Sanders, K., Indirecte beloningsverschillen tussen vrouwen en mannen, in *Tijdschrift voor Arbeidsvraagstukken*, jrg. 8, 1992/4, p. 324-337.
- Sanders, K. en Beekes, A. (red.), *Tussen socialisatie en keuze. Vrouwen en mannen op de arbeidsmarkt*, Wolters-Noordhoff, Groningen, 1993.
- Schippers, J.J., Seksneutrale beloning van mannenberoepen en vrouwenberoepen, in *Tijdschrift voor Arbeidsvraagstukken*, jg. 10, 1994, p. 255-261.
- Tijdens, K.G. en De Ru, P.A., Loopbanen van vrouwen, in *Tijdschrift voor Arbeidsvraagstukken*, jg. 4, 1988/1, p. 8-18.
- Tijdens, K. en Goudswaard, A., *Kantoorarbeid van vrouwen in de industrie*, Welboom bladen, Amsterdam, 1994.
- Tzannatos, Z., Employment Segregation: Can we measure it and what does the measure mean? in *British Journal of Industrial Relations*, vol. 28, no. 1, March 1990, p. 105-111.
- Van Meensel, R. en van der Hallen, P., *Gelijke behandeling van mannen en vrouwen. Seksediscriminatie in functieclassificatie*, K.U. Leuven, Hoger Instituut voor de Arbeid, Leuven 1994.
- Van Meensel, R., *De arbeidsters in de Antwerpse metaalbedrijven. Een onderzoek naar de interne arbeidsmarkten van bedrijven*, HIVA, K.U. Leuven, 1995 (niet verschenen).
- Van Meensel, R. en Seghers, N., Een gewaardeerde vrouw is er twee waard. Seksediscriminatie in functieclassificatie, in *Handboek Women's Studies*, Steunpunt Women's Studies, 1995.
- Versluys, L., *Je rechten als vrouw*, EPO, Berchem, 1987.
- Witkowski, K.M. en Leicht, K.T., The effects of Gender Segregation, Labor Force Participation and Family Roles on the Earnings of Young Adult Workers, in *Work and Occupations*, vol. 22, no. 1, Febr. 1995, p. 48-72.
- Wyns, M. en Van Meensel, R., *De beroepensegregatie in België (1970-1988)*, K.U. Leuven, Hoger Instituut voor de Arbeid, Leuven 1990.

HOOFDSTUK 3

VOORSTELLING EN EVALUATIE VAN HET BRONNENMATERIAAL

3.1 GEGEVENS VOOR DE STUDIE VAN DE SECTORALE SEGREGATIE

3.1.1 Inleiding: organisatie van de gegevens

Voor een studie over sectorale seksesegregatie is de sectorclassificatie die wordt gebruikt van cruciaal belang. In dit onderzoek werd daarvoor de oude NACE-classificatie gehanteerd en dit om drie redenen. De eerste reden is dat het om gegevens gaat van 1991. Op dat moment was de nieuwe NACE-BEL nog niet in gebruik. Het ligt daarom meer voor de hand de oude classificatie te gebruiken. De tweede reden is dat dezelfde classificatie werd gebruikt in de studie van de sectorale segregatie in 1970 en 1981.¹ De gegevens van 1991 moesten hiermee vergelijkbaar zijn om de evolutie van de sectorale segregatie na te gaan. De derde reden voor het gebruik van de oude NACE-classificatie is de vergelijkbaarheid met andere databanken die gegevens van 1991 bevatten. In deze databestanden is de nieuwe NACE-BEL niet beschikbaar, omdat die pas vanaf 1993 werd toegepast. In de toekomst zal wel worden overgeschakeld naar de nieuwe NACE-BEL. Dit is geen probleem want in de databank van de Volkstelling werd ook deze nieuwe codering reeds opgenomen, zodat de gegevens van 1991 vergelijkbaar blijven in de toekomst. In het databestand van de Volkstelling van 1991 is de NACE-code beschikbaar tot op vier digits. Omdat de indeling op dit niveau meer dan 200 categorieën oplevert, is het nog weinig overzichtelijk. Daarom werd geopteerd voor de indeling op twee digits. Deze indeling levert 60 categorieën op, wat werkbaar is. Ook in het vorige onderzoek (supra) werd het twee digits niveau gehanteerd. Soms zal tot het drie digits niveau worden overgegaan, nl. wanneer een onderscheid moet worden gemaakt tussen de tertiaire en quataire sector. Dit onderscheid is niet te maken op basis van een indeling op twee digits. Het drie digits niveau is ook nodig om de verzamelcategorie 'NACE-code onbekend' af te zonderen die gegroepeerd werd onder code 99 samen met 'andere diensten'.

Een deel van de onderzoeksopdracht bestond uit het vergelijken van de Volkstelling met andere administratieve databanken. Daarom zal worden nagegaan wat de mogelijkheden en beperkingen van de Volkstellingsgegevens zijn in vergelijking met die van de Rijksdienst voor Sociale Zekerheid (RSZ) en die van het Rijksinstituut voor Ziekte- en Invaliditeitsverzekering (RIZIV). De keuze valt op deze twee databanken omdat ze op het eerste gezicht ook voldoen aan de drie criteria om in aanmerking te komen voor een studie van sectorale segregatie. Deze criteria zijn informatie over het geslacht, een degelijk systeem van sectorclassificatie en voldoende omvang opdat alle categorieën van het classificatiesysteem op een representatieve wijze zouden vertegenwoordigd zijn. Bij populatiegegevens is dit laatste nooit een probleem.

1. Wyns M. en Van Meensel, R., *De beroepensegregatie in België (1970-1988)*, K.U. Leuven, Hoger Instituut voor de Arbeid. Dit onderzoek werd uitgevoerd in opdracht van de toenmalige staatssecretaris voor Maatschappelijke Emancipatie M. Smet en bevat ook een hoofdstuk over sectorale segregatie.

De RSZ-gegevens over de sectoren zijn, net zoals in de Volkstelling, gecodeerd volgens de NACE-classificatie, minstens op het niveau twee digits. Het verschil is echter dat de RSZ-databank enkel loontrekkenden bevat, terwijl de Volkstelling de totale beroepsbevolking omvat. Daarom worden voor de vergelijking de zelfstandigen en helpers weggelaten uit het bestand van de Volkstelling. Omdat ze toch een belangrijk deel van de werkende beroepsbevolking vormen, zal er een aparte paragraaf aan worden besteed, waarin onder meer de gegevens van de Volkstelling worden vergeleken met die van de Rijksdienst voor Sociale Verzekering der Zelfstandigen (RSVZ). Bij het RIZIV werden zelfstandigen en loontrekkenden in afzonderlijke bestanden ondergebracht. Men weet echter dat het aantal zelfstandigen bij het RIZIV onderschat is. Voor de vergelijking werden daarom ook enkel de loontrekkenden gebruikt.

3.1.2 Vergelijking met RSZ

Ambtshalve beschikt de RSZ over heel wat statistieken. Voor de vergelijking met de Volkstelling werd gebruik gemaakt van de statistieken over het aantal arbeidsplaatsen op 30 juni 1991. Deze statistieken worden jaarlijks gepubliceerd en beschikbaar gesteld op elektronische gegevensdragers.

Op 1 maart 1991 waren er volgens de Volkstelling 2 925 191 loontrekkenden. De RSZ telde op 30 juni 1991 3 145 000 loontrekkenden, wat 7,5% méér is dan de Volkstelling. Dit verschil kan voor een groot stuk worden verklaard door enerzijds de datum van registratie en anderzijds de wijze van registratie. Hierop wordt later verder ingegaan.

De verschillende sectoren worden opgesomd in tabel 3.1. Enkel sectoren die minstens 1 000 personen tellen, werden weerhouden.

Tabel 3.1

Totaal aantal loontrekkenden per sector in de Volkstelling en de RSZ (België, 1991)

<i>NACE-CODE EN SECTOROMSCHRIJVING</i>	<i>VT91</i>	<i>RSZ91</i>
13 Aardolie- en gaswinning	61	3518
24 Vervaardiging van steen, cement, betonwaren, aardewerk, glas, e.d.	31 394	36 293
31 Vervaardiging van produkten uit metaal (excl. machines en transportmiddelen)	60 230	71 391
32 Machinebouw	38 495	46 322
35 + 36 Automobielenbouw; fabrieken van auto-onderdelen en van overige transportmiddelen	65 182	75 169
37 Fijnmechanische en optische industrie	3 941	4 968
41/42 Voedings- en genotmiddelenindustrie	78 534	94 670
46 Houtindustrie, fabrieken van houten meubelen	30 969	34 092
47 Papier- en papierwarenindustrie; grafische nijverheid; uitgeverijen	48 338	53 447
48 Rubber- en plasticverwerking	22 177	24 802
49 Overige be- en verwerkende industrie	7 724	9 077
50 Bouwnijverheid	156 280	187 798
61+62+63 Groothandel, recuperatie, tussenpersonen in de handel	126 784	191 862
64/65 Kleinhandel	168 392	187 024
66 Horeca	47 420	82 152
67 Reparatie van gebruiksgoederen en voertuigen	30 239	38 630
83+84+85 Hulpbedrijven bank- en kredietwezen, expl./handel onroerend goed, diensten aan bedrijven; verhuur van (eigen) roerende goederen	104 423	194 732
92 Reinigingsdiensten, beheer van begraafplaatsen	26 328	45 253
93 Onderwijs	282 498	339 807
95 Diensten voor volksgezondheid en diergeneeskunde	139 914	158 620
96 Overige maatschappelijke dienstverlenende instellingen	121 396	161 657
97 Dienstverlening inzake recreatie en andere vormen van culturele dienstverlening	32 388	42 402
98 Persoonlijke diensten	18 245	24 684
990 Huishoudelijke diensten, overige diensten	21 649	50 800

Bron: Nationaal Instituut voor de Statistiek: gegevens van de Volkstelling van 1.3.1991 en Rijksdienst voor Sociale Zekerheid: gegevens van 30.6.1991

Analyse: Steunpunt WAV

Verhoudingsgewijs komen de meeste sectoren qua omvang min of meer overeen. Een aantal vertoont echter een sterkere afwijking van 10% of meer. Meestal is het niet mogelijk om per sector precies aan te geven waar de oorzaak van het grote verschil ligt. Er zijn wel een aantal algemene factoren die (een deel van) de afwijkingen kunnen verklaren.

Ten eerste is er de invloed van de seizoengebonden arbeid. De referentiedatum van de Volkstelling is 1 maart, terwijl de RSZ de gegevens op 30 juni registreert. In sectoren met veel seizoenarbeid kan dit wel een verschil uitmaken. Wie bijvoorbeeld ijs verkoopt of aardbeien plukt op 30 juni, zal dat waarschijnlijk niet gedaan hebben op 1 maart.

Ten tweede verschilt de statistische eenheid van beide databanken. De RSZ telt het aantal arbeidsplaatsen die onder toepassing van de RSZ-reglementering vallen. Dit kunnen ook deeltijdse jobs zijn. De Volkstelling daarentegen telt het aantal personen die een job uitoefenen op het moment van de meting. Die personen kunnen eventueel ook twee deeltijdse jobs combineren. Iemand met twee deeltijdse functies wordt bijgevolg door de RSZ twee maal geteld, in de Volkstelling slechts één maal. Dit leidt tot een hoger cijfer bij de RSZ, vooral in sectoren met veel deeltijdse arbeid (bijvoorbeeld horeca) of met veel gecombineerde jobs (bijvoorbeeld onderwijs).

Een derde factor moet gezocht worden in de manier van coderen. Het is best mogelijk dat eenzelfde bedrijf of organisatie verschillend gecodeerd wordt door de RSZ dan door de Volkstelling. Wanneer een organisatie of bedrijf de activiteiten geheel of gedeeltelijk wijzigt, kan het in een andere categorie van de NACE-classificatie terecht komen. Het kan dan nog een tijd duren vooraleer de RSZ de NACE-code aanpast. De Volkstelling daarentegen hanteert wel degelijk de activiteiten van het moment van de meting om de NACE-code te bepalen.

Een vierde factor die voor afwijkingen kan zorgen, is de onjuiste of onvolledige informatie die door respondenten wordt verstrekt. De RSZ-code wordt toegekend op basis van informatie van de werkgever terwijl de Volkstellingsresultaten gebaseerd zijn op informatie van de werknemer. Het is niet ondenkbaar dat dit vooral in grote bedrijven niet altijd overeenstemt. Bovendien zouden ook heel wat mensen de Volkstelling niet voldoende ernstig nemen en daardoor onjuiste of onvolledige informatie geven. Waarschijnlijk is dit ook een belangrijke verklaring voor het feit dat bij de Volkstelling heel wat sectorcodes ontbreken. Van 8,4% van de werknemers is geen NACE-code bekend en van 5,2% is enkel de code op niveau één digitaal bekend.

In dit onderzoek is vooral de verdeling van de seksen relevant en daarom werd het percentage vrouwen per sector vergeleken. De overeenkomsten tussen Volkstelling en RSZ waren zeer sterk, wat ook 'normaal' is, aangezien het om een binominale (man-vrouw) verdeling van een grote populatie gaat. Enkel in een drietal typisch vrouwelijke sectoren met heel wat deeltijdarbeid verschilde het percentage vrouwen aanzienlijk. Zoals gezegd is dit waarschijnlijk vooral te verklaren door het verschil in statistische eenheid, met andere woorden door de dubbeltellingen bij deeltijdarbeid in het RSZ-bestand.

Tabel 3.2

Percentage vrouwen (loontrekkenden) per sector in de Volkstelling en de RSZ (België, 1991)

<i>NACE-CODE EN SECTOROMSCHRIJVING</i>	<i>VT91 %</i>	<i>RSZ91 %</i>
91 Algemeen overheidsbestuur, defensie en wettelijke sociale verzekering	41.00	36.37
92 Reinigingsdiensten, beheer van begraafplaatsen	47.94	53.77
999 Moeilijk te omschrijven activiteiten	51.33	56.63

Bron: Nationaal Instituut voor de Statistiek: gegevens van de Volkstelling van 1.3.1991

Rijksdienst voor Sociale Zekerheid: gegevens van 30.6.1991

Analyse: Steunpunt WAV

3.1.3 Vergelijking met RIZIV

Het RIZIV beschikt over gegevens van alle tegen ziekte en invaliditeit verzekerde werknemers die door de werkgever verstrekt worden via de bijdragebons. Net zoals de RSZ-gegevens, worden ook de RIZIV-gegevens jaarlijks vrijgegeven. Voor de vergelijking met de Volkstelling worden de gegevens van 1991 gebruikt.

Het totaal aantal loontrekkenden op 30 juni 1991 is volgens het RIZIV 2 994 898. Dit komt dichterbij het totaal van de Volkstelling (nl. 2 925 191 op 1 maart) dan het aantal loontrekkenden volgens de RSZ (3 145 000 op 30 juni 1991).

Ook hier werd 1 000 personen en een afwijking van minstens 10% als grens gehanteerd. Bij de RIZIV-gegevens zijn er minder sectoren die afwijken van de Volkstellingsgegevens.

Tabel 3.3

Totaal aantal loontrekkenden per sector in de Volkstelling en het RIZIV (België, 1991)

<i>NACE-CODE EN SECTOROMSCHRIJVING</i>	<i>VT91</i>	<i>RIZIV91</i>
16 Productie- en distributie van elektriciteit, gas, stoom en warm water	21 164	18 135
32 Machinebouw	38 495	43 434
33 Bureau-machinefabrieken; fabrieken van machines voor informatieverwerking	1 657	704
37 Fijnmechanische en optische industrie	3 941	4 505
41/42 Voedings- en genotmiddelenindustrie	78 534	86 326
61 Groothandel (excl. recuperatie)	12 729	168 418
62 Recuperatie	2 742	3 909
66 Horeca	47 420	59 265
77 Reisbureaus, tussenpersonen op het gebied van het vervoer, opslag	18 522	22 518
79 Communicatiebedrijven	67 642	76 550
81 Bank- en kredietwezen	92 751	83 063
82 Verzekeringswezen (excl. sociale verzekeringen)	30 965	27 069
83 Hulpbedrijven van het bank- en verzekeringswezen, handel in onroerend goed, diensten aan bedrijven	101 131	168 223
84 Verhuur van roerende goederen	3 032	3 363
990 Huishoudelijke diensten, overige diensten (excl. moeilijk te omschrijven activiteiten)	21 649	806 208

Bron: Nationaal Instituut voor de Statistiek: gegevens van de Volkstelling van 1.3.1991

Rijksdienst voor Ziekte- en Invaliditeitsverzekering: gegevens van 30.6.1991

Analyse: Steunpunt WAV

De verklarende factoren die werden aangehaald bij de vergelijking met de RSZ, kunnen ook hier toegepast worden, al zijn de verschillen vaak minder groot in vergelijking tot de RSZ. Het probleem van de dubbel telling is bij het RIZIV veel minder groot. Dit komt omdat het RIZIV in een aantal gevallen een 'unificatie' doorvoert wanneer één persoon twee deeltijdse functies combineert. Deze persoon wordt dan slechts één keer in het bestand opgenomen, terwijl de RSZ hem of haar twee keer opneemt. Ook in de Volkstelling wordt deze persoon slechts één keer geteld. Dit verklaart waarom de afwijking in een zeer seizoengebonden sector met veel (kleine) deeltijdarbeid, namelijk de horeca, veel minder groot is bij het RIZIV dan bij de RSZ (zie tabel). Een belangrijk nadeel van het RIZIV-bestand is de grote non-respons. Er ontbreken 12% van de NACE-codes. Dit komt omdat er onvoldoende informatie vanwege de respondenten is om een code toe te kennen. Dit wordt verklaard door het feit dat werkgevers niet verplicht zijn de NACE-code in te vullen op het formulier dat ze aan de instelling moeten bezorgen. Ook bij de Volkstelling ontbreken heel wat NACE-codes. In het geval van de Volkstelling ligt de oorzaak eerder bij de gebrekkige motivatie of onwetendheid van de respondenten omtrent de juiste activiteit van het bedrijf of de organisatie waar ze werken.

Wat het percentage vrouwen betreft, stelt men ook hier weinig of geen opvallende verschillen vast tussen de Volkstelling en de RIZIV-gegevens. De sectoren waar toch verschillen te zien zijn, werden weergegeven in tabel 3.4.

Tabel 3.4*Percentage vrouwen (loontrekkenden) per sector in de Volkstelling en het RIZIV (België, 1991)*

NACE-CODE EN SECTOROMSCHRIJVING	VT91 %	RIZIV91 %
91 Algemeen overheidsbestuur, defensie en wettelijke sociale verzekering	41,00	33,84
92 Reinigingsdiensten, beheer van begraafplaatsen	47,94	64,79
96 Overige maatschappelijke dienstverlenende instellingen	77,07	66,83
97 Dienstverlening inzake recreatie en andere vormen van culturele dienstverlening	46,04	39,32

Bron: Nationaal Instituut voor de Statistiek: gegevens van de Volkstelling van 1.3.1991 en Rijksdienst voor Ziekte- en Invaliditeitsverzekering: gegevens van 30.6.1991

Analyse: Steunpunt WAV

3.1.4 Vergelijking met RSVZ

Zoals gezegd konden enkel de gegevens van de loontrekkenden vergeleken worden met de RIZIV- en RSZ-data. Voor de zelfstandigen moet een beroep worden gedaan op de gegevens van de Rijksdienst voor Sociale Verzekering van Zelfstandigen (RSVZ). In tabel 3.5 worden die gegevens bijeengebracht, zowel het totaal aantal personen als de verhouding tussen het aantal mannen en vrouwen. Het gaat hier om personen met een zelfstandig hoofdberoep (werkgevers inbegrepen) en helpers. De 'bedrijfshoofden in dienstverband' zitten er niet bij. Zij werden bij de groep loontrekkenden gerekend.

Tabel 3.5*Totaal aantal zelfstandigen en het percentage vrouwen per sector in de Volkstelling en de RSVZ (België, 1991)*

SECTOR	STATUUT	% Mannen	% Vrouwen	Totaal	% Mannen	% Vrouwen	Totaal
Landbouw, bosbouw en visserij	Zelfstandig	85,18	14,82	60 634	77,88	22,12	59 148
	Helper	25,83	74,17	17 447	95,89	4,10	4 305
	Totaal	71,92	28,08	78 081	84,13	15,87	63 453
Nijverheid, vervoer	Zelfstandig	90,51	9,49	83 654	86,83	13,17	127 725
	Helper	59,61	40,39	20 504	93,17	6,83	16 674
	Totaal	84,43	15,57	104 158	95,97	7,03	144 399
Handel	Zelfstandig	64,65	35,35	159 707	60,59	39,41	207 168
	Helper	26,64	73,36	43 211	76,81	23,19	18 902
	Totaal	56,56	43,44	202 918	61,95	38,03	226 070
Vrije beroepen, diverse beroepen en overige	Zelfstandig	65,81	34,19	79 546	64,06	35,94	55 045
	Helper	22,34	77,66	28 860	77,45	22,55	7 401
	Totaal	60,21	39,79	108 406	64,68	35,31	62 446
Totaal	Zelfstandig	71,93	28,07	499 141	69,58	30,42	545 296
	Helper	31,53	68,47	110 022	88,60	11,40	74 412
	Totaal	64,63	35,37	609 163	71,86	28,14	619 708

Bron: Nationaal Instituut voor de Statistiek: gegevens van de Volkstelling van 1.3.1991

Rijksdienst voor Sociale Verzekering der Zelfstandigen: gegevens van 1991

Analyse: Steunpunt WAV

Uit de tabel blijkt dat het totaal aantal zelfstandigen en helpers bij de Volkstellings- en bij de RSVZ-data sterk overeenkomt. Het verschil in de totalen bedraagt amper 2%. Wanneer de helpers en zelfstandigen afzonderlijk worden bekeken, dan lijkt dat verschil wel groter te worden. De Volkstelling lijkt minder zelfstandigen en meer helpers te tellen dan de RSVZ.

Ook de vergelijking per sector doet problemen rijzen. De RSVZ gebruikt een andere sectorclassificatie dan de NACE-classificatie. Om de vergelijking mogelijk te maken, werden beide

codeersystemen gehergroepeerd totdat een vergelijkbare indeling in vier categorieën werd verkregen. De aantallen verschillen echter zeer sterk van elkaar, zowel voor de helpers als de zelfstandigen. Ook de verhouding tussen het aantal mannen en vrouwen verschilt sterk.

De conclusie hiervan moet zijn dat er waarschijnlijk toch een andere invulling gebeurde van gelijknamige categorieën van de sectorale classificatie. Bovendien is er ook geen eenduidigheid rond het begrip ‘helper’, gezien het grote verschil in aantallen tussen de Volkstelling en de RSVZ. De RSVZ hanteert een zeer beperkte definitie, namelijk enkel diegenen die onderworpen zijn aan het sociaal statuut van de zelfstandigen. De meewerkende echtgenotes vallen hier bijvoorbeeld niet onder, vandaar wellicht ook de grote sekseverschillen tussen RSVZ en Volkstelling.

3.1.5 Samenvatting en besluit

In de vorige paragrafen werden de sectorale gegevens van de Volkstelling vergeleken met die van het RIZIV, de RSZ en de RSVZ.

Bij de loontrekkenden vertonen een aantal sectoren een afwijkende omvang. Voor sommige sectoren gaat die afwijking ten opzichte van de Volkstelling in dezelfde richting bij zowel RIZIV als RSZ. Men vindt ze terug in tabel 3.6.

Tabel 3.6

Verschillen tussen Volkstelling, RSZ en RIZIV m.b.t. aantal personen per sector, (België, 1991)

<i>NACE-CODE EN SECTOROMSCHRIJVING</i>	<i>VT91</i>	<i>RSZ91</i>	<i>RIZIV91</i>
32 Machinebouw	38 495	46 322	43 434
41/42 Voedings- en genotmiddelenindustrie	78 534	94 670	86 326
61 Groothandel (excl. recuperatie)	120 729	191 862	168 418
“83+84+85 Hulpbedrijven bank- en verzekeringswezen, handel in onroerend goed, diensten aan bedrijven; verhuur van (eigen) roerend goed”	104 423	194 732	168 223
92 Reinigingsdiensten, beheer van begraafplaatsen	26 328	45 253	29 469
96 Overige maatschappelijke dienstverlenende instellingen	121 396	161 657	138 736

Bron: Nationaal Instituut voor de Statistiek: gegevens van de Volkstelling van 1.3.1991

Rijksdienst voor Sociale Zekerheid: gegevens van 30.6.1991

Rijksdienst voor Ziekte- en Invaliditeitsverzekering: gegevens van 30.6.1991

Analyse: Steunpunt WAV

In de Volkstelling zijn de aantallen voor deze sectoren telkens aanzienlijk kleiner. De verklaring moet gezocht worden in de manier van coderen en het verschil in statistische eenheid (cfr. verschillen in meten bij deeltijdarbeid).

Het percentage vrouwen verschilt echter nauwelijks bij de Volkstelling, RSZ en RIZIV, behalve in enkele sectoren met een relatief hoge vrouwelijke werkgelegenheid.

Wanneer men de gegevens nu vergelijkt aan de hand van de drie gehanteerde basiscriteria, dan kan men het volgende concluderen.

Wat betreft informatie over het *geslacht*, zijn de drie databanken voor loontrekkenden volledig vergelijkbaar; wat de verhoudingen tussen de geslachten per sector betreft, zijn er nauwelijks verschillen.

Wat de *classificatie* van sectoren betreft, zijn de gegevens in grote mate vergelijkbaar. Voor een aantal sectoren zijn er echter grote verschillen tussen de drie databanken. Vaak, maar niet altijd, zijn deze verschillen verklaarbaar door onder meer het meetmoment en/of de meetmethode. Dit wijst erop dat de toewijzing van een sectorcode ook niet altijd eenduidig gebeurt.

De drie databanken verschillen wel in belangrijke mate wat betreft de *samenstelling*. Het gaat weliswaar steeds om populatiegegevens omdat alle betrokkenen werden opgenomen. Er is dus geen probleem op het vlak van de representativiteit. Het verschil zit in het feit dat RIZIV en RSZ enkel de loontrekkenden in de privé-sector en de openbare sector bevatten, terwijl de Volkstelling informatie geeft over alle werkenden, dus ook de zelfstandigen en de helpers. Voor een onderzoek als dit is dat natuurlijk erg relevant. De zelfstandigen weglaten zou een vertekening kunnen geven, omdat bepaalde sectoren (bv. kleinhandel) en misschien zelfs een bepaalde sekse dan ondervertegenwoordigd zouden kunnen zijn.

Daarom werden ook de gegevens voor de zelfstandigen (werkgevers en zelfstandigen met hoofdberoep en helpers) vergeleken met de RSVZ-statistieken. Hier bleken heel wat problemen te rijzen met de indeling in sectoren en de verhouding tussen het aantal mannen en vrouwen bij zowel de zelfstandigen zelf als bij de helpers.

In ieder geval blijkt dat de Volkstelling alvast één groot voordeel heeft, nl. dat ze zowel gegevens over zelfstandigen als loontrekkenden bevat. Het alternatief is het combineren van gegevens van verschillende stelsels (nl. binnen het RIZIV) of zelfs twee verschillende instellingen (RSVZ en RSZ) om informatie over de ganse beroepsbevolking te verkrijgen. Het spreekt voor zich dat dit minder aangewezen is omdat dit problemen stelt bij de indeling in sectoren of op zijn minst bij de interpretatie ervan. Zelfs als men theoretisch dezelfde indeling zou gebruiken, dan is de kans op uniforme toewijzing beperkt. Daarom is de Volkstelling alleszins een valabel en bruikbaar instrument voor dit type onderzoek.

3.2 GEGEVENS VOOR DE STUDIE VAN DE BEROEPENSEGREGATIE

3.2.1 Inleiding: organisatie van de gegevens

Wanneer men een studie wenst te maken over beroepen, dan stuit men onvermijdelijk op een aantal problemen.

Een eerste probleem is de *definitie* van een beroep. Op basis waarvan moet de indeling worden gemaakt? Is het criterium opleiding, functie-inhoud of nog iets anders? De internationale ISCO-classificatie is opgebouwd op basis van zowel opleidingsniveau als taakinhoud. Binnen deze classificatie wordt een beroep gedefinieerd als 'een verzameling van jobs met een sterk vergelijkbare taakinhoud en vergelijkbare kwalificatievereisten'.

Ten tweede is een goede *classificatie* onontbeerlijk. In tegenstelling tot de classificatie van economische sectoren, bestaat er over de classificatie van beroepen veel minder eenvormigheid. Ongetwijfeld heeft dit te maken met de zeer grote verscheidenheid aan beroepen. De economische activiteiten van bedrijven en organisaties zijn blijkbaar gemakkelijker in categorieën te plaatsen dan de beroepsactiviteiten van individuen. De meest recente en meest verspreide internationale beroepenclassificatie (International Standard Classification of Occupations ISCO-88) telt zo'n 1 500 beroepen die te herleiden zijn tot negen hoofdgroepen. Voor de Volkstelling 1991 werd, naast de ISCO-classificatie op 4 digits, ook een eigen classificatie op 5 digits gehanteerd. Dit levert zo'n 3 645 categorieën op, wat niet altijd werkbaar is voor een onderzoek als dit. Het is natuurlijk wel belangrijk om te kunnen teruggrijpen naar deze informatie wanneer men bepaalde specifieke beroepsgroepen in detail wil bestuderen. Hier stelt zich dus een probleem: hoe kan men een maximum aan informatie verwerken en tegelijk een algemeen overzicht behouden?

Een derde probleem dat zich stelt, is dat van de *vergelijkbaarheid*. Een classificatiesysteem moet toelaten de gegevens van verschillende tijdstippen en van verschillende plaatsen (bv. landen, sectoren, bedrijven,...) te vergelijken. Daartoe leek het aangewezen de internationale ISCO-classificatie te hanteren. Dit systeem werd opgesteld door het Internationaal Arbeidsbureau van de Internationale Arbeidsorganisatie en wordt regelmatig geactualiseerd (1958, 1968 en 1988) en geëvalueerd in de verschillende landen. Nochtans zijn er verschillende redenen waarom het voor dit onderzoek minder bruikbaar is. De eerste reden is de vermoedelijk inconsequente toepassing ervan. Bij de vergelijking van de Volkstelling en de Steekproefenquête naar de Beroepsbevolking, beide georganiseerd door het Nationaal Instituut voor de Statistiek, bleek er een zeer groot verschil te bestaan dat niet kon worden verklaard door toevalligheden. Hierop zal verder worden ingegaan in paragraaf 3.2.2. De tweede reden is dat het niet mogelijk is de gegevens van de Volkstellingen 1981 en 1991 te vergelijken omdat de ISCO-code niet opgenomen werd in het bestand van 1981.

Een alternatief voor de ISCO-classificatie is de classificatie van het Nationaal Instituut voor de Statistiek zelf. Deze is weliswaar gebaseerd op de ISCO-classificatie, maar wijkt er toch op een aantal punten van af. Zelfs op het eerste digit-niveau zijn er al grote verschillen te bespeuren tussen de NIS-code en de ISCO-code.

De keuze voor de NIS-classificatie lost echter nog niet alle problemen op. De NIS-classificatie voor de Volkstelling 1981 is gebaseerd op de ISCO-classificatie van 1968. Voor de Volkstelling van 1970 werd een nog oudere versie gehanteerd. Voor de Volkstelling van 1991 werd het classificatiesysteem gebaseerd op de ISCO-classificatie van 1988. Daardoor werd de vergelijkbaarheid in de tijd opnieuw een probleem. Dit probleem kon worden opgelost door aan het bestand van 1991 de codes van 1981 toe te voegen.¹ Op die manier werden de gegevens van 1981 én 1991 gecodeerd volgens hetzelfde systeem. Deze werkwijze heeft echter een aantal nadelen. Het betekent dat de gegevens van 1970 niet op basis van hetzelfde codeersysteem kunnen worden vergeleken. Het betekent eveneens dat op de gegevens van 1991 een classificatiesysteem wordt toegepast waarvan de basis gelegd werd in 1968. De vraag is of dit wel opportuun is. In ieder geval zorgde dit opnieuw voor een dilemma. Enerzijds moet het classificatiesysteem voldoende up to date zijn om de sociaal-economische ontwikkelingen te kunnen vatten. Anderzijds is er nood aan continuïteit om de vergelijkbaarheid in de tijd te waarborgen.

3.2.2 Vergelijking van de gegevens

Om de bruikbaarheid van de Volkstelling voor de studie van de beroepen te beoordelen, werd ze vergeleken met andere bronnen. De enige andere databank die gegevens bevat over de beroepen van de ganse beroepsbevolking is de Steekproefenquête naar de Beroepsbevolking (SEB). De beroepen werden er gecodeerd volgens de ISCO-classificatie, net zoals bij de Volkstelling 1991. In tabel 3.7 vindt men de resultaten van beide bronnen voor 1991. De vergelijking kon enkel gebeuren tot op het één digit niveau omdat de gegevens van de SEB geen verdere precisering toelaten. Hieruit bleek alvast dat de Volkstelling een belangrijke meerwaarde heeft omdat de toegepaste beroepenclassificatie veel meer verfijnd is.

1. De omzetting van de code 91 naar code 81 was een 'many-to-one'-operatie. De omgekeerde bewerking zou een 'one-to-many'-operatie zijn die onmogelijk is zonder bijkomende informatie. Het classificatiesysteem van 1991 is veel meer gedetailleerd dan dat van 1981.

Tabel 3.7

Een vergelijking van de beroepen en het percentage vrouwen daarin volgens ISCO-88 bij de Volkstelling en de Steekproefenquête naar de Beroepsbevolking (België, 1991)

ISCO-88	VT		SEB	
	% Vrouwen	Totaal	% Vrouwen	Totaal
1 Beleidvoerende en hogere leidinggevende functies, directeuren en bedrijfsleiders	28,18	369 179	49,54	842 427
2 Specialisten	53,35	519 047	22,71	144 664
3 Technici en lagere functies	32,82	365 413	54,03	742 498
4 Administratieve functies	58,19	580 058	48,60	335 852
5 Dienstverlenende en commerciële functies	65,61	333 122	62,65	384 379
6 Geschoolde landbouwers en vissers	23,85	82 381	29,12	103 067
7 Ambachtsberoepen en aanverwante beroepen*	11,90	532 566		
8 Bedieningsmannen van installaties en machines, assembleurs*	18,17	263 629	12,50	1 122 515
9 Lagere beroepen*	45,81	372 817		
10 Gewapende strijdkrachten	40,93	233 491	5,74	41 746
Andere			51,88	13 482
Totaal	39,80	3 651 703	38,47	3 730 630

Bron: Nationaal Instituut voor de Statistiek: gegevens van de Volkstelling van 1.3.1991 en Steekproefenquête naar de Beroepsbevolking, 1991
Analyse: Steunpunt WAV

* In de steekproefenquête werden de categorieën 7, 8 en 9 samengenomen

Een belangrijke vaststelling is dat de gegevens zeer sterk van elkaar afwijken. In de vorige studie van de beroepensegregatie werden gelijkaardige problemen vastgesteld bij de gegevens van 1981. De verklaring hiervoor ligt wellicht bij een verschillende interpretatie van de codeurs en een verschil in antwoordkwaliteit bij de respondenten. Het gaat hier immers om een open vraag waarvan het antwoord niet altijd eenduidig valt te interpreteren en te coderen. Omdat de gegevens van de Volkstelling in principe exhaustief zijn, in tegenstelling tot de SEB-gegevens, droegen zij ook hier de voorkeur weg.

3.2.3 Samenvatting en besluit

Voor de studie van beroepen van de (werkende) beroepsbevolking in België is men hoofdzakelijk aangewezen op de gegevens van de Volkstelling. De enige andere databank die beroepencodes bevat, is die van de Steekproefenquête naar de Beroepsbevolking. Deze is echter onvoldoende groot om representativiteit op meer dan één digit-niveau te waarborgen. Daarom is de Volkstelling op dit moment de enige bron die voldoet aan de drie voorwaarden om een studie over seksesegregatie van beroepen mogelijk te maken. Ze bevat namelijk informatie over het geslacht, heeft een toereikende classificatie van de beroepen en ze is voldoende omvangrijk.

Er werd eveneens aangetoond dat men bij het bestuderen van beroepen voor een aantal dilemma's komt te staan. Het eerste dilemma is dat van specificiteit versus overzichtelijkheid. Hoe meer de codering van de beroepen verfijnd wordt, hoe minder hanteerbaar de indeling. Als uitweg uit dit dilemma werd ervoor gekozen om te werken met het codeersysteem van het NIS van 1991 op drie digits niveau. Dit levert zo'n 400 categorieën op, wat nog net werkbaar is voor dit soort onderzoek.

Daarnaast is er het dilemma van specificiteit versus vergelijkbaarheid. Enerzijds moet het classificatiesysteem de sociaal-economische werkelijkheid voldoende kunnen vatten. Anderzijds moet het vergelijkingen in plaats en tijd toelaten. Om hiervoor een oplossing te vinden zal de gebruikte classificatie worden aangepast aan de probleemstelling. Voor de beschrijving van de

situatie in 1991, wordt de NIS-code van 1991 gebruikt. Wanneer er een vergelijking met 1981 wordt gemaakt, dan zal de NIS-code van 1981 worden gebruikt.

3.3 BESLUIT

De kwaliteit van het onderzoek is in grote mate afhankelijk van de kwaliteit van de gegevens waarop het is gebaseerd. Sterker nog: zonder goede gegevens zijn valide onderzoeksresultaten onmogelijk.

Uit dit hoofdstuk bleek echter dat de perfecte gegevens wellicht niet bestaan. Om gegevens te kunnen verzamelen zijn er altijd mensen nodig die de informatie moeten verstrekken. Om gegevens overzichtelijk te maken zijn er mensen nodig die ze moeten interpreteren om ze in categorieën op te kunnen delen. Steeds zal subjectiviteit hierin een rol spelen. Daarnaast zijn er nog de problemen die inherent zijn aan alle classificatiesystemen. Eén van de grootste dilemma's die hier naar boven kwamen was het dilemma actualiteit versus continuïteit. Enerzijds moet het systeem de actuele ontwikkelingen kunnen vatten en moet het dus voldoende recent zijn. Anderzijds moet het vergelijkingen in de tijd toelaten en dus ook voldoende continuïteit bevatten. Een ander probleem was het vinden van een goed evenwicht tussen overzichtelijkheid en specificiteit.

De voordelen van de Volkstelling als bron van gegevens zijn legio. Om te beginnen gaat het om populatiegegevens zodat het probleem van representativiteit zich niet stelt. Bovendien bevat de Volkstelling gedetailleerde gegevens over zowel sectoren als beroepen. De gebruikte classificatiesystemen bieden heel wat mogelijkheden voor een diepgaande analyse van de sectorale en beroepensegregatie tussen mannen en vrouwen op de arbeidsmarkt.

Er zijn echter ook een aantal nadelen. Om te beginnen hebben de gegevens een lage frequentie. In tegenstelling tot bijvoorbeeld de RIZIV- of RSZ-gegevens worden ze niet jaarlijks, maar tienjaarlijks opgemaakt. Dit maakt ze tot een niet bijzonder actuele bron van informatie. Bovendien zijn ze ook laat beschikbaar. Een ander nadeel zijn de gebruikte classificatiesystemen die enigszins 'verouderd' zijn. Dit maakt dat nieuwe (tertiaire en quataire) sectoren en beroepen veel minder gedetailleerd in het systeem zijn opgenomen en dat ze dus veel minder herkenbaar zijn in het onderzoek. Vaak zijn dit juist typisch vrouwelijke beroepen en sectoren. Wat de beroepenclassificatie betreft, was er het probleem dat de gehanteerde code in 1991 verschilde van die van 1981. Gelukkig was het mogelijk de gegevens te hercoderen, zodat er toch een vergelijking tussen beide jaren kon worden gemaakt.

Maar zoals gezegd, perfecte gegevens bestaan niet. De conclusie van dit hoofdstuk is dan ook dat de Volkstelling op dit moment het meest volledige—maar niet bijzonder actuele—instrument is voor een studie van sectorale segregatie in België. Wat betreft de beroepensegregatie is ze zelfs het enige beschikbare instrument.

HOOFDSTUK 4

DE SEKSESEGREGATIE VOLGENS DECIELN

4.1 INLEIDING: WAT IS EEN DECIELNVERDELING?

In dit hoofdstuk wordt de seksesegregatie besproken op basis van een decielenverdeling. Dit betekent dat eerst de sectoren en daarna de beroepen ingedeeld worden in 10 categorieën op basis van de feminisatiegraad of het percentage vrouwen dat er werkt. Alle sectoren of beroepen met 0 tot minder dan 10% vrouwen vormen samen deciel 1, sectoren met 10 tot minder dan 20% vrouwen maken deciel 2 uit, enzovoort.

Wanneer men weet welke sectoren of beroepen in de respectievelijke decielen vallen, dan weet men ook hoeveel vrouwen er in deze decielen werkzaam zijn. Op die manier kan men de decielen situeren in de totale werkgelegenheid. Men kan dan bijvoorbeeld berekenen hoeveel vrouwen werken in deciel 1, wat hun aandeel is in de vrouwelijke werkgelegenheid en wat hun aandeel is in de totale werkgelegenheid van mannen én vrouwen. Op deze manier kan men duidelijk zien in welke mate vrouwen al dan niet geconcentreerd zitten in sectoren of beroepen met een hoge feminisatiegraad.¹

Het voordeel van deze werkwijze is dat men op een overzichtelijke, synthetische manier informatie kan voorstellen over spreiding én concentratie van vrouwen in sectoren met een bepaalde feminisatiegraad. Men kan dan bijvoorbeeld uitspraken doen over het aandeel van de werkende vrouwen dat een job heeft in 'typisch vrouwelijke' dan wel 'typisch mannelijke' sectoren of beroepen. Men kan ook zien welke en hoeveel sectoren of beroepen sterk gefeminiseerd zijn, dan wel een evenredige vertegenwoordiging kennen van mannen en vrouwen.

Deze werkwijze verschilt nauwelijks van de werkwijzen die door Faber en Hakim worden voorgesteld m.b.t. de beroepensegregatie (cfr. hoofdstuk 2). Daar wordt het percentage vrouwen in de verschillende beroepen als basis genomen om vervolgens de beroepen in te delen in 'vrouwelijke', 'mannelijke' en 'geïntegreerde' of 'evenredige' beroepen. Hakim beschouwt elk beroep dat 30 tot 50% vrouwen telt als een 'geïntegreerd' beroep, terwijl Faber vertrekt vanuit het percentage vrouwen in de beroepsbevolking en daarrond een interval construeert. Beroepen die in dit interval liggen, beschouwt zij als 'evenredige' beroepen. Voor België is er geen verschil tussen beide benaderingen. Het aandeel van de vrouwen in de werkende beroepsbevolking bedraagt immers 39,8% (1991)² Wanneer men hierrond een 'interval' construeert door er telkens bijvoorbeeld 10% bij te tellen of af te trekken, dan bekomt men ook 30 tot 50%, wat overeenkomt met het vierde en het vijfde deciel. Beroepen met een lager percentage vrouwen, en die dus in

-
1. Complementair aan deze benadering, kan men dezelfde procedure volgen voor de mannelijke beroepsbevolking. Men kan decielen samenstellen op basis van het aandeel mannen, nagaan welk percentage van de mannelijke beroepsbevolking in de verschillende decielen werkt, enzovoort. De opdracht voor deze studie betrof echter de vrouwelijke tewerkstelling, daarom werd alles bekeken vanuit de vrouwelijke invalshoek.
 2. In 1981 bedroeg het percentage vrouwen in de werkende beroepsbevolking 33,8%. Dit valt in hetzelfde deciel als het percentage in 1991. Daarom worden bij de vergelijkingen tussen 1981 en 1991 dezelfde decielen gehanteerd om een onderscheid te maken tussen 'vrouwelijke', 'mannelijke' en 'geïntegreerde' beroepen.

het eerste, tweede of derde deciel vallen zijn 'mannelijke' beroepen. Beroepen met meer dan 50% vrouwen zijn 'vrouwelijke' beroepen. Het zijn beroepen die in het vijfde tot en met tiende deciel vallen. Mutatis mutandis wordt deze werkwijze ook toegepast op de sectorale segregatie.

4.2 DECIELNVERDELING VAN DE SECTOREN

4.2.1 Inleiding

Tabel 4.1 geeft de decielenverdeling van de sectorale segregatie, gesitueerd in de totale werkgelegenheid. Uit de tabel kan men aflezen hoeveel percent van de vrouwen werkt in sectoren met minder dan 10% vrouwen, met 10 tot 20% vrouwen, met 20 tot 30% vrouwen, enzovoort. Het aantal vrouwen wordt uitgedrukt in percent van de vrouwelijke beroepsbevolking én van de totale beroepsbevolking.

Tabel 4.1
Sectorale segregatie: decielenverdeling (België, 1970, 1981 en 1991)

Deciel	1970		1981		1991	
	<i>aandeel in de vrouwelijke tewerkstelling</i>	<i>aandeel in de totale tewerkstelling</i>	<i>aandeel in de vrouwelijke tewerkstelling</i>	<i>aandeel in de totale tewerkstelling</i>	<i>aandeel in de vrouwelijke tewerkstelling</i>	<i>aandeel in de totale tewerkstelling</i>
1 (0 tot 10% vrouwen)	2,42	0,72	2,42	0,82	1,24	0,49
2 (10 tot 20% vrouwen)	5,20	1,54	4,65	1,57	3,28	1,31
3 (20 tot 30% vrouwen)	14,12	4,19	11,59	3,92	6,82	2,72
4 (30 tot 40% vrouwen)	15,91	4,72	22,00	7,45	6,14	2,45
5 (40 tot 50% vrouwen)	7,01	2,08	4,53	1,53	34,85	13,88
6 (50 tot 60% vrouwen)	23,99	7,12	19,58	6,63	15,28	6,08
7 (60 tot 70% vrouwen)	21,67	6,43	26,70	9,04	12,65	5,04
8 (70 tot 80% vrouwen)	2,01	0,63	4,88	1,65	17,71	7,05
9 (80 tot 90% vrouwen)	7,68	2,28	3,66	1,24	2,03	0,81
Totaal	100,00	29,68	100,00	33,85	100,00	39,83

Bron: Nationaal Instituut voor de Statistiek: gegevens van de Volkstelling van 1.3. 1970, 1.3. 1981 en 1.3.1991

Analyse: Steunpunt WAV

Het valt onmiddellijk op dat in 1991 meer dan één derde van de vrouwen, namelijk 34,8%, werkte in sectoren met 40 tot 50% vrouwelijke werkgelegenheid. Het vijfde deciel is duidelijk het grootste. Samen met het zesde deciel omvat het zelfs de helft van de vrouwelijke beroepsbevolking. Daartegenover staat dat er zeer weinig vrouwen in de uiterste decielen zaten. Slechts 1,2% van de werkende vrouwen is actief in sectoren met 0 tot 10% vrouwen en slechts 2,0% van hen werkte in sectoren met 80 tot 90% vrouwen. Deze uiterste decielen zorgen met andere woorden voor relatief weinig vrouwelijke werkgelegenheid. In het tiende deciel (met 90 tot en met 100% vrouwen) is er op dit analyseniveau, nl. NACE 2 digit, zelfs geen enkele sector terug te vinden.¹ Slechts 11,3% van de vrouwelijke beroepsbevolking werkte in typisch mannelijke sectoren of

1. Het zou kunnen dat in bepaalde kleinere subsectoren wel hogere feminisatiegraden voorkomen. Een dergelijk gedetailleerd analyseniveau was binnen deze context echter niet aangewezen.

sectoren met een feminisatiegraad van minder dan 30% (decielen 1, 2 en 3). Men kan dus alvast besluiten dat vrouwen vooral werken in sectoren met een hoge feminisatiegraad van 60 tot 80%. Wanneer de decielenverdeling van 1991 vergeleken wordt met die van 1970 en 1981 dan vallen drie belangrijke zaken op. Ten eerste ziet men een verdere daling van het percentage vrouwen in de uiterste decielen één en negen. Steeds minder vrouwelijke werkgelegenheid is te situeren in sectoren met een zeer hoge (+80%) of een zeer lage (-10%) feminisatiegraad. Ten tweede stelt men vast dat deciel vijf het grootste deciel is geworden in plaats van deciel zes in 1981 en 1970. Dit betekent met andere woorden een verschuiving van de modale categorie. Ten derde merkt men ook een sterkere concentratie van het aantal vrouwen in één deciel. Deciel vijf omvatte in 1991 ruim één derde van de vrouwelijke werkgelegenheid, terwijl in 1970 en 1981 het grootste deciel (resp. deciel zeven en zes) slechts ongeveer één vijfde van de vrouwelijke beroepsbevolking omvatte.

Samengevat betekent dit het volgende. Ten eerste is het percentage vrouwen in zowel extreem mannelijke als extreem vrouwelijke sectoren gedaald (decielen 1 en 9). Ten tweede is het percentage vrouwen in 'evenredige' sectoren sterk gestegen (decielen 4 en 5).

Bovenstaande vaststellingen worden verder verduidelijkt en verklaard in de volgende paragraaf. Daar wordt de feminisatiegraad van de sectoren per deciel besproken en wordt geprobeerd een meer gedetailleerd beeld te krijgen van de evolutie per sector sinds 1981.

4.2.2 De feminisatiegraad van de sectoren per deciel

In de volgende analyse wordt de decielenverdeling van 1991 als uitgangspunt genomen. Telkens wordt nagegaan wat er veranderd is in de samenstelling van de decielen sinds 1981 en welke verschuivingen zijn opgetreden met betrekking tot het aandeel van de vrouwen in de verschillende sectoren. Daarbij moet worden opgemerkt dat een toename van het aandeel van de vrouwen in een bepaalde sector met 2 procentpunten in het ene geval een verschuiving naar het volgende deciel kan veroorzaken (bv. van 29% naar 31% vrouwen) terwijl in het andere geval zelfs een toename met 7 procentpunten geen verschuiving veroorzaakt (bv. van 31% naar 38%). Om deze nuanceringsen in het totaalbeeld niet te verliezen zal per sector de evolutie van het percentage vrouwen worden bekeken. De indeling in decielen gebeurt op basis van het percentage vrouwen in 1991.

4.2.2.1 Deciel 1: sectoren met 0 tot 10% vrouwen

In 1991 werkten zo'n 18 000 vrouwen in sectoren met minder dan 10% vrouwen. Zij maakten 1,2% uit van de vrouwelijke beroepsbevolking en 0,5% van de totale beroepsbevolking. Zowel het relatieve als absolute aantal vrouwen in het eerste deciel is gedaald sinds 1981. Er zijn in totaal negen sectoren die minder dan 10% vrouwen tellen.

Al deze sectoren kennen een toename van het percentage vrouwelijke werkgelegenheid. Een vijftal sectoren zijn sinds 1981 verdwenen uit het eerste deciel omdat het percentage vrouwen sindsdien is gestegen tot boven de 10%. Het gaat om de zee- en kustvaart, aan vervoer verwante activiteiten, productie en distributie van elektriciteit, gas, stoom en warm water en olieraffinaderijen. Dit verklaart de daling van het absolute en relatieve aantal vrouwen dat in dit deciel werkt. Er is geen enkele sector bijgekomen sinds 1981.

Tabel 4.2*Percentage vrouwen per sector (1970, 1981 en 1991) en totaal aantal per sector (1991) in deciel 1 (België)*

<i>NACE-CODE EN SECTOROMSCHRIJVING</i>	<i>% vrouwen in 1970</i>	<i>% vrouwen in 1981</i>	<i>% vrouwen in 1991</i>	<i>Totaal in 1991</i>
11 Winning en bewerking vaste brandstof	1,06	0,79	1,90	2 689
71 Spoorwegen	1,90	4,27	4,28	43 530
02 Bosbouw, bosontginning	2,43	3,24	4,76	2 540
12 Cokesovenbedrijven	2,27	2,27	4,81	957
22 Vervaardiging en eerste bewerking van metalen	4,23	7,61	5,64	49 791
50 Bouwnijverheid	3,05	4,39	5,69	204 674
23 Winning van niet-energetische materialen	4,35	3,49	6,68	3 895
03 Visserij	2,67	4,32	8,61	1 278
36 Overige transportmiddelen	5,82	6,76	8,62	12 550

Bron: Nationaal Instituut voor de Statistiek: gegevens van de Volkstelling van 1.3.1970, 1.3.1981 en 1.3.1991

Analyse: Steunpunt WAV

4.2.2.2 Deciel 2: sectoren met 10 tot 20% vrouwen

In het tweede deciel werkten in 1991 ongeveer 48 000 vrouwen. Dit is 3,3% van de vrouwelijke beroepsbevolking en 1,3% van de totale beroepsbevolking. Ook in dit deciel is zowel het absolute als het relatieve aantal vrouwen gedaald, maar in mindere mate dan in deciel 1. Het aantal sectoren met 10 tot 20% vrouwen is echter wel toegenomen doordat er een aantal sectoren uit deciel 1 zijn bijgekomen. Het zijn er nu 16.

De meerderheid van deze sectoren kent een lichte toename van het percentage vrouwen. Vooral in de sector van de productie en distributie van elektriciteit, gas, stoom en warm water en van de houtindustrie en houten meubelen gaat het om een betekenisvolle verschuiving omdat het grote sectoren zijn met meer dan 20 000 personen.

In enkele sectoren is er een daling van het percentage vrouwen, maar die is zo klein dat men hier eerder van een status quo kan spreken. Dit geldt met name voor de winning en voorbereiding van erts, vervaardiging van producten uit metaal, winning en vervaardiging van splijt- en kweekstoffen en kunstmatige en synthetische continugaren en -vezelfabrieken.

Er zijn twee sectoren uit deciel 2 verdwenen sinds 1981. Dit zijn de sectoren recuperatie en communicatiebedrijven. Het percentage vrouwen in deze sectoren is zo sterk gestegen dat ze in een volgend deciel zijn terecht gekomen.

Er zijn echter zes sectoren bijgekomen sinds 1981. Eén sector kwam er bij uit deciel 3 als gevolg van een lichte daling van het percentage vrouwen tot net onder de 20%-grens, namelijk kunstmatige en synthetische continugaren en -vezelfabrieken. Alle andere sectoren die er sinds 1981 zijn bijgekomen, zaten voorheen in het eerste deciel. Het percentage vrouwen is er sindsdien meestal slechts licht toegenomen, maar voldoende om de 10%-grens te halen en dus op te schuiven naar het tweede deciel. Dit geldt voor de zee- en kustvaart, productie en distributie van elektriciteit, gas, stoom en warm water en aan het vervoer verwante activiteiten. De laatste twee sectoren zijn bovendien ook relatief omvangrijk. Opmerkelijk is ook dat alle sectoren die van deciel 1 naar deciel 2 zijn opgeschoven in absolute omvang gedaald zijn, behalve het overig vervoer te land.

Ook de sectoren die in deciel 2 gebleven zijn, zijn vaak kleiner geworden. Dit verklaart de daling van het absoluut en relatief aantal vrouwen in sectoren met 10 tot 20% vrouwelijke werkgelegenheid, ondanks de toename van het aantal sectoren in dit deciel.

Tabel 4.3

Percentage vrouwen per sector (1970, 1981 en 1991) en totaal aantal per sector (1991) in deciel 2 (België)

<i>NACE-CODE EN SECTOROMSCHRIJVING</i>	<i>% vrouwen in 1970</i>	<i>% vrouwen in 1981</i>	<i>% vrouwen in 1991</i>	<i>Totaal in 1991</i>
76 Aan het vervoer verwante activiteiten	7,28	9,16	10,02	16 901
35 Automobiëlbouw, fabrieken van auto-onderdelen	9,45	10,05	10,79	53 475
72 Overig vervoer te land		7,91	10,88	67 956
32 Machinebouw	13,46	10,96	10,97	39 621
24 Vervaardiging van steen, cement, beton, aardewerk, glas e.d.	12,58	10,99	11,20	33 077
16 Productie en distributie van elektriciteit, gas, stoom, warm water	6,53	9,61	11,42	21 293
21 Winning en voorbereiding van ertsen	8,21	14,29	11,73	341
67 Reparatie van gebruiksgoederen en voertuigen	7,23	10,39	12,09	46 998
31 Vervaardiging van producten uit metaal	10,33	12,73	12,57	64 592
14 Aardolie-industrie	9,84		13,89	3 212
74 Zee- en kustvaart	11,30	7,91	14,49	3 147
15 Winning en vervaardiging van splijt- en kweekstoffen	9,72	15,65	14,55	921
17 Waterleidingbedrijven	6,73	11,45	16,17	6 517
46 Houtindustrie, houten meubelen	9,85	11,18	16,67	35 911
13 Aardolie- en gaswinning	9,78	13,19	18,06	72
26 Kunstmatige en synthetische continugaren en -vezelfabrieken	21,84	20,30	19,24	1 726

Bron: Nationaal Instituut voor de Statistiek: gegevens van de Volkstelling van 1.3.1970, 1.3.1981 en 1.3.1991

Analyse: Steunpunt WAV

4.2.2.3 Deciel 3: sectoren met 20 tot 30% vrouwen

Er werken ongeveer 99 000 vrouwen in sectoren met 20 tot 30% vrouwen. Dit is iets meer dan twee derden van het aantal in 1981. Hun aandeel in de vrouwelijke beroepsbevolking en in de totale beroepsbevolking is eveneens gedaald tot respectievelijk 6,8 en 2,7%. Ook het aantal sectoren met 20 tot 30% vrouwen is gedaald van 13 naar 9.

In alle sectoren van deciel 3 is het aandeel van de vrouwen licht toegenomen sinds 1981.

Er zijn een drietal sectoren bijgekomen in deciel 3. Voor de elektrotechnische industrie is dit het gevolg van een daling van het percentage vrouwen met bijna 2,5% waardoor deze sector verdwijnt uit deciel 4 en bij deciel 3 bijkomt. Deze sector is ook qua absolute omvang sterk 'gekrompen'. De andere sectoren die er zijn bijgekomen sinds 1981 zijn de sector recuperatie en de communicatiebedrijven. In deze sectoren is het percentage vrouwen sinds 1981 sterk toegenomen zodat ze van deciel 2 naar deciel 3 zijn verschoven.

Er zijn sinds 1981 echter heel wat sectoren uit deciel 3 verdwenen. De sector kunstmatige en synthetische continugaren en -vezelfabrieken is door een lichte daling van het percentage vrouwen naar deciel 2 gegaan. Alle andere sectoren die uit deciel 3 verdwenen zijn, zijn door een stijging van het percentage vrouwen opgeschoven naar het volgende deciel. Het gaat om de sectoren luchtvaart, voedings- en genotmiddelenindustrie, bureaumachinefabrieken en machines voor informatieverwerking, groothandel, overige verwerkende industrie¹ en de fijnmechanische en optische industrie.

1. Hiermee wordt bedoeld de fabrieken van juwelen, muziekinstrumenten, sport- en speelgoedartikelen, foto- en filmfabrieken e.d.

Tabel 4.4*Percentage vrouwen per sector (1970, 1981 en 1991) en totaal aantal per sector (1991) in deciel 3 (België)*

<i>NACE-CODE EN SECTOROMSCHRIJVING</i>	<i>% vrouwen in 1970</i>	<i>% vrouwen in 1970</i>	<i>% vrouwen in 1991</i>	<i>Totaal in 1991</i>
48 Rubber- en plasticverwerkende industrie	22,89	22,06	22,16	22 860
25 Chemische nijverheid	21,80	20,42	22,95	71 839
79 Communicatiebedrijven	13,05	19,28	25,45	67 842
62 Recuperatie	13,80	17,87	25,59	3 681
1 Landbouw en jacht	18,33	23,28	28,51	85 894
63 Tussenpersonen in de handel	22,74	23,21	28,59	6 240
73 Binnenvaart	27,70	27,79	29,60	1 838
47 Papier- en papierwaren, grafische nijverheid, uitgeverijen	25,69	26,22	29,64	53 580
34 Elektrotechnische industrie	34,80	32,13	29,69	56 382

Bron: Nationaal Instituut voor de Statistiek: gegevens van de Volkstelling van 1.3.1970, 1.3.1981 en 1.3.1991

Analyse: Steunpunt WAV

4.2.2.4 Deciel 4: sectoren met 30 tot 40% vrouwen

Er werken bijna 90 000 vrouwen in sectoren met 30 tot 40% vrouwen. Zij maken 6,0% van de vrouwelijke beroepsbevolking uit en 2,5% van de totale beroepsbevolking. In vergelijking met 1981 is zowel het absolute als relatieve aantal vrouwen in dit deciel zeer sterk gedaald. Dit wordt vooral veroorzaakt door het verdwijnen van de overheidssector uit dit deciel als gevolg van een stijging van het aandeel van de vrouwen. Hoewel het aantal sectoren hetzelfde is gebleven, is de samenstelling van deciel 4 zeer sterk veranderd sinds 1981.

Alle sectoren van deciel 4 kennen duidelijk een toename van het percentage vrouwen. Er zijn zelfs heel wat sectoren die hierdoor overgekomen zijn van deciel 3 naar deciel 4. Dit zijn de groothandel, de productie van bureaumachines en machines voor informatieverwerking, de fijnmechanische en optische industrie, de overige verwerkende nijverheid, de voedings- en genotmiddelenindustrie en de luchtvaart.

Tabel 4.5*Percentage vrouwen per sector (1970, 1981 en 1991) en totaal aantal per sector (1991) in deciel 4 (België)*

<i>NACE-CODE EN SECTOROMSCHRIJVING</i>	<i>% vrouwen in 1970</i>	<i>% vrouwen in 1981</i>	<i>% vrouwen in 1991</i>	<i>Totaal in 1991</i>
61 Groothandel	24,86	28,03	30,49	146 120
33 Bureaumachines en machines voor informatieverwerking	33,11	26,32	32,42	1 743
37 Fijnmechanische en optische industrie	22,18	29,56	32,45	4 977
49 Overige verwerkende nijverheid	22,96	29,51	32,45	9 274
41-42 Voedings- en genotmiddelenindustrie	25,85	26,01	32,85	94 977
75 Luchtvaart	14,65	22,19	33,17	12 284
94 Wetenschappelijke instellingen en onderzoekscentra	28,04	32,39	36,77	7 788
84 Verhuur van roerende goederen	28,03	31,48	37,45	3 674

Bron: Nationaal Instituut voor de Statistiek: gegevens van de Volkstelling van 1.3.1970, 1.3.1981 en 1.3.1991

Analyse: Steunpunt WAV

Er zijn echter ook heel wat sectoren die als gevolg van een stijging van het percentage vrouwen uit deciel 4 verdwenen zijn omdat ze 40% of meer vrouwen tellen. Dit is het geval voor het algemeen overheidsbestuur, defensie en wettelijke sociale verzekering, de reisbureaus, tussenpersonen i.v.m. vervoer en opslag, het bank- en kredietwezen, de dienstverlening in recreatie en cultuur en 'onvoldoende omschreven activiteiten'. Vooral de eerst- en laatstgenoemde sectoren zijn vrij omvangrijk, zodat de oorzaak van de daling van het aantal vrouwen in deciel vier vooral

hier moet worden gezocht. De elektrotechnische industrie is verdwenen uit deciel 4 als gevolg van een daling van het aandeel van de vrouwen onder de 40% waardoor de sector naar deciel 3 is verschoven.

4.2.2.5 Deciel 5: sectoren met 40 tot 50% vrouwen

Het aantal vrouwen dat in sectoren met 40 tot 50% vrouwen werkt, is sinds 1981 bijna vertienvoudigd en bedraagt ongeveer 507 000. Dit is bijna twee derde (34,8%) van de vrouwelijke beroepsbevolking en 13,9% van de totale beroepsbevolking. Het aantal sectoren in dit deciel is ongeveer verdubbeld.

Sinds 1981 is er slechts één sector verdwenen uit deciel 5, nl. de verhuur van eigen onroerende goederen. Het gaat hier echter om een zeer kleine sector zodat de invloed ervan verwaarloosbaar is.

Anderzijds zijn er heel wat sectoren bijgekomen. Dat zijn de reisbureaus, tussenpersonen i.v.m. vervoer, opslag, de hulpbedrijven aan bank- en kredietwezen en verzekeringswezen, het algemeen overheidsbestuur, defensie en wettelijke sociale verzekering, het bank- en kredietwezen, de niet duidelijk omschreven activiteiten en de dienstverlening in recreatie en cultuur. Omdat dit telkens grote tot zeer grote sectoren zijn (behalve de reisbureaus e.d.), die bovendien zelf in omvang toegenomen zijn sinds 1981, is het al snel duidelijk dat hier de hoofdoorzaak ligt van de groei van het vijfde deciel.

Tabel 4.6

Percentage vrouwen per sector (1970, 1981 en 1991) en totaal aantal per sector (1991) in deciel 5 (België)

<i>NACE-CODE EN SECTOROMSCHRIJVING</i>	<i>% vrouwen in 1970</i>	<i>% vrouwen in 1981</i>	<i>% vrouwen in 1991</i>	<i>Totaal in 1991</i>
77 Reisbureaus, tussenpersonen i.v.m. vervoer, opslag	30,17	36,56	40,66	19 732
83 Hulpbedrijven aan bank- en kredietwezen en verzekeringswezen			40,89	144 305
91 Algemeen overheidsbestuur, defensie & wettel. soc. verzekering	20,54	30,98	40,97	336 432
81 Bank- en kredietwezen	30,17	36,56	41,96	97 114
43 Textielnijverheid	43,77	42,21	42,32	53 580
999 Niet duidelijk omschreven activiteiten	34,95	38,89	42,09	441 545
97 Dienstverlening in recreatie en cultuur	31,97	38,16	43,97	40 059
82 Verzekeringswezen	41,33	43,45	45,59	34 932
92 Reinigingsdiensten, beheer van begraafplaatsen	43,77	42,21	46,63	28 016
44 Ledernijverheid	35,47	40,38	49,34	2 868

Bron: Nationaal Instituut voor de Statistiek: gegevens van de Volkstelling van 1.3.1970, 1.3.1981 en 1.3.1991

Analyse: Steunpunt WAV

P.S.: De sector 83 werd in 1970 en 1981 niet expliciet opgenomen in de codering.

4.2.2.6 Deciel 6: sectoren met 50 tot 60% vrouwen

Er werken zo'n 222 000 vrouwen in sectoren met 50 tot 60% vrouwelijke werkgelegenheid. Dit is 15,3% van de vrouwelijke beroepsbevolking en 6,1% van de totale beroepsbevolking. In vergelijking met 1981 is het absolute en relatieve aantal vrouwen dat in deciel 6 zit, licht gedaald. Er is één kleine sector bijgekomen sinds 1981, nl. de verhuur van eigen onroerende goederen. Voor de rest zijn het dezelfde sectoren als in 1981.

Er zijn in totaal slechts vier sectoren in deciel 6. De meeste sectoren van dit deciel vertonen weinig verschuivingen in hun feminisatiegraad. De uitzondering hierop is de kleinhandel, waar het percentage vrouwen gestegen is van 54,1 naar 58,2.

Tabel 4.7*Percentage vrouwen per sector (1970, 1981 en 1991) en totaal aantal per sector (1991) in deciel 6 (België)*

<i>NACE-CODE EN SECTOROMSCHRIJVING</i>	<i>% vrouwen in 1970</i>	<i>% vrouwen in 1981</i>	<i>% vrouwen in 1991</i>	<i>Totaal in 1991</i>
85 Verhuur van eigen onroerende goederen	59,74	49,64	51,18	3 674
990 Overige diensten	73,63	57,97	51,60	22 437
66 Maaltijden-, drank- en logiesverstrekkende bedrijven	61,34	54,63	53,91	94 922
64-65 Kleinhandel	52,89	54,14	58,16	273 859

Bron: Nationaal Instituut voor de Statistiek: gegevens van de Volkstelling van 1.3. 1970, 1.3. 1981 en 1.3.1991

Analyse: Steunpunt WAV

4.2.2.7 Deciel 7: sectoren met 60 tot 70% vrouwen

Het zevende deciel bestaat enkel uit de sector onderwijs met 183 956 vrouwen. Dit is 12,6% van de vrouwelijke beroepsbevolking en 5,0% van de totale beroepsbevolking.

De sector onderwijs is sinds 1981 licht in omvang toegenomen maar ook verder vervrouwelijkt. Het percentage vrouwen is gestegen met ongeveer 2,5 procentpunten.

Er zijn twee sectoren verdwenen uit deciel 7, nl. de persoonlijke diensten en de diensten voor volksgezondheid en diergeneeskunde. In deze sectoren is het aandeel van de vrouwen zodanig gestegen dat ze opgeschoven zijn naar deciel 8. Het zijn twee vrij grote sectoren waardoor het absolute én relatieve aantal vrouwen in deciel zeven aanzienlijk is gedaald.

Tabel 4.8*Percentage vrouwen per sector (1970, 1981 en 1991) en totaal aantal per sector (1991) in deciel 7 (België)*

<i>NACE-CODE EN SECTOROMSCHRIJVING</i>	<i>% vrouwen in 1970</i>	<i>% vrouwen in 1981</i>	<i>% vrouwen in 1991</i>	<i>Totaal in 1991</i>
93 Onderwijs	58,24	60,60	63,08	285 519

Bron: Nationaal Instituut voor de Statistiek: gegevens van de Volkstelling van 1.3. 1970, 1.3. 1981 en 1.3.1991

Analyse: Steunpunt WAV

4.2.2.8 Deciel 8: sectoren met 70 tot 80% vrouwen

Het aantal vrouwen dat in sectoren met 70 tot 80% vrouwen werkt, is sinds 1981 ongeveer verviervoudigd en bedraagt bijna 258 000. Ook hun aandeel in de vrouwelijke beroepsbevolking en de totale beroepsbevolking is dus flink gestegen, namelijk tot respectievelijk 17,7 en 7,0%. De toename in deciel 8 wordt door twee bewegingen veroorzaakt.

Tabel 4.9*Percentage vrouwen per sector (1970, 1981 en 1991) en totaal aantal per sector (1991) in deciel 8 (België)*

<i>NACE-CODE EN SECTOROMSCHRIJVING</i>	<i>% vrouwen in 1970</i>	<i>% vrouwen in 1981</i>	<i>% vrouwen in 1991</i>	<i>Totaal in 1991</i>
95 Diensten voor volksgezondheid en diergeneeskunde	69,88	69,15	70,28	181 124
98 Persoonlijke diensten	64,27	68,95	71,76	47 257
96 Overige maatschappelijke dienstverlenende instellingen	44,80	70,30	76,52	125 953

Bron: Nationaal Instituut voor de Statistiek: gegevens van de Volkstelling van 1.3. 1970, 1.3. 1981 en 1.3.1991

Analyse: Steunpunt WAV

Ten eerste zijn er twee sectoren bijgekomen van deciel 7 als gevolg van een lichte stijging van het percentage vrouwen, namelijk de diensten voor volksgezondheid en diergeneeskunde en de persoonlijke diensten. Ten tweede zijn alle sectoren van deciel 8 sinds 1981 sterk in omvang toegenomen.

In alle sectoren van deciel 8 is het percentage vrouwen gestegen.

4.2.2.9 Deciel 9: sectoren met 80 tot 90% vrouwen

In dit deciel vindt men, net als in 1981, enkel de schoen- en kledingnijverheid terug. Het aantal vrouwen dat in deze sector werkt, is licht gedaald tot amper 30 000. Dit is 2,0% van de vrouwelijke beroepsbevolking en 0,8% van de totale beroepsbevolking. De daling van het aandeel van de vrouwelijke beroepsbevolking dat in dit deciel werkt, werd met andere woorden uitsluitend veroorzaakt door de inkrimping van deze éne sector.

Tabel 4.10

Percentage vrouwen per sector (1970, 1981 en 1991) en totaal aantal per sector (1991) in deciel 9 (België)

NACE-CODE EN SECTOROMSCHRIJVING	% vrouwen in 1970	% vrouwen in 1981	% vrouwen in 1991	Totaal in 1991
45 Schoen- en kledingnijverheid	78.42	81.49	82.03	35 965

Bron: Nationaal Instituut voor de Statistiek: gegevens van de Volkstelling van 1.3. 1970, 1.3. 1981 en 1.3.1991

Analyse: Steunpunt WAV

4.2.2.10 Samenvatting en besluit

Uit deze paragraaf bleek dat de meeste sectoren in de lagere decielen zitten. Dit betekent dat de meeste sectoren relatief weinig vrouwen tewerkstellen. In meer dan de helft van de sectoren werken minder dan 30% vrouwen. De meeste economische sectoren zijn met andere woorden 'typisch mannelijk' te noemen. Slechts ongeveer 15% van de sectoren zijn 'typisch vrouwelijk' te noemen. Dit zijn de sectoren van deciel 6 tot en met 9. In amper een derde van alle sectoren zijn vrouwen en mannen evenredig vertegenwoordigd in vergelijking tot hun aanwezigheid in de totale werkende beroepsbevolking. Tabel 4.11 vat dit zeer goed samen.

Tabel 4.11

Aantal sectoren, aantal vrouwen en percentage vrouwen per sectordeciel (België, 1991)

Deciel	Aantal sectoren in dit deciel	Aantal vrouwen in dit deciel	% van de vrouwelijke werkende beroepsbevolking
1 (0 tot 10% vrouwen)	9	17 986	1.24
2 (10 tot 20% vrouwen)	16	47 718	3.28
3 (20 tot 30% vrouwen)	9	99 198	6.82
4 (30 tot 40% vrouwen)	8	89 518	6.14
5 (40 tot 50% vrouwen)	10	506 837	34.85
6 (50 tot 60% vrouwen)	4	222 200	15.28
7 (60 tot 70% vrouwen)	1	183 956	12.65
8 (70 tot 80% vrouwen)	3	257 574	17.71
9 (80 tot 90% vrouwen)	1	29 502	2.03
Totaal	61	1 454 489	100

Bron: Nationaal Instituut voor de Statistiek: gegevens van de Volkstelling van 1.3. 1970, 1.3. 1981 en 1.3.1991

Analyse: Steunpunt WAV

Schema 4.1

Evolutie van de decielenverdeling van de sectoren (België, 1981-1991)

<i>Deciel in 1991</i>	<i>Sectoren die gebleven zijn sinds 1981</i>	<i>Sectoren die erbij gekomen zijn sinds 1981</i>	<i>Van een hoger deciel (percentage vrouwen is gedaald)</i>	<i>Van een lager deciel (percentage vrouwen is gestegen)</i>	<i>Sectoren die eruit verdwenen zijn sinds 1981</i>	<i>Naar een hoger deciel (percentage vrouwen is gestegen)</i>	<i>Naar een lager deciel (percentage vrouwen is gedaald)</i>
1 (0 tot 10% vrouwen)	Bosbouw en ontginning/Visserij/ Winning van vaste brandstof/ Cokesovenbedrijven/Vervaardiging en eerste bewerking van metalen/ Winning van niet-energetische mineralen (m.u.v. erzen); veenderijen/Overige transport-middelenfabrieken/Bouwnijverheid/ Spoorwegen	Aardolie- en aardgaswinning/ Winning en vervaardiging van spijjt- en kweekstoffen/Water-leidingsbedrijven/Winning en voorbewerking van eetsen/ Vervaardiging van steen, cement, betonwaren, aardewerk, glas e.d./ Vervaardiging van producten uit metaal (m.u.v. machines en trans-potmiddelen)/Machinebouw/ Automobilbouw; fabrieken van auto-onderdelen/Houtindustrie; fabrieken van houten meubelen/ Reparatie van gebruiksgoederen en voertuigen	Kunstmattige en synthetische continugaren- en vezelfabrieken	Aardolie-industrie/Productie en distributie van elektriciteit, gas, stoom en warm water/ Overig vervoer te land (stadsvervoer, vervoer over de weg, enz...)/Zee- en kustvaart/ Aan het vervoer verwante activiteiten	Aardolie-industrie/Productie en distributie van elektriciteit, gas, stoom en warm water/ Overig vervoer te land (stadsvervoer, vervoer over de weg, enz...)/Zee- en kustvaart/Aan het vervoer verwante activiteiten		
2 (10 tot 20% vrouwen)							Recuperatie/Communicatie-bedrijven
3 (20 tot 30% vrouwen)	Landbouw en jacht/Chemische nijverheid/Papier- en papierwaren-industrie; grafische nijverheid; uitgeverijen/ Rubber- en plastic-verwerkende industrie/ Tussenper-sonen in de handel/Binnenvaart		Elektrotechnische industrie	Recuperatie/Communicatie-bedrijven	Kunstmattige en synthetische continugaren- en vezelfabrieken	Bureaumachinefabrieken; fabrieken van machines voor informatie-verwerking/Fijnmechanische en optische industrie/ Voedings- en genotmiddelenindustrie/Groothandel (excl. recuperatie)/Luchtvaart	Bureaumachinefabrieken; fabrieken van machines voor informatie-verwerking/Fijnmechanische en optische industrie/ Voedings- en genotmiddelenindustrie/Groothandel (excl. recuperatie)/Luchtvaart
4 (30 tot 40% vrouwen)	Verhuur van roerende goederen/ Wetenschappelijke instellingen en onderzoekcentra					Reisbureaus, tussenpersonen op het gebied van het vervoer, opslag/ Bank- en kredietwezen/Algemeen overheidsbestuur, defensie en wetelijke sociale verzekering/ Dienstverlening op het gebied van de recreatie en andere vormen van culturele dienstverlening/ N.e.g. diensten en moeilijk te omschrijven activiteiten	Reisbureaus, tussenpersonen op het gebied van het vervoer, opslag/ Bank- en kredietwezen/Algemeen overheidsbestuur, defensie en wetelijke sociale verzekering/ Dienstverlening op het gebied van de recreatie en andere vormen van culturele dienstverlening/ N.e.g. diensten en moeilijk te omschrijven activiteiten

Schema 4.1 (vervolg)

Evolutie van de decielenverdeling van de sectoren (België, 1981-1991)

Deciel in 1991	Sectoren die gebleven zijn sinds 1981	Sectoren die erbij gekomen zijn sinds 1981	Sectoren die eruit verdwenen zijn sinds 1981
	Van een hoger deciel (percentage vrouwen is gedaald)	Van een lager deciel (percentage vrouwen is gestegen)	Naar een lager deciel (percentage vrouwen is gestegen)
5 (40 tot 50% vrouwen)	Textielnijverheid/Ledernijverheid/Verzekeringsswezen (excl. sociale verzekeringen)/Reinigingsdiensten, beheer van begraaftplaatsen	Reisbureaus, tussenpersonen op het gebied van het vervoer, opslag/ Bank- en kredietwezen/ Hulpbedrijven van het bank- en verzekeringswezen, exploitatie van en handel in onroerende goederen), dienstverleningen t.b.v. ondernemingen/Algemeen overheidsbestuur, defensie en wettelijke sociale verzekering/ Dienstverlening op het gebied van de recreatie en andere vormen van culturele dienstverlening/N.e.g. diensten en moeilijk te omschrijven activiteiten	Verhuur van eigen onroerende goederen
6 (50 tot 60% vrouwen)	Kleinhandel/Maaltijden-, dranken- en logiesverstrekkende bedrijven/ Huishoudelijke diensten	Verhuur van eigen onroerende goederen	
7 (60 tot 70% vrouwen)	Onderwijs		
8 (70 tot 80% vrouwen)	Overige maatschappelijke dienstverlenende instellingen	Diensten voor volksgezondheid en diergeneeskunde/ Persoonlijke diensten	
9 (80 tot 90% vrouwen)	Schoen- en kledingnijverheid		

Bron: Nationaal Instituut voor de Statistiek: gegevens van de Volkstelling van 1.3.1981 en 1.3.1991
Analyse: Steunpunt WAV

Er zijn dus blijkbaar méér sectoren waar minder vrouwen werken. Dit gaat samen met het feit dat sectoren waar veel vrouwen werken vaak groter in omvang zijn. De achterliggende verklaring kan tweevoudig zijn. Ten eerste kan dit betekenen dat 'vrouwelijke' sectoren in de realiteit gewoon ook groter en homogener zijn. Ten tweede kan het betekenen dat er een minder gedetailleerde classificatie is van 'vrouwelijke' sectoren. De reden hiervoor is onder meer dat de tertiaire sectoren, waar meer vrouwen werken, sterker zijn geëvolueerd sinds het in gebruik nemen van de NACE-classificatie in de jaren '70. Hierdoor is het mogelijk dat de classificatie niet zo goed (meer) kan differentiëren. Welke van beide verklaringen de meest plausibele is, valt moeilijk uit te maken omdat de discussie hierover vaak subjectief gekleurd is. Het gaat immers om het al dan niet erkennen van bepaalde vormen van diversiteit binnen typisch vrouwelijke sectoren en het al dan niet valoriseren hiervan in het vigerende classificatiesysteem.¹

Een andere vaststelling die men kon doen in deze paragraaf is dat over het algemeen het percentage vrouwen sinds 1981 gestegen is en dat er heel wat sectoren opgeschoven zijn naar een volgend deciel. Schema 4.1 geeft een overzicht van de 'bewegingen' tussen 1981 en 1991. Hieruit blijkt duidelijk dat enkel bij de elektrotechnische industrie en de kunstmatige en synthetische continugaren- en vezelfabrieken een daling van het aandeel van de vrouwen tot gevolg had dat die sectoren in een lager deciel terecht kwamen. Bij de laatstgenoemde sector gaat het om een daling van slechts 1,1 procentpunt. In de elektrotechnische industrie daarentegen is de daling van het percentage vrouwen sterker, nl. 2,4 procentpunten. Dit is te verklaren doordat de automatisering in deze sector vooral de vrouwelijke jobs heeft doen verdwijnen.

Vervolgens werd ook duidelijk wat het lage percentage vrouwen in de decielen één en negen betekent. Heel wat sectoren van deciel één zijn door een stijging van het percentage vrouwen in deciel twee terechtgekomen. De daling van het percentage vrouwen in deciel negen wordt verklaard door enerzijds een 'afslanking' van de enige sector in dit deciel (nl. schoen- en kledingnijverheid) en anderzijds een daling van het percentage vrouwelijke werkgelegenheid in deze sector.

Tenslotte bleek de sterk toegenomen concentratie van vrouwen in deciel vijf het gevolg te zijn van een verschuiving van een aantal grote sectoren van deciel vier naar deciel vijf. Bovendien namen deze sectoren ook nog in omvang toe sinds 1981. Vooral de verschuiving van de sector algemeen overheidsbestuur, defensie en wettelijke sociale verzekeringen was doorslaggevend.

4.3 DECIELLENVERDELING VAN DE BEROEPEN

4.3.1 Inleiding

In hoofdstuk drie van dit rapport werd uitvoerig ingegaan op de keuze voor een bepaalde beroepencodeersysteem. Dit bleek niet zo eenvoudig te zijn als de keuze voor de NACE-classificatie van economische sectoren. Dat de keuze voor een bepaald codeersysteem ook een invloed heeft op de resultaten, zal geïllustreerd worden in deze paragraaf. In tabel 4.12 worden de decielenverdelingen van de beroepen weergegeven. De verdeling werd gemaakt op basis van verschillende beroepencodes, vandaar de verschillende kolommen in de tabel.

1. Misschien brengt de nieuwe NACE-BEL classificatie die dateert van 1993 hierop een meer objectief antwoord. Deze classificatie had immers juist als doel de – sterk vrouwelijke – tertiaire en quaire sectoren beter te differentiëren. De nieuwe NACE-BEL codes werden opgenomen in het databestand van de Volkstelling 1991. Ze konden in dit onderzoek niet worden gebruikt omdat er dan geen vergelijking meer mogelijk was met 1981.

Tabel 4.12

Beroepsegregatie: dectielenverdelingen op basis van verschillende beroepencodes (België, 1970, 1981 en 1991)

Deel	1970		1981		1981		1991		1991	
	Zonder NIS-code 70	% v.d. vrouwelijke werkgelegen- heid	Zonder NIS-code 81	% v.d. vrouwelijke werkgelegen- heid	Met NIS-code 81	% van de totale werkgelegen- heid	Met NIS-code 81	% v.d. vrouwelijke werkgelegen- heid	Met NIS-code 91	% van de totale werkgelegen- heid
	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J
1 (0-9% vrouwen)	4,75	1,53	4,84	1,63	3,81	1,28	1,55	0,62	1,63	0,65
2 (10-19% vrouwen)	9,25	2,64	7,70	2,59	6,24	2,11	4,23	1,68	4,21	1,68
3 (20-29% vrouwen)	4,45	1,55	6,14	2,06	5,20	1,76	9,80	3,90	7,04	2,80
4 (30-39% vrouwen)	2,53	0,72	3,44	1,16	2,78	0,94	3,61	1,44	5,37	2,14
5 (40-49% vrouwen)	1,26	0,36	2,30	0,77	11,98	4,05	17,31	6,89	16,52	6,58
6 (50-59% vrouwen)	23,60	6,73	21,65	7,29	17,16	5,81	11,27	4,49	13,04	5,19
7 (60-69% vrouwen)	9,47	2,70	9,61	3,23	17,94	6,07	10,63	4,23	9,28	3,69
8 (70-79% vrouwen)	12,21	3,48	13,58	4,57	10,70	3,62	15,85	6,31	15,67	6,23
9 (80-89% vrouwen)	8,03	2,29	4,80	1,62	3,73	1,26	7,19	2,86	11,08	4,41
10 (90-100% vrouwen)	23,42	6,69	25,92	8,73	20,46	6,29	18,56	7,39	16,14	6,43
Totaal*	100,00	28,69	100,00	33,65	100,00	33,19	100,00	39,81	100,00	39,80

Bron: Nationaal Instituut voor de Statistiek: gegevens van de Volkstelling van 1.3.1970, 1.3.1981 en 1.3.1991

Analyse: Steunpunt WAV (kolommen E tot en met J)

M. Wyns en R. Van Meensel (kolommen A tot en met D)

* Wegens afrondingsfouten kunnen de totalen lichtjes afwijken van 100%.

Om de situatie in 1991 te bespreken, kijkt men best naar de kolommen I en J. In deze twee kolommen werd de decielenverdeling berekend op basis van de NIS-code 91 (niveau drie digits). Hieruit blijkt dat bijna twee derde van de vrouwen werkt in beroepen waarin vrouwen reeds oververtegenwoordigd zijn. Met 'oververtegenwoordiging' wordt bedoeld dat het percentage vrouwen er hoger ligt dan 50% (decielen 6 tot en met 10). Ruim één vijfde van de vrouwen werkt in 'geïntegreerde' of 'evenredige beroepen'. Dit zijn beroepen met 30 tot 50% vrouwen (decielen 4 en 5). Slechts één achtste van de vrouwen werkt in typische mannenberoepen (decielen 1, 2 en 3).

In de kolommen G en H werden dezelfde berekeningen gedaan, maar dan op basis van de NIS-code 81. De cijfers verschillen lichtjes, maar geven dezelfde tendens aan. Daarom kan men concluderen dat de keuze voor code 81 dan wel code 91 in dit geval de resultaten niet beïnvloedt. Deze conclusie mag echter niet worden doorgetrokken naar analyses gebaseerd op een codering op een ander aggregatieniveau (d.w.z. meer of minder gedetailleerd).

De volgende stap is een vergelijking tussen 1981 en 1991. Hiervoor kijkt men best naar de kolommen E-F en G-H, omdat de berekeningen er op basis van hetzelfde codeersysteem gebeurden, nl. NIS-code 81. Men ziet dat het percentage vrouwen in de extreme decielen 1, 2 en 10 duidelijk is gedaald. In deciel 5 is er een toename, maar in deciel 6 een afname van het percentage vrouwen. Beide samen blijven even groot. In deciel 7 ziet men eveneens een daling. In 8 en 9 is er dan weer een toename van het percentage vrouwen. Tussen 1981 en 1991 zijn er met andere woorden heel wat verschuivingen gebeurd die men als volgt kan samenvatten. Ten eerste is het percentage vrouwen in 'mannenberoepen' ongeveer constant gebleven (som van decielen 1, 2 en 3). Ten tweede is het percentage vrouwen in 'vrouwenberoepen' gedaald (som van decielen 6 tot en met 10). Ten derde is het percentage vrouwen in 'evenredige beroepen' sterk toegenomen (som van decielen 4 en 5). Daaraan kan men nog de vaststelling toevoegen dat het percentage vrouwen in de extreme decielen duidelijk is gedaald. Dit was ook reeds het geval bij de sectorale decielenverdeling. Al deze verschuivingen leiden tot de conclusie dat de beroepensegregatie op tien jaar tijd verminderd is, vooral als gevolg van het stijgend aandeel van de vrouwen in de evenredige beroepen.

De evolutie tussen 1970 en 1981 werd in het vorige onderzoek reeds bestudeerd. Omdat in 1970 de bedienden nog niet verder werden uitgesplitst, werden ze niet opgenomen in de vergelijking. De resultaten vindt men terug in de kolommen A-B en C-D. Men kan zien dat er weinig verschuivingen zijn gebeurd tussen 1970 en 1981, althans bij de arbeiders.

Dat het statuut arbeider of bediende wel degelijk relevant is, kan blijken uit een vergelijking tussen de kolommen C-D en E-F. Hier vindt men de decielenverdeling in 1981 op basis van NIS-code 81 zonder en mét bedienden. Wanneer de bedienden worden opgenomen, daalt het relatieve aandeel van de vrouwen in deciel 10 en is er een meer gelijkmatige spreiding van het percentage vrouwen in de middelste decielen.

De decielenverdeling is een goede methode om een algemeen beeld te schetsen. Dit beeld blijft echter vrij abstract omdat het los staat van de concrete beroepen waarover het gaat. In de volgende paragraaf zal de analyse concreter worden gemaakt.

4.3.2 De feminisatiegraad van de beroepen per deciel

Voor deze paragraaf wordt uitsluitend een beroep gedaan op de gegevens van de Volkstelling van 1991, gecodeerd volgens de NIS-code van 1991 op het drie digit niveau. De bedoeling is te beschrijven hoe de beroepensegregatie er uit ziet anno 1991, of met andere woorden in welke beroepen vrouwen over- dan wel ondervertegenwoordigd zijn. Er werd hier gekozen voor een

inventarisatie van de actuele toestand (1991) en niet voor een evolutieve benadering. De bedoeling is om de informatie die de codering op basis van de NIS-code91 oplevert, zo volledig mogelijk uit te putten. In de vorige paragraaf werd reeds een algemeen beeld van de evolutie gegeven op basis van de decielenverdelingen volgens verschillende beroepencodes.

De beroepen in de decielen 1, 2 en 3 tellen minder dan 30% vrouwen en kunnen dus beschouwd worden als 'mannenberoepen'. De beroepen in de decielen 4 en 5 tellen 30 tot 50% vrouwen en zijn 'evenredige' of 'geïntegreerde' beroepen. Het aandeel van de vrouwen valt hier ongeveer samen met het aandeel van de vrouwen in de totale werkende beroepsbevolking, namelijk 40%. De beroepen in de decielen 6 tot en met 10 zijn typisch vrouwelijke beroepen omdat het aandeel van de vrouwen er hoger ligt dan het gemiddelde, namelijk 50% en meer.

4.3.2.1 Deciel 1: beroepen met 0 tot 10% vrouwen

Slechts een klein gedeelte van de vrouwelijke beroepsbevolking, namelijk 1,6%, werkt in beroepen met minder dan 10% vrouwen. Het gaat in totaal om bijna 24 000 vrouwen die in 130 beroepen werken. In tabel 4.13 worden deze beroepen opgesomd, met tussen haakjes het totaal aantal vrouwen dat in het beroep werkzaam is.

Men ziet dat bij de bouwvakkers, metaalbewerkers en technici weinig vrouwen te bespeuren zijn. In het eerste deciel vindt men over het algemeen ook beroepen terug die zware fysieke arbeid vereisen of te maken hebben met het bedienen en/of begeleiden van (grote) machines of voertuigen (bv. zeevaart, openbaar vervoer, e.d.). Heel wat beroepen uit dit deciel zijn verbonden aan hogere functies en/of leiding geven aan anderen (bv. ingenieurs, bedrijfsleiders). Beroepen die instaan voor de openbare orde en veiligheid vindt men ook terug in dit deciel (beroepsmilitairen, politie, rijkswacht, civiele bescherming, brandweer, gevangenisbewaker).

Tabel 4.13

De beroepen van deciel 1 (tussen haakjes het aantal vrouwen in het beroep)

0 personen die een wetenschappelijk of een vrij beroep uitoefenen (1 508)

002 burgerlijke, industriële en technische ingenieurs (1 136)
 004 informatica ingenieurs (135)
 005 ingenieurs openbare dienst (18)
 007 meetkundigen-landmeters (93)
 014 meteorologen (3)
 051 geestelijken, leden van de clerus (123)

1 bedrijfsleiders, eigenaars-uitbaters, directeurs (76)

102 bedrijfsleiders in de industrie (9)
 103 bedrijfsleiders in de bouwsector (67)

4 landbouwers, vissers, houthakkers e.d. (149)

423 bestuurders gemotoriseerde landbouwmachines (1)
 429 andere arbeiders i.v.m. land-, tuinbouw en veeteelt (1)
 431 zee- en kustvissers (71)
 439 andere vissers en soortgelijke werknemers (25)
 441 houthakkers en andere bosarbeiders (51)
 442 houtskoolbranders (0)
 448 bestuurders gemotoriseerde voertuigen bosbouw (0)
 449 manoeuvres bosbouw (0)

5 technici (7587)

531 technici land- en bosbouw (21)
 570 technici in de informatica (140)
 590 technici n.e.v. (1 309)
 591 technici bouwerven (59)
 592 technici in de industrie (190)

593 technici elektriciteit (174)
594 technici telecommunicatie (110)
595 specialisten technici n.e.v. (25)
596 technici installatie (75)
597 technici radio- en tv-uitzendingen (72)
599 opzichters, ploegbazen van arbeiders e.d. (5 412)

6 beroepen in transport- en communicatiebedrijven (3 138)

601 dekkofficiëren en scheepskapiteins (14)
602 officieren werktuigkundigen zeevaart (2)
611 matrozen en scheepsmachinisten zeevaart (33)
612 matrozen en machinisten (25)
621 vliegtuigpiloten en boordnavigators (35)
622 boordwerktuigkundigen luchtvaart (4)
631 bestuurders en stokers van locomotieven (15)
632 trambestuurders, trambestuurders-ontvangers (60)
633 autobusbestuurders, autobusbestuurders-ontvangers (678)
634 andere bestuurders van motorvoertuigen, behalve autobus (1 762)
642 controleurs, inspecteurs spoorwegen (15)
643 controleurs, inspecteurs tram, bus, metro (14)
649 andere controleurs en inspecteurs transportwezen n.e.v. (39)
651 verkeersleiders zee- en binnenscheepvaart (14)
653 hoofdconducteurs en treinwachters (64)
654 dispatchers spoorwegen (6)
655 wachters en rangeerders spoorwegen (74)
656 verkeersleiders en verkeersregelaars n.e.v. (41)
657 dispatchers waterwegen (4)
659 andere werknemers in de transportsector n.e.v. (309)

7-8 ambachtslui, stielmannen, productiearbeiders en handlangers (8 479)

700 schietmeesters mijnen en steengroeven (0)
701 mijnwerkers e.d. (4)
702 machinebedieners mijnuitbating (0)
703 groevarbeiders e.d. (88)
704 installatiebedieners voor het splijten van rotsen (0)
705 klei-, zand-, grind- en kalkdelvers (0)
706 grondboorders, bronboorders e.d. (0)
707 aardoliearbeiders e.d. (4)
708 arbeiders gespecialiseerd in de verrijking van mineralen (0)
709 manoeuvres in mijnen en steengroeven (0)
741 bedieners van metaalovens (8)
742 uitgloeiers en arbeiders thermische behandeling van metalen (1)
743 walsers, bedieners van wasmachines en afwerkers (17)
744 bedieners metaalovens tweede smelting en verwarmingsovens (157)
745 metaalgieters (39)
746 vormers en kemmakers gieterij (9)
749 arbeiders van de metaalproductie en metaalbewerking n.e.v. (98)
751 mecaniciens voor precisie-instrumenten (40)
753 wapenmakers en veiligheidsslotenmakers (36)
760 bankwerkers, monteerdere uitgez. elektrische en precisie apparaten (178)
761 instellers-bedieneren en bedieners van werktuigmachines (223)
762 gereedschapmakers, modelmakers en aftekenars (107)
763 monteerdere, mekaniekers en herstellere van voertuigen (1 046)
764 monteurs in machinebouw (413)
765 smeden, hamersmeden en bedieners van smeedpersen (22)
766 loodgieters en buizenfitters (146)
767 lassers en branders (917)
768 plaatwerkers en ketelmakers (151)
771 elektriekekers, elektriekekers-herstellere (294)
773 elektronekerekere (89)
774 herstellere radio- en televisietoestellen (53)
775 monteurs en herstellere telefoon- en telegraafinstallatie (14)
776 monteurs van elektrische leidingen (20)
781 timmerlieden, schrijnwerkers en parketvloerleggers (324)
782 beton-timmerlieden, bekisters-stutters (17)
783 meubelmakers (457)
785 bedieners (ruw)werkingsmachines voor hout (97)
791 schilders en behangers gebouwen (274)
793 plaatsers van vast tapijt (2)

794	behangers (42)
795	schoonmakers van gevels, schoorsteenvegers (9)
799	andere schilders en soortgelijke arbeiders (58)
800	metselaars en vloerenleggers (143)
801	plafonneerders en pleisterwerkers (56)
802	betonwerkers en betonafwerkers (26)
803	isoleerders (31)
804	glazenmakers (123)
805	dakdekkers (31)
806	steenhouwers en steengraveerders (40)
807	plaatsers van vloerbekleding (45)
808	andere bouwvakarbeiders n.e.v. (348)
809	arbeiders (maneuvers) van de constructiesector (115)
819	bedieners van bindmachines (0)
825	bedieners van glas- en keramiekovens (4)
830	molenaars, olieslagers en soortgelijke graanarbeiders (35)
833	distillateurs geestrijke dranken, brouwers, wijnarbeiders e.d. (211)
838	arbeiders productie en raffinage van suiker en aanverwanten (50)
840	bedieners distillatie-apparaten behalve voeding (3)
841	bedieners raffinaderijinstallaties (2)
842	kokers, branders e.d. in de scheikundige nijverheid (19)
843	bedieners breek-, plet-, was- en filtreermachines chemie (17)
845	arbeiders in de scheikundige nijverheid e.d. n.e.v. (603)
861	bandenmakers, vulcaniseerders en andere rubberbewerkers (70)
865	muziekinstrumentenmakers e.d. (5)
866	film-, fotografisch papier-, platenvervaardigers (13)
867	beton-, asbest-, cement-, briketten en kunststeenarbeiders (8)
881	bedieners installaties voor energieproductie (0)
882	machinebedieners vaste installaties n.e.v. (37)
883	kraan-, hijs- of hefwerktuigbestuurders (45)
884	optuigers en kabelsplitters (11)
885	bestuurders van grondwerk- en bouwmachines n.e.v. (38)
886	kikvorsmannen (2)
889	bestuurders laad- en losmachines (667)
891	havenarbeiders, scheepsladers en -lossers (64)
897	straatvegers e.d. (163)
9 werknemers actief in diensten, sport en ontspanning (1 290)	
900	pompsters e.d. (24)
901	politieagenten en rijkswachters (972)
902	personen verantwoordelijk voor openbare orde (7)
903	verantwoordelijken civiele diensten (107)
908	cipliers en gevangenisbewakers (180)
10 beroepsmilitairen (1 536)	
1001	beroepsofficieren (116)
1002	beroepsonderofficieren (444)
1004	andere militairen n.e.v. (976)

Bron: Nationaal instituut voor de Statistiek; gegevens van de Volkstelling van 1.3.1991.

4.3.2.2 Deciel 2: beroepen met 10 tot 20% vrouwen

Van de vrouwelijke beroepsbevolking werkt 4,2% in 62 beroepen met 10 tot 20% vrouwen. Het gaat in totaal om ruim 61 000 vrouwen. Het aantal beroepen is dus al veel kleiner dan in het eerste deciel en het aantal vrouwen ligt bijna drie keer hoger. In tabel 4.14 vindt men de beroepen van het tweede deciel.

Er zijn heel wat beroepen uit de land- en tuinbouw bij. Daarnaast ziet men ook een groot aantal ambachtelijke beroepen. Verder gaat het vooral om industriële beroepen. Dat neemt niet weg dat toch ook een aantal beroepen uit de dienstensector in het oog springen, zoals bijvoorbeeld notarissen, informatici, postboden en handelsreizigers. Er zijn eveneens nog enkele beroepen terug te vinden die te maken hebben met openbare orde en veiligheid. Net zoals in deciel 1 gaat het vaak om hogere en/of leidinggevende beroepen (bv. ingenieurs, kaders, e.d.).

Tabel 4.14*De beroepen van deciel 2 (tussen haakjes het aantal vrouwen in het beroep)***0 personen die een wetenschappelijk of vrij beroep uitoefenen (3 366)**

- 003 landbouwingenieurs (81)
- 006 andere ingenieurs (59)
- 019 n.e.v. specialisten in de natuurkundige wetenschappen (33)
- 021 veeartsen (466)
- 024 agronomen e.d. specialisten (17)
- 063 notarissen (166)
- 085 informatici, systeemanalisten (2 544)

1 bedrijfsleiders, eigenaars-uitbaters, directeurs (8 845)

- 106 bedrijfsleiders dienstverlening (19)
- 111 directeurs en hoger kader privé in dienstverband (uitgez. 0,6) (4 013)
- 115 groepschefs kantoorpersoneel privé (uitgez. 0,6) (3 909)
- 116 groepschefs van personeel in de handel (904)

2 kantoorbedienden (1 094)

- 206 andere operateurs aan bureaumachines (985)
- 228 telleropnemers (109)

3 handelaars, personeel in de handel, verkopers e.d. (5 813)

- 321 handelsreizigers en handelsvertegenwoordigers (5 813)

4 landbouwers, vissers, houthakkers e.d. (2 111)

- 401 directeurs en bedrijfsleiders in landbouw en veeteelt (3)
- 402 land-, tuin- en bosbouwkundigen, vissers, fokkers met contract (908)
- 411 tuinbouwers-bloemenkwekers (845)
- 413 tuinbouwers-fruitelers (245)
- 414 tuinbouwers-boomkwekers (109)
- 415 landbouwers-tuinbouwers n.e.v. (1)

5 technici (1 814)

- 510 tekenaars (1 793)
- 532 raadgevers land- en tuinbouw (21)

6 beroepen in transport- en communicatiebedrijven (2 783)

- 652 verkeersleiders luchtvaart (108)
- 662 radio-officieren en operators voor radioverbindingen (33)
- 664 postboden en telegrambestellers (2 642)

7-8 ambachtslui, stielmannen, productiewerkers en handlangers (32 672)

- 713 wevers (884)
- 715 kaartenmakers, regelaars, voorbereiders van weefmachines (96)
- 717 ambachtelijke arbeiders (80)
- 724 stoffeerders e.d. arbeiders (410)
- 731 schoenmakers en schoenlappers (346)
- 739 zadelmakers, tuigmakers en arbeiders in de ledernijverheid (24)
- 747 draadtrekkers en metaalrekkers (393)
- 748 galvaniseerders, metalliseerders, vertinners e.a. arbeiders (72)
- 754 uurwerkmakers (92)
- 757 diamantslijpers, -verstellers e.a. bewerkers van edelstenen (168)
- 759 bedieners van montageketting en industriële robots (156)
- 769 monteurs van ijzeren gebinten en metaalconstructies n.e.v. (10 469)
- 772 elektro-mekaniekers, -monteurs en electiekers-afstellers (1 561)
- 777 bedieners van schakelborden elektrische centrale (137)
- 778 bedieners radio- en televisiezendstations (20)
- 784 instellers, bedieners van houtbewerkingsmachines (128)
- 788 bedieners van houtbewerkingsmachines (51)
- 789 houtbewerkers n.e.v. (1 281)
- 792 andere decorateurs arbeiders (146)
- 811 handzetter en machinezetter (1 802)
- 821 bedieners van venster- en glasmachines (119)
- 823 vormers, persers en snijders van glas en holglas (463)
- 824 pottenbakkers en soortgelijke arbeiders (220)
- 835 slachters (475)
- 836 beenhouwers, spekslagers e.d. (3 025)
- 837 melkerijarbeiders en margarinebereiders (319)
- 846 bereiders papierbrij (4)

847 bedieners installaties papierbewerking (978)
863 bedieners van machines om huiden en leder te bereiden (34)
868 arbeiders kurk-, plastic- en rubberproductie (1 003)
869 ambachtslieden, vaklieden en fabrieksarbeiders n.e.v. (1 680)
872 andere verpakkers (41)
892 warenbehandelaars (5 914)
898 oliers en smeeders van machines, voertuigen en onderdelen (81)
9 werknemers actief in diensten, sport en ontspanning (1 966)
905 douaneagenten (440)
909 bewakers e.d. n.e.v. (1 526)
10 beroepsmilitairen (786)
1003 korporaaals en soldaten beroeps (786)

Bron: Nationaal instituut voor de Statistiek: gegevens van de Volkstelling van 1.3.1991.

4.3.2.3 Deciel 3: beroepen met 20 tot 30% vrouwen

In deciel 3 werken ongeveer 102 000 vrouwen of 7,0% van de vrouwelijke beroepsbevolking. Ze werken in 57 verschillende beroepen. Tabel 4.15 specificeert om welke beroepen het gaat. Het blijken overwegend beroepen te zijn uit de tertiaire sector: openbare diensten, handel, communicatie en transport en de medische sector. Vaak gaat het om leidinggevende beroepen. Daarnaast ziet men ook nog een aantal ambachtelijke en industriële beroepen, voornamelijk in verband met voeding, drukkerij en fotografie.

Tabel 4.15

De beroepen van deciel 3 (tussen haakjes het aantal vrouwen in het beroep)

0 personen die een wetenschappelijk of vrij beroep uitoefenen (17 344)
001 architecten en stedenbouwkundigen (1 717)
011 scheikundigen, natuurkundigen e.a. (139)
030 artsen, geneesheer-specialisten en chirurgen (5 456)
040 beheerders onderwijsinstellingen (1 672)
062 rechters en magistraten (398)
073 schrijvers, journalisten e.d. (1 518)
076 componisten, muzikanten, zangers (459)
079 spektakel directiekaders (106)
086 programmeurs (3 139)
094 economen (121)
099 n.e.v. andere specialisten (2 619)
1 bedrijfsleiders, eigenaars-uitbaters, directeurs (31 149)
101 bedrijfsleiders e.d. privé niet in dienstverband (uitgez. 0.6) (14 743)
105 bedrijfsleiders in dienstverlening (3 886)
109 n.e.v. bedrijfsleiders (3 267)
114 directeurs, hoger kader niet-gouvernementele organisaties (204)
118 groepschefs, bureaupersoneel in de privésector (7 353)
121 leden van de wetgevende macht (80)
122 directeurs en bestuursleden van het openbaar bestuur (1 243)
123 hoger administratief personeel openbaar bestuur (5 356)
2 kantoorbedienenden (5 377)
212 bedienenden verzendings- en transportdiensten (5 377)
3 handelaars, personeel in de handel, verkopers e.d. (13 406)
301 groothandelaars (6 250)
311 verzekeringsagenten en -inspecteurs (3 886)
312 agenten in onroerende goederen (264)
313 beursmakelaars (162)
314 veilers e.d. (44)
319 andere makelaars, commissionairs (439)
322 technische handelsagenten e.d. (1 107)
334 inkopers en hoofdkopers (1 254)

4 landbouwers, vissers, houthakkers e.d. (15 518)

- 410 landbouwers (12 584)
- 416 veefokkers (804)
- 417 pluimveekwekers (358)
- 419 ondernemers van activiteiten i.v.m. land- en tuinbouw (34)
- 422 tuinbouwarbeiders (1 728)

5 technici (1 399)

- 598 inspecteurs van veiligheid, hygiëne en kwaliteit (1 399)

6 beroepen in transport- en communicatiebedrijven (706)

- 603 binnenschippers en loodsen binnenscheepvaart (362)
- 658 ontvangers en begeleiders transportwezen (327)
- 665 boodschappers (17)

7-8 ambachtslui, stielmannen, productiewerkers en handlangers (15 073)

- 752 mecaniciens-opticiens en mecaniciens voor kunstledematen (119)
- 755 goud- en zilversmeden, juweliers (uitz. diamant) (542)
- 756 diamantsnijders (790)
- 786 arbeiders houtbewerking (3)
- 787 handwerkmannen (artisaanaal) hout en andere producten (20)
- 812 drukkers en bedieners van drukpersen (1 298)
- 814 drukkerijgraveerders, uitz. fotografeerders (42)
- 815 fotografeerders (221)
- 818 machinebedieners voor vervaardiging van fotografieartikelen (16)
- 827 slijpers en graveerders in glas- en aardewerk (24)
- 829 andere glas- en keramiekarbeiders n.e.v. (12)
- 831 bakkers, banketbakkers (4 952)
- 832 machinebedieners productie voedingswaren (400)
- 860 mandenmakers, borstelmakers e.d. (34)
- 862 productiewerkers artikelen in plastic (353)
- 899 handlangers n.e.v. (6 247)

9 werknemers in diensten, sport en ontspanning (1 361)

- 904 veiligheidsinspecteurs, detectieven (313)
- 923 fotografen en cameramannen (859)
- 924 begrafenisondernemers en -personeel (185)
- 949 andere beroepen (opzetten van dieren) (4)

Bron: Nationaal instituut voor de Statistiek: gegevens van de Volkstelling van 1.3.1991.

4.3.2.4 Deciel 4: beroepen met 30 tot 40% vrouwen

Er zijn 36 beroepen waarvan vrouwen 30 tot 40% uitmaken. In totaal werken iets meer dan 78 000 vrouwen in deze beroepen. Dit is 5,4% van de vrouwelijke beroepsbevolking.

Het zijn vaak wetenschappelijke, vrije en paramedische beroepen. Daarnaast vindt men ook een aantal leidinggevende beroepen in de handel, communicatie en openbare diensten. De schoonmakers van burelen en werknemers in beschutte werkplaatsen bevinden zich eveneens in dit deciel.

Tabel 4.16

De beroepen van deciel 4 (tussen haakjes het aantal vrouwen in het beroep)

0 personen die een wetenschappelijk of een vrij beroep uitoefenen (24 502)

- 013 natuurkundigen, universitair of daarmee gelijkgesteld (53)
- 023 farmacologen, pathologen (73)
- 031 tandartsen, licentiaten in de tandheelkunde (2 045)
- 041 universiteitsprofessoren hoger onderwijs (2 454)
- 047 assistenten universitair en hoger onderwijs (582)
- 061 advocaten en juridische adviseurs (3 394)
- 069 andere juridische beroepen (766)
- 071 beeldhouwers, schilders e.d. kunstenaars (1 226)
- 074 acteurs en regisseurs (579)

075	clowns, goochelaars, acrobaten (20)
081	expertboekhouders-boekhouders (11 671)
091	statistici (33)
092	actuarissen, wiskundigen (54)
098	vorsers universiteit (1 552)
1 bedrijfsleiders, eigenaars-uitbaters, directeurs (6 730)	
112	directeurs en hoger kaderpersoneel in dienstverband handel (869)
113	directeurs en hoger kaderpersoneel in dienstverband horeca (55)
117	groepschefs van personeel in de handel (11)
124	diensthooften van het openbaar bestuur (5 283)
129	functionarissen n.e.v. (512)
3 handelaars, personeel in de handel, verkopers e.d. (2 182)	
332	straatventers e.d. (2 181)
4 landbouwers, vissers, houthakkers e.d. (2 725)	
412	tuinbouwers-groentekwekers (1 069)
421	landbouw- en veeteeltarbeiders (1 656)
5 technici (2 417)	
520	niet-universitair scheikundigen (641)
530	biologen, natuurvorsers e.d. (65)
561	optometristen, optiekers (632)
565	paramedici (13)
583	andere intermediaire beroepen (1 066)
6 beroepen in transport- en communicatiebedrijven (1 953)	
661	chefs PTT (1 433)
669	andere arbeiders in de communicatiesector (520)
7-8 ambachtelui, stielmannen, productiearbeiders en handlangers (35 553)	
710	vezelvoorbewerkers (211)
770	monteurs van elektrische en elektronische toestellen (1 265)
779	arbeiders gelijkgesteld aan elektrikers (438)
810	zeefdrukkers op de plank (189)
848	papierbewerkers (265)
896	schoonmakers van burelen e.d. (33 185)
11 andere beroepsbevolking (2 112)	
1101	gehandicapten in beschermde werkplaats (2 112)

Bron: Nationaal instituut voor de Statistiek: gegevens van de Volkstelling van 1.3.1991.

4.3.2.5 Deciel 5: beroepen met 40 tot 50% vrouwen

Deciel 5 is het grootste deciel met ongeveer 240 000 vrouwen. Dit is 16,5% van de vrouwelijke beroepsbevolking. Ze werken in 26 verschillende beroepen.

De kleinhandelaars en de horeca-uitbaters vormen twee grote groepen in dit deciel. Daarnaast ziet men ook nog een aantal arbeidersberoepen uit de textiel- en voedingsindustrie.

Wat verder nog opvalt in dit deciel zijn de categorieën 'niet gespecificeerde bedienden' en 'beroep onbekend'. De eerstvernoemde categorie bestaat voor 47,4% uit vrouwen. De groep van wie het beroep onbekend is, telt 48,9% vrouwen. In beide gevallen zijn vrouwen duidelijk oververtegenwoordigd in vergelijking tot hun aandeel in de totale werkende beroepsbevolking. Van 6,3% van de vrouwelijke werkende beroepsbevolking is het beroep onbekend. Bij de mannen is dat slechts 4,6%. In deciel 5 zijn er zijn nauwelijks leidinggevende beroepen terug te vinden.

Tabel 4.17

De beroepen van deciel 5 (tussen haakjes het aantal vrouwen in het beroep)

0 personen die een wetenschappelijk of vrij beroep uitoefenen (1 343)	
22	biologen universitair of ermee gelijkgesteld (196)
089	specialisten public relations en bestuur (987)
093	archivarissen en museumconservators (160)

1 bedrijfsleiders, eigenaars-uitbaters, directeurs (522)

125 internationale functionarissen (522)

2 kantoorbedienden (80 391)

209 operateurs tekstverwerking (393)

211 bedienden financiële transacties, verzekeringsverrichtingen (23 269)

229 niet gespecificeerde bedienden (56 729)

3 handelaars, personeel in de handel, verkopers e.d. (31 966)

302 kleinhandelaars (23 170)

303 hotel-, restaurant- en caféhouders (15 736)

318 bemiddelaars van financiën en verkoop (1 348)

333 verkoopchefs (10 305)

335 verkopers aan een stalletje en op de markten (2 407)

4 landbouwers, vissers, houthakkers e.d. (103)

418 overige fokkers n.e.v. (103)

5 technici (309)

511 decorateurs, modeltekenars (309)

7-8 ambachtslui, stielmannen, productiearbeiders, handlangers (10 479)

719 textielarbeiders e.d. (6 018)

722 bontwerkers e.d. (84)

729 andere beroepen in de fabricage van textielproducten (45)

813 clichémakers, stereotypeurs en galvanoplastiekers drukkerij (80)

816 boekbinders e.d. (1 004)

817 ontwikkelaars, afdrukkers, monteerders filmen, foto's (222)

834 arbeiders in fruit- en groentenindustrie e.d. (1 829)

844 bedieners van machines voor scheikundige producten n.e.v. (1 095)

864 leerlooiers, pelterij- en leertouwerijarbeiders e.d. (102)

911 huismeesters, economen en gouvernantes (1 264)

931 atleten, sportbeoefenaars e.d. (1 722)

11 andere beroepsbevolking (91 143)

1102 beroep onbekend (91 143)

Bron: Nationaal instituut voor de Statistiek: gegevens van de Volkstelling van 1.3.1991.

4.3.2.6 Deciel 6: beroepen met 50 tot 60% vrouwen

Het zesde deciel telt evenveel beroepen als het vijfde deciel, nl. 26. Er werken in totaal bijna 190 000 vrouwen. Zij vertegenwoordigen 13,0% van de vrouwelijke beroepsbevolking.

In dit deciel vindt men heel wat onderwijsberoepen en beroepen uit de menswetenschappen terug.

Een aantal beroepen in de textiel- en tabaksindustrie zijn eveneens in dit deciel terug te vinden.

Daarnaast valt de nogal vage categorie 'bedienden in de openbare diensten, niet-expliciet vermeld' op. Deze categorie bestaat voor 54,6% uit vrouwen.

Het aantal hogere beroepen is hier zeer beperkt.

Tabel 4.18*De beroepen van deciel 6 (tussen haakjes het aantal vrouwen in het beroep)***0 personen die een wetenschappelijk of vrij beroep uitoefenen (74 967)**

032 apothekers (4 148)

042 leraren, regenten secundair onderwijs (64 213)

048 n.e.v. leraars voor privé-lessen (1 838)

049 n.e.v. onderwijspersoneel (950)

072 decorateurs, etalagistes, modeontwerpers (1 541)

078 omroepers, spektakelpresentators (687)

087 vertalers en tolken (1 417)

088 filologen, taalkundigen (18)

095 sociologen, antropologen e.d. (155)

2 kantoorbedienden (203 757)

- 214 bedienden openbare diensten n.e.v. (84 011)
- 216 bedienden boekhouddiensten financieel en statistisch (5 690)
- 217 bedienden bibliotheek en koeriersdiensten (1 569)
- 218 bedienden statistische diensten (197)

5 technici (20 823)

- 521 hulpscheikundigen en laboranten (10 998)
- 560 medische technici (549)
- 562 masseerders, kinesitherapeuten e.d. (9 276)

6 beroepen in transport- en communicatiebedrijven (111)

- 666 andere operators transmissietoestellen n.e.v. (111)

7-8 ambachtslui, stielmannen, productiearbeiders, handlangers (1 674)

- 712 spinners en bobijners textiel (924)
- 714 breiers (489)
- 822 optiekglasbewerkers (39)
- 826 glas- en keramiekversierders (73)
- 849 assembleurs van papieren artikelen (42)
- 851 tabaksbereiders (13)
- 853 sigarettenmakers en bereiders van rooktabak (94)

9 werknemers actief in diensten, sport en ontspanning (1 674)

- 945 croupiers e.d. (384)
- 946 dienstpersoneel theaters, cinema's e.d. (241)

Bron: Nationaal instituut voor de Statistiek: gegevens van de Volkstelling van 1.3.1991.

4.3.2.7 Deciel 7: beroepen met 60 tot 70% vrouwen

Er werken bijna 135 000 vrouwen of 9,3% van de vrouwelijke beroepsbevolking in het zevende deciel. Er zijn in totaal 21 beroepen die 60 tot 70% vrouwen tellen.

De grote groep kantoorbedienden springt hier het meest in het oog. Zij maken bijna de helft uit van het aantal vrouwen in dit deciel. Daarnaast zijn er een aantal beroepen die te maken hebben met het verzamelen, systematiseren en/of verwerken van informatie. Ook een aantal beroepen uit de leder- en textielsector vallen in dit deciel, evenals een aantal beroepen uit de horeca en de schoonmaaksector. Het zijn vaak uitvoerende beroepen.

Tabel 4.19

De beroepen van deciel 7 (tussen haakjes het aantal vrouwen in het beroep)

0 personen die een wetenschappelijk of vrij beroep uitoefenen (6 075)

- 045 onderwijzers voor geestelijk of lichamelijk gehandicapten (1 316)
- 083 bibliothecarissen, documentalisten (2 509)
- 096 filosofen (2 250)

2 kantoorbedienden (62 968)

- 203 operateurs voor boekhoud- en rekenmachines (583)
- 204 operateurs van ponsmachines kaarten en perfobanden (612)
- 205 operateurs van machines voor automatische gegevensverwerking (3 297)
- 210 bedienden juridische diensten privé (1 755)
- 213 bedienden administratief werk en redactie privé (56 721)

5 technici (11 004)

- 580 intermediaire beroepen lager en secundair onderwijs (11 004)

7-8 ambachtslui, stielmannen, productiearbeiders en handlangers (3 544)

- 716 blekers, ververs en afwerkers van textielproducten (2 229)
- 733 marokijnwerkerarbeiders e.d. (594)
- 734 machinebedieners voor vervaardigen van schoenen, lederwaren (118)
- 839 werkers in de voedings- en dranknijverheid (39)
- 859 tabaksbewerkers en -arbeiders n.e.v. (564)

9 werknemers actief in diensten, sport en ontspanning (51 364)
912 koks (27 076)
914 zaalknechten, kelners e.d. (13 276)
915 conciërges (gebouw) en kosters (3 874)
919 receptiepersoneel e.d. (5 787)
921 beheerders en geranten personenverzorging en schoonmaak (1 130)
941 gidsen (209)
947 andere arbeiders in de straat (12)

Bron: Nationaal instituut voor de Statistiek: gegevens van de Volkstelling van 1.3.1991.

4.3.2.8 Deciel 8: beroepen met 70 tot 80% vrouwen

Deciel 8 telt slechts 17 beroepen waar ongeveer 228 000 vrouwen werken. Dit is goed voor 15,7% van de vrouwelijke beroepsbevolking.

Wat onmiddellijk opvalt, is de sterke aanwezigheid verkopers en winkelbedienden, die meer dan 40% uitmaken van het totaal aantal vrouwen in dit deciel. Ook de onderwijzers en onderwijzeressen zijn zeer sterk vertegenwoordigd. Daarnaast vormen ook de medische, paramedische en verzorgende beroepen een belangrijk deel van deciel 8. Dit zijn beroepen met vooral uitvoerende taken.

Tabel 4.20

De beroepen van deciel 8 (tussen haakjes het aantal vrouwen in het beroep)

0 personen die een wetenschappelijk of vrij beroep uitoefenen (49 113)
043 onderwijzers, onderwijzeressen lager onderwijs (35 086)
077 choreografen, dansers (174)
082 maatschappelijke en sociale assistenten, sociale werkers (13 853)
2 kantoorbedienden (20 805)
201 bedienden boekhouding (16 404)
215 bedienden onthaal en inlichtingen (4 401)
3 handelaars, personeel in de handel, verkopers e.d. (95 721)
331 verkopers, winkelbedienden, demonstrateurs e.a. n.e.v. (95 721)
4 landbouwers, vissers, houthakkers e.d. (3 188)
428 manoeuvres landbouw (3 188)
5 technici (14 895)
533 dierenverzorgers (432)
550 verzorgend personeel en ziekenoppassers (2 915)
564 beroepen i.v.m. geneeskunde n.e.v. (4 903)
582 intermediaire beroepen opvoeding gehandicapten (6 645)
7-8 ambachtslui, stielmannen, productiearbeiders, handlangers e.d. (20 883)
711 bedieners toestellen voor vezelvoorbewerking (3 353)
723 modisten en hoedenmakers (92)
871 inpakkers (17 438)
9 werknemers in de diensten, sport en ontspanning 23 230)
920 kappers, schoonheidsspecialisten e.d. (21 969)
942 luchtvaarthoestessen, stewards en kelners (1 211)
944 astrologen, waarzeggers (50)

Bron: Nationaal instituut voor de Statistiek: gegevens van de Volkstelling van 1.3.1991.

4.3.2.9 Deciel 9: beroepen met 80 tot 90% vrouwen

Er werken ruim 16 100 vrouwen in slechts 10 beroepen waarvan 80 tot 90% vrouwen deel uitmaken. Zij vertegenwoordigen 11,1% van de vrouwelijke beroepsbevolking.

Het zijn vooral beroepen die te maken hebben met het onthaal en bedienen van klanten (loketbedienden, kassiers, telefonisten), beroepen in de medische sector en beroepen in de schoen- en textielindustrie.

Tabel 4.21

De beroepen van deciel 9 (tussen haakjes het aantal vrouwen in het beroep)

0 personen die een wetenschappelijk of vrij beroep uitoefenen (78 143)

036 gediplomeerde verplegers en ziekenoppassers (75 287)

039 hygiënisten (2 856)

2 kantoorbedienden (22 459)

208 kassiers, loketbedienden (22 459)

5 technici (4 428)

540 apothekersassistenten (4 428)

6 beroepen in transport- en communicatiebedrijven (6 160)

663 telefonisten (6 160)

7 ambachtstlui, stielmannen, productiearbeiders, handlangers, e.d. (9 029)

721 kleermakers, -maaksters, bontwerkers e.d. (8 014)

725 patroonmakers, aftekenaars en coupeurs voor textielwaren (812)

732 snijders, oppinners, naaiers e.d. bij de schoenfabricatie (203)

9 werknemers in de diensten, sport en ontspanning (40 893)

916 sjouwers, werkvrouwen, schoonmakers e.d. (34 927)

922 wassers, ontvetters, persers en ververs van kledingstukken (5 966)

Bron: Nationaal instituut voor de Statistiek: gegevens van de Volkstelling van 1.3.1991.

4.3.2.10 Deciel 10: beroepen met 90 tot 100% vrouwen

Een vrij groot aandeel van de vrouwelijke beroepsbevolking, nl. 16,1% (bijna 235 000 personen), werkt in uitgesproken vrouwelijke beroepen. Het aantal beroepen waarin zij werken, is echter beperkt tot een 14-tal.

Opvallend zijn de beroepen in de confectieindustrie en in het kleuteronderwijs. De overige beroepen van deciel 10 zijn uitgesproken ondersteunende, zorgende en dienende beroepen.

Tabel 4.22

De beroepen van deciel 10 (tussen haakjes het aantal vrouwen in het beroep)

0 personen die een wetenschappelijk of vrij beroep uitoefenen (22 175)

044 leerkrachten voorschoolsonderwijs (22 175)

1 bedrijfsleiders, eigenaars-uitbaters, directeurs (11 642)

119 directiesecretarissen (11 642)

2 kantoorbedienden (61 648)

202 stenografen, dactylografen en teletypisten (9 213)

207 secretarissen, secretaresses (52 435)

5 technici (17 347)

551 ander ongeschoold verzorgend personeel (15 083)

563 specialisten problemen voeding, diëten (1 036)

581 intermediaire beroepen kleuteronderwijs (1 228)

7-8 ambachtslui, stielmannen, productiearbeiders, handlangers, e.d. (23 571)

726 naaiers en borduurwerkers weefsels, bont en lederen kleding (13 790)

727 bedieners van stikmachines (9 075)

852 sigaren- en sigarillosmakers (706)

9 werknemers in de diensten, sport en ontspanning (98 359)

913 kamermeisjes en huisknechten, dienstboden e.d. (3 079)

917 kinderoppassers en helpsters in het huishouden (31 111)

918 huishoudelijke schoonmaaksters (61 855)

943 andere beroepen diensten n.e.v. (2 314)

Bron: Nationaal instituut voor de Statistiek: gegevens van de Volkstelling van 1.3.1991.

4.3.2.11 Samenvatting en besluit

Uit de samenvattende tabel 4.23 blijkt dat vrouwen vaker werken in beroepen waar vrouwen al minstens 40% uitmaken. Het blijkt ook dat er minder 'typisch vrouwelijke' dan 'typisch mannelijke' beroepen bestaan. Dit kan men afleiden uit het aantal beroepen per deciel. Er zijn veel meer beroepen die in de lagere decielen vallen dan beroepen die in de hogere decielen vallen. Meer dan 60% van alle beroepen zijn uitgesproken mannelijke beroepen, aangezien ze in de eerste drie decielen vallen. Ruim 20% van alle beroepen zijn daarentegen typisch vrouwelijke beroepen. Dit zijn de beroepen van het vierde en vijfde deciel. Slechts 15% van alle beroepen kennen een evenredige vertegenwoordiging van mannen en vrouwen.

Men kan hieruit afleiden dat vrouwen een beperkte beroepenradius hebben. Dit betekent dat er de facto veel minder beroepen (goed) toegankelijk zijn voor vrouwen dan voor mannen.

Tabel 4.23

Aantal beroepen, aantal vrouwen en percentage van de vrouwelijke werkgelegenheid per beroependeciel op basis van de NIS-code 91 (België, 1991)

<i>deciel</i>	<i>Aantal beroepen</i>	<i>Aantal vrouwen</i>	<i>% van vrouwelijke werkgelegenheid</i>
1 (0 tot 10% vrouwen)	130	23 833	1,64
2 (10 tot 20% vrouwen)	62	61 250	4,21
3 (20 tot 30% vrouwen)	57	102 423	7,04
4 (30 tot 40% vrouwen)	36	78 173	5,37
5 (40 tot 50% vrouwen)	26	240 305	16,52
6 (50 tot 60% vrouwen)	26	189 955	13,04
7 (60 tot 70% vrouwen)	21	134 955	9,28
8 (70 tot 80% vrouwen)	17	227 835	15,67
9 (80 tot 90% vrouwen)	10	161 112	11,08
10 (90 tot en met 100% vrouwen)	14	234 742	16,14

Bron: Nationaal Instituut voor de Statistiek: gegevens van de Volkstelling van 1.3.1991

Analyse: Steunpunt WAV

Uit deze paragraaf blijkt eveneens dat de beroepen in de lagere decielen van een andere aard zijn dan de beroepen in de hogere decielen. In de lagere decielen treft men vooral arbeidersberoepen aan, beroepen uit de (zware) industrie en de bouw en leidinggevende beroepen in de dienstensectoren. De hogere decielen worden gekenmerkt door een groter aantal bediendenberoepen, beroepen in de dienstensectoren en arbeidersberoepen in de confectie-, textiel- of lederwareindustrie.

Deze paragraaf toont bovendien aan dat de seksesegregatie van de beroepen zeker geen louter horizontale segregatie is. Het blijkt bijvoorbeeld dat bedrijfsleiders, chefs en groepshoofden in de dienstensector in deciel twee of vier zitten, terwijl kantoorbedienden of winkelbedienden vooral in de decielen zeven tot en met tien voorkomen. Een ander meer specifiek voorbeeld is

de medische sector. Artsen vindt men terug in deciel drie, paramedici in deciel zes en verpleegkundigen in deciel negen.

Een laatste conclusie die hier vermeld mag worden, is dat vrouwen iets sterker dan gemiddeld vertegenwoordigd blijken te zijn in de categorieën 'niet expliciet vermeld' of 'beroep onbekend'. Nochtans is de 'oververtegenwoordiging' niet sterk genoeg om te kunnen concluderen dat deze categorieën 'typisch vrouwelijk' zouden zijn. Wat men eventueel wel kan concluderen, is dat het gebruikte classificatiesysteem op dit niveau (NIS-code 1991, 3 digits) al heel wat beroepen met een sterke vrouwelijke participatiegraad expliciteert. In het systeem dat gehanteerd werd in 1970 werden de bedienden zelfs helemaal niet verder uitgesplitst naar beroep. In het systeem van 1981 waren amper tien percent van de categorieën (op het drie digit niveau) voorzien voor bediendenberoepen. Aangezien vrouwen meestal in een bediendenberoep terecht komen, toont dit aan dat het nieuwe classificatiesysteem vrouwen beter zichtbaar heeft gemaakt.¹

4.4 BESLUIT

In zekere zin is de trend die werd vastgesteld dezelfde bij zowel de sectorale als de beroepensegregatie. Vrouwen werken vooral in beroepen en sectoren met een hoog percentage vrouwen. Het aantal beroepen of sectoren met een sterke vrouwelijke vertegenwoordiging is beperkt in vergelijking tot sectoren en beroepen waar mannen de meerderheid uitmaken. Deze bevindingen zijn echter ook gedeeltelijk op rekening te schrijven van de gebruikte classificatiesystemen, die niet echt sekseneutraal bleken te zijn. Typisch mannelijke categorieën zijn meer gedetailleerd dan typisch vrouwelijke categorieën. Voor een stuk is dit ook historisch te verklaren. De basis voor de classificatiesystemen werd reeds enkele decennia geleden gelegd, toen er enerzijds minder vrouwen op de arbeidsmarkt waren en anderzijds de werkgelegenheid in de dienstensectoren veel minder sterk uitgebouwd was.

Wanneer de resultaten van de sectorale en de beroepensegregatie volgens decielen naast elkaar worden gelegd, dan blijkt dat de sectorale segregatie minder sterk is dan de beroepensegregatie. Dit kan men afleiden uit het feit dat het percentage vrouwen in evenredige sectoren bijna twee maal hoger ligt dan het percentage vrouwen in evenredige beroepen (decielen 4 en 5). Het is wel zo dat het percentage vrouwen in de 'evenredige decielen' gestegen is, zowel bij de sectoren als de beroepen.

De analyse over de beroepensegregatie liet toe de bevindingen over de sectorale segregatie verder te verfijnen. Het blijkt namelijk dat er niet alleen een seksesegregatie bestaat tussen de sectoren. Binnen de sectoren treedt er ook nog eens een segregatie volgens beroep op. Bovendien bleek de beroepensegregatie geen loutere horizontale segregatie te zijn. Er was—gemiddeld genomen—een duidelijk verschil waar te nemen in functieniveau tussen typisch mannelijke en typisch vrouwelijke beroepen.

1. In hoofdstuk 5 zal dit vermoeden worden versterkt. Segregatieindices berekend op basis van de code91 geven systematisch een iets grotere segregatie dan de indices berekend op basis van code81. Dit kan wijzen op het feit dat het codeersysteem van 1991 specifieke vrouwenberoepen en/of specifieke mannenberoepen beter afzondert.

HOOFDSTUK 5

SEGREGATIEMATEN

5.1 INLEIDING

In de vorige hoofdstukken werd seksesegregatie bestudeerd op basis van de percentages mannen en vrouwen in de verschillende sectoren en beroepen. Het voordeel hiervan was ongetwijfeld de eenvoud en nauwkeurigheid waarmee kon worden gewerkt. Het nadeel was echter vaak de veelheid en detail van informatie. Segregatiematen proberen hieraan te verhelpen door in één getal de mate van seksesegregatie uit te drukken.

Zoals reeds gezegd in hoofdstuk twee (§2.3.2) bestaan er verschillende segregatiematen. Grofweg genomen zijn er twee soorten. De eerste soort is gebaseerd op het percentage mannen respectievelijk vrouwen in een bepaald beroep of bepaalde sector. Deze percentages worden vervolgens gerelateerd aan het aandeel van de beide geslachten in de totale beroepsbevolking. De tweede soort segregatiematen vertrekt vanuit een definitie van 'vrouwenberoep' of 'mannenberoep' en bouwt op basis hiervan een index op. In het kader van dit onderzoek werd gekozen voor de eerste soort segregatiematen omwille van hun doorzichtigheid en praktische bruikbaarheid.

Het voordeel van het werken met segregatiematen is dat ze vergelijkingen in tijd en ruimte een stuk eenvoudiger maken. De voorwaarde hiervoor is natuurlijk dat de gegevens waarop de berekeningen gebaseerd zijn, vergelijkbaar zijn. Het gebruikte classificatiesysteem is daarbij van cruciaal belang. Men vertrekt immers van het percentage mannen en/of vrouwen per sector of beroep. Enkel indices die berekend zijn op basis van dezelfde classificatie kunnen op een geldige manier met elkaar worden vergeleken. In het geval van de sectorale segregatie geeft dit weinig problemen. De gegevens van de Volkstellingen van 1981 en 1991 zijn op dezelfde manier gecodeerd volgens de NACE-classificatie. Voor de beroepensegregatie is dat anders. De codering in 1981 is niet dezelfde als die van 1991, zodat opnieuw moet worden gewerkt met een omzetting van code 91 naar code 81.

In deze paragraaf worden vier verschillende segregatie-indices voorgesteld. De reden waarom voor deze indices wordt gekozen, is het feit dat ze regelmatig terugkomen in de literatuur en ook gebruikt werden in het vorige onderzoek over seksesegregatie op de arbeidsmarkt. Bij elk van de indices wordt ervan uitgegaan dat er geen segregatie is wanneer in elk beroep de verhouding van het aantal mannen ten opzichte van het aantal vrouwen hetzelfde is als in de (werkende) beroepsbevolking, dit wil dus zeggen 60% mannen en 40% vrouwen. De drie eerste segregatiematen die hier worden besproken, geven aan in welke mate de reële situatie verschilt van deze 'norm' of 'criterium'. Het gaat hier uiteraard niet om een ethische norm, maar om een 'theoretisch nulpunt' waarmee de bestaande situatie wordt vergeleken.

De vierde index daarentegen wil ook de ongelijke mate van participatie op de arbeidsmarkt meten. De 'norm' hier zal daarom een 50%/50% verdeling zijn. De index geeft dan aan in welke mate de werkelijkheid hiervan afwijkt.

Eén van de belangrijkste voordelen van segregatiematen is dat ze vergelijkingen toelaten. Er zal dan ook ruim gebruik worden gemaakt van deze toepassingsmogelijkheid. Er zal uiteraard een

vergelijking gemaakt worden tussen 1981 en 1991 om na te gaan of de segregatie in België op tien jaar tijd toe- dan wel afgenomen is. Daarnaast zal ook een vergelijking worden gemaakt tussen de verschillende gewesten.¹

5.2 INDICES VOOR SECTORALE SEGREGATIE

5.2.1 Inleiding

In de literatuur en in ander onderzoek worden segregatie-indices meestal toegepast op de beroepensegregatie. Hoewel geen voorbeelden werden gevonden van indices van sectorale segregatie, kan men aannemen dat ze even goed mogelijk zijn, aangezien het om een analoog fenomeen gaat. In deze paragraaf worden vier verschillende indices berekend en besproken.

5.2.2 Index voor sectorale segregatie SS1

Deze index is gebaseerd op een maatstaf voor beroepensegregatie die vermeld wordt door De Wachter (1986), Lammers en Huijgen (1987) en Van Mourik en Siegers (1988).² De formule luidt als volgt.

$$SS1 = 0,5 \sum |(V_i/V) - (M_i/M)| \cdot 100$$

waarbij

V_i = aantal vrouwen in sector I

V = totaal aantal vrouwen in de werkende beroepsbevolking

M_i = aantal mannen in sector I

M = totaal aantal mannen in de werkende beroepsbevolking

Het getal dat men bekomt, geeft aan hoe groot het percentage van de totale beroepsbevolking is dat in een andere sector zou moeten werken om de spreiding van mannen en vrouwen in alle sectoren gelijk te maken. Er wordt abstractie gemaakt van de bestaande economische sectoren. Dit betekent dat het bestaan en de omvang van de verschillende sectoren niet als een vast gegeven wordt beschouwd. Volgens deze index SS1 zou de segregatie theoretisch kunnen verminderen door bijvoorbeeld sterk gesegregeerde sectoren af te schaffen. Door bijvoorbeeld een aantal grote en uitgesproken vrouwelijke sectoren zoals de ziekenhuizen of het onderwijs af te schaffen of te decimeren, zou de index kleiner worden, maar deze oplossing is natuurlijk niet realistisch.

In tabel 5.1 vindt men de indices SS1, berekend op basis van de Volkstellingsgegevens van 1981 en 1991, voor België en de drie gewesten. De index SS1 voor België in 1991, bedraagt 32,6%.

1. Bij de opsplitsing naar gewest wordt rekening gehouden met de woonplaats en niet met de plaats van tewerkstelling.

2. De Wachter, M., A.H. Koot-Du Buy, J.J. Siegers, en A. Van Mourik. Beroepssegregatie tussen mannen en vrouwen in België, in *Tijdschrift voor Economie en Management*, vol. 31, nr. 3, 1986, p. 335-353. Lammers, J.G.M. en F. Huygen. Ongelijke deelname aan beroepsarbeid en beroepssegregatie tussen mannen en vrouwen in de periode van 1977 tot 1985, in *Sociale Wetenschappen*, jg. 30, nr. 2, 1987, p. 145-166.

Dit betekent dat bijna één derde van de werkende beroepsbevolking van sector zou moeten veranderen om de sectorale segregatie ongedaan te maken. In 1981 was dat nog meer, namelijk 40,4%.

Wanneer men de indices van de verschillende gewesten bekijkt, dan blijkt dat de segregatie in Brussel veel kleiner is dan in Vlaanderen en Wallonië, zowel in 1981 als in 1991. In 1981 was de segregatie in Vlaanderen nog iets sterker dan in Wallonië, maar in 1991 is dat omgekeerd. In alle gewesten is de segregatie verminderd, relatief gezien nog het sterkst in Brussel.

De maatstaf SS1 geeft echter niet aan om hoeveel mannen en hoeveel vrouwen het gaat. Dat is wel mogelijk met de volgende index.

Tabel 5.1

Segregatie-index SS1 voor België en de drie gewesten in 1981 en 1991 en evolutie

	1981	1991	Evolutie '81-'91 (in %)
België	40,37	32,57	-7,80
Brussel	28,67	20,44	-8,23
Vlaanderen	42,23	33,76	-8,47
Wallonië	41,73	35,90	-5,83

Bron: Nationaal Instituut voor de Statistiek: gegevens van de volkstelling van 1.3.1981 en 1.3.1991

Analyse: Steunpunt WAV

5.2.3 Index voor sectorale segregatie SS2

Deze maatstaf is gebaseerd op een index voor beroepensegregatie van De Wachter (1986).¹ De formule kan zowel berekend worden voor mannen (SS2M) als voor vrouwen (SS2V).

$$SS2V = 0,5 \sum | V_i/V - T_i/T | \cdot 100$$

waarbij

V_i = aantal vrouwen in sector I

V = totaal aantal vrouwen in de werkende beroepsbevolking

T_i = aantal personen in sector I

T = totale werkende beroepsbevolking

$$SS2M = 0,5 \sum | M_i/M - T_i/T | \cdot 100$$

waarbij

M_i = aantal mannen in sector I

M = totaal aantal mannen in de werkende beroepsbevolking

T_i = aantal personen in sector I

T = totale werkende beroepsbevolking

1. De Wachter, M., A.H. Koot-Du Buy, J.J. Siegers, en A. Van Mourik. Beroepensegregatie tussen mannen en vrouwen in België. in *Tijdschrift voor Economie en Management*, vol. 31, nr. 3, 1986, p. 335-353.

Deze index geeft aan hoe groot het aandeel van de vrouwen (SS2V) of de mannen (SS2M) is in de totale werkende beroepsbevolking dat in een andere sector zou moeten werken om de sectorale segregatie ongedaan te maken. Opnieuw wordt geen rekening gehouden met de (omvang van) bestaande sectoren. Wanneer men beide maten bij elkaar optelt, dan bekomt men de maatstaf die onder het vorige punt werd besproken (SS2V+SS2M=SS1).

In tabel 5.2 vindt men de resultaten van de berekeningen op basis van de Volkstelling voor de drie gewesten in 1981 en 1991. Voor België anno 1991 bedraagt het percentage vrouwen in de totale groep van werkenden dat in een andere sector zou moeten werken om de segregatie ongedaan te maken 19,6% (SS2V). Het percentage mannen in de totale werkende beroepsbevolking dat in een andere sector moet gaan werken om de segregatie ongedaan te maken bedraagt 13,0% (SS2M). Wanneer men beide bij elkaar optelt dan bekomt men de index SS1. Deze bedraagt 32,6% en is het percentage van de totale werkende beroepsbevolking dat van sector moet veranderen om de segregatie ongedaan te maken (zie hoger). In 1981 lagen deze percentages hoger. Toen moest nog 26,7% van de vrouwen en 13,7% van de mannen in België van sector veranderen om de segregatie ongedaan te maken. De index ligt nog steeds hoger bij vrouwen dan bij mannen maar is bij vrouwen op 10 jaar tijd sterker gedaald dan bij de mannen. Dit betekent dat vrouwen nog steeds sterker geconcentreerd zitten in een beperkt aantal sectoren dan mannen, maar dat ze tussen 1981 en 1991 een grotere mobiliteit hebben gekend.

Bij de gewesten afzonderlijk ziet men de volgende resultaten. In Brussel ligt het percentage mannen én vrouwen dat in een andere sector zou moeten werken om de segregatie op te heffen lager dan in de andere gewesten, zowel in 1981 als in 1991. Het percentage in Brussel is gedaald op tien jaar tijd, maar sterker bij de vrouwen dan bij de mannen. In Vlaanderen en Wallonië is het percentage vrouwen dat in een andere sector zou moeten werken sterk gedaald, maar het percentage mannen is nauwelijks veranderd.

Tabel 5.2

Segregatie-index SS2 voor België en de drie gewesten in 1981 en 1991

		1981	1991	Evolutie '81-'91 (in %)
België	<i>Vrouwen</i>	26,71	19,60	-7,11
	<i>Mannen</i>	13,66	12,97	-0,69
Brussel	<i>Vrouwen</i>	16,97	11,27	-5,70
	<i>Mannen</i>	11,70	9,17	-2,53
Vlaanderen	<i>Vrouwen</i>	28,59	20,53	-8,06
	<i>Mannen</i>	13,64	13,23	-0,41
Wallonië	<i>Vrouwen</i>	27,38	21,63	-5,75
	<i>Mannen</i>	14,36	14,27	-0,09

Bron: Nationaal Instituut voor de Statistiek: gegevens van de volkstelling van 1.3.1981 en 1.3.1991

Analyse: Steunpunt WAV

5.2.4 Index voor sectorale segregatie SS3

Deze maatstaf is gebaseerd op Lammers en Huijgen (1987) en Van Mourik en Siegers (1988). Hij kan op twee manieren worden berekend. De formules zijn als volgt.

$$SS3 = \sum V/T \left| \frac{V_i}{V} - \frac{T_i}{T} \right|$$

of

$$SS3 = \sum M/T \left| \frac{M_i}{M} - \frac{T_i}{T} \right|$$

waarbij

V_i = aantal vrouwen in sector I

V = totaal aantal vrouwen in de werkende beroepsbevolking

M_i = aantal mannen in sector I

M = totaal aantal mannen in de werkende beroepsbevolking

T_i = totaal aantal personen in sector I

T = totale werkende beroepsbevolking

De interpretatie van SS3 is vrij analoog met de vorige indices. Hij geeft aan hoe groot het aandeel van de beroepsbevolking is dat in een andere sector zou moeten werken om de spreiding van mannen en vrouwen in alle sectoren gelijk te maken aan de spreiding van mannen en vrouwen in de totale werkende beroepsbevolking (d.w.z. 60% mannen en 40% vrouwen). In tegenstelling tot de vorige indices wordt er hier van uitgegaan dat de sectoren die er bestaan en hun respectievelijke omvang constant blijven. Dit betekent bijvoorbeeld dat het aantal personen dat werkt in de ziekenhuissector, het onderwijs of de bouwsector als een onveranderlijke wordt beschouwd. Ook het percentage mannen en vrouwen in de werkende beroepsbevolking wordt als een constante beschouwd. In zekere zin is dit de meest 'zuivere' index omdat enkel de verhouding tussen het aantal mannen en vrouwen binnen de verschillende sectoren als mogelijke veranderlijke wordt verondersteld.

In tabel 5.3 vindt men de index SS3, berekend op basis van de gegevens van de Volkstelling 1981 en 1991, voor België en de drie gewesten.

Voor België bedraagt de index SS3 in 1991 15,6%. Dit betekent dat bijna 16% van de werkende beroepsbevolking van sector zou moeten veranderen om de segregatie op te heffen, zonder dat er iets verandert aan de bestaande sectoren en de verhouding vrouwen/mannen in de totale werkende beroepsbevolking. In 1981 bedroeg deze index 18,1%.

Net zoals bij de vorige indices, blijkt dat de segregatie het kleinste is in Brussel, zowel in 1981 als in 1991. Tussen Vlaanderen en Wallonië zijn er nauwelijks verschillen te zien, al ligt de index telkens iets hoger in Wallonië. De segregatie is ook het sterkst gedaald in Brussel. In Vlaanderen en Wallonië is de daling minimaal, maar iets sterker in Vlaanderen.

Tabel 5.3

Segregatie-index SS3 voor België en de drie gewesten in 1981 en 1991

	1981	1991	Evolutie '81-'91 (in %)
België	18,08	15,61	-2,47
Brussel	13,85	10,11	-3,74
Vlaanderen	18,47	16,09	-2,38
Wallonië	18,83	17,29	-1,54

Bron: Nationaal Instituut voor de Statistiek: gegevens van de volkstelling van 1.3.1981 en 1.3.1991

Analyse: Steunpunt WAV

5.2.5 Index voor sectorale segregatie SS4

Deze index vindt men terug bij Lammers en Huijgen (1987) en is in zekere zin een buitenbeentje.¹ Hij meet niet alleen de segregatie volgens de sectoren, maar ook de segregatie tussen werkenden

1. Lammers, J.G.M. en F. Huygen. Ongelijke deelname aan beroepsarbeid en beroepssegregatie tussen mannen en vrouwen in de periode van 1977 tot 1985, in *Sociale Wetenschappen*, jg. 30, nr. 2, 1987, p. 145-166.

en niet werkenden. Men gaat er van uit dat het aantal mannen en vrouwen in de werkende beroepsbevolking gelijk moet zijn. Ook deze index kan op twee manieren worden berekend.

$$SS4 = \sum (|V_i - T_i| / 2x / T) \cdot 100$$

of

$$SS4 = \sum (|M_i - T_i| / 2x / T) \cdot 100$$

waarbij

V_i = aantal vrouwen in sector I

M_i = aantal mannen in sector I

T_i = totaal aantal personen in sector I

T = totale werkende beroepsbevolking

Het getal geeft aan welk percentage van de beroepsbevolking door iemand van het andere geslacht zou moeten worden vervangen om in elke sector evenveel mannen als vrouwen te krijgen. Volgens deze index kan de segregatie enkel verminderen door een aantal mannen in mannelijke sectoren te vervangen door vrouwen (bv. een groot aantal mannen in de bouw wordt vervangen door vrouwen) en door een aantal vrouwen in vrouwelijke sectoren te vervangen door mannen (bv. een groot aantal vrouwen in de ziekenhuis- of schoonmaaksector wordt vervangen door mannen), telkens totdat een 50%/50% verhouding bereikt is. Wanneer men ervan uitgaat dat aan de omvang van de werkende beroepsbevolking niets verandert (omdat dit het aantal personen is waarvoor er arbeidsplaatsen zijn) én dat de omvang van de verschillende sectoren ongewijzigd blijft (omdat dat nu eenmaal de economische activiteiten zijn waaraan de economie behoefte heeft), betekent dit concreet dat een aantal mannen de arbeidsmarkt moet verlaten en een aantal vrouwen zich bijkomend moet aanbieden op de arbeidsmarkt. Dit lijkt niet zo'n realistisch scenario. Toch is deze maatstaf interessant omdat ze vertrekt vanuit het totaal aantal mannen en vrouwen (op beroepsactieve leeftijd) en dus vanuit het potentieel aan arbeidskrachten. De andere indices vertrokken vanuit het aantal mannen en vrouwen in de werkende beroepsbevolking en dus vanuit het reëel aantal werkenden.

Tabel 5.4 geeft de resultaten weer voor België en de drie gewesten. Hieruit blijkt dat in België in 1991 17,7% van de werkende beroepsbevolking zou moeten worden vervangen door iemand van het andere geslacht. Dit is minder dan in 1981. Toen bedroeg de index 23,0%. De verschillen tussen de gewesten vertonen ongeveer hetzelfde patroon als bij de vorige indices. De segregatie is in Brussel veel kleiner dan in de andere gewesten. Tussen Vlaanderen en Wallonië zijn er weinig verschillen. De daling van de segregatie-index is echter in de drie gewesten ongeveer even sterk.

Tabel 5.4

Segregatie-index SS4 voor België en de drie gewesten in 1981 en 1991

	1981	1991	Evolutie '81-'91 (in %)
België	23.04	17.75	-5.29
Brussel	16.07	12.04	-4.03
Vlaanderen	24.16	19.48	-4.68
Wallonië	23.63	19.42	-4.21

Bron: Nationaal Instituut voor de Statistiek: gegevens van de volkstelling van 1.3.1981 en 1.3.1991

Analyse: Steunpunt WAV

5.2.6 Samenvatting en besluit

In deze paragraaf werden vier verschillende maten berekend om de sectorale segregatie te meten, zowel voor 1981 als voor 1991.

Alle indices geven aan dat de sectorale segregatie tussen 1981 en 1991 is verminderd. Dit wil zeggen dat het onderscheid tussen typisch mannelijke en typisch vrouwelijke sectoren minder uitgesproken is geworden. Dit ligt in dezelfde lijn als de bevindingen in de vorige hoofdstukken. Daar bleek dat het percentage vrouwen bijna overal is gestegen en dat de extreme decielen kleiner geworden waren ten voordele van de middelste decielen.

Bij een vergelijking tussen de gewesten bleek telkens dat de segregatie in Brussel veel minder groot was dan in Vlaanderen en Wallonië, zowel in 1981 als 1991. De verschillen tussen Vlaanderen en Wallonië waren eerder beperkt. Bovendien was de segregatie in Brussel ook het sterkst gedaald tussen 1981 en 1991.

Toch blijft de sectorale segregatie van mannen en vrouwen op de arbeidsmarkt een feit.

5.3 INDICES VOOR BEROEPENSEGREGATIE

5.3.1 Inleiding

In de inleiding werd reeds vermeld dat het gebruikte classificatiesysteem van groot belang is voor de vergelijkbaarheid van segregatiematen. Enkel indices die berekend zijn op basis van dezelfde classificatie kunnen op een geldige manier met elkaar worden vergeleken. Omdat de Volkstellingsgegevens verschillende beroepencodes bevatten, werd als volgt tewerk gegaan.

Om een vergelijking te maken met de situatie van 1981, wordt de NIS-classificatie van 1981—eveneens op drie digits—gebruikt als basis om de indices te berekenen. De reden hiervoor is dat dit de enige beschikbare classificatie is voor de gegevens van 1981. Bovendien wordt hierdoor opnieuw de analogie met de studie van de decielen bewaard, alsook de conformiteit met de vorige studie over de beroepensegregatie.¹ De vergelijking tussen de verschillende gewesten zullen ook op basis van deze codering worden gemaakt.

In een afzonderlijke paragraaf zullen nog drie bijkomende indices worden berekend. Ten eerste wordt het codeersysteem van het NIS van 1991 gebruikt op het drie digits niveau om de beroepensegregatie te meten in 1991. De keuze voor de NIS codering van 1991 werd gemaakt vanuit de veronderstelling dat dit classificatiesysteem beter de Belgische sociaal-economische realiteit anno 1991 kan vatten dan bijvoorbeeld de internationale ISCO-classificatie of de NIS-classificatie van 1981. Er werd gekozen voor drie digits omwille van de analogie met de studie van de decielen.

Ten tweede zullen de indices van 1991 eveneens worden berekend op basis van de volledige NIS-code van 1991 (vijf digits). Op die manier kan de invloed van het meetniveau op de segregatiematen worden nagegaan.

Tenslotte zullen de indices worden berekend op basis van de internationale ISCO-88 classificatie. De bedoeling hiervan is na te gaan in welke mate de keuze voor de NIS-code een eventuele internationale vergelijking van de segregatie-indices kan beïnvloeden.

1. Wyns, M. en R. Van Mcensel, *De beroepensegregatie in België (1970-1988)*, K.U. Leuven, Hoger Instituut voor de Arbeid, Leuven 1990.

5.3.2 Index voor beroepensegregatie BS1

De eerste segregatie-index is een index voor beroepensegregatie die gebruikt wordt door De Wachter (1986), Lammers en Huijgen (1987) en Van Mourik en Siegers (1988).¹ De formule is de volgende.

$$BS1 = 0,5 \sum |V_i/V - M_i/M| \cdot 100$$

waarbij

V_i = aantal vrouwen in beroep I

M_i = aantal mannen in beroep I

V = totaal aantal vrouwen in de werkende beroepsbevolking

M = totaal aantal mannen in de werkende beroepsbevolking

Het getal dat men bekomt, is het percentage van de werkende beroepsbevolking dat een ander beroep zou moeten uitoefenen om de segregatie te doen verdwijnen. Hierbij moet men abstractie maken van de beroepenstructuur zoals die er uit ziet op het moment van de meting. Dit wil zeggen dat er geen rekening wordt gehouden met de bestaande beroepenstructuur. De segregatie kan evengoed worden verminderd door bepaalde sterk vrouwelijke of sterk mannelijke beroepsgroepen af te schaffen en om te scholen dan door een verandering in de verhouding van het aantal mannen en vrouwen binnen de beroepen (in de richting van een 60%/40% verhouding). De eerste 'oplossing' lijkt echter weinig realistisch. Het zou immers betekenen dat de segregatie kan worden verminderd door bijvoorbeeld het beroep van metser, verpleegster of schoonmaakster af te schaffen

Voor de vergelijkingen in tijd en ruimte werd de NIS-code 81 gebruikt. In tabel 5.5 vindt men de resultaten van de berekeningen voor België en de drie gewesten in 1981 en 1991.

Wat België betreft, is er een redelijke daling van de beroepensegregatie gebeurd. Men ziet een verschuiving van 57,7% in 1981 naar 52,6% in 1991. Dit betekent dat meer dan de helft van de werkende beroepsbevolking een ander beroep zou moeten uitoefenen om de segregatie op te heffen. Het percentage verschilt echter sterk tussen enerzijds Brussel en anderzijds Vlaanderen en Wallonië. In Brussel is de segregatie veel minder dan in de andere gewesten. Tussen 1981 en 1991 is de segregatie in alle gewesten gedaald, maar de verschillen tussen de gewesten onderling blijven bestaan.

Zoals gezegd gaat deze index uit van een weinig realistisch scenario van opheffen van de seksesegregatie. Bovendien kan men geen onderscheid maken tussen het percentage vrouwen en het percentage mannen dat moet veranderen. De volgende indices, BS2 en BS3, komen aan deze beperkingen gedeeltelijk tegemoet.

1. De Wachter, M., A.H. Koot-Du Buy, J.J. Siegers, en A. Van Mourik, Beroepssegregatie tussen mannen en vrouwen in België, in *Tijdschrift voor Economie en Management*, vol. 31, nr. 3, 1986, p. 335-353. Lammers, J.G.M. en F. Huygen, Ongelijke deelname aan beroepsarbeid en beroepssegregatie tussen mannen en vrouwen in de periode van 1977 tot 1985, in *Sociale Wetenschappen*, jg. 30, nr. 2, 1987, p. 145-166.

Tabel 5.5*Segregatie-index BS1 voor België en de drie gewesten in 1981 en 1991*

	1981	1991	Evolutie '81-'91 (in %)
Belgie	57,67	52,60	-5,07
Brussel	48,69	44,95	-3,74
Vlaanderen	58,88	53,77	-5,11
Wallonie	58,36	53,03	-5,33

Bron: Nationaal Instituut voor de Statistiek: gegevens van de volkstelling van 1.3.1981 en 1.3.1991

Analyse: Steunpunt WAV

5.3.3 Index voor beroepensegregatie BS2

Deze index kan zowel voor mannen als voor vrouwen worden berekend. De indices BS2V en BS2M geven het percentage mannen of vrouwen van de totale werkende beroepsbevolking dat een ander beroep zou moeten uitoefenen om de segregatie op te heffen. Telt men beide bij elkaar op, dan bekomt men opnieuw BS1. De formules die worden gehanteerd, zijn gebaseerd op De Wachter (1986) en zien er als volgt uit.¹

voor vrouwen

$$BS2V = 0,5 \sum |V_i/V - T_i/T| \cdot 100$$

waarbij

V_i = aantal vrouwen in beroep I

V = totaal aantal vrouwen in de werkende beroepsbevolking

T_i = totaal aantal personen in sector I

T = totale werkende beroepsbevolking

voor mannen

$$BS2M = 0,5 \sum |M_i/M - T_i/T| \cdot 100$$

waarbij

M_i = aantal mannen in beroep I

M = totaal aantal mannen in de werkende beroepsbevolking

T_i = totaal aantal personen in sector I

T = totale werkende beroepsbevolking

In tabel 5.6 werden de resultaten bij elkaar gebracht van de berekeningen voor de drie gewesten in 1981 en 1991. Opvallend is dat de index voor vrouwen duidelijk gedaald is van 38,1% in 1981 tot 31,6% in 1991 (NIS-code 81, 3 digits). Dit betekent dat in 1991 nog bijna één derde van de werkende beroepsbevolking vrouwen zijn die een ander beroep zouden moeten uitoefenen om de segregatie op te heffen. Het percentage mannen in de beroepsbevolking dat een ander beroep zou moeten uitoefenen is gestegen van 19,5% naar 20,9%. Uit de cijfers blijkt dat het percentage vrouwen dat van beroep zou moeten veranderen om de segregatie op te heffen, hoger blijft liggen

1. De Wachter, M., A.H. Koot-Du Buy, J.J. Siegers, en A. Van Mourik. Beroepssegregatie tussen mannen en vrouwen in België, in *Tijdschrift voor Economie en Management*, vol. 31, nr. 3, 1986, p. 335-353.

dan het percentage mannen dat moet veranderen. Er zitten met andere woorden verhoudingsgevoel meer vrouwen in vrouwenberoepen dan mannen in mannenberoepen.

Er zijn opnieuw verschillen op te merken tussen de drie gewesten. In Brussel ligt de index voor de vrouwen beduidend lager dan in Vlaanderen en Wallonië, zowel in 1981 als in 1991. De index voor de mannen vertoont echter weinig verschillen tussen de drie gewesten, noch in 1981 noch in 1991. Dit betekent dus dat het percentage mannen dat van beroep moet veranderen om de segregatie op te heffen in alle gewesten ongeveer even groot is, terwijl het percentage vrouwen dat van beroep moet veranderen in Brussel kleiner is dan in de andere gewesten. Het is ook zo dat het percentage voor de vrouwen in alle gewesten gevoelig is gedaald, terwijl het percentage voor de mannen in alle gewesten zeer lichtjes is gestegen.

Tabel 5.6

Segregatie-index BS2 voor België en de drie gewesten in 1981 en 1991

		1981	1991	Evolutie '81-'91 (in %)
België	<i>Vrouwen</i>	38,15	31,65	-6,50
	<i>Mannen</i>	19,52	20,95	1,43
Brussel	<i>Vrouwen</i>	28,77	24,79	-3,98
	<i>Mannen</i>	19,93	20,16	0,23
Vlaanderen	<i>Vrouwen</i>	39,86	32,70	-7,16
	<i>Mannen</i>	19,02	21,07	2,05
Wallonië	<i>Vrouwen</i>	38,28	31,96	-6,32
	<i>Mannen</i>	20,07	21,08	1,01

Bron: Nationaal Instituut voor de Statistiek: gegevens van de volkstelling van 1.3.1981 en 1.3.1991
Analyse: Steunpunt WAV

5.3.4 Index voor beroepensegregatie BS3

Lammers en Huijgen (1987) en Van Mourik en Siegers (1988) ontwierpen een segregatie-index die ervan uitgaat dat de beroepenstructuur constant blijft.¹ Dit betekent dat de bestaande beroepen als een onveranderlijk gegeven worden beschouwd, evenals hun omvang. De index geeft het percentage van de werkende beroepsbevolking dat een ander beroep zou moeten uitoefenen om de seksesegregatie op te heffen. Er wordt geen onderscheid gemaakt tussen mannen en vrouwen. De berekening kan op twee manieren gebeuren volgens één van de volgende formules.

$$\begin{aligned}
 BS3 &= \sum V/T \left| \frac{V_i}{V} - \frac{T_i}{T} \right| \\
 &\text{of} \\
 BS3 &= \sum M/T \left| \frac{M_i}{M} - \frac{T_i}{T} \right|
 \end{aligned}$$

waarbij

V_i = aantal vrouwen in beroep I

V = totaal aantal vrouwen in de werkende beroepsbevolking

1. De Wachter, M., A.H. Koot-Du Buy, J.J. Siegers, en A. Van Mourik. Beroepssegregatie tussen mannen en vrouwen in België. in *Tijdschrift voor Economie en Management*, vol. 31, nr. 3, 1986, p. 335-353. Lammers, J.G.M. en F. Huygen, Ongelijke deelname aan beroepsarbeid en beroepssegregatie tussen mannen en vrouwen in de periode van 1977 tot 1985. in *Sociale Wetenschappen*, jg. 30, nr. 2, 1987, p. 145-166.

M_i = aantal mannen in beroep I
 M = totaal aantal mannen in de werkende beroepsbevolking
 T_i = totaal aantal personen in beroep I
 T = totale werkende beroepsbevolking

De resultaten van de berekeningen van deze index vindt men in tabel 5.7. Wat opvalt, is dat de omvang van de segregatie in België nauwelijks is veranderd op tien jaar tijd. In 1981 bedroeg BS3 25,8% en in 1991 25,2% (NIS-code 81, 3 digits). Dit betekent dat ongeveer één vierde van de werkende beroepsbevolking binnen de huidige beroepenstructuur een ander beroep zou moeten uitoefenen om de segregatie op te heffen. Hier ziet men dus duidelijk een verschil met de twee vorige indices die abstractie maakten van de bestaande beroepenstructuur. De beroepenstructuur is veranderd op tien jaar tijd, wat gevolgen heeft voor de segregatie. Er zijn immers vooral 'vrouwelijke' beroepen bijgekomen of in omvang toegenomen, wat een eventuele toename van het percentage vrouwen in mannelijke beroepen als het ware opheft.

De indices voor de verschillende gewesten leveren hetzelfde resultaat op, al ligt het percentage voor Brussel zowel in 1981 als in 1991 iets lager dan in de andere gewesten.

Tabel 5.7

Segregatie-index BS3 voor België en de drie gewesten in 1981 en 1991

	1981	1991	Evolutie '81-'91 (in %)
België	25,83	25,22	-0,61
Brussel	23,54	22,24	-1,30
Vlaanderen	25,76	25,63	-0,13
Wallonië	26,34	25,40	-0,94

Bron: Nationaal Instituut voor de Statistiek: gegevens van de volkstelling van 1.3.1981 en 1.3.1991

Analyse: Steunpunt WAV

5.3.5 Index voor beroepensegregatie BS4

De indices die tot hertoe werden besproken, gingen ervan uit dat het aandeel van de vrouwen in de totale werkende beroepsbevolking constant blijft, dit wil zeggen ongeveer 40%. De index BS4 daarentegen gaat ervan uit dat ook het aantal mannen en vrouwen in de werkende beroepsbevolking gelijk moet zijn. Deze index vertrekt met andere woorden van het aandeel mannen en vrouwen in de bevolking op beroepsactieve leeftijd, die men ook kan beschouwen als de potentiële beroepsbevolking.

$$\begin{aligned}
 BS4 &= \sum (|V_i - T_i| / 2x / T) \cdot 100 \\
 &\text{of} \\
 BS4 &= \sum (|M_i - T_i| / 2x / T) \cdot 100
 \end{aligned}$$

waarbij

V_i = aantal vrouwen in beroep I

M_i = aantal mannen in beroep I

T_i = totaal aantal personen in beroep I

T = totale werkende beroepsbevolking

De index BS4 geeft het percentage van de totale werkende beroepsbevolking dat door iemand van het andere geslacht moet worden vervangen om zowel de scheve verdeling van aantal mannen en vrouwen in de totale werkende beroepsbevolking als de beroepensegregatie op te heffen. Dit betekent dat de 'norm' voor deze maatstaf een 50%/50% verdeling is van het aantal mannen en vrouwen binnen de werkende beroepsbevolking én binnen elk beroep afzonderlijk. De omvang van de werkende beroepsbevolking en de beroepenstructuur worden daarbij als onveranderlijk beschouwd. Er wordt geen afzonderlijk cijfer voor mannen en vrouwen berekend.

In tabel 5.8 vindt men de resultaten van de berekeningen op basis van de Volkstellingsgegevens van 1981 en 1991.

De index BS4 bedraagt voor België in 1991 26,3%. Dit betekent dat toch nog ruim één vierde van de werkende beroepsbevolking door iemand van het andere geslacht zou moeten worden vervangen om zowel de scheve verdeling als de segregatie tussen de geslachten ongedaan te maken. Een-hypothetische-stap in de 'goede' richting kan bijvoorbeeld zijn het vervangen van een aanzienlijk aantal mannelijke ingenieurs of bouwvakkers door vrouwen en het vervangen van een grote groep poetsvrouwen en secretaresses door mannen. Het zou eveneens betekenen dat een aantal mannen van de arbeidsmarkt moeten verdwijnen en vervangen worden door vrouwen.

Op tien jaar tijd is de index licht gedaald. In 1981 bedroeg hij nog 29,2%. Deze evolutie kan alleszins mede worden verklaard door een toename van zowel het aantal als het aandeel van de vrouwen in de werkende beroepsbevolking.

Net zoals bij de vorige index, zijn er weinig verschillen tussen de drie gewesten. In Brussel ligt de index iets lager dan in de andere gewesten en overal is hij licht gedaald tussen 1981 en 1991.

Tabel 5.8

Segregatie-index BS4 voor België en de drie gewesten in 1981 en 1991

	1981	1991	Evolutie '81-'91 (in %)
België	29,21	26,29	-2,92
Brussel	24,84	22,79	-2,05
Vlaanderen	29,98	27,01	-2,97
Wallonië	29,90	26,34	-3,56

Bron: Nationaal Instituut voor de Statistiek: gegevens van de volkstelling van 1.3.1981 en 1.3.1991

Analys: Steunpunt WAV

5.3.6 Overzicht van de segregatieindices met verschillende berekeningsbasis

In de inleiding werd aangekondigd dat de segregatiematen ook zouden worden berekend op basis van de NIS-code 91 op drie en op vijf digits en de ISCO-code 88 op vier digits. In tabel 5.9 worden ze weergegeven, naast de reeds besproken versies.

Uit de tabel zijn een aantal interessante conclusies af te leiden. De vergelijking tussen kolom A en B zegt iets over de evolutie van de beroepensegregatie tussen 1981 en 1991. Dit werd reeds besproken in de vorige paragrafen. Wanneer men kolommen B, C en E met elkaar vergelijkt, dan kan men nagaan in welke mate het gebruik van een bepaald classificatiesysteem de resultaten kan beïnvloeden. Men moet vaststellen dat er nauwelijks verschillen zijn. De NIS-codeersystemen van 1981 en 1991 blijken weinig van elkaar te verschillen wat betreft hun gebruik voor het berekenen van segregatie-indices. Ook het ISCO-88 classificatiesysteem vertoont weinig of geen verschil met beide NIS-systemen. Hieruit kan men besluiten dat de overgang van NIS-81 naar

NIS-91 geen problemen geeft qua vergelijkbaarheid in de tijd. Er is evenmin een probleem om resultaten op basis van NIS-91 te gebruiken voor internationale vergelijkingen met ISCO-88. Er blijkt echter wel een invloed te zijn van het gebruikte aggregatieniveau op de resultaten. De indices berekend op basis van NIS-code 91 vijf digits geven telkens een hoger percentage aan dan de berekeningen op basis van drie digits. Men kan daaruit besluiten dat hoe meer het classificatiesysteem wordt verfijnd, hoe sterker de segregatie wordt. Hiermee wordt bevestigd wat reeds gesuggereerd werd bij de bespreking van de feminisatiegraad van de beroepen per deciel. Hoe nauwkeuriger de beroepsgroep wordt gedefinieerd, hoe groter de uniformiteit van de geslachten binnen de groep.

Tabel 5.9

Indices voor beroepensegregatie met verschillende berekeningsbasis

Codeersysteem Aggregatieniveau	Volkstelling '81	Volkstelling '91	Volkstelling '91	Volkstelling '91	Volkstelling '91
	NIS-code '81	NIS-code '81	NIS-code '91	NIS-code '91	NIS-code '91
	3 digits	3 digits	3 digits	5 digits	4 digits
	A	B	C	D	E
BS1	57,67	52,60	53,64	56,36	52,98
BS2-vrouwen	38,15	31,65	32,27	33,91	31,88
BS2-mannen	19,52	20,95	21,36	22,44	21,10
BS3	25,83	25,22	25,71	27,02	25,40
BS4	29,21	26,29	26,66	28,19	26,46

Bron: Nationaal Instituut voor de Statistiek: gegevens van de volkstelling van 1.3.1981 en 1.3.1991
Analyse: Steunpunt WAV

5.3.7 Samenvatting en besluit

In deze paragraaf werd gezocht naar een manier om de beroepensegregatie in één maat uit te drukken. Hiervoor bestaan er immers verschillende indices, elk met hun eigen interpretatie en hun eigen mogelijkheden en beperkingen. Bovendien kunnen er verschillen optreden naargelang het classificatiesysteem dat wordt gebruikt. Daarom werden hier verschillende indices berekend. Elk van hen werd op basis van vier verschillende classificatiesystemen berekend.

Het blijkt dat het gebruikte classificatiesysteem (NIS-code 81, NIS-code 91 of ISCO-88) nauwelijks invloed heeft op de segregatie-indices. Het 'meetniveau' daarentegen bleek wel belangrijk te zijn. Hoe nauwkeuriger er wordt gemeten, hoe sterker de segregatie blijkt te zijn (NIS-code 91 3 digits of 5 digits).

Uit de indices kon men afleiden dat iets meer dan de helft van de werkende beroepsbevolking een ander beroep zou moeten uitoefenen om de segregatie ongedaan te maken. Dit is althans het geval wanneer men geen rekening houdt met het bestaande beroepensysteem. Wanneer men daarentegen de beroepenstructuur als een onveranderlijk gegeven beschouwt, dan daalt het aandeel van de werkende beroepsbevolking dat van beroep moet veranderen tot één vierde. Wanneer men bovendien ook de verhouding tussen mannen en vrouwen in de werkende beroepsbevolking gelijk wil maken, dan moet ruim één vierde van de werkenden zijn of haar job laten innemen door iemand van het andere geslacht.

De segregatie-indices geven ook een beeld van de evolutie tussen 1981 en 1991. Het blijkt dat ze meestal een daling van de segregatie weergeven, maar niet altijd. Zo is het aantal mannen dat van beroep zou moeten veranderen, abstractie makend van de huidige beroepenstructuur, lichtjes gestegen (BS2man) en het aandeel van de werkende beroepsbevolking dat van job moet veranderen binnen de bestaande beroepenstructuur is zo goed als ongewijzigd gebleven (BS3).

Er bleken soms verschillen tussen de gewesten te bestaan, al naargelang de index die men neemt. Het percentage van de werkende beroepsbevolking dat van beroep zou moeten veranderen om de segregatie op te heffen (geen rekening houdend met de bestaande beroepenstructuur) is in Brussel veel kleiner dan in Vlaanderen en Wallonië (BS1). Bij nader inzien bleek dit enkel te wijten te zijn aan verschillen bij de vrouwen (BS2vrouw). Bij de andere indices zijn er nauwelijks verschillen vast te stellen.

5.4 BESLUIT

In dit hoofdstuk werd de sectorale en beroepensegregatie bestudeerd aan de hand van segregatie-indices. Er kwamen telkens vier indices aan bod die elk een eigen interpretatie gaven. Wanneer het de bedoeling is de sectorale segregatie te vergelijken in tijd en ruimte, maakt het eigenlijk niet zoveel uit welke index men gebruikt. Telkens kwam men tot dezelfde conclusies m.b.t. de evoluties tussen 1981 en 1991 of m.b.t. de verschillen tussen Brussel, Vlaanderen en Wallonië. Zowel de sectorale als de beroepensegregatie bleek verminderd te zijn op tien jaar tijd. Bij de sectorale segregatie was dat iets duidelijker het geval dan bij de beroepensegregatie. De segregatie bleek ook telkens minder sterk te zijn in het Brussels Gewest dan in Vlaanderen en Wallonië.

Wanneer het echter gaat om de interpretatie van de index op zich, dan maakt het wel een verschil uit. De indices SS1 en BS1 leken het minst interessant, omdat ze los staan van de reële economische structuur. De hiervan afgeleide indices SS2 en BS2 zijn echter wel interessant omdat ze het mogelijk maken de evoluties voor mannen en vrouwen afzonderlijk te vergelijken. De maatstaven SS4 en BS4 hebben als voordeel dat ze vertrekken vanuit het reële aantal mannen en vrouwen op beroepsactieve leeftijd en dus vanuit het potentieel aanbod van arbeidskrachten. De indices SS3 en BS3 tenslotte leken de meest 'zuivere' omdat die beter dan de andere enkel de verhouding tussen het aantal mannen en vrouwen binnen de verschillende sectoren en beroepen meten.

HOOFDSTUK 6

SEGREGATIE EN DEELTIJDARBEID

6.1 INLEIDING: SEGREGATIE VAN DEELTIJDARBEID

In het eerste hoofdstuk werd vastgesteld dat de werkende beroepsbevolking is toegenomen tussen 1981 en 1991. Dit betekent dat er meer mensen beroepsactief zijn geworden. Het betekent echter niet automatisch dat er meer werkgelegenheid is in de betekenis van een groter arbeidsvolume of meer full-time equivalenten. De vaststelling dat er meer mensen aan het werk zijn, is niet onbelangrijk, maar moet worden genuanceerd. Het bleek immers dat vooral de vrouwelijke werkgelegenheid is toegenomen. Men weet echter dat vooral bij vrouwen deeltijdse arbeid sterk verspreid is. Dit werd eveneens aangetoond in het eerste hoofdstuk.

In 1991 werkte slechts 2,9% van de mannen deeltijds, terwijl het aandeel van de vrouwen dat deeltijds werkt 29,7% bedroeg. In 1981 bedroegen die aandelen 1,2% voor de mannen en 16,3% voor de vrouwen. Het percentage deeltijdse arbeid is dus bij zowel mannen als vrouwen gestegen. De verhouding tussen het aantal deeltijds werkende mannen en het aantal deeltijds werkende vrouwen is op die 10 jaar tijd echter ongewijzigd gebleven. De deeltijds werkenden bestonden zowel in 1981 als in 1991 voor 13% uit mannen en voor 87% uit vrouwen. Hieruit kan men besluiten dat deeltijdse arbeid vooral een vrouwenzaak is en blijft. In deze paragraaf zal daarom vooral aandacht besteed worden aan de evolutie van de deeltijdarbeid bij vrouwen in typisch vrouwelijke sectoren en in typisch vrouwelijke beroepen.

6.2 SECTORALE SEGREGATIE EN DEELTIJDARBEID

6.2.1 Inleiding

Het thema zal op twee verschillende manieren worden bekeken. Ten eerste wordt het percentage deeltijdarbeid volgens de sectordecielen vergeleken voor 1981 en 1991. Deze benadering laat toe algemene uitspraken te doen over de samenhang tussen de aanwezigheid van vrouwen en de aanwezigheid van deeltijdarbeid binnen de economische sectoren. Ten tweede worden een aantal 'typische' sectoren afzonderlijk bekeken. Op die manier kan een meer gedetailleerd beeld worden verkregen van de verschuivingen van voltijdse naar deeltijdse werkgelegenheid.¹

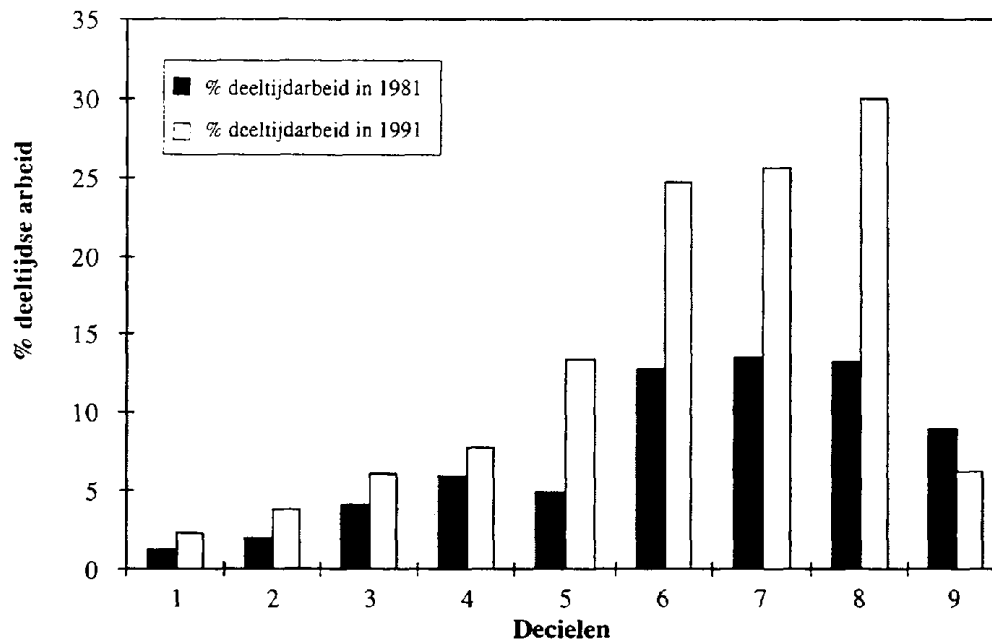
1. De sectoren werden gecodeerd tot op het niveau 2 digits.

6.2.2 Deeltijdarbeid volgens sectordecielen

Net zoals in hoofdstuk vier worden de sectoren opgedeeld in decielen op basis van het percentage vrouwen dat er werkzaam is. Per deciel werd berekend hoe groot het percentage deeltijdarbeid bedraagt. De resultaten van deze berekeningen vindt men in grafiek 6.1.¹

Grafiek 6.1

Evolutie van het aandeel van de deeltijdarbeid per deciel (sectoren) (België, 1981 en 1991)

Uit de grafiek kan men drie belangrijke bevindingen afleiden. Ten eerste blijkt duidelijk dat, hoe groter het percentage vrouwen in een bepaalde sector is, hoe groter ook het percentage deeltijdse arbeid is. De enige uitzondering hierop vormt deciel negen, waar het percentage deeltijdarbeid plots weer veel lager is. In dit deciel zit ook maar één sector, namelijk kleding- en schoennijverheid. Net zoals in andere industriële sectoren, ligt het percentage deeltijdse arbeid er lager dan in bijvoorbeeld de dienstensectoren.

De tweede bevinding is dat het percentage deeltijdse arbeid in alle decielen gestegen is tussen 1981 en 1991. De evolutie is het meest uitgesproken in de hogere decielen vanaf deciel vijf met 40% vrouwen of meer.

Ten derde, en ten slotte, toont de grafiek aan dat, hoe groter het aandeel vrouwen, hoe sterker de deeltijdse arbeid lijkt gestegen te zijn. De enige uitzondering hierop is opnieuw deciel negen. In de schoen- en kledingnijverheid, de enige sector met meer dan 80% vrouwen, is het percentage deeltijdse arbeid zelfs gedaald.

De conclusie die uit deze vaststellingen kan worden getrokken, is dat nog maar eens blijkt dat *deeltijdarbeid en vrouwelijke werkgelegenheid sterk samenhangen*. Een sterkere vertegenwoordiging van vrouwen gaat gepaard met een hoger percentage deeltijdse arbeid. De verklaring die

1. De cijfers waarop deze grafiek is gebaseerd, vindt men in bijlage 2.

hiervoor vaak wordt gegeven, is dat vrouwen vaker kiezen voor deeltijdarbeid omdat dit een betere combinatie mogelijk maakt met de gezinstaken waarvoor zij meestal nog grotendeels verantwoordelijk zijn. Dat kan echter niet alles verklaren.¹ Deze paragraaf toonde immers ook aan dat in bepaalde sectoren, nl. die met een hoog percentage vrouwen, de deeltijdse arbeid sterker gestegen is. In de volgende paragraaf zal hierover meer duidelijkheid komen.

6.2.3 De evolutie van voltijdse en deeltijdse arbeid per sector

Om de evolutie van de deeltijdse en voltijdse arbeid te analyseren werden alle sectoren eerst ingedeeld op basis van de evolutie van het aantal voltijdse jobs. Zo ontstonden er drie categorieën.²

1. stijging aantal voltijdse jobs van 1981 tot 1991
2. daling aantal voltijdse jobs van 1981 tot 1991
3. zelfde aantal voltijdse jobs in 1981 als in 1991

Deze werden gecombineerd met een indeling volgens de evolutie van het aantal deeltijdse jobs. Ook hier waren er drie mogelijke categorieën.

1. stijging aantal deeltijdse jobs van 1981 tot 1991
2. daling aantal deeltijdse jobs van 1981 tot 1991
3. zelfde aantal deeltijdse jobs in 1981 als in 1991

Hierdoor ontstonden negen categorieën waarin alle sectoren konden worden geplaatst. De volgende conclusies konden worden getrokken.

1) Evolutie deeltijdarbeid

Ten eerste bleek dat de deeltijdse arbeid voor vrouwen in absolute termen bijna overal gestegen is. De sectoren waar dat niet het geval was, waren meestal kleine sectoren met minder dan 1 000 vrouwen in 1991. In de sectoren met een gestegen of gelijk gebleven aandeel deeltijdarbeid is ook telkens de voltijdse arbeid voor vrouwen gedaald. Van de sectoren met meer dan 10 000 vrouwen in 1991 kennen enkel landbouw en schoen- en kledingnijverheid een daling van de deeltijdse arbeid voor vrouwen.

2) Evolutie deeltijdarbeid in sectoren met meer dan 10 000 vrouwen

Vervolgens werden enkel de grote sectoren bekeken die meer dan 10 000 vrouwen telden in 1991 én die een toename kenden van de deeltijdse werkgelegenheid. Er waren in totaal achttien dergelijke sectoren.

Slechts in drie van deze sectoren ging de toename van de deeltijdse werkgelegenheid gepaard met een toename van de voltijdse werkgelegenheid voor vrouwen. Dat waren de chemische nijverheid, het bank- en kredietwezen en de overige maatschappelijke dienstverlening.

In vier grote sectoren ging de toename van de deeltijdse werkgelegenheid gepaard met een status quo van de voltijdse werkgelegenheid. Dit waren de voedings- en genotmiddelenindustrie,

1. Ramioul, M., Vrouwen en flexibiliteit, in *(A)typische arbeid en huishoudens: recente bevindingen*. Steunpunt Women's Studies, 1995, p. 73-94.

2. De indeling in sectoren gebeurde op basis van de NACE-code twee digit, behalve wanneer een drie-digit indeling nodig was om een onderscheid te kunnen maken tussen tertiaire en quataire sectoren.

papier- en papierwaren, grafische industrie, uitgeverijen, groothandel en overheidsbestuur, defensie en wettelijke sociale verzekering.

In de elf overige sectoren bleek de voltijdse werkgelegenheid voor vrouwen gedaald te zijn tussen 1981 en 1991. Het betreft hier de elektrotechnische industrie, de textielnijverheid, de bouw, de kleinhandel, de horeca, de communicatiesector, het verzekeringswezen, de persoonlijke diensten, de schoonmaak, het onderwijs en de ziekenhuizen e.d.

3) Evolutie deeltijdarbeid in sectoren die meer dan 10 000 vrouwen én minstens 50% vrouwen tellen

Wanneer—ten slotte—van de achttien bovenvermelde sectoren enkel diegene weerhouden worden waar minstens 50% vrouwen werkt, dan wordt de tendens nog duidelijker.¹

Er blijkt slechts één sector te zijn waar zowel voltijdse als deeltijdse werkgelegenheid is gestegen, dat is namelijk de overige maatschappelijke dienstverlening.

Daartegenover staan vijf sectoren waar de toename van de deeltijdse werkgelegenheid gepaard gaat met een daling van de voltijdse werkgelegenheid. Het gaat hier om de kleinhandel (58% vrouwen), de horeca (54% vrouwen), de schoonmaak (67% vrouwen), de ziekenhuizen (77% vrouwen) en persoonlijke diensten (72% vrouwen). In deze sectoren is er dus zeker sprake van een verschuiving van voltijdse naar deeltijdse werkgelegenheid.

4) Bespreking

Tabel 6.1 geeft een volledig overzicht van de cijfers. Het feit dat de toename van de deeltijdse arbeid zo sterk geconcentreerd ligt in een beperkt aantal (vrouwelijke) sectoren is een aanwijzing dat de verklaring ervoor niet (uitsluitend) kan gezocht worden bij diegenen die hun arbeid aanbieden op de arbeidsmarkt (de aanbodzijde). Deze analyse geeft daarentegen juist een indicatie dat de (evolutie van) deeltijdse arbeid sectoraal gebonden is en met andere woorden gestuurd wordt vanuit de vraagzijde (d.w.z. de vraag van werkgevers naar arbeid). Vooral in arbeidsintensieve sectoren waar de bedrijfstijd doorgaans beduidend langer is dan de individuele voltijdse arbeidstijd, beantwoordt deeltijdarbeid beter aan de organisatorische behoeften van het bedrijf of de organisatie. Deeltijdarbeid kan immers flexibeler worden ingezet. Bovendien ligt de arbeidsbelasting in dergelijke sectoren vaak dermate hoog dat een voltijdse werknemer veel minder zou renderen dan een deeltijdse werknemer.² De vijf sectoren die in deze paragraaf naar voren kwamen als 'typisch vrouwelijk en deeltijds', beantwoorden aan deze eigenschappen. Het zijn typisch tertiaire en quaire sectoren: horeca, kleinhandel, schoonmaak, persoonlijke diensten en ziekenhuizen. Het zijn uiteindelijk ook sectoren die weinig conjunctuurgevoelig zijn maar wel een steeds grotere flexibiliteit eisen van de werknemers.

Uit de tabel blijkt ook dat er soms een analoge evolutie waar te nemen is bij de mannen. Omdat het aandeel deeltijds werkende mannen ook binnen deze sectoren echter zeer beperkt is, heeft dit weinig impact op het geheel.

1. Vrouwen maken 40% uit van de werkende beroepsbevolking. Sectoren of beroepen met 50% of meer vrouwen kennen dus een relatieve oververtegenwoordiging van vrouwen. Daarom worden zij ook als 'typisch vrouwelijk' beschouwd.

2. Holderbeke, F., Deeltijds werk, vaster werk?, in *Nieuwsbrief Steunpunt WAV*, jg. 6, nr. 1-2/96, p. 61-67.

Tabel 6.1

Evolutie van voltijdse en deeltijdse werkgelegenheid volgens geslacht; aandeel deeltijdarbeid en totaal aantal in 1991 in vijf sectoren (België, 1981-1991)

NACE-CODE EN SECTOROMSCHRIJVING	Mannen			Vrouwen				
	Evolutie 1981-1991 deeltijds	voltijds	% deeltijds in 1991	totaal in 1991	Evolutie 1981-1991 deeltijds	voltijds	% deeltijds in 1991	totaal in 1991
66 Horeca	264,45	0,79	13,22	43 188	163,65	-17,82	33,82	50 343
64/65 Kleinhandel	66,81	-22,59	4,69	113 714	60,14	-26,97	39,82	157 747
98 Persoonlijke diensten	53,52	-16,20	6,25	13 256	64,79	-16,40	29,41	33 470
923 Schoonmaak	92,97	9,80	10,96	5 511	105,86	-9,93	71,56	11 542
951 Ziekenhuizen	241,14	23,55	4,94	30 393	222,48	-12,76	39,95	100 353

Bron: Nationaal Instituut voor de Statistiek: gegevens van de Volkstelling van 1.3.1981 en 1.3.1991

Analyse: Steunpunt WAV

6.2.4 Samenvatting en besluit

In deze paragraaf werd de segregatie en het arbeidstijdstelsel volgens sector bestudeerd. Eerst werd het percentage deeltijdse arbeid volgens deciel bekeken. Hieruit bleek dat er een samenhang bestaat tussen het percentage vrouwen in een sector en het percentage deeltijdse arbeid. Er werd zelfs gesuggereerd dat er een interactie bestaat tussen beide omdat het percentage deeltijdarbeid sneller gestegen is in sectoren met een groter percentage vrouwen.

Uit de analyse van de evolutie van voltijdse en deeltijdse werkgelegenheid per sector bleek dat de deeltijdse arbeid overal was toegenomen, doch gepaard ging met een daling van het aantal voltijdse jobs, vooral dan in de sectoren met minstens 50% vrouwen. In de kleinhandel, de horeca, de schoonmaak, de ziekenhuizen en de persoonlijke diensten bleek dat er een verschuiving is opgetreden van voltijdse naar deeltijdse jobs. De bevindingen uit de rest van dit rapport in verband met de evolutie van de vrouwelijke werkgelegenheid worden hiermee voor een stuk gerelativeerd. De toename van het aantal vrouwen met (betaald) werk (cfr. hoofdstuk 1) en de toename van het aandeel van de vrouwen in verschillende sectoren (cfr. hoofdstuk 4), betekende dus zeker geen evenredige toename van de beschikbare arbeid voor vrouwen. Het betekende ook een verdere herverdeling van de beschikbare 'vrouwelijke' arbeid onder vrouwen, vooral geconcentreerd in een beperkt aantal sectoren.

6.3 BEROEPENSEGREGATIE EN DEELTIJDARBEID

6.3.1 Inleiding

In deze paragraaf zal worden nagegaan in welke beroepen het volume deeltijdse arbeid is gestegen of gedaald. Naar analogie met de sectorale benadering zal eerst een analyse per deciel worden gemaakt. Daarna wordt de aandacht gericht op de evolutie per beroep.¹

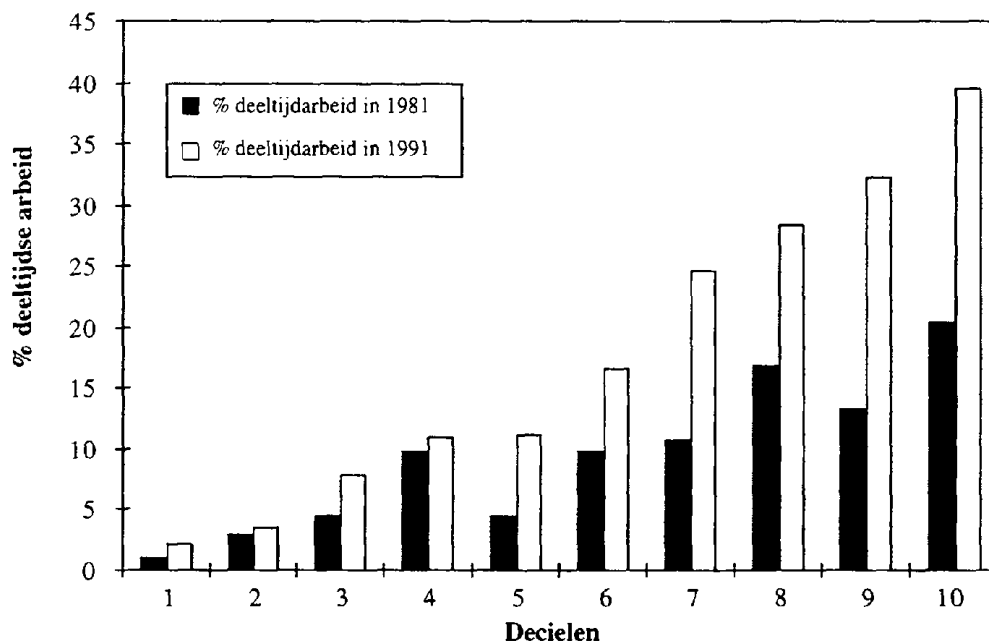
1. Omdat het hier om een evolutieve benadering gaat, werden de beroepen voor deze analyse gecodeerd volgens de NIS-code 81.

6.3.2 Deeltijdarbeid volgens beroepencielen

Eerst wordt het aandeel deeltijdarbeid per deciel bekeken. In grafiek 6.2 vindt men de resultaten.¹

Grafiek 6.2

Evolutie van het aandeel van de deeltijdarbeid per deciel (beroepen) (België, 1981 en 1991)

Uit de grafiek kan men onmiddellijk een drietal belangrijke fenomenen afleiden.

Ten eerste valt het op dat het percentage deeltijdse arbeid stijgt naarmate ook de decielen stijgen. Er is dus duidelijk een verband tussen het percentage deeltijdse arbeid en het percentage vrouwen dat in een bepaald beroep werkzaam is. In 1981 was er nog geen uitgesproken lineair verband. Zo was er bijvoorbeeld een 'terugval' in de decielen vijf en negen. Over het algemeen was er echter wel sprake van een stijgende lijn. In 1991 is het verband echter wel lineair.

Ten tweede is het aandeel van de deeltijdse arbeid overal gestegen tussen 1981 en 1991.

Ten derde stelt men vast dat de toename van de deeltijdse arbeid veel sterker is in de hogere decielen, waardoor er wellicht sprake is van een interactie tussen de feminisatiegraad en het arbeidstijdstelsel.

De conclusies stemmen in grote mate overeen met die uit de vorige paragraaf over de sectoren. Zowel bij de sectoren als bij de beroepen blijkt er enerzijds een verband en anderzijds een interactie te bestaan tussen het percentage deeltijdarbeid en het percentage vrouwen. Hieraan kan worden toegevoegd dat het verband sterker lijkt te zijn bij de beroepen dan bij de sectoren.

1. De cijfers waarop de grafiek is gebaseerd, vindt men in bijlage 3.

6.3.3 De evolutie van voltijdse en deeltijdse arbeid per beroep

De analyse van de evolutie van deeltijdse en voltijdse arbeid per beroep wordt hier enkel uitgevoerd bij de vrouwelijke werkende beroepsbevolking. De redenen hiervoor zijn ten eerste dat deeltijds werkenden voor het overgrote deel vrouwen zijn. Hierin is niets veranderd op tien jaar tijd. Zowel in 1981 als in 1991 bestonden de deeltijds werkenden immers voor 87% uit vrouwen en voor 13% uit mannen. De tweede reden is dat het aandeel van de deeltijdse arbeid bij de mannen zeer klein is. Tussen 1981 en 1991 is er weliswaar een stijging waar te nemen van 1,2 tot 3,0%, maar het blijft een zeer kleine groep. Omwille van de grote verschillen tussen mannen en vrouwen op dit vlak, wordt de aandacht enkel gericht op het vrouwelijke gedeelte van de werkende beroepsbevolking.

Om te kunnen vergelijken tussen 1981 en 1991 was het noodzakelijk om de NIS-code van 1981 te gebruiken. De ganse analyse is dan ook op dit codeersysteem gebaseerd. Er werden enkel beroepen opgenomen die zowel in 1981 als in 1991 uit deeltijds én voltijds werkende vrouwen bestond. In totaal werden er bijna 250 beroepen vergeleken.

De eerste stap in de analyse, was het indelen van deze 250 beroepen in categorieën op basis van de evolutie van de omvang van de deeltijdse arbeid. Er werden zeven categorieën geconstrueerd:

1. een sterke daling met 99 tot 50%
2. een daling met 49 tot 5%
3. een status quo (van -4% tot en met +4%)
4. een stijging met 5 tot 49%
5. een sterke stijging met 50 tot 99%
6. een zeer sterke stijging met 100 tot 199% (meer dan verdubbeling)
7. een zeer sterke stijging met meer dan 200% (meer dan het driedubbele).

Dezelfde indeling werd gemaakt met betrekking tot de evolutie van de voltijdse jobs tussen 1981 en 1991.

Dit leverde 49 cellen op waarin alle beroepen konden worden geplaatst. Op die manier konden een drietal groepen van beroepen worden gevonden.

1. Beroepen waar het aantal voltijdse jobs op dezelfde manier evolueert als het aantal deeltijdse jobs.
2. Beroepen waar het aantal deeltijdse jobs minder snel stijgt of sterker daalt dan het aantal voltijdse jobs.
3. Beroepen waar het aantal deeltijdse jobs sterker stijgt of minder sterk daalt dan het aantal voltijdse jobs.

In de bespreking van de resultaten zal vooral aandacht worden besteed aan de beroepen waar in 1991 minstens 1 000 vrouwen werken en die in 1981 voor minstens 50% uit vrouwen bestaan.

1) Beroepen waar het aantal voltijdse jobs op dezelfde manier evolueert als het aantal deeltijdse jobs.

Deze eerste tendens vindt men terug in 69 of 27,9% van de beroepen. Hier kennen voltijdse en deeltijdse jobs eenzelfde evolutie.

In 39 beroepen *dalen* de deeltijdse en de voltijdse werkgelegenheid in dezelfde mate. Het zijn meestal beroepen waar minder dan 500 vrouwen werken. Slechts in twee van deze 39 beroepen werken meer dan 10 000 vrouwen en bovendien bestaan ze voor minder dan 50% uit vrouwen. Het gaat om de landbouwers en de kleinhandelaars. In vijf van deze 39 beroepen werken 1 000

tot 10 000 vrouwen, maar slechts in één hiervan werken meer dan 50% vrouwen, nl. bij de conciërges.

In 30 beroepen *stijgen* voltijdse en deeltijds werkgelegenheid in gelijke mate. Vaak zijn dit beroepen met 1 000 tot 10 000 vrouwen, maar enkel in twee hiervan bedraagt het percentage vrouwen meer dan 50%, nl. bij de apothekers en bij het receptiepersoneel e.d. Er zijn ook enkele beroepen bij met meer dan 10 000 vrouwen maar het aandeel van de vrouwen blijft er steeds onder de 50%. Het gaat om bedrijfsleiders in de privé-sector (met uitzondering van landbouw, handel en horeca), verkoopchefs, handlangers en mensen met onbekend beroep.

Tabel 6.2

Beroepen waar het aantal voltijdse jobs op dezelfde manier evolueert als het aantal deeltijdse jobs (tussen haakjes de NIS-code 1981) (België, 1981-1991)

<i>deeltijds en voltijds dalen in gelijke mate</i>		
<i>% vrouwen</i>	<i>1 000 tot 10 000 vrouwen</i>	<i>meer dan 10 000 vrouwen</i>
< 50%	bloemenkwekers (411) mekanikers en herstellers van voertuigen (763) warenbehandelaars (892) huismeesters, economen, gouvernantes (911)	kleinhandelaars (302) landbouwers (410)
>= 50%	conciërges (915)	
<i>deeltijds en voltijds stijgen in gelijke mate</i>		
<i>% vrouwen</i>	<i>1 000 tot 10 000 vrouwen</i>	<i>meer dan 10 000 vrouwen</i>
< 50%	architecten en stedenbouwkundigen (1) ingenieurs (2) artsen, geneesheren-specialisten en chirurgen (30) tandartsen (31) universiteitsprofessoren (40) leraars, professoren privé-lessen (48) schrijvers, journalisten e.d. (73) economisten, statistici,...(94) technici in de informatica (96) inkopers en hoofdkopers (334) landbouw- en veeteeltarbeiders (421) tuinbouwarbeiders (422) vezelvoorbewerkers (711) handzetteren en machinezetteren (811)	bedrijfsleiders privé-sector niet in dienstverband, uitz. landbouw, handel, horeca (101) verkoopchefs (333) handlangers (899) onbekend beroep (1 102)
>= 50%	apothekers (32) receptiepersoneel e.d. (919)	

2) *Beroepen waar het aantal deeltijdse jobs minder snel stijgt of sterker daalt dan het aantal voltijdse jobs.*

In 27 beroepen of 10,9% van de beroepen is de evolutie van de deeltijdse werkgelegenheid 'minder gunstig' dan die van de voltijdse. Dit is de tweede tendens die kon worden afgeleid. Er zijn 16 beroepen van de 27 waar het *aantal voltijdsen is gestegen, terwijl het aantal deeltijdsen is gedaald of gelijk gebleven*. Hiervan zijn er zes die 1 000 tot 10 000 vrouwen tellen, maar geen enkele ervan telt meer dan 50% vrouwen.

Daarnaast zijn er zes beroepen waar het *aantal deeltijdsen sterk is gedaald, terwijl het aantal voltijdsen lichter gedaald of zelfs constant is gebleven*. In één hiervan, namelijk de horeca-houders, werken meer dan 10 000 vrouwen, maar ze maken minder dan 50% uit van de totale beroepsgroep.

Ten slotte zijn er vijf beroepen waar de *deeltijdse werkgelegenheid minder sterk gestegen is dan de voltijdse werkgelegenheid*. Enkel bij de beeldhouwers e.d. en de directeurs en hoger admini-

stratief kaderpersoneel in de privé-sector (in dienstverband, uitgezonderd landbouw, handel en horeca) zijn er meer dan 1 000 vrouwen, maar ze maken nooit meer dan 50% uit van de totale beroepsgroep.

Tabel 6.3

Beroepen waar het aantal deeltijdse jobs minder snel stijgt of sterker daalt dan het aantal voltijdse jobs (tussen haakjes de NIS-code 1981) (België, 1981-1991)

voltijds stijgt en deeltijds daalt		
<i>% vrouwen</i>	<i>1 000 tot 10 000 vrouwen</i>	<i>meer dan 10 000 vrouwen</i>
< 50%	groothandelaars (301) verzekeringsagenten en -inspecteurs (311) andere makelaars e.d. (319) drukkers en bedieners van drukpersen (812)	
voltijds stijgt en deeltijds blijft constant		
<i>% vrouwen</i>	<i>1 000 tot 10 000 vrouwen</i>	<i>meer dan 10 000 vrouwen</i>
< 50%	handelsreizigers en -vertegenwoordigers (321) technische handelsagenten (322)	
voltijds daalt of blijft constant en deeltijds daalt sterker		
<i>% vrouwen</i>	<i>1 000 tot 10 000 vrouwen</i>	<i>meer dan 10 000 vrouwen</i>
< 50%		horeca-houders (303)
voltijds stijgt sterker dan deeltijds		
<i>% vrouwen</i>	<i>1 000 tot 10 000 vrouwen</i>	<i>meer dan 10 000 vrouwen</i>
< 50%	beeldhouders, kunstschilders e.d. (71) directeurs en hoger kaderpersoneel in de privé-sector in dienstverband, uitz. landbouw, handel en horeca (111)	

3) Beroepen waar het aantal deeltijdse jobs sterker stijgt of minder sterk daalt dan het aantal voltijds jobs.

De derde en meest voorkomende tendens is degene waar het aantal deeltijdse jobs 'gunstiger' evolueert dan het aantal voltijdse jobs. Dit is het geval in 151 of 61,2% van de beroepen. In 66 van deze beroepen is *het aantal deeltijdse jobs sterker gestegen dan het aantal voltijdse jobs*. Van deze jobs zijn er elf met meer dan 10 000 vrouwen, waarvan zeven met meer dan 50% vrouwen. Dit zijn de gediplomeerde verpleegsters en ziekenoppassers, de directiesecretaressen, bedieners in boekhouding en kassiers, typisten, verkoopsters, maatschappelijk assistenten en inpaksters. De helft van deze beroepen tellen 1 000 tot 10 000 vrouwen en in acht hiervan werken meer dan 50% vrouwen.

In 62 beroepen is *het aantal deeltijdsen gestegen terwijl het aantal voltijdsen gedaald of constant is gebleven*. Het zijn vaak beroepen waarin meer dan 1 000 of zelfs meer dan 10 000 vrouwen werken. Vrouwen maken er ook vaak meer dan 50% uit. De grootste beroepen met meer dan 50% vrouwen vindt men bij het onderwijzend personeel (kleuter-, lager en lager secundair), niet-gediplomeerde verpleegkundigen en ziekenoppassers, schoonmakers en kappers. Ten slotte zijn er 23 beroepen waar *het aantal voltijdsen is gedaald, terwijl het aantal deeltijdsen constant bleef of toch minder sterk daalde*. Dit zijn vooral beroepen met minder dan 500 vrouwen. De grootste groep zijn de administratieve bedieners in de privé sector. Daar maken vrouwen ook meer dan 50% uit.

Tabel 6.4

Beroepen waar het aantal deeltijdse jobs sterker stijgt of minder sterk daalt dan het aantal voltijds jobs (tussen haakjes de NIS-code 1981)

deeltijds stijgt sterker dan voltijds

<i>% vrouwen</i>	<i>1 000 tot 10 000 vrouwen</i>	<i>meer dan 10 000 vrouwen</i>
< 50%	bedienden verzending, ontvangst en transport (212) advocaten, procureurs en rechtskundig adviseurs (61) decoreateurs, modelontwerpers (72) acteurs, musici, dansers e.d. (74) tekenaars (81) informatici, systeemanalisten (95) vorsers (98) vrij beroep (99) directeurs en bestuursleden openbaar bestuur (122) hoger administratief personeel openbaar bestuur (123) diensthoofden openbaar bestuur (124) straatventers e.d. (332) groentekwekers (412) andere bestuurders motorvoertuigen (634) radio-officieren en radiozender bedieners (661) brieven- en telegrambestellers (664) andere arbeiders communicatiewezen (669) meestergasten, ploegbazen, e.d. (701) suikerbakkers en chocoladebewerkers (832) kokers, zouters, rokers e.d. (834) blekers, ververs en afwerkers van textielproducten (716) houtbewerkers (789) ambachtlieden, vak- en fabrieksarbeiders (869) politie en rijkswacht (902) bewakers e.d. (909)	overige technici (89) (expert)boekhouders (91) andere bedienden (219) monteurs van ijzeren gebinten en metaalconstructies en metaalbewerkers (769)
>=50%	kinesisten e.d. (34) andere specialisten en paramedici (39) onderwijspersoneel buitengewoon onderwijs (45) archivaris, bibliothecaris (93) bedienden juridische diensten (privé) (210) telefonisten en telegrafisten (663) kamermeisjes, dienstboden e.d. (913) luchtvaarthostessen, e.d. (942)	gediplomeerde verpleegsters en ziekenoppassers (36) maatschappelijk assistenten (92) directiesecretarissen (119) bedienden in boekhouding, kassiers e.d. (201) stenografen, dactylografen, typisten (202) verkooppersoneel, winkelbedienden, demonstrateurs e.a. (331) inpakkers e.d. (871)

deeltijds stijgt en voltijds daalt

<i>% vrouwen</i>	<i>1 000 tot 10 000 vrouwen</i>	<i>meer dan 10 000 vrouwen</i>
< 50%	elektromecaniekers, elektromonteerders en elektriciteitsbankwerkers (772) bakkers en banketbakkers (831) beenhouwers, spekslagers e.d. (836) atleten, sportbeoefenaars e.d. (931) beroepssoldaten (1 003) gehandicapten beschermde werkplaats (1 101)	bedienden financiële transacties en verzekeringsverrichtingen (211)
>= 50%	specialisten voedingsproblemen, diëtisten (38) vertalers en tolken (97) spinners en bobijners textiel (712) kleermakers, kleermaaksters, naaisters e.d. (721) wassers, ontvetters, persers en ververs van kledingstukken (922) andere beroepen in de dienstverlenende sector (949)	leraars, regenten secundair onderwijs (42) onderwijzers, onderwijzeressen (43) niet gediplomeerd verplegend personeel en ziekenoppassers (37) bedienden openbaar bestuur (niet elders vermeld) (214) naaiers en borduurders van weefsels, bont, lederen kleding en handschoenen (726) kelners, buffetbedienden e.d. (914) sjouwers, werkvrouwen, schoonmakers e.d. (916) kappers, schoonheidsspecialisten e.d. (921)

<i>deeltijds stijgt en voltijds blijft constant</i>		
<i>% vrouwen</i>	<i>1 000 tot 10 000 vrouwen</i>	<i>meer dan 10 000 vrouwen</i>
< 50%	hoofden kantoorpersoneel privé-sector (114)	
>= 50%	apothekersassistenten (35) operateurs van machines voor automatische gegevensverwerking (205)	onderwijspersoneel voorschools onderwijs (44) onderwijspersoneel niet expliciet vermeld (49) koks (912)
<i>deeltijds blijft constant of daalt en voltijds daalt (sterker)</i>		
<i>% vrouwen</i>	<i>1 000 tot 10 000 vrouwen</i>	<i>meer dan 10 000 vrouwen</i>
< 50%	directeurs en hoger kaderpersoneel in dienstverband (handel) (112) elektrikers en soortgelijke arbeiders niet expliciet vermeld (779)	
>=50%		bedienden administratief werk en redactie (privé) (213)

6.3.4 Samenvatting en besluit

In deze paragraaf werden een aantal aspecten van deeltijdarbeid en beroepensegregatie bekeken. Eerst werd de evolutie van het percentage deeltijdarbeid tussen 1981 en 1991 per deciel nagegaan. Hieruit bleek dat het percentage deeltijdsen stijgt naarmate ook het percentage vrouwen stijgt. Bovendien is het percentage deeltijdsen tussen 1981 en 1991 sterker gestegen in de hogere decielen.

Daarna werd de evolutie van de voltijdse en deeltijdse arbeid bij vrouwen per beroep bestudeerd. *In 27,9% van de beroepen evolueert het aantal voltijdse jobs meer in positieve of minder in negatieve zin dan het aantal deeltijds jobs.* In het eerste geval betekent dat een stijging van het aantal voltijdse en een daling van het aantal deeltijdse jobs, nl. de groothandelaars, de verzekeringsagenten en -inspecteurs, makelaars en bedieners van drukpersen. In deze beroepen zijn er met andere woorden *deeltijdse functies vervangen door voltijdse*. Het zijn wel beroepen met minder dan 50% vrouwen. Soms betekent het echter ook dat de inkrimping van het beroep vooral ten koste gaat van de deeltijdse functies. Dit is het geval bij de horecahouders, waar het aantal deeltijdsen sterker is gedaald dan het aantal voltijdsen. Ten slotte kan het betekenen dat de groei van beroepen vooral te wijten is aan de groei van het aantal voltijdse functies en in mindere mate aan de groei van het aantal deeltijdse functies. Dat ziet men vooral bij de directeurs en kaderpersoneel in de privé-sector (uitz. landbouw, handel, horeca). In al deze beroepen waar het aantal voltijdse functies positiever evolueert, maken vrouwen minder dan 50% uit van het totaal. *In 61,2% van de beroepen stijgt het aantal deeltijdse functies sterker of is de daling minder sterk dan bij de voltijdse functies.* Er zijn drie beroepen waar het aantal deeltijdsen minder snel daalt dan het aantal voltijdsen. Dat zijn de directeurs en kaderpersoneel in de handel, elektrikers en administratieve bedienden in de privé. In deze beroepen *houden deeltijdse functies dus langer stand dan voltijdse en/of worden voltijdse functies vervangen door deeltijdse*. Daarnaast zijn er ook heel wat beroepen (44 in totaal) waar het aantal deeltijdse jobs sneller stijgt dan het aantal voltijdse jobs. De groei van deze beroepen is met andere woorden vooral te danken aan de groei van deeltijdse jobs. Het is een zeer diverse waaier van beroepen, met o.m. beroepen in de overheidsadministratie, medische en paramedische beroepen, sociale assistenten, communicatieberoepen. Ten slotte zijn er 21 beroepen waar het aantal deeltijdse functies is gestegen en het aantal voltijdse functies is gedaald. Meer dan de helft van deze beroepen bestaan voor minstens 50% uit vrouwen. Het gaat om beroepen in de textielsector, vertalers en tolken, diëtisten, onderwijzend personeel in lager en lager secundair onderwijs, niet gediplomeerd verplegend

personeel, kappers en schoonmakers. *In deze beroepen is met andere woorden arbeid herverdeeld via een toename van het aantal deeltijdse functies.*

6.4 BESLUIT

In dit hoofdstuk werd aangetoond dat deeltijdse arbeid zeer cruciaal is voor de vrouwelijke werkgelegenheid. Het proces van segregatie tussen mannen en vrouwen speelt zich tegelijkertijd af op twee niveau's. Ten eerste werd vastgesteld dat vrouwen veel vaker deeltijds werken dan mannen, meer nog, dat de mannelijke deeltijdse werkgelegenheid zeer minimaal is terwijl bijna één derde van de vrouwen deeltijds werkt. Ten tweede bleek uit de studie van de decielenverdelingen dat in typisch vrouwelijke sectoren en beroepen ook vaker deeltijds wordt gewerkt. Er bleek met andere woorden een dubbele concentratie te bestaan van vrouwelijke en deeltijdse werkgelegenheid. Aangezien het aandeel van de deeltijdse werkgelegenheid sterker gestegen is in de sectoren en beroepen met een hoge feminisatiegraad, werd geconcludeerd dat er een interactie bestaat tussen vrouwelijke en deeltijdse werkgelegenheid. Dit kon niet enkel worden verklaard vanuit het aanbod van arbeid (in casu: de wens van vrouwen om deeltijds te werken). Ook de vraag naar arbeid is een belangrijke determinant voor de groei van de deeltijdse arbeid (cfr. sectorale verschillen).

Bij de analyse van de evolutie van deeltijdse arbeid per sector en beroep bleek dat er in heel wat typisch vrouwelijke sectoren en beroepen voltijdse door deeltijdse jobs vervangen zijn. Het totaal aantal vrouwen dat er werkt is er toegenomen, maar het aantal voltijdsen is er gedaald.

HOOFDSTUK 7

ZOEKTOCHT NAAR EEN TYPOLOGIE

7.1 INLEIDING

In de vorige hoofdstukken werden verschillende aspecten van sectoren en beroepen in verband gebracht met segregatie: hun omvang, hun evolutie, hun seksesamenstelling, de arbeidsduur,.... Het is de bedoeling om in dit zevende hoofdstuk alle aspecten samen te brengen en op die manier de sectoren en de beroepen te herleiden tot een aantal groepen.

De statistische techniek die dit mogelijk maakt is de clusteranalyse. Deze procedure kan sectoren en beroepen indelen in (zo homogeen mogelijke) groepen of clusters op basis een aantal kenmerken. De sectoren en beroepen worden hierbij beschouwd als observaties of waarnemings-eenheden met een aantal kenmerken of variabelen, zoals bijvoorbeeld omvang, feminisatiegraad, percentage deeltijds werkenden enzovoort.

Centraal in deze procedure staan de afstanden tussen de clusters onderling. Concreet betekent dit dat de verschillen tussen de clusters onderling met betrekking tot bovenvermelde variabelen het voorwerp van de analyse zullen uitmaken. De groepen of clusters zullen met elkaar worden vergeleken op basis van de gemiddelde score voor een aantal variabelen. Bij de berekening van dat gemiddelde krijgt elke sector of beroep hetzelfde gewicht toegekend, ongeacht de omvang. Dit is logisch, aangezien voor de clusteranalyse de sector of het beroep als meetniveau wordt gehanteerd en niet de individuele waarnemingen per persoon in het bestand. Voor de gemiddelden per cluster maakt dit echter niet veel verschil uit omdat de clusters in principe vrij homogeen zijn qua omvang van de sectoren of beroepen. De gemiddelden over alle clusters heen kunnen echter wel verschillen van de gemiddelden berekend op basis van individuele waarnemingen. Dit is ook de reden waarom de gemiddelden per cluster en de gemiddelden over alle clusters heen niet kunnen worden vergeleken met de gemiddelden berekend voor de totale beroepsbevolking elders in dit rapport. De grote (en zoals bleek vaak erg vrouwelijke) sectoren of zijn immers ondervertegenwoordigd in berekeningen die de sector of het beroep als meetniveau hanteren.

Het technische hulpmiddel dat werd gebruikt om de procedure toe te passen, is het softwarepakket SAS. Het is niet de bedoeling van dit hoofdstuk om in te gaan op alle technische en statistische aspecten ervan. Dat zou ons te ver leiden. Het is daarentegen wel de bedoeling om de techniek te gebruiken als hulpmiddel om een synthese te brengen van dit rapport.¹

1. Als technische toelichting volstaat hier de methode te vermelden die werd gebruikt. De clustering werd uitgevoerd op basis van gestandaardiseerde scores. Dit wil zeggen dat alle waarden van de variabelen herleid werden tot z-scores waardoor het gemiddelde steeds 0 is en de standaardafwijking steeds 1. De afstanden tussen de waarden werden gekwadrateerd. Het SAS-statement dat deze methode specificeert, luidt als volgt: 'METHOD=WARD STD NONORM'.

7.2 DE SECTOREN GECLUSTERD

7.2.1 Inleiding

De variabelen op basis waarvan de clusteranalyse gebeurde, zijn de volgende:

1. omvang van de sector in 1991;
2. percentage vrouwen in de sector in 1991;
3. percentage deeltijdarbeid in de sector in 1991;
4. evolutie van de omvang van de sector sinds 1981;
5. evolutie van het percentage vrouwen in de sector sinds 1981;
6. evolutie van het percentage deeltijdsen in de sector sinds 1981.

De bedoeling van de clusteranalyse is dat sectoren ingedeeld worden in groepen op basis van bovenvermelde kenmerken. De computer liet de keuze tussen twee indelingen. Een eerste mogelijkheid was een indeling in drie clusters. Dit leek minder zinvol om diverse redenen. Om te beginnen zijn deze drie clusters zeer ongelijk in omvang. Ze zijn samengesteld uit respectievelijk 1, 27 en 47 sectoren, wat betekent dat er naast die éne afzonderlijke sector (Spoorwegen) nog twee grote groepen van sectoren werden onderscheiden. In de vorige hoofdstukken bleek echter dat er een grote diversiteit bestaat tussen de sectoren op het vlak van omvang, seksesamenstelling, arbeidstijdstelsel en de evolutie hiervan. Daarom lijkt een indeling in twee grote groepen onvoldoende nauwkeurig. Er zou teveel informatie verloren gaan op die manier.

De andere indeling leek zinnvoller. Dat was een indeling in acht clusters. Op het eerste gezicht lijkt dit erg veel. Bovendien bestaan vier van de acht clusters uit slechts één of twee sectoren. Toch is dit een zinvolle clustering omdat het relevant bleek om telkens één of twee sectoren af te zonderen. Bovendien waren de andere vier clusters redelijk evenwichtig in omvang, namelijk respectievelijk 14, 21, 24 en 10 sectoren.

In de volgende alinea's worden de verschillende clusters besproken. Uiteraard gaat het enkel over de gemiddelden per cluster. De afzonderlijke sectoren kunnen altijd op één van de zes kenmerken afwijken zonder dat ze daarom volledig buiten de cluster hoeven te vallen. Per cluster zal ook een opsomming worden gegeven van de sectoren die er in vallen. De gemiddelden voor een aantal basiskennmerken van de verschillende clusters worden samengebracht in tabel 7.9.

7.2.2 Cluster 1: Evenredig samengestelde tertiaire sectoren

De eerste cluster die weerhouden werd, bestaat uit 14 sectoren. Het gaat om eerder kleine sectoren met een gemiddelde omvang in 1991 van ongeveer 22 000 werkenden. Ze tellen meestal iets meer dan 40% vrouwen. Het percentage deeltijdarbeid ligt rond de 14%. Het zijn sectoren die zijn gegroeid met ruim 60%. Het percentage vrouwen is echter minder sterk gegroeid, met nauwelijks 12%. Het aandeel van de deeltijdarbeid daarentegen is wel sterk toegenomen in deze sectoren met ongeveer 72%.

In deze eerste cluster zitten bijna uitsluitend tertiaire sectoren. De belangrijkste zijn de dienstverlening aan bedrijven, het bank- en kredietwezen, de verhuur van roerend en onroerend goed, een aantal culturele sectoren en de tandartsenpraktijken. Ook de tussenpersonen in de handel vallen binnen deze cluster.

Tabel 7.1*Sectoren in cluster 1 (NACE-code tussen haakjes)*

Winning en vervaardiging van smijt- en kweekstoffen (15); Tussenpersonen in de handel (63); Bank- en kredietwezen (81); Hulpbedrijven van het Bank- en verzekeringswezen, exploitatie van handel in onroerende goederen (exclusief de verhuur van eigen onroerende goederen), dienstverleningen ten behoeve van ondernemingen (83); Verhuur van roerende goederen (84); Verhuur van eigen onroerende goederen (85); Tandartspraktijken, tandheelkunde klinieken (954); Zelfstandig werkende vroedvrouwen, verplegenden en hiermee verwante beroepen (955); Filmproductie (971); Filmverhuurkantoor en filmverkoopbedrijven (972); Radio en televisie (974); Zelfstandig werkende kunstenaars, artiesten en schrijvers (976); Sportverenigingen en -instellingen, zelfstandig werkende sportbeoefenaars en sportinstructeurs (978); Beschutte werkplaatsen voor gehandicapten (998).

Bron: Nationaal Instituut voor de Statistiek: gegevens van de Volkstelling van 1.3.1981 en 1.3.1991

Analyse: Steunpunt WAV

7.2.3 Cluster 2: Bouw, industrie, water, gas en electriciteit

De tweede cluster bestaat uit 21 sectoren met een gemiddelde omvang van bijna 30 000 personen. Het zijn sectoren met een vrij laag percentage vrouwen, nl. 15,5%. Het aandeel van de deeltijdse arbeid is met nog geen 5% zeer laag te noemen. Het zijn over het algemeen sectoren die achteruitgegaan zijn tussen 1981 en 1991. Het percentage vrouwen is er met bijna de helft toegenomen maar blijft zeer laag. Hetzelfde geldt voor de deeltijds werkenden: hun aandeel is sterk toegenomen maar blijft zeer laag.

De belangrijkste sector in deze cluster is de bouwsector. Daarnaast zijn er heel wat industriële sectoren zoals de metaalbewerking, de overige transportmiddelenfabrieken, de voedings- en genotmiddelenindustrie en de houtindustrie en fabrieken van houten meubelen. Ook bedrijven voor nutsvoorzieningen vallen in deze cluster, nl. de waterleidingsbedrijven en de productie en distributie van elektriciteit, gas, stoom en warm water.

Tabel 7.2*Sectoren in cluster 2 (NACE-code tussen haakjes)*

Bosbouw en bosontginning (02); Visserij (03); Cokesovenbedrijven (12); Aardolie-industrie (14); Productie en distributie van elektriciteit, gas, stroom en warm water (16); Waterleidingsbedrijven (17); Vervaardiging en eerste bewerking van metalen (22); Winning van niet-energetische mineralen (met uitzondering van ertsen) (23); Bureau-machinefabrieken; fabrieken van machines voor informatieverwerking (33); Overige transportmiddelenfabrieken (36); Voedings- en genotmiddelenindustrie (41/42); Houtindustrie; fabrieken van houten meubelen (46); Bouwnijverheid (50); Recuperatie (62); Overig vervoer te land (stadsvervoer, vervoer over de weg enz.) (72); Zee- en kustvaart (74); Luchtvaart (75); Aan het vervoer verwante activiteiten (76); Communicatiebedrijven (79); Beheer van begraafplaatsen (922); Dierenartspraktijken, diergeneeskundige diensten (956).

Bron: Nationaal Instituut voor de Statistiek: gegevens van de Volkstelling van 1.3.1981 en 1.3.1991

Analyse: Steunpunt WAV

7.2.4 Cluster 3: 'Mannelijke' diensten, industrie en landbouw

Deze cluster is met 24 sectoren de grootste van de acht. De sectoren zijn gemiddeld nog iets groter dan bij de vorige twee clusters, nl. ongeveer 35 000 personen. Het zijn vooral sectoren uit deciel 3 met gemiddeld 29% vrouwen. Het percentage deeltijdarbeid is 7,2%, wat vrij laag is maar toch iets hoger dan in de vorige cluster. Net zoals de sectoren van cluster 2 is er ook hier een duidelijke inkrimping van de werkgelegenheid met ongeveer 15%. Het aandeel van de vrouwen is veel minder sterk gestegen dan in de vorige cluster, nl. met slechts 6,3%. Het aandeel

van de deeltijdsen daarentegen is in aantal bijna verdubbeld maar blijft uiteindelijk erg laag in vergelijking tot het algemeen gemiddelde.

De samenstelling van deze cluster is zeer divers. Enerzijds zitten er een aantal belangrijke tertiaire sectoren in, zoals de groothandel, de reparatiebedrijven, de reisbureaus en de artsenpraktijken. Anderzijds zijn er heel wat industriële sectoren. De belangrijkste hiervan zijn de metaalbewerking, de machinebouw, de automobiëlbouw, de textielnijverheid, de papier- en grafische industrie, de rubber- en plasticindustrie, de vervaardiging van steen, cement e.d. en de chemische nijverheid. Ook de landbouwsector zit in deze cluster.

Tabel 7.3

Sectoren in cluster 3 (NACE-code tussen haakjes)

Landbouw en jacht (01); Winning en voorbereiding van ertsen (21); Vervaardiging van steen, cement, betonwaren, aardewerk, glas e.d. (24); Chemische nijverheid (25); Kunstmatige en synthetische continugaren- en vezelfabrieken (26); Vervaardiging van producten uit metaal (met uitzondering van machines en transportmiddelen) (31); Machinebouw (32); Elektronische industrie (34); Automobiël; fabrieken van auto-onderdelen (35); Fijnmechanische en optische industrie (37); Textielnijverheid (43); Ledernijverheid (44); Papier- en papierwarenindustrie; grafische nijverheid; uitgeverijen (47); Rubber- en plasticverwerkende industrie (48); Overige be- en verwerkende industrie (49); Groothandel (exclusief recuperatie) (61); Reparatie van gebruiksgoederen en voertuigen (67); Binnenvaart (73); Reisbureaus, tussenpersonen op het gebied van het vervoer, opslag (77); Verzekeringswezen (exclusief sociale verzekeringen) (82); Wetenschappelijke instellingen en onderzoekcentra (94); Artsenpraktijken (953); Concert-, toneel- en operazalen (975); Dienstverlening op het gebied van de recreatie n.e.g. (979).

Bron: Nationaal Instituut voor de Statistiek: gegevens van de Volkstelling van 1.3.1981 en 1.3.1991

Analyse: Steunpunt WAV

7.2.5 Cluster 4: 'Vrouwelijke' diensten, schoenen en kleding

De vierde cluster bestaat uit een tiental sectoren met een gemiddelde omvang van bijna 50 000 werkenden. Het zijn sectoren met een hoog percentage vrouwelijke werkgelegenheid, nl. 70%. Ook het percentage deeltijdarbeid ligt zeer hoog in deze cluster en bedraagt 31%. De sectoren van deze cluster kennen een zeer lichte groei tussen 1981 en 1991 met amper 3%. Het aandeel van de vrouwen is er iets sterker toegenomen met bijna 5%. Het aandeel van de deeltijds werkenden is er meer dan verdubbeld.

De sectoren waarover het gaat, zijn op één uitzondering na allemaal tertiaire en quataire sectoren. De schoen- en kledingnijverheid is de enige industriële sector. De horeca, de ziekenhuizen, de schoonmaakbedrijven en de overige maatschappelijke dienstverlenende instellingen maken het grootste deel uit van cluster 4.

Tabel 7.4

Sectoren in cluster 4 (NACE-code tussen haakjes)

Schoen- en kledingnijverheid (45); Maaltijden-, dranken- en logiesverstreckende bedrijven (66); Overige maatschappelijke dienstverlenende instellingen (96); Persoonlijke diensten (98); Schoonmaakbedrijven (923); Ziekenhuizen, klinieken en sanatoria (951); Overige medische instellingen (952); Bioscopen (973); Bibliotheken, archieven, musea, planten- en dierentuinen (977); Huishoudelijke diensten (990).

Bron: Nationaal Instituut voor de Statistiek: gegevens van de Volkstelling van 1.3.1981 en 1.3.1991

Analyse: Steunpunt WAV

7.2.6 Cluster 5: Kleinhandel en onderwijs

De vijfde cluster bestaat uit slechts twee zeer grote sectoren met elk ongeveer 280 000 werkenden, nl. de kleinhandel en het onderwijs. Beide sectoren hebben een percentage vrouwen van ongeveer 60% en een percentage deeltijdarbeid van ongeveer 25%. De werkgelegenheid is er achteruitgegaan: in de kleinhandel met 12% en in het onderwijs met 2%.¹ Het percentage vrouwen is er gestegen met resp. 7% en 4% en het percentage deeltijdsen is er telkens ongeveer verdubbeld.

Tabel 7.5

Sectoren in cluster 5 (NACE-code tussen haakjes)

Kleinhandel (64); Onderwijs (93).

Bron: Nationaal Instituut voor de Statistiek: gegevens van de Volkstelling van 1.3.1981 en 1.3.1991
Analyse: Steunpunt WAV

7.2.7 Cluster 6: Vaste brandstof en huisvuilophaling

In cluster 6 zitten twee kleinere sectoren: de winning en bewerking van vaste brandstof met 2 700 werkenden en de huisvuilophaaldiensten en straatreiniging met 10 000 werkenden. Het percentage vrouwen is er laag (resp. 2% en 13%), evenals het percentage deeltijds werkenden (resp. 0,5% en 7,5%). Het aantal vrouwen en het aantal deeltijds werkenden is er sterk toegenomen. De totale omvang is in het eerste geval sterk gedaald, in het andere geval even sterk verminderd. Omdat het om kleine sectoren gaat én omdat de andere kenmerken op dezelfde lijn liggen, zitten deze sectoren samen in één cluster.

Tabel 7.6

Sectoren in cluster 6 (NACE-code tussen haakjes)

Winning en bewerking van vaste brandstof (11); Huisvuilophaaldiensten, riool- en straatreiniging, ongediertebestrijding en ontsmettingsdiensten (921).

Bron: Nationaal Instituut voor de Statistiek: gegevens van de Volkstelling van 1.3.1981 en 1.3.1991
Analyse: Steunpunt WAV

7.2.8 Cluster 7: Overheidsbestuur

Cluster 7 bestaat uit één zeer grote sector, nl. het overheidsbestuur met meer dan 300 000 werkenden. Het percentage vrouwen bedraagt er meer dan 40% en het percentage deeltijdsen bijna 14%. Deze sector is licht gedaald qua omvang. Het percentage vrouwen is er echter gestegen en het percentage deeltijdsen is er zelfs zeer sterk gestegen. Deze cluster vertoont sterke gelijkenissen met cluster vijf, enkel het percentage vrouwen ligt hier lager.

1. Bij deze vaststelling moet men enig voorbehoud maken. Een daling van de tewerkstelling in de kleinhandel gaat in tegen de vaststellingen bij andere bronnen zoals bijvoorbeeld de RSZ. Daarom is het vermoeden groot dat een groot aantal personen waarvan de sector onbekend is in 1991 eigenlijk in de kleinhandel moeten worden gesitueerd.

Tabel 7.7*Sectoren in cluster 7 (NACE-code tussen haakjes)*

 Algemeen overheidsbestuur, defensie en wettelijke sociale verzekering (91).

Bron: Nationaal Instituut voor de Statistiek: gegevens van de Volkstelling van 1.3.1981 en 1.3.1991

Analyse: Steunpunt WAV

7.2.9 Cluster 8: Spoorwegen

In de laatste cluster zit één middelgrote sector, nl. de spoorwegen. Hier werkten in 1991 ruim 43 000 mensen. Slechts 4% van hen zijn vrouwen en minder dan 2% werkt deeltijds. De sector kende op tien jaar tijd een zeer sterke afvloeiing met meer dan één derde. Het percentage vrouwen is er gestegen en het percentage deeltijds werkenden is procentueel gezien zeer sterk gestegen. Het aandeel blijft uiteindelijk zeer laag.

Op basis van de hier in rekening gebrachte kenmerken, vertoont deze cluster sterke gelijkenissen met cluster twee, waarin veel industriële sectoren zaten. Het verschil ligt echter in de evolutie van de omvang (de daling is twee keer sterker in cluster acht) en in het aandeel van de vrouwen (bijna vier keer lager in cluster acht).

Tabel 7.8*Sectoren in cluster 8 (NACE-code tussen haakjes)*

 Spoorwegen (71).

Bron: Nationaal Instituut voor de Statistiek: gegevens van de Volkstelling van 1.3.1981 en 1.3.1991

Analyse: Steunpunt WAV

7.2.10 Samenvatting en besluit

In deze paragraaf werden de clusteranalyse van de sectoren besproken. Hieruit bleek dat de sectoren in een achttal clusters of groepen konden worden opgedeeld op basis van een zestal kenmerken: de omvang in 1991, het percentage vrouwen en het percentage deeltijdsen in 1991, de evolutie van de omvang tussen 1981 en 1991 en de evolutie van het percentage vrouwen en deeltijdsen tussen 1981 en 1991. Sommige clusters bleken uit slechts één of twee sectoren te bestaan. In dat geval bleek het ook werkelijk om sectoren te gaan die in geen enkele andere groep konden worden ondergebracht.

De secundaire sectoren vindt men vooral terug in het derde cluster dat gekenmerkt wordt door een daling van de werkgelegenheid, een beperkt aandeel deeltijdsen en een gemiddeld aandeel vrouwen. Een aantal secundaire sectoren vindt men ook terug in cluster twee. Hier ligt het aandeel van de vrouwen veel lager. In de clusters vier en zes zit ook telkens één secundaire sector.

De tertiaire sectoren vindt men vooral in cluster drie en vier. In cluster drie vindt men dienstensectoren die in omvang gedaald zijn en een gemiddeld percentage vrouwelijke werkgelegenheid hebben. In het vierde cluster zitten dienstensectoren die meestal gegroeid zijn en een hoog percentage vrouwen hebben. Cluster vijf en acht bevatten elk één belangrijke tertiaire sector, namelijk de kleinhandel en de spoorwegen.

Quartaire sectoren zitten verspreid over verschillende clusters, maar maken soms het grootste of zelfs volledige deel uit van die cluster. Zo is bijvoorbeeld de sector onderwijs de helft van cluster

vijf en cluster zeven bestaat enkel uit de overheidssector. De reden waarom deze twee grote sectoren in een andere cluster zitten, is dat de overheidssector een aanzienlijk lager percentage vrouwen telt dan het onderwijs. Cluster vier bevat ook nog heel wat quartaire sectoren van culturele of medische aard. In cluster één zitten een aantal 'mannelijke' quartaire sectoren, zijnde radio en televisie en sportinstellingen.

Hieruit blijkt dat de indeling in clusters niet noodzakelijk samenvalt met de klassieke indeling in vier grote sectoren (primaair-secundair-tertiair-quartair). Bij de bespreking van deze vier sectoren in hoofdstuk één werd ook al aangegeven dat er een grote diversiteit binnen de klassieke opdeling bestaat met betrekking tot omvang en feminisatiegraad. Deze vaststelling wordt door de clusteranalyse bevestigd. Dat neemt niet weg dat er toch een aantal grote lijnen blijven gelden. Zo ziet men dat bijvoorbeeld quartaire sectoren gemiddeld een hogere feminisatiegraad hebben en vaker groeien dan secundaire sectoren.

Tabel 7.9

Overzicht van de kenmerken van de sectorclusters

	<i>Cluster 1</i>	<i>Cluster 2</i>	<i>Cluster 3</i>	<i>Cluster 4</i>	<i>Cluster 5</i>	<i>Cluster 6</i>	<i>Cluster 7</i>	<i>Cluster 8</i>	<i>Totaal voor alle sectoren</i>
Omvang 1991	22 215	29 278	34 783	47 704	279 689	6 351	336 432	43 530	42 530
Evolutie omvang 1981-1991 (in %)	+63,25	-15,34	-15,62	+2,71	-7,30	-2,75	-4,28	-36,61	2,06
Percentage vrouwen 1991	40,64	15,51	28,75	70,08	60,62	7,64	40,97	4,27	32,89
Evolutie percentage vrouwen 1981-1991 (in %)	+11,91	+47,83	+6,30	+4,73	+5,77	+143,07	+32,29	+22,54	+22,96
Percentage deeltijds 1991	13,95	4,81	7,25	31,05	25,18	4,06	4,23	1,66	11,39
Evolutie percentage deeltijds (in %)	+71,89	+149,25	+96,00	+1,02	+92,11	+183,32	+13,77	+957,61	122,71
Aantal sectoren	14	21	24	10	2	2	1	1	75

Bron: Nationaal Instituut voor de Statistiek: gegevens van de Volkstelling van 1.3.1991 en 1.3.1991.

Analyse: Steunpunt WAV

7.3 DE BEROEPEN GECLUSTERD

7.3.1 Inleiding

De variabelen op basis waarvan de clusteranalyse gebeurde, zijn analoog aan de variabelen die gebruikt werden bij de clusteranalyse voor de sectoren, namelijk:

1. omvang van het beroep in 1991;
2. percentage vrouwen in het beroep in 1991;
3. percentage deeltijdarbeid in het beroep in 1991;
4. evolutie van de omvang van het beroep sinds 1981;
5. evolutie van het percentage vrouwen in het beroep sinds 1981;
6. evolutie van het percentage deeltijdsen in het beroep sinds 1981.

De categorie 'beroep onbekend' en de restcategorieën 'bedienden niet elders vermeld' en 'handlangers niet elders vermeld' werden vooraf weggelaten uit de analyse omdat ze niet veel informatie bevatten en bovendien het geheel zouden kunnen vertekenen.

Het best mogelijke resultaat dat men bekwaam, was een indeling in acht clusters van 115, 62, 51, 18, 13, 19 en twee keer 3 beroepen. Ze zullen hier achtereenvolgens worden besproken.

7.3.2 Cluster 1: Producersen en verhandelen

De eerste cluster telt 115 beroepen van gemiddeld ongeveer 6 400 personen in 1991. Het percentage vrouwen én het percentage deeltijdsen is er redelijk laag, nl. 14,6% en 3,6%. Het zijn beroepen die 'gekrompen' zijn op tien jaar tijd met bijna 40%. Het percentage vrouwen is er gedaald maar het aandeel van de deeltijdsen is gestegen.

Meer dan de 60% van de beroepen in deze cluster zijn ambachtelijke en industriële beroepen. Daarnaast zijn er nog een aantal beroepen in de landbouw, in de handel en in de transport en communicatiesector. Tenslotte vindt men ook de beroepsmilitairen terug in deze cluster. Een volledige beschrijving van de beroepen in dit clusters zou ons te ver leiden. Daarom vindt men in tabel 7.10 de volledige opsomming van de beroepen per cluster.

Tabel 7.10

Beroepen in cluster 1 (NIS-code 81 tussen haakjes)

0. Wetenschappelijke en vrije beroepen; e.d.:

Scheikundigen (niet Universitair) (012); Onderwijsassistent in het universitair onderwijs (047); Priesters en soortgelijke leden van geestelijke orden (051);

1. Bedrijfsleiders, eigenaars, uitbaters, directeurs en hoger administratief kaderpersoneel:

Directeurs en hoger kaderpersoneel in dienstverband (handel) (112); Directeurs en hoger kaderpersoneel in dienstverband (horeca) (113); Leden van wetgevende macht (121); Directeurs en bestuursleden van het openbaar bestuur (122);

3. Handelaars, personen in de handel, verkopers e.d.:

Kleinhandelaars (302); Hotel-, restaurant- en koffiehuishouders (303); Verzekeringsagenten en -inspecteurs (311); Makelaars in onroerende goederen (312); Beursmakelaars (313); Andere makelaars, commissionairs, tussenpersonen en soortgelijken (319);

4. Landbouwers, vissers, houthakkers e.d.:

Landbouwers (410); Tuinbouwers-bloemenkwekers (411); Tuinbouwers-fruitteelaars (413); Tuinbouwers-boomkwekers, sierplanten (414); Landbouwers-tuinbouwers n.e.v. (415); Veefokkers (416); Pluimveekwekers (417); Andere arbeiders in de activiteiten ten behoeve van land- en tuinbouw en veeteelt (429); Houthakkers en andere bosarbeiders (441);

5. Mijnwerkers:

Klei-, zand- en grinddelvers (503); Veen- en kalkdelvers (504); Grondboorders, bronboorders en dergelijke (505); Delfstoffenbewerkers (509);

6. Beroepen in transport en communicatie:

Werktuigkundigen (zeevaart) (602); Binnenschippers en loodsen (binnenvaart) (603); Matrozen, schippersknechten, machinisten en scheepsstokers (zeevaart) (611); Schippersknechten en machinisten (binnenvaart) (612); Controleurs, inspecteurs (spoorweg) (642); Controleurs, inspecteurs (tram, autobus, metro) (643); Radio-officieren en radiozenderbedieners (662); Boden (665);

7/8. Ambachtlieden, productie- en bouwvakarbeiders en handlangers:

Wevers, regelaars en gereedstellers van weefgetouwen (713); Breiers en regelaars van breimachines (714); Bontwerkers e.d. (722); Stoffeerders e.d. (724); Andere beroepen in de fabricage van textielproducten n.e.v. (729); Schoenmakers en schoenherstellers (731); Zadelmakers, tuigmakers en arbeiders uit de ledernijverheid n.e.v. (739); Bedieners van metaalovens (741); Arbeiders van de metaalproductie en metaalbewerking n.e.v. (749); Mecaniciens voor precisie-instrumenten (751); Mecaniciens-opticiens en mecaniciens voor kunstledematen (prothesen) (752); Wapenmakers en veiligheidsslotenmakers (753); Lurwerkmakers (754); Diamantsnijders (756); Diamantslijpers, -verstellers en andere bewerkers van edelstenen (757); Bankwerkers, monteurs en installateurs van apparaten (behalve elektrische apparaten en precisie-instrumenten) (760); Insteller-bedieners en bedieners van werktuigmachines (761); Gereedschapmakers.

modelmakers en aftekenaars (762); Mekaniekers en herstellers van voertuigen (uitgezonderd vliegtuigen) (763); Mekaniekers en herstellers van vliegtuigmotoren (764); Smeden, hamersmeden en bedieners van smeedpersen (765); Loodgieters en buizenfitters (766); Lassers en branders (767); Plaatwerkers en -slagers (768); Elektriciërs, elektriciërs-herstellers (771); Elektromekaniciërs, elektromonteerders en elektriciërsbankwerkers (772); Radio- en televisiereparateurs (774); Kabelmonteerders (776); Operateurs voor radio- en televisiezendstations (778); Elektriciërs en soortgelijke arbeiders n.e.v.(779); Timmerlieden, schrijnwerkers en parketvloerleggers (781); Meubelmakers (783); Bediener van houtbewerkingsmachines (784); Arbeiders in de bewerking van hout (786); Houtbewerkers n.e.v.(789); Schilders en behangers (gebouwen) (791); Andere schilders en soortgelijke arbeiders (799); Metselaars en vloerenleggers (801); Plafonneerders en pleisterwerkers (802); Betonwerkers en betonafwerkers (803); Dakdekkers (806); Steenhouwers en -graveurs (807); Andere bouwvakarbeiders n.e.v. (809); Boekbinders en soortgelijke arbeiders (816); Ontwikkelaars, afdruckers, monteerders (filmen-foto's) (817); N.e.v. drukkerjarbeiders (819); Bedieners van ramen- en glasmachines, glasslijpers, glassnijders en -polijsters (821); Optiekglasbewerkers (822); Pottenbakkers en soortgelijke arbeiders (824); Bedieners van glas- en ceramiekovens (825); Molenaars, olieslagers en soortgelijke graanbewerkers (830); Bakkers en banketbakkers (831); Distillateurs van geestrijke dranken, brouwers, wijnarbeiders en soortgelijken (833); Slachters (835); Beenhouwers, spekslagers en soortgelijken (836); Melkerjarbeiders en magarinebereiders (837); Werkers in de voedings- en dranknijverheid n.e.v. (839); Bedieners van distilleer-, reactie- en raffinadenjapparaten (841); Kokers, branders e.d. in de scheikundige nijverheid (842); Brekers, malers, kalanderaars e.d. in scheikundige nijverheid (843); Arbeiders van de scheikundige nijverheid en soortgelijken n.e.v. (845); Papierbrijbereiders (846); Papierarbeiders (847); Papierbewerkers (848); Mandenmakers, borstelmakers en soortgelijken (861); Bandenmakers en vulcaniseerders (862); Arbeiders in de productie van artikelen in rubber en plastic (863); Leerlooiers, pelterjarbeiders, leertouwerjarbeiders en soortgelijken (864); Muziekinstrumentenmakers en soortgelijke arbeiders (865); Film-, fotografisch papier-, platenvervaardigers en soortgelijke arbeiders (866); Arbeiders in de fabricatie van producten in beton, asbestciment en agglomeraten ervan (867); Kraanmannen en andere bedieners van hijs -of hefwerktuigen (883); Warenbehandelaars (892);

9. Beroepen in dienstverlening, sport en ontspanning:

Brandweerpersoneel en soortgelijken (901); Huismeesters, economen en gouvernantes (911); Fotografen en soortgelijken (923); Begrafnisondernemers en -personeel (924);

10. Beroepsmilitairen:

Officieren (beroeps) (1001); Onderofficieren (beroeps) (1002); Korporaals en soldaten (beroeps) (1003);

11. Beroep onbekend:

Gehandicapten in beschermde werkplaats (1101).

Bron: Nationaal Instituut voor de Statistiek: gegevens van de Volkstelling van 1.3.1981 en 1.3.1991
Analyse: Steunpunt WAV

7.3.3 Cluster 2: Wetenschap, techniek en productie

lager dan het gemiddelde (19,0%) maar het aandeel van de deeltijdsen is eerder beperkt (5,2%). Het zijn beroepen die gemiddeld met 4% gegroeid zijn tussen 1981 en 1991. Zowel het percentage vrouwen als het percentage deeltijdsen is er ongeveer verdubbeld, maar blijft uiteindelijk laag. De grootste groep in deze cluster zijn de wetenschappelijke en technische beroepen zoals bijvoorbeeld artsen, tekenaars en technici. Daarnaast zijn er nog een aantal ambachtelijke en industriële beroepen zoals bijvoorbeeld meester-gasten, havenarbeiders of metaalbewerkers.

Tabel 7.11

Beroepen in cluster 2 (NIS-code 81 tussen haakjes)

0. Wetenschappelijke en vrije beroepen; technici e.d.:

Architecten en stedenbouwkundigen (001); Ingenieurs, burgerlijke ingenieurs, industriële ingenieurs en technische ingenieurs (002); Meetkundigen (003); Scheikundigen (universitair of ermee gelijkgesteld niveau) (011); Natuurkundigen (universitair of ermee gelijkgesteld) (013); Niet elders vermelde specialisten in de fysische en scheikundige wetenschappen (universitair of ermee gelijkgesteld) (019); Veeartsen (021); Biologen, naturalisten (022); Agronomen en soortgelijke specialisten (024); Artsen, geneesheren-specialisten en chirurgen (030); Tandartsen (031); Optometristen, opticiens (033); Universiteitsprofessoren (040); Advocaten, procureurs en rechtskundige adviseurs (061); Rechters en magistraten (062); Notarissen (063); Juridische beroepen n.e.v. (069); Beeldhouwers, kunstschilders en soortgelijke kunstenaars (071); Schrijvers, journalisten en soortgelijken (073); Tekenaars (081); Overige technici n.e.v. (089); Expertboekhouders, boekhouders, accountants (091); Vorsers (098);

1. Bedrijfsleiders, eigenaars, uitbaters, directeurs en hoger administratief kaderpersoneel:

Hoofden van kantoorpersoneel privé sector (114); Hoger administratief personeel van het openbaar bestuur (123);

2. Kantoorbedienden:

Bedienden van verzendings-, ontvangst- en transportdiensten (212);

3. Handelaars, personen in de handel, verkopers e.d.:

Groothandelaars (301); Veilers en soortgelijken (314); Handelsreizigers en -vertegenwoordigers (321); Technische handelsagenten en soortgelijken (322);

4. Landbouwers, vissers, houthakkers e.d.:

Directeurs en bedrijfsleiders in land- en tuinbouw en veeteelt (onder contract) (401); Ondernemers van activiteiten ten behoeve van land- en tuinbouw (419); Landbouw- en veeteeltarbeiders (421);

5. Mijnwerkers e.d.:

Groeuarbeiders en soortgelijken (502);

6. Beroepen in transport en communicatie:

Scheepskapiteins, dekofficieren en loodsen (zeevaart) (601); Autobusbestuurders en autobusbestuurders-ontvangers (633); Andere bestuurders van motorvoertuigen (behalve van autobussen) (634); Verkeersleiders (luchtvaart) (652); Dispatchers (rangeerders) (spoorweg) (654); Bureauchefs bij post, telegraaf en telefoon (661);

7/8. Ambachtlieden, productie- en bouwvakarbeiders en handlangers:

Meestergasten, ploegbazen en soortgelijken (701); Kaartenmakers voor weverij (715); Walsers, bedieners van walsmachines en afwerkers van walsproducten (743); Metaalgieters (745); Vormers en kernmakers (746); Draadtrekkers en metaaltrekkers (747); Goud- en zilversmeden, juweliers, goud- en zilverslijpersen polijsters, graveurs (edele metalen behalve diamant) (755); Monteurs van ijzeren gebinten en metaalconstructeurs en metaalbewerkers n.e.v. (769); Elektroniciëns (773); Zagers (785); Isoleerders (804); Glazenmakers (805); Drukkers en bedieners van drukpersen (812); Clichemakers, stereotypeurs en galvanoplastiekers (drukkerij) (813); Drukkerijgraveerders (behalve fotografeerders) (814); Fotografeerders (815); Slijpers en graveerders in glas en aardewerk (827); Arbeiders in de productie en raffinaderij van suiker en aanverwante producten (838); Bedieners van grondwerk- en bouwmachines n.e.v. (885); Havenarbeiders, laders en lossers (891); Oliërs en smeders van stationaire machines, voertuigen en onderdelen (898);

9. Beroepen in dienstverlening, sport en ontspanning:

Bewakers en soortgelijken n.e.v. (909).

Bron: Nationaal Instituut voor de Statistiek: gegevens van de Volkstelling van 1.3.1981 en 1.3.1991

Analyse: Steunpunt WAV

7.3.4 Cluster 3: Medische, pedagogische en persoonlijke dienstverlening

Deze cluster bestaat uit 51 beroepen van gemiddeld 1 000 personen. Het zijn beroepen met een sterke vertegenwoordiging van vrouwen (66,8%) en een hoog percentage deeltijdsen (20,2%). Het zijn beroepen die licht in omvang zijn toegenomen. Het percentage vrouwen is er gestegen en het percentage deeltijdsen is meer dan verdubbeld sinds 1981.

In dit cluster zitten heel wat (para)medische en onderwijzende beroepen. Ook dienstverlenende beroepen zijn hier sterk vertegenwoordigd.

Tabel 7.12

Beroepen in cluster 3 (NIS-code 81 tussen haakjes)

0. Wetenschappelijke en vrije beroepen; technici e.d.:

Apothekers (032); Masseurs, kinesisten en soortgelijken (034); Apothekersassistenten (035); Verplegend personeel en ziekenoppassers (niet gediplomeerd) (037); Specialisten in voedingsproblemen, diëtisten (038); Andere specialisten en paramedische technici n.e.v. (039); Professor (hoger niet universitair onderwijs, hoger kunst, hoger technisch) (041); Onderwijzers, onderwijzeressen (primaire onderwijs) (043); Onderwijspersoneel in het voorschools onderwijs (044); Onderwijspersoneel in het buitengewoon onderwijs (045); Onderwijspersoneel n.e.v. (049); Decorateurs, etaleerders, modelontwerpers (072); Acteurs, musici, dansers en soortgelijke artiesten (074); Maatschappelijke assistenten, sociale assistenten en sociale werkers (092); Archivarissen, bibliothecarissen en museumconservators (093); Vertalers en tolken (097); Personen die een vrij beroep uitoefenen n.e.v. (099);

1. Bedrijfsleiders, eigenaars, uitbaters, directeurs en hoger administratief kaderpersoneel:

Directiesecretaressen (119); Bedienden in de boekhouding-kassiers en soortgelijken (201); Operateurs voor boekhoud- en rekenmachines (203); Operateurs van ponsmachines (automatische verwerking van gegevens: kaarten en banden) (204); operateurs van machines voor automatische gegevensverwerking (informatica) (205); Bedienden van juridische diensten (privaat) (210); Bedienden "financiële transacties en verzekeringsverrichtingen" (211);

3. Handelaars, personen in de handel, verkopers e.d.:

Straatventers e.d. (332);

4. Landbouwers, vissers, houthakkers e.d.:

Tuinbouwers-groentekwekers (412); Overige fokkers n.e.v. (418);

6. Beroepen in transport en communicatie:

Telefonisten en telegrafisten (663); Andere arbeiders in het communicatiewezen n.e.v. (669);

7/8. Ambachtlieden, productie- en bouwvakarbeiders en handlangers:

Spinners en bobijners (textiel) (712); Blekers, ververs en afwerkers van textielproducten (716); Textielarbeiders en soortgelijken n.e.v. (719); Kleermakers, kleermaaksters en naaiers en soortgelijke arbeiders (721); Hoedenmodisten en hoedenmakers (723); Patroonmakers, aftekenaars en coupeurs van textielproducten, lederen kleding en handschoenen (725); Naaiers en borduurders van weefsels, bont, lederen kleding en handschoenen (726); Snijdgers, oppinners, naaiers en soortgelijken bij de schoenfabricatie (732); Marokijnwerkeiders en soortgelijken (733); Glas- en keramiekversierders (826); Sigarettenmakers en bereiders van rooktabak (853); Inpakkers, capsuleerders, etiketteerders e.d. (871);

9. Beroepen in dienstverlening, sport en ontspanning:

Koks (912); Kamermeisjes en huisknechten, dienstboden e.d. n.e.v. (913); Kelners, buffetbedienden e.d. (914); Concierges (gebouw) en kosters (915); Kappers, schoonheidsspecialisten e.d. (921); Waters, ontvetters, persers en ververs van kledingstukken (922); Atleten, sportbeoefenaars en soortgelijken (931); Gidsen (941); Luchtvaartstewards, stewards en kelners (luchtvaart) (942); Andere beroepen in de dienstverlenende bedrijven (949).

Bron: Nationaal Instituut voor de Statistiek: gegevens van de Volkstelling van 1.3.1981 en 1.3.1991

Analyse: Steunpunt WAV

7.3.5 Cluster 4: Produceren en cijferen

De vierde cluster telt 18 beroepen van gemiddeld 17 000 personen. Het aandeel van de vrouwen bedraagt er gemiddeld 31,5%. Het aandeel van de deeltijds werkenden ligt er zeer laag (8,6%). Het zijn beroepen die zeer sterk gegroeid zijn. Het percentage vrouwen is er toegenomen met 16,9%. Het aandeel van de deeltijdsen is bijna verdubbeld, maar blijft laag.

De beroepen in deze cluster zijn zeer divers. Er zijn vijf technische en wetenschappelijke beroepen, waaronder een drietal die te maken hebben met statistiek en informatica. Daarnaast zijn er ook een zevental industriële beroepen in deze cluster terug te vinden.

Tabel 7.13

Beroepen in cluster 4 (NIS-code 81 tussen haakjes)

0. Wetenschappelijke en vrije beroepen; technici e.d.:

Biologen, naturalist en soortgelijken (niet universitair) (023); Leraars, professoren voor privé lessen (048); Economisten, statistici, wiskundigen en actuarissen (094); Informatici, systeemanalisten (095); Technici in de informatica (096);

1. Bedrijfsleiders, eigenaars, uitbaters, directeurs en hoger administratief personeel:

Bedrijfsleiders e.d. in de privé sector niet in dienstverband (behalve landbouw, handel, horeca) (101); Directeurs en hoger administratief kaderpersoneel in de privé sector in dienstverband behalve landbouw en handel, horeca (111);

2. Kantoorbedienden:

Stenografen, dactylografen en teletypisten (202);

3. Handelaars, personen in de handel, verkopers e.d.

Inkopers en hoofdinkepers (334);

4. Landbouwers, vissers, houthakkers e.d.:

Andere vissers en visserijpersoneel (439);

7/8. Ambachtlieden, productie- en bouwvakarbeiders en handlangers:

Vezelvoorbewerkers (711); Bediener van schakelbord (elektrische centrale) (777); Handzetter en machinezetter (811); Vormers, persers en snijders van glas in de bekens- en flessenfabricage (823); Suikerbakkers en chocoladebewerkers (832); Kokers, zouters, rokers en soortgelijken (834); Ambachtlieden, vak- en fabrieksarbeiders n.e.v. (869);

9. Beroepen in de dienstverlening, sport en ontspanning:

Receptiepersoneel en soortgelijke arbeiders (919).

Bron: Nationaal Instituut voor de Statistiek: gegevens van de Volkstelling van 1.3.1981 en 1.3.1991

Analyse: Steunpunt WAV

7.3.6 Cluster 5: Produceren en transporteren

Cluster vijf omvat dertien beroepen van gemiddeld zo'n 7 000 beoefenaars. Het zijn beroepen met een eerder laag percentage vrouwen (24,9%) en een zeer laag percentage deeltijdarbeid (7,0%). De beroepen van deze cluster zijn gemiddeld met 19% gekrompen tussen 1981 en 1991. Het percentage vrouwen is er nauwelijks veranderd, maar het percentage deeltijdsen is er verveelvoudigd (hoewel het zeer klein blijft).

Concreet gaat het hier opnieuw om een aantal industriële beroepen, maar ook om een aantal beroepen uit de transport- en communicatiesector.

Tabel 7.14

Beroepen in cluster 5 (NIS-code 81 tussen haakjes)

1. Bedrijfsleiders, eigenaars, uitbaters, directeurs en hoger administratief personeel:

Diensthooftden van het openbaar bestuur (124);

6. Beroepen in transport en communicatie:

Wachters en rangeerders (spoorweg) (655); Andere arbeiders in het transportwezen n.v (659); Brieven- en telegrambestellers (664);

7/8. Ambachtlieden, productie- en bouwvakarbeiders en handlangers:

Galvaniseerders, metalliseerders, vertinners en andere arbeiders in metaalbekleding (748); Monteerders en herstellere van telefoon- en telegraafinstallaties (775); Andere glas- en keramiekarbeiders n.v (829); Tabaksbereiders (852); Tabaksbewerkeers en -arbeiders n.v. (859); Fabrieksmachinist n.e.v. (882); Bedieners van interne transportmiddelen, laad- en losmachines (889);

9. Beroepen in dienstverlening, sport en ontspanning:

Politie en rijkswacht (902).

Bron: Nationaal Instituut voor de Statistiek: gegevens van de Volkstelling van 1.3.1981 en 1.3.1991

Analyse: Steunpunt WAV

7.3.7 Cluster 6: Transporteren

De zesde cluster bestaat uit negen kleinere beroepsgroepen. Het percentage vrouwen ligt er eerder laag (17,0%), evenals het percentage deeltijdarbeid (8,3%). Het zijn wel beroepen die sterk gegroeid zijn en die een sterke stijging van zowel het percentage vrouwen als deeltijdsen kennen. Qua samenstelling is ziet men dat het vooral beroepen uit de transport- en communicatiesector zijn, naast enkele agrarische beroepen.

Tabel 7.15*Beroepen in cluster 6 (NIS-code 81 tussen haakjes)***2. Kantoorbedienden:**

Andere operateurs voor bureaumachines (206);

3. Handelaars, personen in de handel, verkopers e.d.:

Verkoopchefs (333);

4. Landbouwers, vissers, houthakkers e.d.:

Tuinbouwarbeiders (422); Zee- en kustvissers (431);

6. Beroepen in transport en communicatie:

Vliegtuigpiloten en luchtvaartnavigators (621); Overige controleurs en inspecteurs in het transportwezen n.e.v. (649); Andere verkeersleiders en regelaars n.e.v. (656); Ontvangers en begeleiders (transportwezen) (657);

7/8. Ambachtslieden, productie- en bouwvakarbeiders en handlangers:

Betontimmerlieden, bekisters, stutters (782).

Bron: Nationaal Instituut voor de Statistiek: gegevens van de Volkstelling van 1.3.1981 en 1.3.1991

Analyse: Steunpunt WAV

7.3.7 Cluster 7: (Ver)zorgen en (be)dienen

In cluster zeven zitten drie grote beroepen (gemiddeld 11 5000 personen) die op tien jaar tijd sterk gegroeid zijn. Het zijn beroepen met een zeer hoog percentage vrouwen. Ook het percentage deeltijdsen is erg hoog en is bovendien bijna verdubbeld tussen 1981 en 1991.

Concreet gaat het om sjouwers en schoonmaakpersoneel, verkooppersoneel en gediplomeerde verpleegkundigen.

Tabel 7.16*Beroepen in cluster 7 (NIS-code 81 tussen haakjes)***0. Wetenschappelijke en vrije beroepen; technici e.d.:**

Gediplomeerde verplegers en ziekenoppassers (036);

3. Handelaars, personen in de handel, verkopers e.d.:

Verkooppersoneel, winkelbedienden, demonstrateurs en andere n.e.g. (331);

9. Beroepen in dienstverlening, sport en ontspanning:

Sjouwers, werkvrouwen, schoonmakers en soortgelijken (916).

Bron: Nationaal Instituut voor de Statistiek: gegevens van de Volkstelling van 1.3.1981 en 1.3.1991

Analyse: Steunpunt WAV

7.3.8 Cluster 8: Lezen en schrijven

Ook cluster acht telt een drietal zeer grote beroepsgroepen. In tegenstelling tot cluster zeven zijn deze beroepen op tien jaar tijd echter flink gekrompen. Het percentage vrouwen ligt er eveneens hoog, maar niet zo extreem hoog als in cluster zes. Er is ook een stijging van het percentage vrouwen waar te nemen. Het percentage deeltijdsen bedraagt in 1991 ongeveer 20% en dit is een zeer sterke stijging in vergelijking met 1981.

De beroepen van deze cluster zijn de leerkrachten van het secundair onderwijs, administratieve bedienden in de privé-sector en (lagere) bedienden van het openbaar bestuur

Tabel 7.17*Beroepen in cluster 8 (NIS-code 81 tussen haakjes)***0. Wetenschappelijke en vrije beroepen; technici e.d.:**

Leraars, regenten, secundair onderwijs (042);

2. Kantoorbedienden:

Bedienden voor administratief werk en redactie (privé) (213); Bedienden aan het openbaar bestuur, niet elders vermeld (214).

Bron: Nationaal Instituut voor de Statistiek: gegevens van de Volktelling van 1.3.1981 en 1.3.1991

Analyse: Steunpunt WAV

7.3.9 Samenvatting en besluit

In deze alinea werden de beroepen ingedeeld in acht groepen of clusters. Per cluster werden de belangrijkste kenmerken besproken. De clusters bleken eerder ongelijk in samenstelling en telden 3 tot 115 beroepen. Het was ook niet altijd gemakkelijk om de 'rode draad' te ontdekken omwille van de vaak nog grote diversiteit van soorten beroepen binnen de clusters.

Wetenschappelijke, technische en vrije beroepen waren vooral terug te vinden in cluster twee en drie. Het belangrijkste verschil tussen beide clusters is het percentage vrouwen en deeltijdsen, dat in cluster twee telkens beduidend lager ligt dan in cluster drie.

De bedrijfsleiders, uitbaters en hogere administratieve beroepen zitten verspreid over verschillende clusters. Ze kunnen niet door één bepaalde cluster worden getypeerd. Hetzelfde geldt voor de kantoorbedienden, en in mindere mate eigenlijk ook voor de handelaars, hoewel van deze laatste groep er heel wat in cluster één vallen.

De agrarische beroepen zitten vooral in cluster één, maar ook in cluster drie en negen.

Beroepen uit de transport- en communicatiesector vindt men vaak terug in cluster één, twee en zes.

De ambachtelijke en industriële beroepen zijn zeer talrijk. Daarom zijn ze ook in de meeste clusters sterk vertegenwoordigd. De sterkste concentratie bevindt zich echter in cluster één. Ook cluster twee bestaat voor een belangrijk deel uit ambachtelijke en industriële beroepen.

Tabel 7.18*Overzicht van de kenmerken van de beroepenclusters*

	<i>Cluster 1</i>	<i>Cluster 2</i>	<i>Cluster 3</i>	<i>Cluster 4</i>	<i>Cluster 5</i>	<i>Cluster 6</i>	<i>Cluster 7</i>	<i>Cluster 8</i>	<i>Totaal voor alle beroepen</i>
Omvang 1991	6 371	11 082	10 854	17 476	7 096	5 758	115 092	124 540	11 500
Evolutie omvang 1981-1991 (in %)	-39,28	+4,18	+2,28	+237,44	-18,73	+189,38	+47,53	-25,22	+6,06
Percentage vrouwen 1991	14,60	18,99	66,86	31,49	24,86	16,99	86,49	58,22	28,26
Evolutie percentage vrouwen 1981-1991 (in %)	-16,34	+92,00	+14,64	+16,95	+37,67	+527,96	-0,28	+15,70	+37,10
Percentage deeltijds 1991	3,59	5,18	20,25	8,57	7,05	8,33	43,72	20,00	8,31
Evolutie percentage deeltijds (in %)	+89,00	+109,01	+137,95	+92,09	+848,26	+605,91	+86,46	+180,40	+156,82
Aantal beroepen	115	62	51	18	13	9	3	3	274

Bron: Nationaal Instituut voor de Statistiek: gegevens van de Volktelling van 1.3.1981 en 1.3.1991.

Analyse: Steunpunt WAV

De dienstverlenende beroepen tenslotte vindt men vooral terug in cluster drie. Ze worden gekenmerkt door een hoog percentage vrouwelijke en deeltijdse werkgelegenheid dat bovendien duidelijk gestegen is tussen 1981 en 1991.

7.4 BESLUIT

In dit hoofdstuk werd geprobeerd om de sectoren en beroepen in groepjes in te delen op basis van een zestal kenmerken: de omvang in 1991, het percentage vrouwen in 1991, het percentage deeltijds werkenden in 1991, de evolutie van de omvang, de evolutie van het percentage vrouwen en de evolutie van het percentage deeltijdsen. Om dit te bereiken werd een clusteranalyse uitgevoerd.

In het geval van de sectoren leverde dit een achttal clusters op. Die konden telkens redelijk goed worden getypeerd. Bij de beroepen kwamen er eveneens een achttal clusters als relevant naar voor. De typering verliep hier iets moeizamer.

Het besluit van dit hoofdstuk is dat de clusteranalyse een goed hulpinstrument is om beroepen en vooral sectoren in te delen in typische groepen op basis van een aantal kenmerken. Het bleek dat de indeling in clusters niet noodzakelijk samenviel met de indeling in de categorieën van het gebruikte classificatiesysteem. Dit betekent dat sectoren en beroepen die in éénzelfde cluster zitten qua inhoud nog sterk van elkaar kunnen verschillen.

HOOFDSTUK 8

BESLUIT

8.1 INLEIDING

In dit rapport werd de segregatie van mannen en vrouwen op de arbeidsmarkt uitvoerig bestudeerd. Eerst werd een algemene inleiding gegeven over de verschillen in arbeidsmarktpositie tussen mannen en vrouwen (hoofdstuk 1) en het onderzoek en de theorievorming daaromtrent (hoofdstuk 2). Daarna werd stilgestaan bij het bronnenmateriaal waarop dit onderzoek moest worden gebaseerd (hoofdstuk 3). Vervolgens werd de horizontale segregatie verder geanalyseerd vanuit twee invalshoeken, nl. enerzijds de sectorale segregatie en anderzijds de beroepensegregatie. Dit gebeurde telkens op twee manieren. Een eerste methode was de benadering op basis van de decielenverdeling van de sectoren en de beroepen (hoofdstuk 4). De tweede methode was het berekenen en vergelijken van segregatieindices (hoofdstuk 5). Omdat arbeidsduur en geslacht zo sterk met elkaar verbonden zijn, werd tenslotte ook nog een hoofdstuk besteed aan segregatie en deeltijdarbeid in de sectoren en de beroepen (hoofdstuk 6). Tot slot werd een poging ondernomen om op basis van de verschillende variabelen die in dit rapport ter sprake kwamen een typologie op te stellen van de sectoren en beroepen (hoofdstuk 7). In dit laatste hoofdstuk worden de belangrijkste bevindingen op een rijtje gezet. Er volgen een tiental stellingen die kort worden toegelicht.

8.2 DE SEGREGATIE TUSSEN MANNEN EN VROUWEN IS TUSSEN 1981 EN 1991 GEDAALD

Uit hoofdstuk één bleek dat het aantal vrouwen dat zich op de arbeidsmarkt aanbiedt in de loop van de jaren '80 flink is gestegen. Het aantal mannen dat zich aanbiedt, is daarentegen licht gedaald. Dit heeft tot gevolg dat de verhouding tussen het aantal mannen en vrouwen bij de beroepsactieven in de onderzochte periode minder ongelijk is geworden.

8.3 DE SEGREGATIE TUSSEN MANNEN EN VROUWEN OP HET VLAK VAN WERK HEBBEN OF NIET, IS TUSSEN 1981 EN 1991 GESTEGEN

De verhouding tussen het aantal mannen en vrouwen is gewijzigd bij zowel de werkenden als de werklozen. De verhouding tussen het aantal mannen en vrouwen is sinds het begin van de jaren '80 bij de werklozen ongelijker is geworden. Dit wil zeggen dat de vrouwen er in 1991 nog

sterker oververtegenwoordigd zijn dan in 1981. Bij de werkenden daarentegen is het aandeel van de vrouwen gestegen zodat de verhouding tussen de geslachten er minder ongelijk is geworden. Deze verschuivingen zijn het resultaat van twee verschillende evoluties bij mannen en vrouwen. Uit hoofdstuk één bleek dat het aandeel van de vrouwen bij de werklozen iets sterker gestegen is dan bij de werkenden. Bij de mannen verliep de evolutie anders. Het aantal werkende mannen is sterker gedaald dan het aantal werkloze mannen.

8.4 DE SEGREGATIE TUSSEN MANNEN EN VROUWEN IS HORIZONTALAAL EN DUS OOK VERTICAAL

In dit rapport werd enkel de horizontale segregatie expliciet bestudeerd. Dit neemt niet weg dat hierdoor ook indicaties van verticale segregatie aan het licht kwamen. Zo bleek uit hoofdstuk vier dat in leidinggevende beroepen heel wat minder vrouwen terug te vinden waren dan in verzorgende of uitvoerende beroepen.

8.5 DE HORIZONTALAAL SEKSESEGREGATIE IS VERMINDERD TUSSEN 1981 EN 1991

Zowel de beroepen- als de sectorale segregatie bleek verminderd te zijn. Dit is de conclusie van zowel de decielenverdeling als de segregatie-indices. Beide methoden konden echter geen uitsluitsel geven over de manier waarop de segregatie is verminderd. Verschillende factoren spelen hierbij immers een rol: toename van het aandeel van de vrouwen op de arbeidsmarkt, meer mannen in vrouwelijke sectoren en beroepen, meer vrouwen in mannelijke sectoren en beroepen, inkrimping of verdwijning van een aantal typisch mannelijke sectoren en beroepen, groei van een aantal typisch vrouwelijke sectoren en beroepen.

8.6 DE SEKSESEGREGATIE WAS IN 1981 EN 1991 NIET IN ALLE REGIO'S VAN HET LAND GELIJK

In hoofdstuk vijf werden de segregatie-indices berekend volgens gewest. Hieruit bleek meestal dat de segregatie in Vlaanderen en Wallonië sterker is dan in Brussel. Bovendien bleek de daling van de sectorale segregatie tussen 1981 en 1991 sterker in Brussel en Vlaanderen dan in Wallonië.

8.7 SEKSESEGREGATIE BETEKENT OOK: VEEL VROUWEN IN WEINIG SECTOREN EN BEROEPEN

Via de decielenverdelingen in hoofdstuk vier kon men vaststellen dat er meer typisch mannelijke dan vrouwelijke sectoren en beroepen zijn. In het geval van de beroepen is dat nog meer uitgesproken dan in het geval van de sectoren. De mannelijke sectoren en beroepen bleken ook meestal kleiner in omvang te zijn dan de vrouwelijke. Dit betekent met andere woorden dat er relatief veel vrouwen in relatief weinig verschillende sectoren en beroepen terug te vinden zijn.

8.8 SEGREGATIE VAN ARBEIDSDUUR: GEDEELD WERK IS HALF WERK

Er werd in dit rapport een volledig hoofdstuk besteed aan segregatie en deeltijdse arbeid (hoofdstuk zes). Deeltijdarbeid bleek bijna uitsluitend een vrouwenzaak te zijn. Er werden een vijftal typisch vrouwelijke sectoren gedetecteerd waar in de loop van de jaren '80 voltijdse functies manifest vervangen zijn door deeltijdse functies. De analyse op basis van de beroepen leidde tot eenzelfde conclusie. Beroepen waar het aantal deeltijdse jobs gestegen is en het aantal voltijdse jobs gedaald, zijn bijna uitsluitend beroepen met meer dan 50% vrouwen. Men kan dus stellen dat vrouwen onderling al heel wat arbeid hebben herverdeeld.

8.9 THEORIEËN OVER SEKSESEGREGATIE KUNNEN SOMS DOOR DE CIJFERS WORDEN BIJGESTUURD

Eén van de theorieën over seksesegregatie op de arbeidsmarkt stelt dat mannen bepaalde functies afsluiten voor vrouwen vanuit de vrees hun dominante positie te verliezen. Uit de cijfers van dit rapport bleek echter dat de toename van het aantal vrouwen op de arbeidsmarkt niet gepaard gaat met een toename van de mannelijke werkloosheid, integendeel. Bovendien blijft de segregatie nog steeds vrij goed standhouden. Macro-economisch gezien is het dus niet zo dat vrouwen de jobs van mannen zouden inpalmten. Het zijn eerder mannelijke beroepen en sectoren die inkrimpen of verdwijnen (cfr. industrie).

8.10 DE VOLKSTELLING WAS IN VELE OPZICHTEN EEN UNIEKE MAAR OOK ONVOLMAAKTE BRON VAN GEGEVENS

Uit hoofdstuk drie bleek dat de Volkstelling op dit moment de enige databank is die sector én beroep voor alle werkenden opneemt. Zeker voor de studie van de beroepensegregatie is er op dit moment in België geen alternatief. Dit neemt niet weg dat het bestand voor verbetering vatbaar is. Vooral de codering van de beroepen zou in de toekomst grondig moeten worden bekeken.

8.11 SEGREGATIE-ONDERZOEK MAG NIET BEPERKT BLIJVEN TOT EEN PUUR KWANTITATIEVE BENADERING

Deze studie toonde zeer duidelijk de macht en onmacht van het getal aan. Door haar sterk kwantitatieve en macro-economische inslag, bracht ze heel wat inzichten bij. Tegelijk werd duidelijk dat cijfers hun beperkingen hebben. Eén van de belangrijkste beperkingen die naar boven kwamen, was onder meer de codering van beroepen en sectoren, en meer bepaald de dilemma's waarvoor men komt te staan, m.n. specificiteit vs. overzichtelijkheid en continuïteit vs. actualiteit (hoofdstuk drie).

Daarnaast bleek dat er nog heel wat andere aspecten van segregatie bestaan die via dit soort studies niet of onvoldoende kunnen worden onderzocht, bijvoorbeeld de verticale segregatie, functieclassificatie en verloning, enzovoort (hoofdstuk twee). Daarom kan een onderzoek als dit slechts als één mogelijke invalshoek van seksesegregatie op de arbeidsmarkt worden beschouwd.

8.12 BESLUIT

In dit laatste hoofdstuk werden een tiental bevindingen van deze Volkstellingsmonografie geformuleerd. Ze zijn zeker niet zonder wetenschappelijke relevantie. Daarnaast zullen ook heel wat beleidsdomeinen en -niveau's er niet omheen kunnen. Tenslotte kunnen deze conclusies ook voor de administraties aanknopingspunten bieden voor het verder op punt stellen van het gegevens- en databankbeleid en -beheer in België.

BIJLAGE

Tabel 1

Percentage deeltijdarbeid per deciel (sectoren) (België, 1981 en 1991)

<i>Deciel</i>	<i>% deeltijdarbeid in 1981 (N=totale werkgelegenheid)</i>	<i>% deeltijdarbeid in 1991 (N=totale werkgelegenheid)</i>
1 (0 tot en met 9% vrouwen)	1,26 (N=584711)	2,31 (N=320036)
2 (10 tot en met 19% vrouwen)	1,97 (N=433991)	3,73 (N=393765)
3 (20 tot en met 29% vrouwen)	4,11 (N=561322)	6,06 (N=367715)
4 (30 tot en met 39% vrouwen)	5,91 (N=747099)	7,75 (N=279411)
5 (40 tot en met 49% vrouwen)	4,84 (N=127210)	13,35 (N=751137)
6 (50 tot en met 59% vrouwen)	12,77 (N=410536)	24,59 (N=387574)
7 (60 tot en met 69% vrouwen)	13,59 (N=352143)	25,54 (N=284794)
8 (70 tot en met 79% vrouwen)	13,19 (N=203970)	29,97 (N=352624)
9 (80 tot en met 89% vrouwen)	9,05 (N=63695)	6,31 (N=35792)
Totaal	6,32 (N=3484677)	13,58 (N=3172848)

Bron: Nationaal Instituut voor de Statistiek: gegevens van de Volkstelling van 1.3.1981 en 1.3.1991

Analyse: Steunpunt WAV

Opmerking: Enkel de observaties waarvan de sector tot op twee digits bekend was, werden opgenomen.

Tabel 2

Percentage deeltijdarbeid per deciel (beroepen) (België, 1981 en 1991)

<i>Deciel</i>	<i>% deeltijdarbeid in 1981 (N=totale werkgelegenheid)</i>	<i>% deeltijdarbeid in 1991 (N=totale werkgelegenheid)</i>
1 (0 tot en met 9% vrouwen)	1,03 (N=1116151)	2,16 (N=673808)
2 (10 tot en met 19% vrouwen)	2,98 (N=493775)	3,58 (N=440418)
3 (20 tot en met 29% vrouwen)	4,52 (N=255334)	7,78 (N=581307)
4 (30 tot en met 39% vrouwen)	9,83 (N=86043)	10,90 (N=229879)
5 (40 tot en met 49% vrouwen)	4,45 (N=339953)	11,24 (N=341897)
6 (50 tot en met 59% vrouwen)	9,70 (N=373698)	19,69 (N=298600)
7 (60 tot en met 69% vrouwen)	10,69 (N=339850)	24,70 (N=244919)
8 (70 tot en met 79% vrouwen)	16,85 (N=165182)	28,46 (N=304389)
9 (80 tot en met 89% vrouwen)	13,26 (N=52225)	32,38 (N=118283)
10 (90 tot en met 100% vrouwen)	20,40 (N=262466)	39,44 (N=285850)
Totaal	6,32 (N=348677)	13,58 (N=3519350)

Bron: Nationaal Instituut voor de Statistiek: gegevens van de Volkstelling van 1.3.1981 en 1.3.1991

Analyse: Steunpunt WAV

Opmerking: Enkel de observaties waarvan een beroepencode bekend was, werden opgenomen.

EMPLOYMENT: GENDER SEGREGATION SUMMARY

This is a detailed study of the segregation of men and women on the labour market. The differences in the position of men and women on the labour market are discussed in a general introduction. Next follows an elucidation of existing research and the development of theories concerning this research. Also, the source material on which this kind of research can be based is described in detail. Next, segregation is further analysed from two points of view: that of the relevant economic sectors, and that of the professions. This is done in two ways. A first method is based on the decile division of the sectors and professions. The second method is based on the calculation and comparison of the segregation indices. Because length of the working week and the sex of the worker are so closely related, some attention is given to segregation and part-time work in different sectors and professions. Finally, an attempt is made to create a typology of both sectors and professions based on the different variables mentioned in this report.

In the first chapter, an analysis is made of the composition and characteristics of the labour force based on Census information. In each case, possible differences between men and women are the focus. It appears that women are underrepresented in the labour force, but there are differences depending upon age category. Young women are as numerous on the labour market as their male peers, for example. More than in the past, women are remaining on the labour market even after starting a family. However, when a division is made between the employed and the unemployed, it appears that women are overrepresented in the latter group. The increase in the number of unemployed can be explained almost exclusively by referring to the increased number of women active on the labour market, searching for but not finding a job. The number of men searching for work has decreased slightly.

If a division is made according to sector, it becomes clear that employment opportunity has increased most in the public sector and in a number of compartments of the service sectors. These are sectors where relatively large numbers of women work. The agricultural and industrial sectors have 'shrunk', but less for women than for men.

From the first chapter it also appears that men and women often work in different kinds of jobs. Men are more often self-employed, work with different kinds of machines and in different parts of the company than women. Moreover, women work part-time much more often than men.

In the second chapter a number of conceptual, theoretical and methodological aspects of the segregation of sexes are elucidated. *Segregation of the sexes* is defined as 'the existence and permanently continued existence of differences between men and women in their position on the labour market, among other things with respect to the professions practised and positions held, the sectors of employment and wages'. A distinction must be made between horizontal and vertical segregation. The term *horizontal segregation* refers to the fact that men and women often work in

different professions and in different sectors so that one may speak of a 'typically male profession' and a 'typically female profession', or a 'typically male sector' and a 'typically female sector'. The term *vertical segregation* refers to the phenomenon whereby women and men often have different qualification and function levels, with one sex generally ending up in lower positions and having less opportunity for promotion than the other. In practice this means that women are found in lower positions more often than men.

In the second chapter the most important theories concerning 'segregation of the sexes on the labour market' are discussed. There are three main schools of thought, which complement rather than contradict each other. These are: the neo-classical theories, the radical theories and the institutional theories.

Finally, a number of sources and methods which can be used for the horizontal segregation of the sexes on the labour market are briefly introduced.

Chapter 3 examines in detail the available source material. In order to evaluate the usefulness of Census data in the study of sectoral segregation, a comparison is made with data from the *Rijksdienst voor Ziekte- en Invaliditeitsverzekering (National Department for Sickness and Disability Insurance-RIZIV)*, the *Rijksdienst voor Sociale Zekerheid (National Department for Social Security-RSZ)*, and the *Rijksdienst voor Sociale Verzekeringen van Zelfstandigen (National Department for Social Insurance for the Self-Employed-RSVZ)*. If a comparison is made based on three basic criteria, the following conclusions can be drawn.

With respect to data concerning the *sexes*, the three databases are totally comparable with respect to wage earners; the proportions of the sexes per sector scarcely differ.

With respect to the *classification* of sectors, the information is largely comparable. For a number of sectors, however, there are substantial differences between the three databases. Often, though not always, these differences can be explained among other things by the moment and/or method of measurement. This indicates that the assignment of a sector code does not always happen unambiguously.

The three databases do differ substantially with respect to *composition*. They all relate to population data, because all parties involved are taken into account. There is consequently no problem concerning representativeness. The difference lies in the fact that the RIZIV and RSZ data include wage earners in the private and public sector, while the Census gives information concerning all people who work, i.e. including the self-employed and labourers. For a study such as this, that is of course very relevant. Leaving out the self-employed could lead to a distortion because certain sectors (e.g. retail trade) and even a certain sex could be underrepresented.

That is why data for the self-employed (employers and people whose principal occupation is carried out on a self-employed basis and who employ others) are compared with the RSVZ statistics. But here many problems arise with respect to division into sectors as well as regarding the ratio of men to women among both the self-employed and the labourers.

The Census data concerning professions are also evaluated. The only other database that contains profession codes is that of the random sample of the labour force. However, this is not large enough

to guarantee representativeness to more than one digit level. Thus the Census is currently the only source which makes possible a study the segregation of the sexes in jobs.

A number of dilemmas are also pointed out which one might encounter in the study of professions. The first dilemma is that of specificity versus surveyability. The more the code of professions is refined, the less manageable the classification. As a way out of this dilemma a choice is made to work with the NIS code system of 1991 to a three digit level. This yields some 400 categories, which is still manageable for this kind of study.

Then there is the dilemma of specificity versus comparability. On the one hand, the classification system must reflect sufficiently the socio-economic reality. On the other hand, it must allow comparisons in place and time. To this end, the classification used is adjusted to the definition of the problem. For the description of the situation in 1991, the NIS-code from 1991 is used. When a comparison with 1981 is made, then the NIS-code for 1981 is used.

There are, however, a number of disadvantages connected with the Census. To begin with, the data have a low frequency. In contrast to, for example, RIZIV or RSZ data, they are calculated not yearly but every ten years. As a result they do not provide a particularly current source of information. Furthermore, they are available late. Another disadvantage is the obsolete character of the classification system used. As a result the new (service and public) sectors and occupations are entered into the system in much less detail and are therefore much less recognisable in the study. Often these are precisely the female occupations and sectors. As regards occupational classifications, there is the problem that the code used in 1991 differs from that in 1981. Fortunately it is possible to re-code the data to make possible a comparison of both years.

The conclusion of this chapter is that, at this moment, the Census is the most complete -but not particularly current- instrument available for a study of segregation by sector in Belgium. For studying occupational segregation, it is the only available instrument.

In the fourth chapter, segregation by sex is discussed on the basis of a decile distribution. First the sectors and then the occupations are divided into ten categories based on the degree of feminisation i.e. the percentage of women employed in them. All sectors or occupations with 0 to less than 10% women together form decile 1, sectors with 10 to less than 20% women form decile 2, etc. Knowing which sectors or occupations fall into the respective deciles gives an indication of how many women are employed in these deciles. In this way it is possible, for example, to ascertain how many women work in decile 1, what share they occupy in female employment, and what proportion they occupy of total employment for men and women. This presents a clear picture of the degree to which women may or may not be concentrated in sectors or occupations with a high degree of feminisation.

First, deciles are constructed for the various sectors. For each decile, a calculation is made as to which sectors fall into them and how this composition has evolved since 1970. From this it appears that most sectors lie in the lower deciles. This means that most sectors employ relatively few women. Less than 30% of women work in more than half of the sectors. In other words, most economic sectors can be called 'typically male.' Only approximately 15% of the sectors can be

called 'typically female' These are the sectors from decile 6 up to and including 9. In only one third of all sectors are women and men proportionally represented in comparison to their presence in the total active labour force.

Thus there are seemingly more sectors where fewer women work. This is combined with the fact that sectors where many women work are often larger in size. There can be a double explanation for this. First, it may mean that 'female' sectors are usually also larger and more homogeneous. Second, it may mean that there is a less detailed classification of 'female' sectors. Among the reasons for this is the fact that the service sectors, where more women work, have evolved more strongly since the inception in the 1970s of the NACE classification. Consequently it is possible that the classification no longer differentiates well. It is hard to say which of the two explanations is most plausible because the discussion often has a subjective tone to it. It relates after all to the question of whether certain forms of diversity within typically female sectors are recognised and whether they are valorised in the current classification system.¹

Another conclusion one can draw from the sector deciles is that, in general, the percentage of women has increased since 1981 and that many sectors have moved to the next decile. Only in the electrical engineering industry and the artificial and synthetic continuous-thread and fibre sector does a decrease in the percentage of women result in the fact that those sectors end up in a lower decile. In the latter case the decrease is only 1.1 percentage points. In the former, on the other hand, the decrease in the percentage of women is larger: 2.4 percentage points. This can be explained by the fact that automation in this sector has made female jobs, in particular, redundant.

Thus it becomes clear why the percentage of women in deciles 1 and 9 is so low. Many sectors from decile 1 end up in decile 2 due to an increase in the percentage of women. The decrease in the percentage of women in decile 9 can be explained on the one hand by a shrinkage of the only sector in this decile (the footwear and clothing industry) and on the other hand by a decrease in the percentage of female employment in this sector.

Finally, it appears that the increased concentration of women in decile 5 is the result of a move of some major sectors from decile 4 to decile 5. Moreover, these sectors have expanded since 1981. Especially decisive has been the shift of the sector general public administration, defence and statutory social insurance.

The composition of professions is also examined per decile. No comparison over time is made here due to problems with the coding of professions. It appears that women work more often in those professions where they already hold a share of at least 40%. It appears too that there are fewer 'typically female' than 'typically male' professions. This can be deduced from the number of professions per decile. There are many more professions that fall under lower deciles than under higher deciles. More than 60% of all professions are markedly male; this means that they contain less than 30% women. Well over 20% of all professions, on the other hand, are typically female

¹ The new NACE-BEL classification which dates from 1993 might give a more objective answer to this. The purpose of this classification was after all to draw a better distinction between the - mostly female - service and public sectors. The new NACE-BEL codes were entered in the database of the 1991 Census. They could not be used in this study because than it would be impossible to compare them with 1981.

professions. These are professions with more than 50% women. Only 15% of all professions have an even representation of men and women.

It can be concluded from this that women have a limited professional radius. This means that there are in fact less professions which are (easily) accessible to women.

It also appears from the analysis that the professions in the lower deciles are of a different kind than those in the higher deciles. The lower deciles contain more 'blue-collar' professions, professions in (heavy) industry, the building trade and management professions in the service sector. The higher deciles are characterised by a larger number of office workers, professions in the service sector and blue-collar professions in the clothing, textile or leather industry.

The analysis also reveals that the segregation of the sexes in professions is by no means only a horizontal segregation. It appears, for example, that executives, managers and group leaders in the service sector are situated in deciles 2 or 4, while office clerks or shop assistants show up especially in deciles 7 to 10. Another more specific example is the medical sector. Doctors can be found in decile 3, paramedics in decile 6 and nurses in decile 9.

A final conclusion worth mentioning is that women have a greater than average representation in the categories 'not explicitly mentioned' or 'profession unknown'. Nevertheless, this 'overrepresentation' is not large enough to allow the conclusion that these categories are 'typically female'. What might well be concluded is that the classification system used at this level (NIS-code 1991, 3 digits) makes more explicit many professions with a strong degree of female participation. In the system used in 1970, office workers were not even itemised with respect to their profession. In the 1981 system, scarcely 10% of the categories (at the three digit level) were provided with office worker classifications. Because women mostly end up in office work, this indicates that the new classification system has made women more visible.²

If the results of the sectoral and professional segregation are compared, it appears that sectoral segregation is less strong than professional segregation. This can be deduced from the fact that the percentage of women in equally proportioned sectors is twice the percentage of women in equally proportioned professions (deciles 4 and 5). But the percentage of women in the 'equally proportioned deciles' has increased both in sectors and in professions.

Chapter 5 studies sectoral and professional segregation using segregation indices. The purpose of these indices is to express the degree of segregation in a single figure. The advantage is that comparison over time and location becomes much easier.

Four indices are treated, all of which have their own interpretation. If the intention is to equate the comparison of segregation over time and location, it does not really matter which index is used: the same conclusion is always reached with respect to the evolution between 1981 and 1991 and with respect to the differences between Brussels, Flanders and Wallonia.

² In Chapter 5 this assumption will be confirmed. Segregation indices which are calculated based upon the code for 1991 systematically yield a slightly higher segregation than the indices calculated on the basis of the 1981 code. This might indicate that the coding system used in 1991 distinguishes better between specifically female and/or specifically male professions.

When, however, the interpretation of the index itself is at stake, then it does make a difference which index is chosen. The first indices (SS1 for the sectoral segregation and PS1 for the professional segregation) are the least interesting because they are unrelated to the real economic structure. They yield the percentage of the total labour force that should work in a different sector in order to equalise the distribution of men and women in all sectors or professions. Here, the existence and the size of the different sectors are not considered to be fixed. According to these indices, segregation should theoretically decrease by abolishing, for example, strongly segregated sectors or professions. The indices derived from this, SS2 (for sectoral segregation) and PS2 (for professional segregation), are interesting because they allow separate comparisons of the trends for men and women. Yet the interpretation is the same as for SS1 and PS1. The measures SS4 (for sectoral segregation) and PS4 (for professional segregation) have the advantage that they are based on the actual number of men and women whose age puts them in the active labour force, and therefore in the supply-side. They yield the percentage of the labour force which should be replaced by someone of the opposite sex in order to have the same number of men and women in each sector or profession. One starts from the idea that the size of the labour force and the size of the different sectors remain the same. Finally, the indices SS3 (for the sectoral segregation) and PS3 (for the professional segregation) seem the most 'pure' because they measure, in a better way than the others, only the proportion of men and women within the different sectors and professions. They yield the percentage of the working labour force that should work in a different sector or profession in order to remove the segregation. The size of the labour force and the percentage of men and women therein, as well as the structure of the sectors and the professions, are considered to be fixed. Calculations of this index based on the Census show that both in 1981 and 1991 a quarter of the working labour force would have to practise another profession in order to remove professional segregation. On the other hand, in 1981 18% and in 1991 16% of the working labour force would have to work in a different sector in order to remove sectoral segregation. Thus it appears that segregation in professions is more extensive and more persistent than sectoral segregation.

In the sixth chapter it is shown that part-time work is crucial for female employment. The process of segregation between men and women happens simultaneously on two levels. First, women work part-time more often than men; in addition, male part-time employment is minimal while almost one third of all women work part-time. Second, from the study concerning the division of deciles it appears that there is more part-time work in typically female sectors and professions. In other words, there is a double concentration of female and part-time employment. Because the percentage of part-time employment has increased more in sectors and professions with a high degree of feminisation, it is concluded that there is an interaction between female and part-time employment. This can be explained not only from the supply of labour (in this case the desire of women to work part-time), but also on the basis of the demand for work. The evidence of this is the large sectoral differences with respect to the percentage of part-time work.

It appears from the analysis of the evolution of full-time and part-time employment per sector that part-time work has increased everywhere, yet it is often accompanied by a decrease in the number of

full-time jobs, especially in the sectors with more than 50% women. In the retail sector, hotels and restaurants, cleaning services, hospitals and personal services, a shift has occurred from full-time to part-time jobs. This puts the other conclusions in this report into perspective somewhat with respect to the evolution of female employment. The increase in the number of women in (paid) work (see Chapter 1) and the increase in the percentage of women in a large number of sectors (see Chapter 4) does not necessarily mean an equal increase in available work for women. Also, it certainly does mean a further redistribution of the available 'female' work among women, concentrated mainly in a limited number of sectors.

The evolution of full-time and part-time work for women per profession is also studied. In 28% of all professions, the number of full-time jobs evolves in a more positive -or less negative- direction than the number of part-time jobs. In all these professions, women make up less than 50% of the total.

In 61% of the professions, the number of part-time positions increases more or decreases less than in full-time positions. In most of the professions, the number of part-time jobs increases faster than the number of full-time jobs. In other words, the development of these professions is due to the growth of part-time jobs. The range of professions is very wide, including professions in public administration, medical and paramedical professions, social work, communication professions, etc. In a large number of these professions, the number of part-time jobs has increased and the number of full-time jobs decreased. More than half of these professions contain more than 50% women. These are professions in the textile sector, translators and interpreters, dieticians, teachers in primary and secondary school, medical personnel without a diploma, hairdressers and cleaning personnel. In other words, in these professions work is redistributed via an increase in the number of part-time positions.

Chapter 7 is an attempt to group the sectors and professions based on seven characteristics: size in 1991, percentage of women in 1991, percentage of people working part-time in 1991, evolution of the size, evolution of the percentage of women, and evolution of the percentage of part-time workers. To accomplish this, a cluster analysis is used.

For the sectors, this yields eight clusters. Each of them can be reasonably well classified. For the professions there are also eight relevant clusters. Classification is a little more difficult here.

The conclusion of this chapter is that cluster analysis is a helpful instrument for classifying professions and especially sectors in typical groups based on a number of characteristics. The classification into clusters does not necessarily coincide with the classification into the categories of the classification system used. This means that sectors and professions which are in the same cluster because of their content may still differ considerably.

The eighth chapter formulates the ten most important conclusions of the report. These are as follows:

1. *The segregation between men and women with respect to their participation on the labour market has decreased between 1981 and 1991. The number of women on the labour market*

increased noticeably in the eighties. The number of men on the labour market, on the other hand, decreased slightly. Thus the proportion of men and women among the active labour force became less unequal during the period studied.

2. *The segregation between men and women based upon whether or not they work has increased between 1981 and 1991.* The proportion of men to women has changed among both the employed and the unemployed. Among the unemployed, the proportion of men to women has become more unequal since the beginning of the eighties. This means that, in 1991, women are even more overrepresented in this group than in 1981. Among the employed, on the other hand, the percentage of women has increased so that the proportion of the sexes has become less unequal. These shifts are the result of two different trends among men and women. The percentage of women has increased a little more among the unemployed than among the employed. For men, there was a different evolution: the number of employed men decreased more than the number of unemployed men.
3. *The segregation between men and women is not only horizontal but also vertical.* This study only highlights explicitly the horizontal segregation. This does not mean that indications of vertical segregation did not come to light. Among other things, it appeared in Chapter 4 that less women are found in management positions than in the caring or performing professions.
4. *The horizontal segregation of the sexes has decreased between 1981 and 1991.* Both the professional and sectoral segregation seem to have decreased. Both the decile segregation and the segregation indices point to this conclusion. Yet neither method could yield a decisive answer concerning the way in which segregation has decreased. This is logical, as different factors are involved: the increase in the percentage of women on the labour market, more men in female sectors and professions, more women in male sectors and professions, shrinkage or disappearance of some typically male sectors and professions, growth of a number of typically female sectors and professions.
5. *The segregation of the sexes in 1981 and 1991 was not equal in all regions of the country.* In the calculation of the segregation indices by region, it transpired that segregation is stronger in Flanders and Wallonia than in Brussels. Moreover, the decrease in sectoral segregation between 1981 and 1991 was stronger in Brussels and Flanders than in Wallonia.
6. *The segregation of the sexes also means many women in few sectors and professions.* The distribution of deciles in Chapter 4 shows that there are more typically male than female sectors and professions. That is even more true for the professions than for the sectors. The male sectors and professions also appear to be smaller than the female ones. This means, in other words, that relatively large numbers of women can be found in relatively few professions.
7. *Segregation in working hours: shared work is half work.* In this study an entire chapter is devoted to segregation and part-time work (Chapter 6). Part-time work proved to be an almost

exclusively female affair. Some fifty typically female sectors were identified in which, throughout the eighties, full-time positions were manifestly replaced by part-time positions. Analysis based on professions results in the same conclusion. Professions in which the number of part-time jobs had increased and full-time jobs decreased are almost exclusively professions with more than 50% women. It can thus be concluded that women have already redistributed a good deal work among their own ranks.

8. *Theories about segregation of the sexes are sometimes corrected by the figures.* One of the theories about segregation of the sexes on the labour market claims that men block some positions to women out of fear of losing their dominant position. From the figures in this report, however, it appears that the increase in the number of women on the labour market does not go hand in hand with an increase in male unemployment: the contrary appears to be the case. Moreover, segregation still persists. Viewed macroeconomically, it is not true that women take jobs from men. Rather, the cause is the shrinkage or disappearance of male professions (cf. Industry).
9. *The Census is in many ways a unique but at the same time imperfect source of data.* From Chapter 3 it appears that the Census is currently the only database which includes both sector and profession for all employed persons. For the study of the segregation of professions in particular, there is no alternative available in Belgium. That does not mean, however, that the system cannot be improved. The coding of professions in particular needs to be thoroughly revised in the future.
10. *Segregation research cannot be restricted to a mere quantitative approach.* This study shows very clearly the power and impotence of figures. Because of its strong quantitative and macroeconomic impact, it provides a great many insights. At the same time, it is obvious that numbers have their limits. One of the most important restrictions which emerged was the coding of professions and sectors and, more precisely, the dilemmas this reflects, i.e. specificity versus surveyability and continuity versus topicality (Chapter 3). It also appears that there are a whole range of other aspects of segregation which cannot be sufficiently treated in this study, such as vertical segregation, classification of positions and wage allocation, etc. (Chapter 2). A study such as this can consequently only be seen as one possible way to approach the segregation of the sexes on the labour market.

